THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_206206
UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—24—4-4-69—5,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T294.592 P98S Accession No. P.G. T2648

Author పురాణము - పద్మపురాణము.

Title శ్రీమదాంధ్ర పద్మపురాణము. అను.

This book should be returned on or before the date last marked below.

[illegible] 1955 [illegible]

శ్రీమదాంధ్ర

పద్మపురాణము

(పాతాళఖండము)

ద్వితీయసంపుటము

శ్రీమహిసూరమహారాజాస్థానమహావిద్వాన్
కావ్యకళానిధి ఆశుకవికేసరి విద్యాభూషణ శతావధాని
పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రి ప్రణీతము

ప్రకాశకుఁడు
విద్వాన్, పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి
ఆంధ్రాధ్యాపకుఁడు
వేంకటగిరిరాజకళాశాల, నెల్లూరు.

1955

[సర్వస్వామ్యములు ప్రకాశకునివి

శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణము

ప్రథమసంపుటము

క్యాలికోబైండు 8-0-0

అట్టబైండు 7-0-0

ద్వితీయసంపుటము

క్యాలికోబైండు 4-0-0

అట్టబైండు 3-0-0

నాలుగుసంపుటములు....25-0-0

పుస్తకములు దొరకుచోటు

విద్వాన్, పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి

ఆంధ్రాధ్యాపకుఁడు

వేంకటగిరిరాజకళాశాల, నెల్లూరు

ముద్రాపకులు

ప్రభాత ప్రెస్సు - నెల్లూరు.

శ్రీమాత్రే నమః

విజ్ఞాపనము

శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణద్వితీయసంపుటము కృతిభర్త యగుశ్రీకాశీవిశ్వేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవునికరుణావిశేషంబునను, గృతికర్త యగుశ్రీచిదంబరకవీంద్రునిసంకల్ప బలంబునను ముద్రితమై యాంధ్రమహోదయులదృష్టిపథము నలంకరింపఁగలిగినది.

ఇందు శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణచతుర్థఖండ మగుపాతాళఖండము మాత్రము కలదు. ఈసంపుటము ప్రథమసంపుటముకంటెఁ బరిమాణమునందుఁ జిన్న దైనను విశిష్టవిషయప్రతిపాదనమందు మిన్నయై యున్నది.

ఇందు "రామాశ్వమేథగాథ" విపులముగా వర్ణింపఁబడినది. మఱియు "రాధా కృష్ణతత్త్వము" "శివమహిమము" "భస్మోత్పత్తిమహిమములు" "శివపూజావిధానము" "సీతాపరిత్యాగప్రధానహేతువు" మున్నగు ననేకవిషయము లుపాఖ్యానములతో వివ రింపఁబడియున్నవి. ఇందలివిషయములం దెల్ల నపూర్వవిషయము "పూర్వకల్ప రామాయణగాథ". ఇది పురాణేతిహాసములు పరస్పరవిరుద్ధవిషయప్రతిపాదకము లని వివదించువారికి భగవానుఁడు వేదవ్యాసమహర్షి యొసఁగినయప్రతిహతసమాధానము.

ఏతాదృశానేకాపూర్వవిషయబోధకములు నార్షజ్ఞానవిజ్ఞానమూలకందములు నగుపురాణముల నెల్ల నాంధ్రమహాజను లామూలాగ్రముగాఁ జదివి సకలసంశయ నివృత్తిం బడసి శ్రేయోమార్గము నధిగమింతురుగాక యని యాసించుచున్నాఁడను.

ద్వితీయసంపుటముద్రణమునకు సైతము శ్రీవేంకటగిరిరాజకళాశాలావిద్యార్థు లుదారభావముతో రెండువందలయెనుబదినాలుగురూప్యము లొసఁగియున్నారు. భాషాభి మానసమానితహృదయులు మార్గదర్శకులు నగునీవిద్యార్థులకుఁ గృతిపతి సకలశ్రేయః ప్రదాత యగుఁగాక యని యాశీర్వదించుచున్నాఁడను.

మఱియు విద్యార్థులలోఁ గొందఱు ప్రోత్సాహకులుగాఁ జేరి రు. 25-0-0 చొప్పన ద్రవ్యము నొసఁగి చేయూఁతయిచ్చియున్నారు మఱికొందఱు ప్రథమసంపుటమును గొని సాయపడియున్నారు

శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణముద్రణమునకుఁ దోడ్పడినదాతలనామధేయము లనుబంధమున ముద్రింపఁబడియున్నవి.

ఆంధ్రమహోదయు లీసత్కార్యమునకు విశేషముగా సహాయపడి యచిరకాలముననే తక్కినసంపుటములను సైతము ప్రకటించుటకుఁ దగినయవకాశమును గల్పింతురుగాక యని యభ్యర్థించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు

విన్నవించుభాషాసేవకుఁడు

పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి

ఆంధ్రాధ్యాపకుఁడు, వేంకటగిరిరాజకళాశాల.

నెల్లూరు
1-1-1955

అనుబంధము

శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణముద్రణమునకుఁ దోడ్పడినదాతలనామధేయాదికము

మహారాజపోషకులు

	మొత్తము
శ్రీ వేంకటగిరిరాజకళాశాలావిద్యార్థులు, నెల్లూరు. (Inter & B. A. 1952 & 1953)	1116-0-0
,, ,, (Inter & B. Sc. 1954)	284-0-0

రాజపోషకులు

శ్రీ తూములూరి శివరామయ్యపంతులుగారు, B. A., B. L. నెల్లూరు.	250-0-0
శ్రీ ఇంగువ శ్రీకృష్ణయ్యపంతులుగారు, B. A., B. L. నెల్లూరు.	,,
శ్రీ తిక్కవరపు రామిరెడ్డిగారు, నెల్లూరు.	,,

పోషకులు

శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు, నెల్లూరు. అధ్యక్షులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ కమిటి.	100-0-0
శ్రీ ఈదర వెంకట్రావుపంతులుగారు, Proprietor, Venkatrama & Co., Eluru	,,
శ్రీ పిసుపాటి సుబ్బరామయ్యగారు, కరవది.	,,
శ్రీ నంక లక్ష్మీనారాయణగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ ములుమూడి లక్ష్మీనరసింహముగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ M. శ్రీవేణుగోపాల్ గారు, B. Sc. వేంకటగిరి.	,,
శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు, Proprietor, Vavilla Press, Madras.	,,

సహాయులు

శ్రీ పిసుపాటి వేంకటరాఘవయ్యగారు, M. P. కరవది.	50-0-0
శ్రీ పంచాగ్నుల యజ్ఞేశ్వరయ్యగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీమతి భాస్కర విశాలాక్షమ్మగారు, వేంకటగిరి.	,,
శ్రీ జయంతి బుచ్చిరామశర్మగారు, ముక్తీశ్వరము.	,,
శ్రీ పైడా వెంకటనరసయ్యశ్రేష్ఠిగారు, పిఠాపురము.	,,
శ్రీ నాయని నరసింహశాస్త్రునాయఁడుగారు, B. A., B. L. ఒంగోలు.	,,
ఉపాధ్యాయబృందము, Taluk High School, Tenali.	,,

ప్రోత్సాహకులు

ఆంధ్ర కేసరి గ్రంథాలయము, నండూరు.	25-0-0
శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు, M. A. విజయవాడ.	,,
శ్రీ చిప్రుకుల కృష్ణయ్యగారు, B. A., L. T. విజయవాడ.	,,
శ్రీ ముష్టి విజయభాస్కరసుబ్రహ్మణ్యకుమార్ గారు, చెన్నపురి.	,,
శ్రీ నోరి రామశాస్త్రిగారు, విజయవాడ.	,,
శ్రీ దివాకరుని లక్ష్మీనారాయణగారు, B. A., B. L. గుంటూరు.	,,
శ్రీ ముళ్లపూడి తిమ్మరాజుగారు, తణుకు.	,,
శ్రీ మంత్రిరావు సత్యనారాయణరావుగారు, M. A., LL. B. తణుకు.	,,
శ్రీ కొండముది శ్రీరాములుగారు, B. A., B. L. తెనాలి.	,,
శ్రీ కూచిభొట్ల సూర్యనారాయణగారు, B. A. తెనాలి.	,,
శ్రీ పిశిపాటి సత్యనారాయణగారు, రేపల్లె.	,,
శ్రీ విద్వాన్, దర్భా వేంకటకృష్ణమూర్తిగారు, M A. నెల్లూరు.	,,
శ్రీ ధరణీకోట వేంకటసుబ్బయ్యగారు, M. A., BED. నెల్లూరు.	,,
శ్రీ పోలూరి హనుమజ్జానకీరామశర్మగారు, B. A. (Hons) నెల్లూరు.	,,
శ్రీ M. S. రాఘవన్ గారు, M. A. నెల్లూరు.	,,
శ్రీ కాసుఖేల రామారావుగారు, B. A., B. L నెల్లూరు.	,,
శ్రీ రెట్టిగంటి విశ్వేశ్వరరావుగారు, చిఱుతపూడి.	,,
శ్రీ రాళ్లపల్లి మృత్యుంజయుడుగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ ప్రభాత ప్రెస్, నెల్లూరు.	,
శ్రీ డి. వేంకటరెడ్డిగారు, B. A, B. L. నెల్లూరు.	,,
శ్రీ ఓరుగంటి నరసింహయోగిగారు, గంటి.	,,
శ్రీ గొట్టుముక్కల వేంకటనరసింహరాజుగారు, అయిభీమవరము.	,,
శ్రీమతి సుంకర మణిరామచంద్రరావుగారు, వేంకటగిరి.	,,
శ్రీ జి. దశరథరామయ్యగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీమతి కూచి భ్రమరాంబగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ చింతా సత్యనారాయణమూర్తిగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ పోకూరు సుబ్బరామరెడ్డిగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ దొడ్డ సుబ్బరెడ్డిగారు, నరిగొండ.	,,

శ్రీ వేమరాజు భానుమూర్తిగారు, B. A.	25-0-0
శ్రీ దానాల పెంచయ్యగారు, సాయిపేట.	,,
శ్రీ ఉదయగిరి చిన్నసిద్దయ్యగారు, గూడూరు.	,,
శ్రీ నిట్టా ఈశ్వరయ్యగారు, కురుటూరు.	,,
శ్రీ నూకరాజు వేంకటేశ్వర్లుగారు, చంద్రశేఖరపురము.	,,
శ్రీ ఆర్కాటు వేంకటేశ్వర్లుగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ ముండి తిమ్మారెడ్డిగారు, చేజెర్ల.	,,
శ్రీ నలుబోలు శ్రీనివాసులురెడ్డిగారు, నెల్లూరు.	,,
శ్రీ దొడ్ల వేంకటేశ్వరరెడ్డిగారు, మార్కాపురము.	,,
శ్రీ ముప్పాళ వేంకటసుబ్బరాజుగారు, ముస్తాపురము.	,,
శ్రీ సూరి శివరామమూర్తిగారు, సిద్ధవటము.	,,
శ్రీ మన్నేపల్లి వేంకటనరసింహారావుగారు, కొమ్మి.	,,
శ్రీ జల్లేళ్లమూడి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు, కందుకూరు.	,,
శ్రీ సింగము నరసారెడ్డిగారు, బసివిరెడ్డిపల్లె.	,,
శ్రీ పేర్ల మల్లికార్జునరెడ్డిగారు, ఎఱ్ఱగుంట్ల.	,,
శ్రీ గాలి వేంకటసుబ్బరామమూర్తిగారు, కరేడు.	,,
శ్రీ ధనుకొల్లు వెంకయ్యగారు, కనిగిరి.	,,
శ్రీ [illegible] తిరుమలయ్యగారు, జమ్ములమడుగు.	,,
శ్రీ [illegible] సనాదినారాయణగారు, నవ్లూరు.	,,
శ్రీ చల్లా సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, B. A.B.L. తెనాలి.	,,
శ్రీ వేదాంతము రాజగోపాలాచార్యులుగారు, విజయవాడ.	,,
శ్రీ త్రిపురమల్లు శ్రీరాములుగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ విసపాముల సీతారామయ్యగారు, గుంటూరు.	,,
శ్రీ జనస్వామి వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ సంకా వీరభద్రయ్యగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ సంకా వేంకటేశ్వర్లుగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ చంద్రమౌళి సీతారామయ్యగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ అద్దేపల్లి శ్రీమన్నారాయణగారు, తెనాలి.	,,
శ్రీ కురుగంటి చిదంబరశాస్త్రిగారు, ఒంగోలు.	,,

శ్రీ కాంచనపల్లి కనకాంబగారు, విజయవాడ.	25-0-0
శ్రీ మదిందిరానిశాంతగ్రంథనిలయము. మూలూరు.	,,
శ్రీ ఆంధ్ర గీర్వాణవిద్యాపీఠము, కొవ్వూరు.	,,
శ్రీ అగ్నిహోత్రము శేషాచార్యులుగారు, సజ్జాపురము, తణుకు.	,,
శ్రీ జినపనేని సూర్యనారాయణరాజుగారు, సజ్జాపురము, తణుకు.	,,
శ్రీ జవ్వాది, లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు, పెనుగొండ.	,,
శ్రీ సరస్వతీగ్రంథాలయము, ఒంగోలు.	,,
శ్రీ మాన్ నారాయణం రామమూర్తి ఆచార్యులుగారు, పొన్నూరు.	,,
శ్రీ సామవేదము శార్ఙ్గపాణిఅయ్యంగారు, పొన్నూరు.	,,
శ్రీ సనాతన శైవసమాజ పుస్తకభాండాగారము, ఈమని.	,,
శ్రీ మేడూరి రామనాథ దీక్షితులుగారు, కోట, కర్నూలు.	,,

విషయసూచిక

శ్రీమదాంధ్ర పద్మపురాణము

పాతాళఖండము

వాణీవైభవసా
ఖ్యానమహాకరుణాకటాక్ష యాశ్రితపక్షా
దేవాసురసంతతసం
సేవితపద విశ్వనాథ శిథిలితబాధా. 1

వ. అవధరింపుము శౌనకాదిమహర్షిలోకనాథుండు సభామధ్యగతుండగు సూతునిం గనుంగొని మునీంద్రా. 2

గీ. చెప్పితి వనేకగాథ లచ్చెరువు గాఁగ, వీనులకు సంతసం బయ్యెఁ గాని నేఁడు
వినఁగ రామాశ్వమేధంబు వేడ్క పుట్టె, నంతరంగములందు మా కందఱకును.

క. అనుటయు సూతుఁడు సంతస, మును జెందుచు నిట్టు లనియె మునులార పరా
త్మునికథ విన వేడుక మీ, కొనరుట యస నన్ను ధన్యు నొనరుచు టెసుఁడీ. 4

సీ. వినుఁడు వాత్స్యాయనుం డనుమునీశ్వరుఁడు ము, న్నొకనాఁ డనంతునియొద్ద కేఁగి
యహిరాజ నియనుగ్రహమున వినఁగల్గె, సృష్టిక్రమం బెల్లఁ జిత్రముగను
నందులోపల వింటి నతిమానుషము లైన, తరణివంశమహీంద్రచరిత లెల్ల
వానిలో భువనపావన మైన రామక, థామృతం బమితపేయముగ నుండె

గీ. నట్టిరామచరిత్రమునందు వినినఁ, దలఁచినను జెప్పికొనినను గలుష మెల్ల
నఱవఱలు చేయఁ జాలురామాశ్వమేధ, గాథయొకకొంత వినెడిభాగ్యంబు గలిగె.

క. ఆకథ సవిస్తరముగా, నాకర్ణింపంగవలయు ననియెడి వేడ్కన్
నీకడకు వచ్చినాఁడను, నాకోరికి దీర్పు మయ్య నాగాధీశా. 6

—: శేషుఁడు వాత్స్యాయనునకు రామాశ్వమేధముం జెప్పుట :—

సీ. అనుటయు శేషుఁ డి ట్లనియె విప్రోత్తమ, చరితార్థమయ్యె నీజన్మ మెల్లఁ
గలుగదు పుణ్యహీనులకు సంకల్పంబు, రామకథాసుధారసము గ్రోలఁ
బరమాత్ముని స్మరించుభాగధేయము నాకు, మరల నేఁ డబ్బె నీకరుణవలన
మశకకల్పుం డైనమాదృశుం డన నెంత, రామగాథాసాగరంబు నీఁద

గీ. నడిగితివి గానఁ జెప్పెద నంతొ యింతొ, యల్పమతి నైన నాశక్తి ననుసరించి
కానిచో మింటివలె మితి లేనిరామ, భద్రకథ యెడ నే నేడఁ బక్షిసముఁడ. 7

గీ. అగ్నిసంపర్కమున స్వర్ణ మమల మైన, పగిది నాబుద్ధి పరిశుద్ధి వడయ కున్నె
యఖిలఘోరమహాపాపహరణనిపుణ, రామభద్రకథాభిమర్శమునఁ జేసి. 8

క. అని పలికి నిమిషమాత్రము, వినిమీలితనేత్రుఁ డగుచు విజ్ఞానముచేఁ
గని లోకోత్తరకథ నిటు, వినిపింపఁ దొడంగె హర్షవివశుం డగుచున్. 9

—: రాముఁడు రావణవధానంతరము సపరివారంబుగా నయోధ్యకు బయలుదేఱుట :—

సీ. అఖిలజగద్వైరి యగురావణుని నాత్మ, శితసాయకాగ్ని కాహుతి యొనర్చి
గుణవంతుఁ డగువిభీషణుని లంకారాజ్య, మునకుఁ బట్టాభిషిక్తునిఁగఁ జేసి
యింద్రాదిదేవతాబృందంబు భక్తితోఁ, జేయుప్రణామముల్ స్వీకరించి
శమధను లాత్మలం దిముడనిప్రేమతోఁ, జలుపునాశీర్వాదములను బడసి

గీ. కార్య మంతయు దీరినకారణమున
రామభద్రుండు భువనాభిరాముఁ డగుచుఁ
బుష్పకము నెక్కెఁ దనపురంబునకుఁ బోవ
జానకియు లక్ష్మణుఁడును బార్శ్వముల నుండ. 10

ఆ. బయలుదేఱె నపుడు బ్రహ్మాదు లాతని, వెంట వారివెంట వెడలెఁ బ్లవగ
నేత వానివెంట వాతాత్మజుఁడు విభీ, షణుఁడు వానరులును సాగి రంత. 11

క. చనుటయుఁ బుష్పక మాకస, మునకున్ నిర్భగ్నసదనములు గలలంకన్
గనుఁగొనుచు రాముఁ డొకప్రక్కను గాంచి యశోకవనము గతచేష్టుం డై.

క. ఒకకొంతతడవునకు జా, నకియుపచారమునఁ జేతనను జెంది బహిః
ప్రకటితము గానిమానస, వికలతతో నచటు విడిచి వెడలుచు నడుమన్. 13

గీ. విరహవేదనచేఁ దాను దిరిగినట్టి, కాననములును గిరులును స్థానములును
దాను మునిఁగినతీర్థముల్ దాను గనిన, యాశ్రమములును జూపుచు నవనిసుతకు.

గీ. అచ్చటచ్చటఁ గలవింత లవిరతముగఁ, జెప్పుచును దేవసోనలు చిందునట్లు
సంతసమున నందిగ్రామసవిధమునకుఁ, జేరె నొకతెప్పపాటులోఁ జేరినట్లు. 15

గీ. చేరి స్మరియించుకొని తనచిత్తమందుఁ, బాదుకారాధనైకతత్పరత నున్న
భరతుని విషాద మొదవంగఁ బలికె నిట్లు, దానుఁ డగునాంజనేయుని దరికిఁ బిలిచి.

క. అనిలతనూభవ యిప్పుడె, చని నందిగ్రామమునకు జయమున నే వ
చ్చినవార్తను దెలుపుము నా, యనుజుం డగుభరతునకు మహానందము గాన్.

క. అనవుడు స్వామినియోగం, బును వాయుసుతుండు శీర్షమున సుమనోమా
లను బోలెఁ దాల్చి శీఘ్రం, బున నందిగ్రామమునకుఁ బోయె మునీంద్రా. 18

—: నందిగ్రామమున భరతుఁడు దుఃఖించుట :—

వ. అప్పుడు నందిగ్రామమునందు. 19
సీ. కడగంట నైనను గానక ద్రవిణంబు, గల నైనఁ గాంతను దలఁచికొనక
యుపరకకణం తేనియును ద్రావ నొల్లక, యొద్దకు రానీక యోగిరంబు
జడలు గట్టినశిరోజంబులు వహియించి, వల్కలంబులు దాల్చి వసనములుగఁ
గావించుకొని శయ్యగా గర్తదేశంబు, క్షీణించు దేహయష్టిని భరించి
గీ. భ్రాతృవిరహవిషాదాగ్ని ప్రజ్వరిల్లి, యంత కంతకు మే నెల్ల నావరింప
భరతుఁడేమియుఁదోఁపక భావమందు, గడియయుగముగఁ గాలంబుగడపికొనుచు.
ఉ. రా యను రామచంద్ర యనురా యనుఁ గానలలోన నుండఁ దీ
రా యను నెంతధీరుఁడవురా యను నాపయి భార ముంప మే
రా యను నిర్దయుండ వఁటరా యను దీనుని నుద్ధరింప వే
రా యను నాలసింపకుమురా యను దర్శన మీయరా యనున్. 21
వ. మఱియును నాతం డాదిత్యాభిముఖంబుగాఁ జేతులు మోడించి నిలువంబడి. 22
గీ. లోకబాంధవ సకలలోకైకపూజ్య, దీనమహనీయుఁ డెవనికై యడవులందుఁ
దిరుగవలసెనో యాపాపిదురితమునకుఁ, నెన్నటికి నైన నిష్కృతి యేరుపడునె.
గీ. సంతతము రామపదసేవ సలిపికొనుచు
ధన్యుఁడై యుండె నట సుమిత్రాసుతుండు
క్షణమును లభింపమిని రామచరణసేవ
నేడుచుచు నుండె నిటఁ గైకయీసుతుండు. 24
వ. అని కొంతతడవు పరితాపంబు నొంది. 25
సీ. వెలలేనిరాజాన్నములు దినువైదేహి, వనుల నాకలమును దినఁగ వలసె
నెండక న్నెఱుఁగక యుండుపట్టపురాణి, నట్టడవులలోన నడువ వలసెఁ
బరపురుషులకంటఁ బడియెఱుంగనిసతి, భిల్లులదరిని వర్తిల్ల వలసెఁ
బట్టుపాన్పులమీఁదఁ బవ్వళించెడితల్లి, స్థండిలస్థలులపైఁ బండ వలసెఁ
గీ. జెలులముచ్చటలకు సంతసిలెడిసాధ్వి, మృగగణారావములు విని బెగడ వలసె
నక్కటక్కట నామాత యవనిజాత, నాకతంబున నెన్ని బన్నములు పడెనొ.
సీ. ఖరకరకిరణసంక్రాంతిచే మాయన్న, వదనబింబం బెంత వాడెనొక్కొ
వనకందఖననంబువలనను మాయన్న, కరపల్లవము లెంత కందెనొక్కొ
ఘనకంటకారణ్యగతులచే మాయన్న, పదపంకజము లెంత బ్రిదిలెనొక్కొ
యుచితపోషణము లేకునికిచే మాయన్న, తనులతాద్యుతి యెంత తఱిఁగెనొక్కొ
గీ. యనుచుఁ బేరెలుఁగునను నా వార్చినట్టు, లార్చు నొకమాఱు బ్రతుకుపై నాసవిడిచి
పులుకుపులుకునఁ గంట నీరొలుకుచుండ, నేడ్చు నొకసారి మదిదుఃఖమిముడకునికి.

గీ. అట్లు దుఃఖార్తుఁడై యుండు నతని నాత్మ, సచివవర్గం బనునయింప సాగెఁ గాని
వారి యనునయ మెల్లఁ దదుగ్రశోక, పావకమునకు నింధనప్రాయ మయ్యె.

క. అతఁ డొకపరిఁ దద్విరహా, హిత మని తలపెట్టికొనుచు నెడనెడ నవ్వా
క్ప్రతిపదము రామనామము, స్మృతి కెక్కెడి భాగ్య మందుఁ జేకుఱు చుంటన్.

ఆ. అటులు విషమదశను ననుభవించుచు మేను, దాల్చి వచ్చినట్టి ధర్మరాశి
పగిది వెలుఁగుచున్న భరతునిఁ బొడగాంచి, మారుతాత్మజుఁడు నమస్కరించి.

గీ. స్వామి వచ్చుచున్నాఁడు రామచంద్రుఁ, డవనిజాలక్ష్మణసమేతుఁ డగుచు ననుడు
నపుడు భరతుఁడు స్వాంతమునందుఁ జెంది, నట్టి హర్షంబు చెప్ప నా కలవి గాదు.

గీ. అట్లు హర్షామృతాబ్ధిలో నాతఁ డోలఁ
లాడుచును వాయుసుతున కిట్లనియెఁ దండ్రి
నన్నుఁ గొనిపొమ్ము మాయన్న యున్నకడకుఁ
జాల నిఁక నుండఁ ద్రుటియు నిచ్చటను నేను. 32

—: భరతుఁడు రామున కెదురుగా వచ్చుట :—

క. అనుటయును బయలుదేఱెను, హనుమంతుఁడు మార్గదర్శి యగుచు నతని వెం
టనె బయలుదేఱె భరతుఁడు, తన వెంటను దరలి రాఁగఁ దనవా రెల్లన్. 33

ఆ. అట్లు బయలుదేఱి యాపన్నుఁ డేతెంచు, నట్లు వచ్చుచున్న యనుజవరునిఁ
గాంచి దూరముననె కన్నీరు జలజల, రాలుచుండఁ గంట రాఘవుండు. 34

సీ. మణికిరీటము దాల్చు మస్తకం బేభంగి, భరియించినదియొ యీ బిరుసుజడల
నాహ్లాదకర మైనయాననం బేచాయఁ, దాలిచినదియొ యీ దైన్యగుణము
జిలుఁగువల్వలు ధరించెడి కటిస్థల మెట్లు, వహియించినదియొ యీ వల్కలములు
మృష్టాన్నములను వర్ధిల్లెడి మే నేగతిఁ, గందఁ గల్గినదొ యీ క్షీణదశను

గీ. విశ్వవిశ్వంభరాచక్రవిపులభార, వహనమహనీయతాగుణోద్వహనుఁ డైన
భరతసమ్రాట్టునకు నిట్టిపడని పాట్లు, గలుగవలసెనె మద్వియోగమున నకట.

క. తమ్మునకు మద్వియోగవ, శమ్మున సమకొనిన యీ విషాదమున శతాం
శమ్మయినఁ గాదు వనవా, సమ్మున నా కేర్పడిన విషాద మ్మకటా. 36

క. అని చింతిల్లుచుఁ బుష్పక, మునను౦డి యిలాప్రదేశమునకున్ డిగి చ
య్యన వచ్చుచుండు ననుజ, న్మున కెదురుగఁ జనియెఁ బరిజనులు రా వెంటన్.

గీ. అపుడు భరతుఁడు కనుల హర్షాశ్రుధార, గాఱుచుండంగ నలఘువేగమున వచ్చి
రాఘవుని పాదములపైని వ్రాలి యుండెఁ, జిత్తరువుబొమ్మవోలె నిశ్చేష్టుఁ డగుచు.

క. అంతట రాఘవుఁడును దన, స్వాంతము దుఃఖమునఁ బరవశం బగుటయు నొ
క్కింతతడ వూరకుండి య, నంతర మొకకొంత శాంతి యాపాదిల్లన్. 39

గీ. పాదములపైని బడియున్న భరతు నెట్లొ, లేవ నెత్తుటయు నతండు భావమునకు
భ్రాతృశీతలపాణిసంస్పర్శముననుఁ, దెలివి గలుగంగఁ గను లెత్తి తేఱి చూచి.

క. ఎన్నఁడును బడనియిడుమల, నన్నకుఁ గూర్చినఖలుండ నతిపాతకుఁడన్
నన్ను స్పృశింపకు రాఘవ, మన్ననలును గలవె యిలను మాబోఁటులకున్.

క. అని పలికె జానకీజీవం, దన మొనరిచి తల్లి నీయెదకు వెత గల్గిం
చినమూఢుఁడ నాతప్పులు, గనికరమున సైఁపు మీవె గతి ననుఁ గావన్.

గీ. కలశభవుని లోపాముద్రకరణి నత్రి, వరాని ననసూయవోలె సన్న్యాసభక్తిఁ
బతిని సేవించితివి కృతార్థత ఘటిల్ల, జనని యెంతతపంబు ము న్నొనరిచితివొ.

వ. అని పలుకుటయు జానకీదేవి కరుణాకటాక్షవీక్షణంబుల భరతు నీక్షించి దీవిం
చెను. పిమ్మటఁ గైకేయీనందనుండు సుమిత్రానందనుం గౌఁగిలించుకొని. 44

గీ. ధన్యుఁడవు నీవు నీతల్లి ధన్యురాలు, పావనం బయ్యెఁ గులము నీప్రభవముననె
వత్స లక్ష్మణ భాగ్యవివర్జితులకు, రామచంద్రునిసేవ సంప్రాప్త మగునె. 45

క. అని చింతిల్లుచు నుండం, గను భరతుని ననునయించి కౌసల్యానం
దనుఁ డితరజనుల నెల్లను, ననామయం బడిగి హర్ష మావహిలంగన్. 46

గీ. స్వపరివారంబుతోఁ బుష్పకము నెక్కి, బయలుదేఱె నయోధ్యకుఁ బాదచారు
లగుచు. దక్కినజను లెల్ల నరుగుదేర. సురసమన్వితుఁ డగుపురందరుఁడువోలె.

క. అప్పుడు భరతుఁడు హర్షం, బుప్పతిలఁగ నన్న వచ్చుచుండినవార్తన్
జెప్పు మయోధ్యాజనులకుఁ, జప్పున నని సుముఖుఁ డనెడిసచివునిఁ బనిచెన్.

గీ. సచివవరుఁడైన సుముఖుఁ డాక్షణమునంద
చని యయోధ్యకు మొదటఁ గౌసల్య కవలఁ
గలజనంబుల కెల్లను దెలియఁజేసె
రాముఁ డరుదెంచుచున్న వార్తను మునీంద్ర. 49

క. అంతట రామాగమవృ, త్తాంతశ్రవణాభిజాతహర్షోద్ధత కా
ర్యాంతర మగుచును బురజన, సంతానం బెల్ల వచ్చె స్వామి కెదురుగన్. 50

—: అయోధ్యకుఁ జేరి శ్రీరాముఁడు తల్లులను దర్శించుట :—

క. చనుదెంచినపురజనులను, గనుఁగొని రాఘవుఁడు గరుణ గలదృష్టులతో
డను దత్పురస్సరంబుగఁ, దననగరంబునకుఁ జేరి తత్కాలమునన్. 51

సీ. పుష్పకమునుండి దిగి భూమిపుత్రితోడఁ, బల్లకిని నెక్కి వెంటనె బయలుదేఱెఁ
గుసుమవర్షంబు దివినుండి కురియుచుండ, సకలజనముల కానంద మావహిల్ల.

వ. అంత నాస్వామి కృతకౌతుకతోరణంబును స్వామిసందర్శనకుతూహలత్వరమాణ
ప్రజాసంచారసమంచితంబును నాహన్యమానపణవభేర్యాదినానావిధమంగళ
వాదిత్రనాదపూరితంబును బ్లవంగప్లవనచిత్రీకృతంబును జందనద్రవసంసేక

విపాంసుకంబును విచిత్రవర్ణధ్వజాలంకృతంబును నగురుధూమనిరీక్షణనృత్యన్మ
యూరమండలంబును నుచ్చైశ్శ్రవోగర్వనిర్వాపణ ధూర్వహతురంగమసందో
హంబును నాధోరణనియంత్రితైరావణస్పర్ధాకరణవిజృంభణోజ్జృంభితగైరికాది
ధాతురచనావిరాజమానదంతావళసంతానంబును గవాక్షపరిసమారూఢసర్వా
భరణభూషితకన్యాసహస్రవికీర్యమాణముక్తానికరంబును దూర్వాహరిద్రా
సంయుక్తపాత్రహస్తబ్రాహ్మణసువాసినీక్రియమాణనీరాజనంబును వందిమాగధ
సూతసంస్తుతిధ్వనిశోభమానంబును జయ రాఘవ జయ రామ జయ సూర్య
వంశోద్దీపక జయ దుష్టరాక్షససంహారక జయ లోకకల్యాణసంధాయక
జయ విశ్వనాయ కేత్యుచ్చార్యమాణపురప్రజాప్రహర్షభాషణభూషితంబు
ను సీతారామావలోకనకౌతూహలగవాక్షవలభిస్థితపౌరాంగనాజనమనోహర
దృష్టిమాలికాసంకులంబును నగు నయోధ్యానగరరాజమార్గంబున సస్నేహావలోక
నంబు గావించుచుం జని చని. 53

క. వినయమునఁ బల్లకిని దిగి, జనములు గనుచుండ సతియు సహజన్ములు తో
డన రాఁగఁ గైకభవనం, బునకుఁ జని యామె పాదములకుఁ బ్రొక్కెన్. 54

క. మ్రొక్కిన రాముని జూడక, యక్కైకయరాజపుత్రి యవనతముఖియై
మిక్కుట మగుత్రపతోడను, నొక్క పలుకు గూడఁ బలుక కూరక యుండెన్.

ఆ. అట్లు లూరకున్న నామెయాశయమును, నెఱుఁగకుండఁ గార్య మేది యేని
చేయఁ దగ దటంచుఁ జిత్తంబులోపల, నెంచి రామచంద్రుఁ డిట్టు లనియె.

క. జనని పదునాలుగేడులు, వనవాస మొనర్చి నీవు వాంఛించినరీ
తిన వచ్చినాఁడ మరలను, జను మన్నను జనెద నేల సందేహింపన్. 57

క. అనుటయుఁ గైకేయి మనం, బునఁ గలత్రప విడిచి తండ్రి మొదటను మాంద్యం
బున నిన్ను నడవి కనిపితి, నని యెడిచింతాగ్ని లోన నాఱక యుండెన్. 58

క. చను మన్న మరలఁ జనియెద, నని నీ వనినట్టివచన మద్దానికి నిం
ధనరూప మయ్యె నాయన, యన వల దీ వింక నిట్టియశ్రావ్యంబుల్. 59

క. మనుము చిరకాల మెల్లరుఁ, గొనియాడఁగ రాజ్య మేలుకొనుచును సీతా
వనజాతనేత్రతోడను, ననుజన్ములతోడఁ గూడి యానందమునన్. 60

క. అనవుడు రాఘవుఁ డాయమ, యనుమతి గైకొని సుమిత్రయంతికమునకున్
జని తచ్చరణములకు వం, దన మొనరుప నాసతీమతల్లి ముదమునన్. 61

గీ. తండ్రి జగముల కెల్ల భద్రములు గలుగ, వర్ధిలుము చిరకాలము వసుధలోన
ననుచు దీవింప రాఘవుం డామె కిట్టు, లనియెఁ గన్నులఁ గ్రమ్మఁగా నశ్రుజలము.

గీ. అన్న నడవులలోన నొకప్పు డేని, విడువకుండఁగ వచ్చినయిడుము లెల్లఁ
జవరదాఁకను ననుభవించినతనూజ, రత్నమును గాంచితివి తల్లి రత్నగర్భ. 63

క. అని సన్నుతించి తదనుమ, తిని గ్రక్కొని సోదరులు సతీమణియును వెం
టనె రాఁగ విగతకళ మగు, జననీగృహమునకుఁ జని విషాదం బొదవన్. 64
క. కరపాదకర్ణకంఠా, భరణవివర్జితయు శోకపరిత ప్తహృదం
తరయుఁ గృశాంగియు మలినాం, బరయును నయి యున్న తల్లిపదముల కెఱఁగెన్.
గీ. అంతటను దండ్రి వచ్చి తే యనుచునామె, పలుకుచును లోనదుఃఖంబు నిలువకునికఁ
గంట బోరనఁ గన్నీరు గాఱుచుండఁ, బడియె నిశ్చేష్ట యగుచును బుడమిమీఁద.
గీ. అపుడు రాఘవుఁడుద్వేగ మావహిల్ల, నంతరంగంబునను దుఃఖ మాఁపికొనుచుఁ
జలుపుచుంటయు శిశిరోపచారములను, గొలఁది సేపటి కామెకుఁ దెలివి వచ్చి.
క. ఏఁడీ నానోములఫల, మేఁడీ నాకన్నతండ్రి యేఁడీ నావాఁ
డేఁడీ నాబంగరుగని, యేఁడీ నారాముఁ డనుచు నేడ్చుచు లేచెన్. 68
ఉ. లేచి చివాలునన్ గవుఁగిలించికొనంగను రాముఁ డాయమం
జూచి విషాదబాష్పములు సోనలు గట్టుచు జాఱ నేడ్చుచున్
నీచరణంబులన్ గొలువనేరనిమూఢుఁడ భాగ్యహీనుఁడన్
నీచుఁడ నేను బుట్టితిఁ గదా నీ కిటు లమ్మరో యేడ్వ నేఁటికిన్. 69
క. తలిదండ్రులకు స్త్రీలును, జలుపనిపాతకులు హీనజన్మము లగువు
ర్వులు గాక పుత్రు లగుదురె, కలుగదు వారలకు నూర్ధ్వగతి యెన్నటికిన్. 70
క. కావున నాయపరాధము. భావమునం దుంచుకొనక పావన మగునీ
సేవాభాగ్యము నా కిఁకఁ, గావింపుము గలుగ ఘనతకలుషుఁడ నగుదున్. 71
క. అని పలికి తల్లి జనకా. జ్ఞను గొని చని కాన కసురసంహారంబున్
బొనరించి జానకిని గ్రక్కొని వచ్చితి మరలఁ జూడు కోడలి ననుచున్. 72
గీ. సీత కౌసల్యపదసరోజాతములకుఁ, బ్రణతి యొనరించుటయు నామె బాష్పజలము
కనుల జాఱుచునుండ నాజనకసుతను, గౌఁగిటను జేర్చికొని క్షణకాల మునిచి.
క. జననీజనకుల బాంధవ, జనులను సౌఖ్యమును విడిచి చని పతితోఁ గా
ననములకు దల్లి నీవలెఁ, గనరానియవస్థఁ గనినకాంతలు గలరే. 74
క. దైవసమంబుగ భర్తను, సేవించుటచేతఁ గీర్తి చెందితి విలలో
నీవలన నుభయకులములు, పావనతను గాంచె నేల బహుభాషణముల్. 75
గీ. అమ్మ జానకి నిత్యకల్యాణి వగుము, పడయు మఖిలసుఖంబులు భర్తతోడ
సుగుణగణశాలు లైనట్టిసుతులఁ గనుము, మేలుబంతిగ నుండుము మెలఁతలందు
క. అనవుడుఁ గౌసల్యకు వం, దన మొనరుప లక్ష్మణుండు నాతండ్రి కులం
బున కెల్ల వన్నె దెచ్చితి, వని కౌఁగిటఁ జేర్చి యామె యానందించెన్. 77
క. భరతుం డంతట నాయమ, చరణములకు మ్రొక్కి నామె సంతోషమునన్
గరములచే నిమురుచుండ, చ్ఛరీరమును గంట బాష్పజలములు జాఱన్. 78

గీ. తండ్రి భ్రాతృవియోగసంతాపమునను, నీకుఁ గలిగినదురవస్థ నేను జూచి
నైఁపఁజాలమి బ్రతికియుఁ జచ్చినట్లు, యున్నదానను గనులార నిన్నుఁ గనక.

—: భరతుఁడు రామునకు రాజ్యము సర్పించుట :—

క. అని యూరకుండుటయు నా, య్యన భరతుఁడు జనకదత్తమగురాజ్యం బ
ప్పనమొనరిచె రాఘవునకు, జను లెల్లరుఁ జూచుచుండ సంతోషమునన్. 80

వ. అంతట నొక్కసుముహూర్తమందు సప్తద్వీపమండితం బగుపృథివీచక్రంబు నొక్కవ్యాఘ్రచర్మంబున వ్రాసి దానిపైని రామచంద్రునిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి.

గీ. కురియుచుండగ దివినుండి కుసుమవృష్టి
దుందుభులు మ్రోఁగుచుండంగ ద్యోతలమున
నమ్మహాత్మున కభిషేక మాచరించి
రమరులసమక్షమందు మహర్షు లెల్ల. 82

వ. అప్పుడు మహానందంబున నిర్జరబృందం బెల్లఁ జేతులు గట్టుకొని నిలువంబడి రామచంద్రుని నిట్లు కీర్తింపఁ దొడంగె. 83

—: వతలు రాముని స్తుతించుట :—

క. జయము దశరథతనూభవ, జయము మహీజాకళత్ర జయము మహాత్మా
జయము విబుధార్తిభంజన, జయ మాశరశలభనిచయశమనజ్వలనా. 84

దండకము. రామా త్రిలోకాభిరామా సహస్రాంశువంశాబ్ధిసోమా త్వదీయ ప్రభావం బసామాన్య మాపన్నసంరక్షకా వేదసందోహచౌర్యంబు గావించి యంభోధిలోఁ దూఱియుండన్ హయగ్రీవరాత్రించరగ్రామణిం గూల్చి మత్స్యావతారంబునన్ వేదరాశిన్ బ్రసాదింపవే ధాతకున్ గూర్మరూపంబునన్ మందరగ్రావమున్ మోసి బర్హిర్ముఖశ్రేణి కెల్లన్ సుధాన్నంబు సంతృప్తిగాఁ బెట్టవే పోత్రివై లోకసంతాపకారిన్ హిరణ్యాక్షరాత్రించరాధీశ్వరున్ దున్మి విశ్వంభరామండలోద్ధారమున్ జేయవే నారసింహుండవై యుద్భవం బంది కంబంబునం దద్ధిరణ్యాక్షరక్షోనుజుం జీల్చి చెండాడి యాపద్గతుం డైనప్రహ్లాదునిం బ్రోవవే వామనాకారముం దాల్చి పాదత్రయవ్యాప్తతలం బర్థివై కోరి లబ్ధాభిలాషుండవై సర్వలోకంబు వ్యాపించి రెండడుగులన్ శిష్టమై యున్న యేకాంఘ్రిచే దుష్టరక్షోధినాథున్ బలిన్ ద్రొక్కవే యంటఁ గాతాళము భార్గవాకారముం జెంది గర్వాంధమైయున్నక్షాత్త్రంబుఁ గ్రోధాగ్నిలో వేల్చి ముయ్యేడుమాఱుల్ మహీభారమున్ దీర్పవే రామచంద్రుండవై తాటకన్ మాపి గాధేయయజ్ఞంబు రక్షించి చేపట్టి సీతాసతీరత్నమున్ రాజ్యమున్ వీడి ఘోరాటవుల్ సొచ్చి నానావిధక్లేశముల్ సైఁచి లోకాపకారిన్ మహాపాపకారిన్ సురారిన్ సమూలంబుగా రావణుం ద్రుంచి లోకంబులన్ నిల్పవే త్వత్కృతం బైనరక్షోవి

నాశంబు తత్కార్యసంజాతలోకైకకల్యాణముఁ వేయినోళ్లఁ నుతింపంగ
సాధ్యంబె కృష్ణుండవై పుట్టి శాసించి కంసాదిహింసాపరస్వాంతులఁ గావవే
ధర్మమార్గైకసంసక్తులఁ భక్తులఁ బుద్ధరూపంబునఁ బౌద్ధమార్గంబు బోధించి
సాధింపవే దేవతాకార్యముఁ గల్కివై నాశమొందింపవే పాపలోకంబు
నెల్లఁ భవల్లీల లక్ష్యీయముల్ సృష్టి గావింప సంకల్ప ముత్పన్న మైనఁ
సృజింపంబడుఁ సర్వలోకంబులుఁ స్వస్థతఁ జెంది యుండంగ నాకాంతసంధి
ల్లినఁ స్వస్థతఁ జెంది యుండుఁ హరింపఁ దలం పేర్పడంగఁ లయం బొందు
లోకత్రయారాధ్య నీనామముల్ బ్రహ్మహత్యాదిపాపంబులఁ రూపుమాపఁ
సమర్థంబు లస్తోకమాహాత్మ్య నిన్నంట వేనాఁటి కైనఁ జరామృత్యుజన్మాది
దుఃఖంబు లప్రాప్య నీతత్త్వ మెవ్వం డెఱుంగుఁ గుణాతీత నీభావ మెవ్వం
డెఱుంగుఁ నిరాకార నీరూప మెవ్వం డెఱుంగుఁ సదాకార నీ వెల్లెడఁ
నిండియున్నాఁడ వంతర్బహిర్భేదశూన్యుండవై త్వచ్చరిత్రంబు చిత్రంబు
వాఙ్మనసాగోచరా ధర్మభంగం బధర్మోదయంబుం దటస్థించుకాలంబునం
దాత్మతేజంబుచే వ్యక్తరూపుండవై యుద్ధరింపంగదే శిష్టులఁ సంహరింపంగదే
దుష్టులఁ సర్వశక్తుల్ త్వదాయత్తముల్ నీవు గాకున్న లోకంబు లెల్లఁ
బ్రవర్తింపఁజేయఁ సమర్థుండు వేఱొకఁ డెవ్వండు స్వామీ భవన్మాయకుఁ
లోను గాకుండువా రెవ్వ రీమూఁడులోకంబులఁ యజ్ఞముల్ పూర్తముల్
దానముల్ ధర్మముల్ దేవ నీప్రీతికై కాదె కావింతు రార్యుల్ తపస్వుల్
తపంబుఁ ద్వదర్థంబ కావింతు రెంతేల తత్త్వజ్ఞులై నట్టివా రెల్లకర్మంబులఁ
నీకె యర్పింతు రాద్యుండ వీ వప్రమేయుండ వీ వప్రకాశుండ వీ వాత్మ వీ వెల్ల
కాలంబు నీపాదయుగ్మంబు లోకత్రయస్తోత్రపాత్రంబు సర్వేప్సితార్థప్రదం బస్మదీ
యాంతరంగంబులం దుండుఁగా కెప్పుడుఁ నిన్నె దర్శించుచుఁ నిన్నె ధ్యానిం
చుచుఁ నిన్నె కీర్తించుచుఁ ధన్యతం జెందుభాగ్యంబు మాకుఁ బ్రసాదింపు
మీశా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 85

క. అని స్తోత్రము గావించుట, యును విని రాఘవుఁడు హర్ష మొందుచు మదిలో
ననిమిషులార భయంపడఁ, జన దపుడును మీరు ధర్మశరణులు రగుటఁ. 86

గీ. ఎప్పు డెప్పు డధర్మాభివృద్ధి ధర్మ, విప్లవంబును గలుగునో విశ్వమందు
నవతరించుచు నుందు నే నప్పు డప్పు, డట్టివిషమపరిస్థితి నణఁగఁ ద్రొక్క. 87

వ. అని సానుగ్రహంబుగా నభయహస్తం బొసంగి మరల ని ట్లనియె. 88

సీ. యుష్మత్కృతం బగునుత్తమస్తోత్రంబు, ప్రాతర్నిశలయందుఁ బ్రతిదినంబు
పఠియించునెడ నొక్కపరి శత్రువర్గంబు, నామశేషంబుగా నాశమొందు

సంక్రమింపకయుండు జాడ్య మేదియుఁ గూడ, దారిద్ర్యదుఃఖంబు తొలఁగిపోవుఁ
గలుగు మామకపాదకంజాతములయందుఁ, జలనంబు లేకుండ నిలుచుభక్తి

గీ. యని పలికి యూరకుంటయు హర్షమునను
నమరు లెల్లరు స్వస్వలోకముల కరిగి
రంతటను రాముఁ డావంత దైన నయము
నొలఁగ కుండంగఁ బాలింపఁ దొడఁగె నిలను. 89

—: రామరాజ్యవిధానకథనము :—

ఆ. లేదు శత్రుభయము లే వీతిబాధలు, లేదు రోగపీడ లే దకాల
మరణ మాత్మనుతియుఁ బరనిందయును లేవు, ఘనరాజ్య మైన రామురాజ్యమందు. 90

క. పౌలుపారుచుండు నెప్పుడును, ఫలములచేఁ బాదపములు బహుసస్యముచే
నొలయుచు నుండు సతిస్సునను, నిల దశరథసుతుఁడు రాజ్య మేలుచు నుండన్.

సీ. అతివలమధ్యముల యందె కార్శ్యము, సలిలబిందువులంద జాడ్యవార్త
యాత్మికబృందంబునందె విలాపంబు, వేదంబు మాణిక్యవితతియంద
నదులంద కుటిలయానంబు ప్రకంపంబు, సాత్త్వికభావప్రసక్తియంద
దండంబు ఛత్త్రకుద్దాలసంతతులంద, గుణవియోగంబు మార్గణములంద

గీ. కంటకములంద తీక్ష్ణత గజములంద, దానవిచ్యుతి భంగముల్ తరఁగలంద
కాని ప్రజలందు నెందును గాన రావు, రాజ్య మేలుచు నుండంగ రాఘవుండు.

గీ. మడఁతులంద నిశావిభ్రమములు తమము, బహుళపక్షపక్షులయంద బంధనోక్తి
గ్రంథములయంద ప్రజలందుఁ గానరాదు, దాశరథి రాజ్య మేలెడితరుణమందు.

గీ. వర్ణములలోన వర్ణములవలనఁ దప్పఁ, గలుగఁబోదు కులీనత కలిమివలన
లేదు కలుషంబునకుఁ దక్క లేమి యెందు, రామభద్రుండు పాలించురాజ్యమందు.

ఆ. ఓషధులనె కుష్ఠయోగంబు పాతము, లాక్షికములకరములందె మూర్తి
హస్తములనె శూల మగపడు లే దొంట, రాజ్య మేలుచుండ రాఘవుండు. 95

గీ. అనయసందర్శనంబు స్యందనములంద, కఠినభావంబు తరుణులకుచములంద
కాని వేఱొక్కచోటను గానరావు, దాశరథి శాసకత్వంబు దాల్చియుండ. 96

ఆ. రాముఁ డేలుచుండ రాజ్యంబు భోజన, మొకఁడు దక్క సంధ మొందు లేదు
జ్వరము లేదు కామజము దక్క మదము లే, దిభములందుఁ దక్క నెచట నేని.

క. దేవాలయసంతతులును, బావనగుణశాలు లైన ప్రజలును గలసై
కావించుఁ గనులపండువు, నేవేళను నూళ్లు రాముఁ డేలుచు నుండన్. 98

గీ. తప్పకుండంగ నిజవర్ణధర్మములను, ధర్మవృద్ధులమాటను దాఁటకుండ
జనులు వర్తించుచుందురు సంతతమును, రాజ్య మొనరించుచుండంగ రాఘవుండు.

క. ఇష్టాపూర్తక్రియలును, శిష్టాచారమును ధర్మసేవయు సరిముగ్
బుష్టి వహింపఁ దొడంగెను, భ్రష్టంబులు గాక రామరాజ్యమునందున్. 100
గీ. కరుణ లేకుండుమనుజుఁడు కానరాఁడు, మహిమ లేకుండ నుండెడువాఁడు లేఁడు
కలను నైనను వినరాదు కలహవార్త, రామరాజ్యమహత్త్వము నేమి చెప్ప.
గీ. అట్లు ధర్మైకనిష్ఠాంతరంగుఁ డగుచు, వసుధ నేకాదశసహస్రవత్సరములు
రాఘవుం డేలె సుతులట్లు ప్రజలు గొలువ, జనకునిం బోలె ననుజన్ము లనుసరింప.
క. అపు డొకనాఁ డొకరజకుం, డపవాదము వలుక దానికై తనకాంతన్
విపినమున కనిపి రాముఁడు, సపరిజనుం డగుచు నున్నసమయమునందున్.

—: అగస్త్యమహర్షి రామునికడకు వచ్చుట :—

గీ. జలదములు లేక కురియువర్షంబు పగిదిఁ, బ్రసవములు లేక జనియించుఫలము వోలె
నచటి కాకస్మికంబుగా నరుగుదెంచెఁ, గుంభసంభవుఁ డగస్త్యమునికుంజరుండు.
క. అరుదెంచినయమ్మునికిఁ, బరమానందమున నర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల్
జరిపి యథాశాస్త్రముగను, ధరణీసుతావల్లభుండు దా ని ట్లనియెన్. 105
సీ. తాపసోత్తమ భవద్దర్శనంబున నేఁ, జరితార్థమయ్యె నాజన్మ మెల్ల
భద్రంబె మీ వేదపాఠసంతతులకుఁ, గుశలంబె మీ శిష్యకోటులకును
క్రూరజంతువులు చేకూర్ప కున్నవియె మీ, యాశ్రమంబులకు నే యాపదలును
నెట్టిప్రత్యూహంబు లేని లేకుండఁగా, నడచునె మీ యగ్నిహోత్రములకు
గీ. మీతపము సాగుచున్నదె యోగిబాధ, లేవియును గల్గకుండంగ నెపుడుఁ గూడ
నాతిథేయుఁడు కార్యమే దేనియున్నఁ, జేయుటకు భృత్యుఁడ నున్నాఁడ సిద్ధముగను.
క. అనుటయు నగస్త్యుఁ డిట్లని, యెను స్వామి పరాత్పరుండ వీ వేలికగా
నెనయుచు నుండఁగ లోపం, బనునది యొకఁ డున్నె యస్మదాదుల కెల్లన్.
క. రావణముఖ్యులఁ గూలిచి, దేవతలకు మర్త్యులకును దీఱనిబాధల్
పోవ నడంచినదేవుఁడ, వీ వొకఁడవు గాక కలఁడె యెవ్వం డైనన్. 108
గీ. ధన్యతను గల్గఁజేయునీదర్శనంబు, కొఱకు నరుదెంచినాఁడ నాకోర్కి దీరె
నింతె కాని మఱేకార్య మేని లేదు, నీవు గావింపఁదగినది నీరజాక్ష. 109
క. అని పలికి రామసంద, ర్శనజనితాహ్లాదపరవశస్వాంతుండై
మునిధర్మంబును బ్రకటన, మొనరించినచందమునను నూరక యుండెన్. 110

—: అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణాదులచరిత్రము తెలియించుట :—

సీ. అటు లూరకుంటయు నమ్మహామునికి, నినవంశవర్ధనుం డిట్టు లనియె
యతివర నాచేత హతులైన రావణ, కుంభకర్ణులగాథఁ గూర్చి నాకుఁ
దలఁపు గల్గె వినంగ సెలవిమ్ము దయతోడఁ, గాలత్రయజ్ఞానశాలి వీవు
నాపలుకు సమ్మానినాఁడు నిట్లనియె నగా, దివ్యాన్వయాంభోధిశశాంక వినుము

గీ. బ్రహ్మసృష్టికిఁ గర్త యాబ్రహ్మ కుదయ, మొందెను బులస్త్యుఁ డాతని కుద్భవించె
విశ్రవుఁడు సతులిర్వు రావిశ్రవునకుఁ, గలరు మందాకిని యనఁ గైకసి యనంగ.

సీ. ఆకాంతలందు మందాకిని యనునామె, కావిర్భవించి ధనాధినేత
శివునిఁ గూర్చి తపంబు చేసి తత్కృపను లం, కారాజ్యమును బుష్పకమును బడసె
రావణకుంభకర్ణవిభీషణాఖ్యులు, గలిగిరి కైకసీకామినికిని
గాని రావణకుంభకర్ణు లైరి యధర్మ, చరులు సంధ్యాకాలజాతు లగుట

గీ. నట్టు లుండంగ నొకనాఁడు యక్షరాజు, స్వర్ణమణిదీప్త మైనపుష్పకము నెక్కి
సపరివారంబుగా వచ్చి సలిపి ప్రణతి, తల్లిదండ్రుల కుల్లము పల్లవింప. 112

క. జననీజనకులదర్శన, మొనగూడినదినమె సుదిన ముపలబ్ధం బ
య్యెను నేఁ డాభాగ్యము నా, కని నుతి యొనరించి నిజగృహంబున కరిగెన్.

సీ. అంతట రావణుం డది చూచి యాత్మలో, నత్యంతవిస్మయం బావహిల్లఁ
దనతల్లికడ కేఁగి జనని యిప్పుడు వచ్చి, నట్టివాఁ డెవఁ డని యడుగుటయును
కైకసి రోషంబు గలిగినచూడ్కితో, వీక్షించుచును వాని కిట్టు లనియె
మత్సపత్నీగర్భమాణిక్య మాతండు, వన్నెకెక్కెను వానిఁ గన్నతల్లి

గీ. పుట్టితిరి నాకు మీరలు పురుగులట్లు, శయనభోగాశనములె మీజన్మములకు
ఫలము లయ్యెను గార్దభంబులకుఁ గలదె, భారవహనంబుకంటెను ఫలము వేఱు.

గీ. తప మొనర్చి శివప్రసాదంబువలనఁ, బడసె లంకాధిపత్యంబు వడసె దివ్య
సంపదలును విమానరాజమును బడసె, సాటి గలుగునె వానితోఁ గీటములకు.

చ. అనుటయు రావణుండు విని నాయనుమాటలు సైఁపరాని ని
ట్లనియెను దల్లి నీకు లవ మైనను లోపము లేదు వానికం
టెను ఘన మైనశక్తిని గడింతుము మువ్వుర మేము నల్వురన్
వినఁగను రత్నగర్భ యనువిశ్రుతి నొందెద వీవె చూడుమా. 116

గీ. కీటకల్పుఁడు ధనదుఁడు కేవలంబు, వాఁడు చేసినతప మెంత వాని కుండు
నట్టిలంకాధిపత్య మత్యల్ప మతని, శక్తి మాయొద్దఁ బొగడుట సాహసంబు. 117

ఆ. వినుము నాప్రతిజ్ఞ విశదంబుగాఁ దల్లి, యనుజయుతుఁడ నగుచు నడవి కరిగి
సలిపి ఘోరతపము స్థాపించెదను సర్వ, జగములను మదేకశాసనమున. 118

గీ. ఆవిధంబునఁ గావింపనైతి నేని, కలుగుఁ బితృలోకఘాతంబువలనఁ గలుగు
నట్టిపాపంబు నాకని యాగ్రహమున, ననుజయుతుఁడయి కాననంబునకుఁ జనియె.

క. చని దశసహస్రవర్షము, లొనరించె విరించిఁ గూర్చి యుగ్రతపం బా
దనుజాగ్రణి యొకకంటన్, గనుచు రవిన్ నిలిచి యొక్కకాలన్ నేలన్. 120

గీ. అంతటను వానియుగ్రతపోగ్ని కాఁగఁ, జాలక జగంబు లల్లకల్లోల మగుడు
నజుఁడు ప్రత్యక్షమై యిచ్చె నతని కడిగి, నట్టివరము లెల్ల నిట్టట్లు నాక.

క. వరములు గైకొని రావణుఁ, డరుదుగ ధనదుని జయించి యాతనిలంకా
పురరాజ్యవిమానములను, హరియించెను మొదట దుర్మదాటోపమునన్. 122
క. అది మొదలుగఁ ద్రిజగములను, సదమద మొనరించుచును నజయ్యుం డై యా
త్రిదశారి తిరుగసాగెను, మదసింధురమట్లు గనక మన్నన్ మిన్నన్. 123
సీ. అంతట నిర్జరు లల్లాడుచును బోయి, మొఱవెట్టఁ బరమేష్ఠిముందు నిలిచి
యది విని ద్రుహిణుండు త్రిదశులతోఁ గూడి, కైలాసనాథునికడను జేరి
విన్నవింపఁగ నెల్లవిషయంబు నాలించి, ధూర్జటి వారలతోడఁ గూడి
దైత్యాంతకునిసన్నిధానంబునకుఁ బోయి, వృత్తాంత మంతయు విశదపఱుప
గీ. మాధవుం డాలకించి తద్బాధ లెల్లఁ, జూచుచు దయారసం బొల్కుచూడ్కితోడ
వారితో నిట్టు లనియె గీర్వాణులార. చక్రధరుఁ డుండ మీ కేల సాధ్వసంబు.
సీ. అవనిమీఁద నయోధ్య యనియెడిప్రఖ్యాతి, గాంచిననగరంబు గల దొకండు
తత్పురంబున నుండు దశరథుం డనుపేర, శంస కెక్కినయొక్క చక్రవర్తి
యనపత్యుఁ డగుటచే నాతఁడు పుత్రార్థ, మొనరించుచున్నవాఁ డొక్క క్రతువు
నతనిపత్నీత్రయమందు రాముఁడు భర, తుఁడు లక్ష్మణుండు శత్రుఘ్నుఁ డనఁగ
గీ. నవతరించెద నే నాల్గువ్యక్తులుగను, రావణుని సంహరింప మీరలును ఋక్ష
వానరాకారములు గలవారలగుచు, స్వాంశములతోడఁ బ్రభవింపుఁడవనియందు.
క. అని బోధించుటయును న, య్యనిమిషులును ఋక్షవానరాకారములన్
జనియించిరి ధాత్రిని నా, జనార్దనుఁడ వీవ యేల సత్యము దాపన్. 126
క. ఇనవంశోద్ధారక నీ, యనుజులు మువ్వురును దావకాంశములె సుమీ
మును గల్పాంతరమున దశా, ననుండు హరియించె నీపడంతిని విం[illegible]. 127
క. దురితాత్ముం డగునా బ్ర, హ్మరాక్షసునిఁ గూల్చి జగము లన్నిటికిని దు
ర్భర మగుబాధను మాన్పి, పరగం జేసితివి ధర్మపథము మహాత్మా. 128

—: రాముడు తనబ్రహ్మహత్యాపాతకమునకు దుఃఖించుట :—

గీ. అనుటయును బాష్పజలపూరితాక్షుఁ డగుచు, రామభద్రుఁడు ధరపై నివ్రాలెనంత
సంభ్రమం బేర్పడఁగఁ గుంభసంభవుండు, నిమురుచును నంటి తచ్ఛరీరమును గేల.
ఆ. ఇట్టు లనియె రామ యేల మూర్ఛిల్లితి, వేల కలిగ శోక మింత నీకు
నఖిలలోకకర్త వగునీవె యీరీతి, భ్రాంతి నొంద నింకఁ బ్రాజ్ఞుఁ డెవఁడు. 130
చ. అనవుడు మూర్ఛఁ దేఱి వినతాననుఁడై త్రపతోడ లేచి యి
ట్లనియెను రామచంద్రుఁడు మహాత్మ హతాత్ముఁడ నైతి నాకతం
బునను గలంక మేర్పడియెఁ బూర్వమునుండియు సుప్రతిష్ఠతో
ననసినసూర్యవంశమున కెల్లను నేఁటికి నేను చెప్పగా . 131

క. అకటకట చేసినాఁడను, వికలవివేకుండ నగుచు విప్రద్రోహం
బాకరయాఁడుదానికొఱకుఁ, యకృత్యమున కింక శాంతి యనునది గలదే. 132
గీ. వేదములు మూలములు ధర్మవిధుల కెల్ల, విప్రవంశము మూలము వేదములకు
వేదమూలంబు నఱకిన వీని కింక, నెట్టిగతి పట్టనున్నదో యెఱుఁగ రాదు. 133
క. భూసురులకు ద్రోహంబును, జేసినవారలకు నరకసీమలలోన
వాసము ధ్రువ మని పెద్దలు, చేసినసిద్ధాంత మెట్లు చెలుపఁగవచ్చున్. 134
గీ. దానమానసపర్యావిధానములకు, నర్హు లగువారు బ్రాహ్మణు లట్టివారల
నుపహతి యొనర్చుపాపుల నుద్ధరింపఁ, గలుగు నేదేని యొక్క-నిష్కృత్య మనఘ.
క. అని వేఁడుటయు నగస్త్యుం, డినవంశోద్ధారకునకు ని ట్లనియెను సీ
వనవద్యుండవు మాయా, మనుష్యరూపుఁడవు సర్వమాన్యుఁడవు సుమీ. 136
క. నీనామము స్మరియించిన, ఘనవృజినచయములెల్ల నుండం
గా నీ కెక్కడి వఘములు, భానుకులోద్యోత చెవలు పట్టున శిక్షకిన్. 137
గీ. నీవె కర్తవు భర్తవు నీవె నీవె హర్త, యీశ్వరుఁడవు నీవె యఖిలమునకు
నీవె నిర్గుణుఁడవు గుణి వీవె పరమ, పురుషుఁడవు నీవె ప్రకృతికిఁ బరుఁడ వీవె.
క. నీయతిన మహావిద్యను, మాయామెను దలఁచికొన్నమాత్రమున నె ని
శ్రేయసము నొందుభాగ్యము, నాయాసంబుగను బ్రాప్తమయ్యెడి ననఘా. 139
సీ. కాఁడు రావణుఁడు రాక్షసుఁడు దైత్యుండె యంబు నను నిన్ను సేవించు ఘనుఁడు గాని
దైవికంబుగను బ్రాప్తం బైన ఋషిశాప, ముగ దానవత్వ మాతనికిఁ గలిగె
నసురదేహము విడనాడి నేఁడు కతండు, త్వదనుగ్రహంబున ధన్యుఁ డయ్యె
బ్రాహ్మణద్రోహపాపంబు సంప్రాప్తించె, ననుచింత వలదు నీమనమునందుఁ
గీ. గావు హంత వనుగ్రహకర్త వీవు, కాన నేపాపమును నీకుఁ గలుగ దనుడు
గద్గదస్వర మేర్పడఁ గంఠ మెత్తి, ఋషివతంసంబునకు రాముఁ డిట్టు లనియె.
సీ. తాపసోత్తమ భవద్భాషణంబున శాంతి, చేకూరదయ్యె నాచిత్తమునకుఁ
గలుషంబు ద్వివిధంబుగా నుండు జ్ఞాతంబు, నాఁగ నజ్ఞాతంబు నాఁగ మఱియు
నజ్ఞానకృత మైన నజ్ఞాత మనియును, జ్ఞానకృతం బైన జ్ఞాత మనియు
ననుశయంబునఁ బోవు నజ్ఞాత మనియును, ననుభవింపక జ్ఞాత మడఁగ దనియుఁ
గీ. బలుకుదురు పెద్ద లావాక్యములనుబట్టి
యయ్యె నజ్ఞాత మేఁ జేసినట్టియఘము
దానిని నశింపఁజేయఁ దీర్థంబొ క్రతువొ
దానమొ తపంబొ వ్రతమొ యేదేని చెపుమ. 141
క. అని ప్రార్థించుటయును ని, ట్లనియె నగస్త్యుండు రామ యఖిలజ్ఞుఁడ వ
య్యును నీ ఘనులకు నటకున్, గన లోకానుగ్రహంబు కారణము సుమీ. 142

సీ. అవధరింపుము చెప్పెద నశ్వమేధ. యాగమున బ్రహ్మహత్యాఘము మాంతరించు
నది మహాబలు సైనమీరాయట్టిన్నపుతె, యాచరింపంగ నర్హు లనర్హు లౌదులు.

క. మనువు మదుత్తుండు పృథుం, డును సగరుండును దిలీపుడును మున్నగువా
రొనరించి యశ్వమేధము, మును గాంచిరి దివ్యధామములను నగేంద్రా. 144

క. శతమన్యుండు ము న్నొనరిచి, శతాశ్వమేధములు త్రిదివసామ్రాజ్యశ్రీ
పతి యయ్యె వాజిమేధ, క్రతు వ్విలాసిష్టసిద్ధికరము మహీశా. 145

చ. అనుటయు రామచంద్రుఁ డెనయక మది ధైర్యము కొంత స్వామి యే
యనువున నుండఁగావలెనొ యశ్వము తద్విధి యెల్ల చెప్పి నా
మనమున నున్న ఖేదమును మాన్పుము నావుడు నమ్మహర్షి యి
ట్లనియెను సూర్యవంశకలశాబ్ధిసుధాకర యాలకింపుమా. 146

---: అశ్వమేధవిధాన కథనము :---

సీ. శ్యామకర్ణము శ్వేతదేహమును రక్త, వదనమును పీతపుచ్ఛము వాయువేగ
సహితమును శుభలక్షణసంభృతమును, నగుహయం బశ్వమేధయాగార్హమనఘ.

వ. అట్టిహయంబును వైశాఖపూర్ణిమయందు యథావిధిగఁ బూజించి తత్ఫాల
దేశంబున స్వనామబలచిహ్నితం బగునొక్కస్వర్ణపత్త్రంబు గట్టి విడువవలయు.

క. తురగం బెచ్చటి కేచ్చటి, కరుగునొ తద్రక్షణార్థ మతిశౌర్యబల
స్ఫూర్తిశాన్వితు లగురక్షకు. లరుగుచు నుండంగవలయు నచటికి నచటికిన్. 149

క. ఆవాజిమేధతురగము, నెవరులు గాని పట్టి రేని భుజాద
ర్పావిష్టు లగుచు వారల, చేత యడచి రక్షకులు విజేతృత్వమునన్. 150

క. విడిపింపవలయు హయమును. గడె బడసుండంగ నాశిగంబున భువి నె
ల్లెడలను తిరుగంగ నలయును, గడిపిరం బంపుచును బురుషకారమునొడన్,

ఆ. కర్త యాగదీక్ష గైకొని మృగశృంగ, ధరుడు బ్రహ్మచర్యపరుఁడు ధర్మ
శీలనానుష క్తచిత్తుండు నగుచును, నుండి క్రతువు చేయ నున్నచోట. 152

సీ. ఓదనము కోరువారికి నోదనమును, వస్త్రములు కోరువారికి వస్త్రములును
ధనమును ధనార్థులకు నిచ్చుచును సతంబుఁ,గడపవలయును నొక యబ్దకాలమధిప.

క. అనుటయు రాముఁడు హర్షం, బును చెందుచు సత్వరంబ,మునినాథునితో
డను వాజిశాలకుం జని, కనుము ముఖతురంగ మెందుఁ గలదె మహాత్మా. 154

సీ. అనుటయును మౌని సంఖ్య లేనట్టియాగ
హయములను జూచి మదిని విస్మయముఁ జెంది
రామ కల విం దసంఖ్యాధ్వరములు సేయఁ
దగినయట్టితురంగరత్నములు కంటె. 155

ఉ. నావుడు రామచంద్రుఁడు మనంబునఁ జెప్పఁగ లేనిసంతసం
బావహిలఁగ ఘటోద్భవసమన్వితుఁడై తనపార్శ్వసీమలఁగ
సేవకు లేఁగుదేరఁగను జేరి వెసఁగ సరయూమహానదీ
పావనతీరభూమి కొకపట్టున నమ్మునిరాజునానతిఁగ. 156

గీ. స్వర్ణలాంగలములచేతఁ జదరముగను, నాల్గుయోజనములమితి గల్గినట్టి
నేల దున్నించి యధ్వరశాల నచట, నేరుపడఁ జేసె లక్షణోపేతముగను. 157

గీ. యోనిమేఖలచే నొప్పు చుండునగ్ని, కుండమును రత్నములచేతఁ గూర్పఁబడిన
మండపములును గన్నులపండువుగను, గ్రాలఁదొడఁగెను హయమేధశాలయందు.

ఉ. అంతట మౌనిసత్తముల కందఁగఁ హయమేధయాగవృ
త్తాంతము విన్నవించుటకునై తనశిష్యులఁ బంచె జానకీ
కాంతునిప్రార్థనంబున నగస్త్యుఁడు వార్తను విన్నమాత్ర న
త్యంతకుతూహలంబు లెనయఁగ జనుదెంచిరి మౌనిసత్తముల్. 159

ఆ. అరుగుదెంచినట్టివ్యాసాత్రిగౌతమ, యాజ్ఞవల్క్యనారదార్ష్టిషేణ
పర్వతాసితాదిపరమర్షులకు నెల్ల, నాచరించె రాముఁ డర్ఘ్యపూజ. 160

గీ. అంతట వచించె ఘటజన్ముఁ డధ్వరంబు, మొదలువెట్టంగఁ దగినట్టిమూర్తమపుడు
కాలజిత్తనుసేనాని క్రతుహయంబు, నటకు రావించె సౌమిత్రియాజ్ఞ చేత. 161

గీ. ప్రభువుకై వడి సపరివారముగ వచ్చి, నట్టిహయరత్నమును జూచి యచట నుండి
నట్టివా రెల్లఁ జెందినహర్ష మింత, యంత యని చెప్పఁగను నాకు నలవి గాదు.

గీ. అపుడగస్త్యుఁడు చెప్పినయట్లు స్వర్ణ, దారయుతుఁడయి క్రతుదీక్ష దాల్చె రాముఁ
డాత్మకృతమైనబ్రహ్మహత్యాఘ ముడుగ, నందఱును విన సంకల్ప మాచరించి.

వ. అంతట రఘుకులంబునకుఁ బూర్వగురుం డగువసిష్ఠుని నాచార్యత్వంబునందును వాల్మీకి నాధ్వర్యవంబునందును దేవలాసితులను బూర్వద్వారంబునందును నత్రికశ్యపులను దక్షిణద్వారంబునందును జాజలిజాతూకర్ణ్యులను బశ్చిమద్వారంబునందును నేకతద్వితీకులను నుత్తరద్వారంబునందును నియమించి కణ్వునకు ద్వారాధిపత్యంబు నొసంగి యగస్త్యుండు బ్రహ్మత్వంబు వహించి యశ్వంబు నర్చించె. 164

గీ. ఆవల సువాసినులు సేసి రశ్వపూజ, గంధపుష్పాక్షతాద్యుపకరణములను
నవల వారాంగన లొనర్చి రమ్మఖాశ్వ, రాజమున కర్చనమును వర్ధాపనమును.

వ. తదనంతరంబ కుంభసంభవుండు.

సీ. ఇనవంశభూషణంబును ధనుర్ధరమౌళి, యును నైనదశరథజనవరునకు
సతులయం దగ్రగణ్యతను గైకొనినట్టి, కౌసల్య యనురాజకన్యకకును

నావిర్భవించి శూరాగ్రేసరుం డను. ప్రఖ్యాతి నొందినరాఘవుండు
రావణుం డనుబ్రహ్మరాక్షసుని వధించి, నట్టిపాపమును బోఁగొట్టుకొనఁగ
గీ. బ్రాహ్మణాదేశమునను దురంగమేధ, సవనమును జేయ విడిచెను సైంధవమును
బాహుబలశాలు లగువీరవరులు దీనిఁ, బట్టికొనుఁ డర్వి నెం దైనఁ బుట్టి రేని.
క. అరుదెంచుచున్నవాఁ డీ, తురగంబును గాన లవణదోర్గర్వాప
హరణోపాత్తయశశ్శ్రీ, ధరుఁ డగుశత్రుఘ్నుఁ డాత్మదళములతోడన్. 168
క. అని వ్రాసి స్వర్ణపదకం, బును సైంధవఫాలభాగమునఁ గట్టెను దా
నిను నంతట శత్రుఘ్నునిఁ, గని రఘువంశాబ్ధిశీతకరుఁ డిట్లనియెన్. 169

—: రాముఁడు శత్రుఘ్నునకు యుద్ధధర్మములం జెప్పుట :—

సీ. ఈతురగము శత్రుఘ్న యశ్వంబు నెంటను, బ్రాపించుఁగాత భద్రంబు నీకుఁ
దాండవించునుగాత దైవాజ్ఞ భవదీయ, భుజయుగంబున వీరవిజయలక్ష్మి
సలుపుము యుద్ధంబు నిలుచుండి యెదురుగా, వీరధర్మము చూపువారితోడఁ
బ్రహరింపఁబోకుము రథము నధిష్ఠించి, విరథులను దైన్యవాదులను నెపుడుఁ
గీ. బ్రణతులను శరణార్థ మేగువారలను గీత, భీతులను సుప్తులను మతి చెడినయట్టి
వారలను గన్నులను శస్త్రవర్జితులను, వనితలను బాలురను జంపవలదు సుమ్మి.
క. పరసైన్యతంత్రములయెడఁ, జారనికము చిత్తవృత్తి వారినికము నీ
దర కృత్రిమము లారసిము, పౌరులను సుజనోపచారికులను సనుజా. 171
క. జనపదములు ప్రహరింపఁ, బును వృద్ధులమీఁద మొట్టమొదటను బూజ్యుల్
గనుఁగొనినయెడల వారికి, వినయంబున మ్రొక్కి మెట్టివేళను నైనన్. 172
ఆ. శిష్టభక్త దైవవిప్రోత్తములకును, గోవులకును భక్తిభావమునను
సంచితంబు సేయుచుండ దేఁగినను నందె, కలిగితీఱు నీకుఁ గార్యసిద్ధి. 173
క. హరిహరులకు భేదంబును, బరికింపనిపుణ్యధనులపాదాంబుజముల్
ధరియించుచుండు మెపుడును, శిరమున నీ కది శుభంబు చేసెడి దనుటన్. 174
క. వేదాంతవిచారసముం, పాదితవిజ్ఞానధూతసంసారసుఖా
స్వాదు లగుపుణ్యపురుషుల, నాదరమునఁ జూడు మది సహాయము నీకున్. 175
క. గౌరియు భార్గవియును భా, రతియును నొక్కరూప కేవల మని లో
నాయాషభావ మొదవిన, వారలకు నమస్కరింపవలయుఁ గుమారా. 176
క. తమవర్ణాశ్రమముల క, ర్హము లగుధర్మములయెడ నొకింతయును బ్రమా
దముఁ జెంద కుండువారికి, సముచిత మగుగౌరవంబు సలుపుము వత్సా. 177
క. హరి సర్వభూతహృదయాం, తరగతుఁ డని తెలిసికొని సతతంబును దద్ధ్యా
నరతు లయి యుండువారలు, హరిరూపుల కానఁ బ్రణతి కర్హులు వారల్. 178
గీ. పరుల కుపతాప మొనరించుపాతకులును, నుత్పథంబునఁ జరియించునుద్ధతులును
గురు సైరింపఁదగినట్టివార లెట్టి, వార లైన వధార్హులు వారి లనుచు. 179

క. అని యీరీతి దీవించి కనుఁగొని హనుమత్పుష్కలనాయకుల శత్రు
ఘ్నుని వెంట సహాయముగను, జనఁ గలిగిన శౌర్యధనుల జెచలు నుప్పనయెడన్.

—: వీరాగ్రేసరు లశ్వమేధాశ్వము వెంట నరుగుట :—

క. అరుదెంచి యతఁడు ప్రేమను, కరపీటకమును గ్రహించుఁగాక యనుటయున్
భరతాత్మజుఁ డగుపుష్కలుఁ, డరుదెంచి ప్రియంబు మీఱ నతిధైర్యమునన్. 181

సీ. గ్రహియించి రాముని కరపంకజమునుండి, వినయాననమ్ముఁ బై పీటకమును
రామచంద్ర త్వదీయనామమాత్రము విన్నఁ, దల యొగ్గుదురు దేవదానవులును
దలపైని భవదాజ్ఞ దాల్చినవాఁడ నై, శత్రుఘ్నునకు నుండు సాయముగను
నీయనుగ్రహ మున్న నిలుపంగఁ జాలనె, నిఖిలలోకములను నే నొకింపఁ

గీ. ననుటయును వత్సశాలుఁ డనయ్యుఁ దగినవాఁడ యనిపించితివి సూర్యవంశమునను
సంతసించితి నీధైర్యసాహసములు, కరుగు మట్టులె యని రాముఁ డనుమతించి.

క. హనుమంతునిఁ గనుఁగొని యి, ట్లనియె మహాత్మ నాకనుగ్రహ మున
జీవకతనఁ గాదె నే నీ, యనుపున నిలువంగఁ గలిగె నిస్సందేహా. 183

ఆ. తెలిసె నీకృపఁ బట్టి జలధి దాఁటితి నాఁడు, సీతజాడఁ గంటి మారుతాత్మ
నేఁడు సేన కెల్ల నీవు నాయకుఁడవై, యుండి యీ సుఘ మన్నుఁ బ్రోవఁ గదె. 184

క. పాలింపుము నాతమ్ముని, పాలించినయట్లు నన్నుఁ బరుల నడంపన్
జాలినవాఁడవు ప్రజ్ఞా, శాలివి యుక్తప్రయోగ్యవర్తివి సుగుణా. 185

క. అని యిట్లు దేశించుటయును, హనుమంతుఁడు దాల్చె రాఘవాజ్ఞను శీర్షం
బున ప్రణతిపూర్వకంబుగ, ననుమానము లేక కాదె యనె భక్తులలోన్. 186

వ. పిదప రామభద్రుండు సుగ్రీవజాంబవదంగదహనుమదాదులను కపిప్రవరుల
నలనీలాదికపివీరుల నెల్లఁ గార్యసాధకులుగా నియోగించి మంత్రిసత్తముం డగు
సుమంత్రునిం జూచి యిట్లనియె. 187

గీ. మంత్రిశేఖర యశ్వసంరక్షణమున
కర్హు లగువీరు లిం కెవ్వరైనఁ గలరె
యనుటయు సుమంత్రుఁడును నిబద్ధహస్తుఁ డగుచు
నెదుట నిలువంగఁబడి స్వామి కిట్టు లనియె. 188

గీ. దేవ కలరు మహాబలుల్ ధీరు లఖిల, శస్త్రవిదు లెందఱేని యిచ్చటను వారి
లోనఁ గల నిగ్రహానీకము లైనయట్టి, వీరు లొకకొంద ఱుపహతవైరిజనులు. 189

గీ. తురగమును గావ నీలరత్నుండు వెనుపఁ, దగు దశాక్షౌహిణులతోడ ధరణినాథ
యని యొనర్చుచు లక్ష్మసైన్యంబుతోడ, లక్ష్మసైన్యంబు రక్షింప దక్షుఁ డతఁడు.

క. కీర్తియించుఁ బ్రతాపాగ్ర్యుఁడు, శరములు సవ్యాపసవ్యశయముల నాతం
డరుగఁ దగు హయము వెంటను, నిరువదియక్షౌహిణులను నేలిక యగుచున్. 191

గీ. తపము గావించి నేరిచె ధాతవలన, సకలశస్త్రప్రయోగోపసంహృతులను
సుధప లక్ష్మీనిధి చనంగ హయము వెంట, శత్రుఘ్నుఁ డక్షౌహిణి కధిపుఁ డగుచు.

గీ. స్వామి రిపుతాపుఁడు సమస్తచాపధరుల, కగ్రగణ్యుఁడై యరిగె నేఁగ హయము వెంట
సర్వశస్త్రాస్త్రకౌశల్యశాలు లగుట, శత్రువిజయుఁ డగ్రహయముఁ [illegible] చూచె.

క. కల రింకను పుష్కలుఁ డనే, కులశత్రుఘ్నాజ్ఞ దాల్చి కుసుమముతోఁ [illegible]
దలలప [illegible] నిర్దాక్ష్యము, గలవారిని [illegible] వారిన్. 194

క. [illegible] మొనయుచుటయు, [illegible] హయశా
లా [illegible], చను [illegible] శ్రేష్ఠుల నెల్లన్. 195

సీ. [illegible] పరాయుష్య
[illegible]
[illegible] ధరించి వి
[illegible] నిల్వఁగన్. 196

వ. [illegible] ధన్యుండు చెప్పెవిధంబున సధ్వరాశ్వంబును
[illegible] గలకుంజరంబును రత్నవరాలం
[illegible]
[illegible] లక్షవరా
[illegible] సస్యసంపూ
[illegible]
[illegible] యథార్హంబుగా
[illegible] హిరణ్య
దానహస్తిదానహయదానరత్నదానరజతదాన [illegible] దానపయోదా
నాన్నదానంబులును [illegible] దోఁడంగ. 197

గీ. పెట్టుఁ డన్నంబు నన్నంబు పెట్టుఁ డనుచు, ధనము ధన [illegible] వచ్చుజనుల కెల్ల
[illegible] నజ్ఞాధ్వనుల [illegible] నిండె.

గీ. [illegible] శత్రుఘ్నుఁ డరిగి తల్లి
[illegible] తత్పాదకంజములకుఁ, దెలిపె [illegible] తేటపడఁగ.

క. అది విని సుమిత్ర [illegible] విజయ మొనగూడఁగాఁ
బదపడి శత్రుఘ్నుఁడు [illegible] పాదములకుఁ బ్రమ్రొక్కి యనుజ్ఞకు వచ్చెన్. 200

వ. [illegible] హస్తంబున దట్టుచు. 201

—: అగస్త్యుఁ డశ్వమేధాశ్వమును విడుచుట :—

గీ. హయమునతిం [illegible] మునిన్నును [illegible] విప్ర చుచునా [illegible] మిమెల్లఁ
దిరిగి వాని [illegible] మఱల [illegible], త్వరితముగ [illegible] యశ్వమును విడిచె.

క. విడిచిన వెంటనె యశ్వము, కడుకొని ప్రాగ్దిఙ్ముఖంబుగాఁ బఱచెను వెం
బడిఁ బరువులెత్తుకొనుచున్, నడతెంచుచు నుండ వీరనాయకబలముల్. 203

సీ. అట్టులు పఱచుచు నయ్యధ్వరాశ్వంబు, కురుదశార్ణోత్తరకురువులకును
పాంచాలములకును బర్బరంబులకును, నరుగుటయును దత్తదధిపు లెల్ల
భయభక్తు లెసఁగంగఁ బ్రణతిపూర్వకముగా, శత్రుఘ్నునకు నమస్యలను జలిపి
కాము మే మొరులము రామభక్తులము నా, రాజ్యసంపద లెల్ల రాఘవునిన

గీ. యని వచించుటయును దనయాజ్ఞ నచటఁ, బాదుకొల్పి శత్రుఘ్నుఁడా ప్రభువులతోడ
బయలుదేఱంగ నంతి సాహాయము చేరె, నరుగుచును నొక్కసురుచిరోద్యానవనిక.

సీ. అంతట శత్రుఘ్నుఁ డట కేఁగి బలముతో, నం దొక్కదేవాలయంబుఁ గాంచి
యనుపమం బగుదానియాకార మంతిరు, గమున కాశ్చర్యంబు గలుగఁ జేయఁ
దన కనుచరుఁడు రాముననే మంత్రియు నైన, సుమతి కిట్లనియె నోసూక్ష్మబుద్ధి
తెలుపుము సర్వంబు దెలిసినవాఁడ వీ, వేవాలయముగాథ తేటపడఁగ

గీ. ననుటయును విని సుమతి యిట్లనియె స్వామి, యాలకింపుము కామాక్షి యనెడి దేవి
యాలయం బిది యొక్కభూపాలమౌళి, తపముచేతను నిలిపె నాతల్లి నిచట. 205

క. అనుటయు విని శత్రుఘ్నుఁడు, మనమున హర్షంబుఁ జెంది మహితుం డగునా
జనపతివృత్తాంతంబును, విన వేడుక యయ్యె సుమతి వినిపింపు మనన్. 206

—: సుమదమహారాజవృత్తాంతకథనము :—

సీ. సుమతి యిట్లు వచింపఁ జొచ్చె నరికిర్తిరాత్రి, వినుము తద్వృత్తాంతమును సమాసముగ
గినుమాపుమేరులోఁ గనుపట్టుఁ జూడు ము, ల్లవిగొ యహిచ్ఛత్త్ర యనుపురంబు
సుమదుండు నా నొక్కక్షోణీశ్వరుండు మున్ను, పాలించుచుండఁ దత్పట్టణంబు
నొకసమయంబున నోడించి యతని శా, త్రవులు గైకొనిరి తద్రాజ్య మెల్ల

ఆ. నపుడు దిక్కు లేక యల్లాడుచును తేఁడు, హేమకూటమునకు నేఁగి యచట
విమలతీర్థమందు విజితేంద్రియుం డయి, చేయఁదొడఁగెఁ దపము శివను గూర్చి.

వ. ఒక్కపాదంబున నిలువంబడి మూఁడువత్సరంబులును శుష్కపర్ణంబులు భక్షింపు
చుచు మూఁడువత్సరంబులును శీతకాలంబునందుఁ జలినీట మునుఁగుచు వర్షా
కాలంబున జలదోన్ముఖుం డగుచు గ్రీష్మకాలంబునఁ బంచాగ్నిమధ్యంబున వసి
యించుచు మూఁడువత్సరంబులును వాయువును నిరోధించి బహిర్దృష్టివర్జితుం
డగుచు మూఁడువత్సరంబులును గడపుటయు ద్వాదశవత్సరాంతంబునందు
మహేంద్రుండు భయంబునఁ దత్తపోభంగంబు గావించుటకు మన్మథునిఁ దలంచె
నంత. 208

ఆ. తలఁపులోనె వచ్చి దర్పకుం డచటికిఁ, బాకశాసనునకుఁ బ్రణతి సేసి
నిలుచుటయును నతని బలభేది కూర్చుండఁ, బెట్టుకొని నిజార్ధపీఠమందు. 209

గీ. అతఁడు చేయంగఁదగిన కార్యంబు నెల్లఁ, జెప్పెఁ జెవిలోన మంత్రంబు చెప్పినట్లు
కాముఁ డది విని యుత్సాహకలితుఁ డగుచు, వృత్రసంహారకారికి నిట్టు లనియె.
గీ. అధిప బ్రహ్మర్షులకుఁ గూడ నడలు గొలుపఁ, గలిగినమదీయ బాణాభిఘాతమునకు
మనుజుఁ డన నెంత యింతనిమహిమ మెంత, పంచశరుఁడుండ నీ కేలభయము చెపుమ.
గీ. కౌశికుం డూర్వశికి సుధాకరుఁడు తారకి, నహల్యకు శివుఁడు మోహినికి లొంగు
టనని కలసను గెలిగెనో యెఱుకపడదె, చిత్రభారతమును విప్పి చెప్పనేల. 212
క. అని పలికి యింద్రానుమతిఁ, గొని పరివారమును గూడుకొని శీఘ్రమునన్
జని హేమకూటమునకుం, గని సుమదాని శిరము లేయఁగాఁ దొడఁగుటయున్.
గీ. మలయవాయువు వీచెఁ గోయిలలు కూయ
మధురిమకు నుల్లసిల్లంగ మాధవుండు
చెలులతోఁ గూడుకొని రంభ చెలువు మీఱ
సుమదభూపాలకునిసమీపమున కేఁగె. 214
గీ. శిలలు ద్రవియించుగీతి మ్రోల్లఁ జిన్నద నట్టు, కైవడిని గాడఁ దొడఁగెను గంఠ మెత్తి
యది వికారింపఁగఁ గొలుపంగ మదికిఁ గనులు, విచ్చి కలఁచుంగఁ జూచె బృహద్రథుండు.
గీ. అంతె నయ్యప్సరోంగనలందు నొకతె, సలిపె శృంగారచేష్టితంబులను నొకతె
చూపె సవిలాసమధురదృష్టులను నొకతె, సాహసంబున నొత్తెఁ దచ్చరణములను.
సీ. అప్పుడా సుమదుఁ డట్లునియు వారలఁ జూచి, నారసేకూఁటలారా మీర లెవరొ
మీధామ మేది యేమి నిలిచ్చుటకై కేఁగు, వేఁడంగ నేమియో కార్యమంబ
పలయింప మా యశ్ర దేహంబులను గోఁచె, మాయపరదేశ రూపముయుగముఁ
జరితాఁ దన మా సౌర్య నాల్గశ్ర మెల్లను దువ్వి, ధరణి భైరవిమీదవ్యాపంబునలను
గీ. సనుటయును జూచి రంభ యిట్లనియె నధిప, పలికెద యథార్థముగ నిన్ను సలుపునట్టి
తపమునకు నేఁడు చేయ రాఁదగినఫలము, తడవు సేయకు మనుభోగ్యతను వహింప.
గీ. ఈవరాంగన యూర్వశి యీసరోజ, గంధి మేనక యీచారుగాత్రి తార
యీలతాంగి తిలోత్తమ నేను రంభ, సందలము గూడ నప్సరసుందరులము.
గీ. మావిహారవనమ్ములు మావిలాస, సదనములు నీవు చూచిన వదలఁగలవె
రిమ్ము మాతోడ నవిమానమ్ము నెక్కు, తెమ్ము ఫలియించినది నీతపమ్ము భూప.
సీ. నందనారామమ్మునందు మాతోఁ గూడి, క్రీడింప నీకుఁ గాంక్షితము గలదొ
మేరుశృంగంబులమీఁద మాతోఁ గూడి, విహరింపఁగా నీకు వేడ్క గలదొ
యమరస్రవంతీతీరమున మాతోఁ గూడి, వసియింపఁగా నీకు వాంఛ గలదొ
కుముదబాంధవమండలమున మాతోఁ గూడి, యమృతంబు గ్రోల నీ కాస గలదొ
గీ. తీనపాదరిండ్రఁ బన్నతాతిన్నెలందు, నూలుకొని యుసుపూలపానుపులమీఁద
మమ్ముఁ గవయంగ నీమనసు నమ్రజ్యులతన్, నేలుకొనసి న్నగలనొ సకలుఁగఁ జెపుమ.

క. అనుటయు సుమదత్స్మాపతి, మనమున విస్మయము నొందఁ బాసినుతుఁ డి
ట్లనియెను దల్లులు మీరలు, తనయుండను నేను మీకుఁ దగ దిట్లాడన్. 221

ఆ. ననుఁ బరీక్ష సేయఁగను నీశ్వరియె యిట్టు, లడుగు దెంచె యుష్మదాశ్రితులను
నరసి కాని తుచ్ఛ మగుసౌఖ్యమున నేల, కాంక్ష సేయు సేవకుని మదంబ. 222

క. అని కనులు మూసికొనుటయుఁ, గనుఁగొని మంజులము నిర్వికారత సుగుణా
త్మునిఁ గలఁపఁజాలమని బలి, జననులతోఁ బాయ నేఁగి సర్గంబునకున్. 223

గీ. [illegible]టను సింహావాహనా యతినిపమ్ము. నిష్ఠ కానందమును జెంది నెమ్మనమునఁ
దాపసాశ్రమసంశ్లిష్టసహాత్మ [illegible], [illegible] భూపుఁడు.

గీ. ఇప్పుడు సుమదమహీపాలు డెక్కుకొంటి, గీష్ములను నెద నల్లుచుఁ దేజరిల్లు
నంబ నీక్షించి వందనం బాచరించి, కడంగి నుతియింప నిట్లు గద్గదికతోడ.

సీ. ఆధారశక్తి వైపట్టినిచే దేవి. ధరియింపఁబడు చుండి ధరణి యెల్లఁ
దల్లి నీకళ చేత నుల్లసిల్లుచు నుండు, సచరాచరము లైనజగము లెల్ల
నినుఁదు రసంబు గైకొని యిచ్చుచుండును, సర్వేశ్వరి త్యాగియశక్తవలన
సంతర్పహిస్త్రీలం డియు కొల్పుచుండు సౌఖ్యము నహ్ను త్వాత్పరిత్యాపమునఁ దాని

గీ. యీవు విష్ణుమహామాయ వీవు విద్య, వీవు లోకంబులను సృజియింతు వీవు
పెంతువు హరింతు. వీవు నే నెంతవాఁడ, నమ్మ భవదీయమాహాత్మ్య మభినుతింప.

క. అని దేవిసందర్శన, జనితానందమునఁ బొనరిత్వము గేలుగిం
గను బ్రమోదంబోతా నిలిచిన, జనపతిని సృష్టిగంటి లోకజననిక నిమ్మునన్. 227

ఆ. వత్స కోరుకొనుము నాయంత్రి మే దైనఁ, దర్చదానె సనుమి [illegible]
యిట్టు లనియె సుమదుఁ డీశ్వరి దాసుని, పైని గరుణ గలిగె [illegible]. 228

క. ఆరిహృతి మగుసామ్రాజ్యము, కరగతముగఁ జేసి నన్నుఁ గావఁగ నెప్పుడున్
దరిసెన మొసఁగుచును నరుని, తరముస మోతింబు నాకు దయచేయఁగదే.

క. అనుటయుఁ గాత్యాయని యి, ట్లనియెను సుత నిస్సపత్న మగురాజ్యము నె
క్కొనగూడు సతతమును ద, ర్శన మిచ్చుచు నేను నీపునంబున నుందున్. 230

గీ. రావణవధంబు గావించి రామచంద్రుఁ, డశ్వమేధాధ్వరంబు చేయఁగఁ బూని
హయము వెంటను బనుచ నిజానుజన్ముఁ, డైనశత్రుఘ్నుని నొకప్పు డట్టితత్తిని.

గీ. అర్పణముసేసి నీవు రాజ్యంబు నెల్ల, నాతనికి రామచంద్రప్రియంబు గాఁగ
సైంధవము వెంటఁ దిరిగి దేశములు మదకుఁ, బడసెదవు ముక్తి రామునికడకుఁ జేరి.

క. అని పలికి తిరోధానము. గనుటయు సుమదుండు వేడుకను నిజపురికిన్
జనుదెంచి వైరిసంహృతి, నొనరించి స్వరాజ్యలక్ష్మి నొందియుండెను. 233

క. నెలకొలెను గామాక్షీ, నిలయంబున నాయము యుండు నెలకొని యుండెన్
జలుపుచుఁ దద్రక్షణ మగా, నిలయమె యిది మనకు దర్శనీయము బుధవా. 234

క. అనుటయు శత్రుఘ్నుఁ డా, ముని కొనియాడి ప్రదక్షిణపూర్వకముగ
నానతించి దేవతాద, త్తాశ్వము ప్రమోదమున నుత్సవమయమునఁ గనున్. 235

—: సుమదుఁడు స్వరాజ్యమును శత్రుఘ్నున కర్పించుట :—

వ. రామచంద్రుని యశ్వమేధయాగార్థంబై విడిచిన హయంబు బహుచ్ఛత్రాదిపురోద్యా
నంబున విహరించుచుండె ననియును దద్రక్షణార్థంబు శత్రుఘ్నుండు సేనాసమే
తుండుగా నేఁగుదెంచి కాపురంబున నుండె ననియును వేగులవలన
నాకర్ణించి సుమదభూపాలుండు దేవీవచనంబు స్మరియించుకొని ప్రహర్షపరవశ
స్వాంతుండై నిజప్రజానివహంబుతోఁ గూడుకొని మంగళవాద్యంబులు
మిన్నుముట్ట విచిత్రవేషంబునఁ బాదచారియై చను శత్రుఘ్నునిసమీపంబున
కరుదెంచి సాష్టాంగనమస్కారంబు గావించి. 236

క. రామానుజ నీదర్శన, మీమహిఁ బుణ్యాత్ములకుఁ బ్రాప్త మగుఁ దృష్టము మాకున్
నామీఁద నిట్టి యనుగ్రహమ్మున, నాముదితాత్మ జన్మ చారితార్థ్యం బొందెన్. 237

సీ. రాఘవప్రేరితవరంబుగా నిది నా యొద్దకు వచ్చె నారాజ్య మెల్ల
గ్రహియింపుము సనుగ్రహమున నేలుకొనుము, తారించుచుండుము ధర్మమార్గమున నను
శత్రుఘ్న! యనుచు సాష్టాంగముగఁ బ్రణమిల్లె, సుమదుఁడంత శత్రుఘ్నుండు మెచ్చి
దశరథసుతుఁ డద్రాజ్యంబునకుఁ బుత్రు, మీ కొడుకుని గావించి శీఘ్రముగను

గీ. వారలు చేయుటయును యాగహయము వెంట, వెడలి తనవెంట నాతఁడు చాపహస్తుఁడగుచు
నాప్తపరివారసేనాసమన్వితముగ, బయలుదేరెను సుమదభూపాలమౌళి. 238

సీ. అంతట శత్రుఘ్నుఁ డాయశ్వంబుతోఁ గూడి, తనసేన వెనువెంట దరలిరాఁగ
పయనించు సుస్థిరమహోత్సవమునఁ బయనించుచుఁ, జూచెఁ గాంచ దగుపట్టణంబుల నెల్ల
నటనటం గనుచుఁ జూచుచు పరిమళించుచును, సుమ్ముఖుశ్యాస్త్రమునఁ జూచి గాంచి
చెన్నంగు శుభశకునంబులఁ గను మేదమ్ము, నట్టి దారులన్నింటికి నాలకించె

గీ. సింహగజముల త్రొక్కుటను మోహనకృతంబులె. సౌహార్దంబును విహరంబునయారా
ధనసమ్మేళనంబును హర్షించెడి యట్టి ప్రియదృశ్యములు మిక్కిలి విస్మయము గొలుప.

గీ. సుమతి యోగ్యమగు మంత్రిమండలమును జూచి జూచి
యంతఁ గాంచెఁ దోఁచెడి సమ్మతముగ
నేతదధినాథుఁ డగు మహనీయుఁ డెవఁడ
తన్మహాముని మేమొ విన నాకుఁ దలఁపు గలిగె. 239

—: చ్యవనమహర్షిచరిత్రకథనము :—

క. అనుటయు సుమతి ప్రమోదం, బెసఁగ విని ట్టనియె న్యాయమున చ్యవనమహా
ముని యాశ్రమంబు తన్మహి, మను వచియింపఁగఁ దరమె మహాభాగ్యులకున్.

సీ. వినుము నీయాజ్ఞ యవిలంఘ్యమగుట నే, నెఱిఁగినది వచియింతు సింతయంతయు
బ్రహ్మవంశంబునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె పూర్వ, మునుపె భృగుండను నా నొక్క మౌని

యతఁ డొకనాఁడు సాయంకాలమున సమి, దాహరణమునకై యడవి కరిగె
న త్తఱిఁ గ్రతుభంగ మాచరింపఁగ వచ్చి, దమనుం డనెడియొక దైత్యనేత

గీ. ఎచట నున్నాఁడు మునిబంధు వెచట నుండె
నతనిసతి యంచుఁ గ్రుద్ధుఁడై యఱచుటయును
వహ్ని గజగజలాడుచు వాని కపుడు
గర్భవతి యైనతాపసాంగనను జూపె.

గీ. అంతటను యాతుధానుఁ డాయమను గొప్ప, వట్టి యీడ్చుకొని పోవుచట్టివేళ
గడగడవడంకుచుండునాగరితగర్భ, కుహరమునుండి యొకయగ్నికుండు పడియె.

మ. పడి యాబాలుఁడు తత్తనూద్గతబృహద్భానుండు నా వెల్గుచున్
గడ లెల్లన్ వెలిఁగించుచున్ నిజవపుఃకాంతిచ్ఛటాక్రాంతిచేఁ
గడకన్ నిప్పులు రాలుచుండుకనులన్ గ్రవ్యాదునిం జూడ నా
చెడుగం డాక్షణమంద కూలె నిల భస్మీభూతకాయంబుతోన్. 242

ఉ. అంతట బిడ్డ నెత్తుకొని యామునికాంత పరాభవానలా
క్రాంతమనస్కయై కనులఁ గాఱుచు నుండఁగ సాశ్రుధార ల
త్యంతవిషాద మొందుచు నిజాశ్రమభూమికిఁ జేరె నంతఁ ద
త్కాంతుఁడు గూడ వచ్చె సమిధల్ గొని పూర్వమువోలె నింటికిన్. 243

క. అరుదెంచుటయును నేడ్చుచుఁ, గురిసెడుకన్నీరుతోడ గూరిమిసతి భ
ర్తరుణీమణి యెఱిఁగించెను, జరిగినవృత్తాంత మెల్ల సవిశేషముగన్.

క. మునివరుఁ డావృత్తాంతము, విని శోకక్రోధభరితుఁడై విషధరము గతిన్
గుస గుసలాడుచు వహ్నిం, గనుగొని సర్వమును భుజింపు మనుచున్.

ఉ. అంతట వీతిహోత్రుఁడు మహర్షిపదంబులపైని వ్రాలి నే
నెంతటివాఁడఁ గ్రోధమున నీవు గనుంగొనినన్ మహాత్మ నా
స్వాంతమునందు ధైర్య మిసుమంతయు లేమిని బ్రాహ్మణోత్తమ
యింతలు పుట్టె నెట్లగున నేమి సదోషుఁడ నైతి నింతకున్. 246

క. కరుణామయుఁడవు నీవి, త్తరుణంబున శాపమొసఁగి దయచేయుము నే
శరణాగతుండ నైతిని, బరుఁడను గా ననుచు నగ్ని ప్రార్థించుటయున్.

గీ. అమ్మహర్షి కృపాన్వితుఁ డగుచు నిట్టు, లనియె భావనఁ జేసి భయంబు వలదు
శుచి వగుదుగాక సర్వభక్షుండవయ్యు, ననుచు సంతోషమును జెందె ననలుఁ డంత.

గీ. జాతకర్మాదివిధులను జలిపి భృగుఁడు, పారికాంక్షిమహాసభాభ్యంతరమున
చ్యవనుఁడను పేరు వెట్టె నయ్యాత్మజునకు, గర్భముననుండి చ్యుతుఁడైన కారణమున.

క. యతితనయుం డది మొదలుగ, నతిహర్షము గొల్పుచును మహాజనదృక్సం
తతులకుఁ గ్రమమున శుక్ల, ప్రతిపచ్చంద్రుండువోలెఁ బ్రబలం బొడఁగెన్.

గీ. అట్లు వర్ధిల్లు చుండంగ నర్హకాల, మరుగుదెంచుటయును మాని యాత్మజునకుఁ
జలిపి యుపనయనముఁజెప్పెఁజదువులెల్ల, నంతఁజ్యవనుఁడు సకలవిద్యలు గ్రహించి.

క. చని రేవాతీరతపో, వనమున కచ్చోట నియమవశుఁడై తపముం
బొనరించె విస్మయము ముని, జనములకును గలుగ నయుతసంవత్సరముల్. 252

గీ. లేశమేనియుఁ గదలిక లేక యతఁడు, నిర్వికల్పసమాధిలో నిలిచి యుండ
మేనఁ బుట్టలు వెట్టె నవ్వానిపైని, మొలిచి మోదుగు లున్నతంబుగను బెరిఁగె.

క. పెరిఁగినయ త్తరువులతోఁ, నొరసికొనుచు దురద వోవ నొడళులు సతమున్
జరియించు చుండు నచ్చటఁ, గరికిరిశరభాదిమృగనికాయం బెల్లన్. 254

గీ. అట్టు లుండంగ శర్యాతి యనెడిమనువు, నర్మదాతీర్థమున కొక్కనాఁడు వచ్చి
సపరివారంబుగా నందు స్నానమాడి, చేయఁ దగినట్టివిధు లెల్లఁ జేసి యచట.

క. తరువాతఁ దత్తపోవన, పరిసరమున విడిసె నాత్మపరివారముతో
నిరుపమరేవాపాథః, పరమపవిత్రతకు సంబ్రపడుచును మదిలోన్. 256

గీ. అట్టితరుణంబునందు శర్యాతిపుత్త్రి, యగుసుకన్య సఖీసహాయముగఁ జేరి
తత్తపోవనమునకు నందలివిశేష, ములను గనుచు విహారంబు సలుపు చుండ.

క. కనఁబడియె నాయమకు న, వ్వనమున నొకచోట నొక్కవల్మీకము లో
చనపేయముగను నిజదీ, ప్తిని వెలిఁగించుచును గహనదేశము నెల్లన్. 258

క. కనుఁగొని సుకన్య యాపు, ట్టను విస్మయ మేర్పడఁగ నెడందను వేగం
బున దానియొద్దకుం జని, కని తన్మధ్యమున నొకయఖండజ్యోతిన్. 259

గీ. దాని నెఱుఁగంగఁ దలఁచి చిత్తమునఁ బుట్ట
బిలములోపల నొకపుల్ల వెట్టి పొడిచెఁ
బొడుచుటయు రంధ్రమునసుండి విడువకుండ
కాఱఁ దొడఁగెను రక్తంబు కనులు చెదర. 260

క. అది చూచి భయవిషాదము, లొదవఁగ నెదలోన నేదియును దోఁపమి నా
సుదతి వడి నేఁగి విడిదికిఁ, దదుదంతము తెలుప కుండెఁ దలిదండ్రులకున్. 261

గీ. అంతటను గల్గెఁ బరివేష మర్కమునకు, దెసలు ధూమ్రంబు లయ్యెను దివమునుండి
పడియె నుల్కలు చలియించెఁ బుడమి సకల,జనులకును నావహిల్లెను సాధ్వసంబు.

క. మనుభూధవునితురంగము, లును సామజములును సేనలును వినిపాతం
బును జెందె నొక్కసారిగ, ధన మెల్లను జోరజనహృతం బయి పోయెన్. 263

గీ. అప్పు డాకస్మికంబుగా నుప్పతిలిన, యట్టియుత్పాతములకు శర్యాతి మిగుల
వనరు చుండంగ నేతెంచి వానికడకు, భీతిలుచుఁ దనతప్పు దెల్పెను సుకన్య.

సీ. అంతట శర్యాతి యామెకృత్యంబె యు, త్పాతంబులకు నెల్ల హేతు వనుచుఁ
దలఁచి చిత్తంబులోపలఁ బుత్త్రితోఁ గూడఁ, జని తత్తపోవనంబునకు నచటఁ

గనుఁగొని వల్మీకమును దానిసన్నిధి, కఱిగి ప్రదక్షిణ మాచరించి
మహనీయ తెలియక మాబిడ్డ చేసిన, తప్పు సైఁపుము నాక ముప్పతిల్లె

గీ. ననుచుఁ బ్రార్థించుటయుఁ బుట్టయందు నున్న
తాపసుం డిట్టు లనియె సంతాప మొదవ
భూప నీకన్య నానేత్రములను బొడిచె
దాన నుత్పాతములు గల్గె ధరణి కెల్ల. 265

క. కలిగినయుత్పాతంబులు, వలయును శమియింప ననెడివాంఛ యెడంద న్
గలదేని నీకు వేఁడుకఁ, దలఁపక నా కిమ్ము ధర్మదారగ నాపెన్. 266

క. అనుటయును మనుమహీంద్రుఁడు, తనయారత్నము నొసంగి తపసికిఁ జనుదెం
చినయంతలోనె శమియిం, చెను సకలోత్పాతములును జిత్రము గాఁగన్. 267

క. అంతటఁ జ్యవనమహాముని, సంతోషముతోడ వచ్చి చయ్యన వల్మీ
కాంతరమునుండి యాసతీ, మంతినితోడను నిజాశ్రమంబున కరిగెన్. 268

క. అది మొదలుగ నాసుందరి, ముదమున సేవింపఁదొడఁగె మునివర్యునిఁ ద
త్పదపంకేజయుగంబునె, మొదలో ధ్యానించుకొనుచు నెప్పుడుఁ గూడన్. 269

గీ. భయమదంబులు లోభదంభములు ద్వేష
కామములు లేక యాపాటికాంక్షి నెదను
నిలిపికొని కొల్వఁ దొడఁగెను నీరజాక్షి
వాంఛ లీడేర్చు స్వకులదేవతనుబోలె. 270

గీ. రాజసుత యయ్యు సుందరీరత్న మయ్యు
సర్వలక్షణాసందోహసహిత యయ్యు
నంధుఁ డని గాని ముసలి యనియుఁ గాని
యెన్నఁడుం గూడఁ బతి నామె యెంచ దయ్యె. 271

క. పతిశుశ్రూష యొనర్చుచు, సతతంబును నింద్రసేన సలిపెశచి నా
నతిహర్షముతోడను నా, సతి నెడలించెను సహస్రసంవత్సరముల్. 272

సీ. అంతట నొక్కనాఁ డాశ్వినేయులు రాఁగ, నచటికిఁ బతియాజ్ఞ నాసుకన్య
వారికిఁ దగినట్టిగౌరవం బొనరించి, సముకూర్చఁగాఁ జేసి సంతసంబు
వినయంబుతో నిట్టు లనియె నాశ్వినులార, కరుణ మాయెడ మీకుఁ గలిగెనేని
నావల్లభున కిందు నయనంబు లని వేఁడ, నాసాధ్విపలుకుల కలరి వార

ఆ. లమ్మ నీవు కోరినట్ల కావింతుము, కాని యొక్కకోర్కె కలదు మాకు
యజ్ఞభాగమునకు నర్హులఁ గా మమ్ముఁ, జేయవలయు సురలశ్రేణిలోన. 273

క. అనుటయు నట్టులె చేయుదు, నని చ్యవనమహర్షి పలుక నాశ్వినులు మనం
బున నిముడనిసంతోషం, బున నచ్చటిహ్రదము నందు ముంచి మహర్షిన్.

చ. మునిఁగిరి తాము గూడ నటు మున్గినమీఁదట లేచి మువ్వురున్
గనఁబడి రాప్రహ్లాదంబునను కానఁగరాక విభేద మేమియున్
మనసిజరూపమున్ గనకమాలికలున్ మణికుండలంబులున్
దనరఁగ జిల్గువల్వలను దాల్చి వెల్గుచునుండు మేనులన్. 275

క. కనుఁగొని సుకన్య వారిని, దనపతి నం దెఱుఁగ లేక తహతహపడుచున్
వినయమున మొగిచి చేతులు, గనికర ముదయించునట్టి కంఠధ్వనితోన్. 276

క. సురవైద్యులార మీపద, సరసిజములు దక్క లేదు శరణము నాకీ
తఱుణంబున నాస్వామిని, నరయంగలశక్తి నీయుఁ డని ప్రార్థించెన్. 277

క. ఆనాతిప్రార్థనము విని, నాసత్యులు సదయహృదయు లయి పతి నెఱుఁగం
జేసెడిశక్తిని గలుగం, జేసిరి యాయమకు యోగసిద్ధికతమునన్. 278

గీ. అంతట సుకన్య గుర్తించి యాత్మధవుని, సంతసము నొందుచుం జేసె సవినయముంగ
నుతిచి [illegible] యనుచుఁ, బలికిచని రాశ్వినులు నిజభవనమునకు.

సీ. అంతటఁ జ్యవనమహర్షి స్వాశ్రమమున, కరుదెంచి యింతితో హర్ష మొదవ
బ్రతిచర్య చేయఁ గల్పిత దేహయష్టిగాఁ, జాలిగొల్పెడితనసతిని జూచి
నిమిషమేని [illegible] కలదినాఁడఁ
ప్రియమానుగుణ [illegible] సైతము, గణియింప నైతి మత్కారణమున

గీ. గనఁగనుచున్నది మది నిన్నుఁ గనిన కొలఁదిఁ
గోరుకొను మింకనైన నేకోర్కె గలదొ
సకలసిద్ధులు మత్కరస్థంబు లగుచు
నున్నయవి యోగబలముచే నుత్పలాక్షి. 280

చ. అనుటయు నాసుకన్య స్మిత మాస్యమునన్ దొలఁకాడుచుండ సి
గ్గునఁ దలవంచి నాథ యొకకోరిక దక్క మతేది యేని నా
మనమున లేదు యోగమహిమంబున సర్వము నాకళింపఁ జా
లినమహనీయమూర్తులకు లెక్కయె యయ్యది గుర్తెఱుంగఁ గన్. 281

క. అని పలికి యూరకుంటయు, మునివర్యుం డామెభావమును గనుఁగొని వెం
టనె యొకదివ్యవిమానం, బును నొకయద్భుతతటాకమును గల్పించెన్. 282

గీ. అపుడు విస్మితచిత్తయై యాసుకన్య, కన్ను లార్పక వానిని గాంచుచుండ
మునివరుం డిట్టు లనియెను వనజగంధి, యీతటాకంబునను మున్గు మీక్షణంబ,

చ. అనుటయు నాలతాంగి పతియానతి నౌఁదలఁ దాల్చి చయ్యనన్
మునిఁగెఁ దటాకమం దటులు మున్గఁగ నామెకు దానిలోపలన్
గనఁబడె నొక్కదివ్యభవనంబునఁ గన్యలు వేయిమంది లో
చనముల కందరానివిలసన్నవరూపవిలాస రేఖలన్. 284

క. వారలవిభూషణములును, వారలపరిధానములును వారలసొగసుల్
వారలశృంగారంబును, నారయుచును నామె విస్మయంపడు చుండెన్.

గీ. అపుడు కనుఁగొని వార లాయమను లేచి, భక్తితోడను మ్రొక్కి తత్పాదములకుఁ దల్లి నీసేవ చేయ మే మెల్లరమును, నాసపడి యున్నవారల మనుచుఁ బలికి.

సీ. మట్టి వట్టినమేనిమాలిన్యము తొలంగఁ, గలపంబులను రాచి జలకమార్చి
జడలు గట్టినమూర్ధజములను విడఁదీసి, కమనీయముగఁ గీలుగంటు వైచి
మాసినపుట్టముల్ తీసివైచి మనోహ, రము లైనచీనాంబరములు గట్టి
యనలంకృతము లైనయవయవంబులు గ్రాల, నానావిధంబు లగుభూషణములు దొడిగి

గీ. కందమూలాశనప్రాప్తకార్శ్య ముడుగఁ
దనివి గొల్పెడియమృతభోజనము పెట్టి
ముకురమును ముందు నిలుప నమ్మోహనాంగి
చూచుకొని యందుఁ దనరూపు చోద్య మొందె. 287

క. మనమున స్మరించుకొనియెను, తననాథుం డైనమానితల్లజునిఁ దలం
చినమాత్రమున నె కన్యా, జనయుతముగ నామె తపసిసరసను నిలిచెన్.

గీ. అట్లు నిలుచుటయును జూచి యమ్మహర్షి, యెదను మురియుచుఁ బరిజనోపేత యైన
యామెతోడ విమానము నధివసించి, వెలిఁగెఁ దారావృతుం డైనవిధుఁడువోలె.

వ. అట్లు ప్రకాశమానుం డై యమ్మహాముని యాకాశమార్గంబునుండి చని చని నందనపుష్పభద్రకమానసచైత్రరథాదులందును నష్టదిక్పాలకవిహారకులాచలేంద్రంబులందును నామహారాజపుత్రితోడం గ్రీడించుచు శతాబ్దంబులం గడపి సుకన్యను బరిపూర్ణమనోరథను గావించి యథాపూర్వంబుగఁ బయోష్ణీతీరసంస్థితం బగునిజాశ్రమంబునకుం జేరి సతితోడం గూడి గృహస్థాశ్రమోచితధర్మంబు లాచరించు చుండ నాసమయంబున. 290

గీ. దేవతాబృందమున కెల్లఁ దృప్తిగొలుప
యాగ మొనరింపఁ దలఁచి శర్యాతిమనువు
చ్యవనునకు గౌరవముగ నాహ్వాన మంపె
బ్రాహ్మణముఖంబునను మహాభక్తితోడ. 291

క. అంతటఁ జ్యవనమహాముని, సంతోషముతోడ శిష్యసహితుం డగుచున్
గాంతను దోడ్కొని మనుభూ, కాంతునిభవనమున కరిగెఁ గ్రతుహేతువునన్.

గీ. అపుడు శర్యాతి చూచి యత్యద్భుతముగఁ, బ్రజ్వలించుచు నున్న తాపసుని నతని
చెంత నున్నస్వపుత్రిని స్వాంతమందు, నిముడనిక్రుధాభరంబున నిట్టు లనియె.

గీ. అంధుఁడును వృద్ధుఁడును నైనయాత్మధవుని, విడిచి కంటికి నిం పైనవీని నొకనిఁ
దోడుకొని వచ్చితివె నేఁడు వ్రీడ లేక, పొమ్ము బిడ్డవు గా వీవు పొలఁతి నాకు.

క. కులమున కెల్ల నకీర్తిని, గొలిపెడియీపాడుచేఁతకుఁ నీ వెట్టుల్
తలపడితివో పతి నెడసిన, చెలువ కధోగతులు గాక చెందునె సుగతుల్. 295

క. మతి చెడెనో లేక చెనఁటుల, జత గలిగెనొ కాక సాహసమె యేర్పడెనో
పతికులమును బితృకులమును, వెత చేసితి వింతకును వివేకవిహీనా. 296

క. అనవుడు సుకన్య స్మిత మా, ననమున నుదయింపఁ దండ్రి నాఁ డెవ్వని కి
చ్చినవాఁడవో నను నీ వా, మునివరుఁడె యితండు తప్పు మోపకు నాపై.

క. ఇనకులమున నుదయించితి, మనువునకుఁ బుత్రి నైతి మహనీయున కం
గన నైతి నిట్టినాకుం, జనియించినఁ బాపబుద్ధి సమయవె జగముల్. 298

క. అని పలికి విషయ మంతయు, వినుచుటయును మనువు మిగుల విస్మితుఁడై బి
డ్డను గౌఁగిలించుకొని యి, ట్లనియెను మాతల్లి ధన్య వన నీవె సుమా. 299

క. తెలియక నే ననఁ గూడని, పలుకులు పలికితిని జనకభావముతో నా
సలిపినయపచారంబును, దలఁపున నెన్నటికిఁ గూడఁ దలఁపకు మమ్మా. 300

క. అని పలికి సుకన్యామన, మునకుఁ గలిగించి మోదమును జ్యవనునకుఁ
బొసరించి తగినగౌరవ, మును బ్రారంభించె సవనమును దీక్షితుఁడై. 301

గీ. అమ్మఖంబున కాధ్వర్యవమ్ము దాల్చి, చ్యవనుఁ డిచ్చెను సోమగ్రహంబు నాశ్వి
నేయులకు నెల్ల జేజేలనిండుసభను, జూచి యది కాలరుద్రుఁ డై లేచి వజ్రి.

గీ. వజ్రమును దాల్చి తాపసవరుని వ్రేయ, నెత్తె హస్తంబు నది గాంచి ఋషివరుండు
నిలువు మని హుంకరింపంగ నిలిచిపోయె, నత్తుతీన యెత్తినట్టిచే యెత్తినట్ల.

ఉ. అప్పుడు మంత్రరుద్ధ మయినట్టిభుజంగమువోలె నూర్పుచుఁ
నిప్పులు రాలఁ గన్నులను నిర్జరనాథుఁడు శక్తి చాలమిఁ
దప్పనియ ట్లడంచికొని తగ్గనిక్రోధము లోన స్వామి నా
తప్పును సైఁచి కావు మని తాపసనాథుని వేఁడె వేఁడిసన్. 304

క. విప్రులహృదయము నవనీ, తప్రాయం బగుట మానితల్లజుఁడు తదీ
యప్రార్థనావశుం డయి, శీఘ్రముగ ననుగ్రహించెఁ గీడ్పడ కుండన్. 305

ఉ. అంతట గోత్రభేది వినయంబున మౌనికి మ్రొక్కి మేదినీ
కాంతునియజ్ఞభాగమును గైకొని దస్రులతోడ నేఁగె న
త్యంతము విస్మయంపడుచు నార్షబలంబున కాత్మలోన ధీ
మంతులు సత్త్వవంతులసమర్థత మెచ్చుట న్యాయ్యమే కదా. 306

క. అటుపైని నొసఁగి ధన ము, త్కటముగ బ్రాహ్మణుల కవభృథస్నానము చే
యుటయును మనుభూవరుఁ డం, తటఁ జ్యవనుం డరుగుదెంచెఁ దన నెలవునకుఁ.

క. అనవుడు శత్రుఘ్నుం డ, మ్మునికడకుఁ జని స్వనామమును జెప్పుచు వం
దన మాచరించుటయు ఋషి, యొనరిచె దీవనలు విజయ మొనగూడంగన్.

గీ. అంత శత్రుఘ్నుఁ డాత్మకార్యంబు నెల్ల, సుమ్మునికిఁ జెప్పి మీరెల్ల సరుగు దేర
వలయు నధ్వరమున కని పలుకుచుండును, జ్ఞానుఁ [illegible] శాంతిసంతోష నూనవల్ల.

గీ. ఎవనినామంబు మది స్మరియించుకొన్న
మాత్రమునఁ బాతకములెల్ల మాయ నగును
యతఁడు చేయుచు నున్నవాఁ డ[illegible]
నింతకంటెను జగ్రతి మీఁద నేమి కలదు. 310

సీ. యోగు లెవ్వని ధ్యాన మొనరించి [illegible], [illegible] పరమపదము
దైత్యు లెవ్వనిమూర్తి దర్శించి [illegible] విశ్వమి [illegible]
నెవనిపాదసరోజం [illegible], [illegible] యట్టి [illegible] మునికి
యెవనినామము జపియించుటం గలిగెనో, పాపము ద్రుంగి సుహూపమును నాకు

గీ. నట్టిదాశరథిని గన్నులారఁ జూచి, [illegible] భాగ్యంబు దాపరించె
సిద్ధి నొందెను నే [illegible], నా మనోరథములను బూర్ణ [illegible]

గీ. అనుచు నానందపారవశ్యమునఁ గనుల
నుండి బాష్పంబు లురలంగ [illegible]
యోగనిద్రను జెందిన [illegible]
కాల మతఁడిమ్మట బహిస్స్మృతిని [illegible]. 312

గీ. తండ్రి శత్రుఘ్న రాముని [illegible], కరుగు [illegible] నే [illegible]
దారశిష్యసమేత [illegible], [illegible]. 313

గీ. స్వామి శత్రుఘ్న పాదసంవాహములను, [illegible] నాను
నాజ్ఞ యొసఁగుము చేర్చెద [illegible], క్రమము [illegible] సద్వనంబు.

క. అనుటయు శత్రుఘ్నుం డ, [illegible] టంచు నాజ్ఞ యొసఁగఁగ ముని
ద్రుఁని బరిజనయుతుని మరు, [illegible] చుకొని యొద [illegible].

గీ. అట్టు లెక్కించుకొని మారుతాత్మజుండు, పయన మై వాయుజవమున బయలు దేఱి
సమధికోత్సాహ మొదవ దాశరథి [illegible], [illegible] నాపారి కాంక్షునిఁ [illegible] లోన.

క. అంతట శత్రుఘ్నుం డ, త్యంత [illegible] మునిమహత్త్వంబునకున్
స్వాంతమునన్ జెందుచు ను, [illegible] హాయ మదటనుండి యరుగఁగొడంగన్.

క. అరిగెడి [illegible] రగముతోడను, సరిగున శత్రుఘ్నుఁ డేఁగ సాగ సతనితోఁ
బరివార మంతయును [illegible], [illegible] నడరఁ బృథివి మునీంద్రా.

—: యాగాశ్వము రత్నాతటపురమునకుం జేరుట :—

గీ. అట్టు లేఁగుచు నేఁగుచు హయము చేరె, [illegible] రత్నాతటం బనునగరమునకుఁ
దత్ప్రభుఁ [illegible] విమల [illegible], గాంచి బహువిధ క్రీడను గారవించి.

వ, శత్రుఘ్నునకడకుఁ [illegible] సపరివారంబుగాఁ జని ప్రణామంబు గావించి

తనరాజ్యం బెల్లఁ గాన్కగా నిచ్చి యమ్మును శత్రుఘ్నుం డతనిభక్తిభావంబునకు మిగుల సంతసించి యాతనికొమారునకుఁ దద్రాజ్యం బొసంగి రామాజ్ఞ నచ్చటం గాపుంచెన్. 320

గీ. అప్పుడు విమలతురంగపతి హర్మ్య మెసఁగ
హయము వెంట ధనుర్బాణహస్తు లగుచు
బయలుదేరెను శత్రుఘ్నబలముతోడఁ
[illegible] కాంచి [illegible]. 321

గీ. హయము చని యొడిసెరాగ్రమున [illegible] గనక
గజతురగరత్నములు యుప్రసన్ను లగుచుఁ
గన్నులకు విందుగొల్పుచు నున్నవేడ్క
యద్రి నీక్షించి శత్రుఘ్నుఁ డబ్రమె నపుడు. 322

సీ. సుమతి [illegible] ముసుగ్రత్తమును [illegible] రమును గాంచ నాత్మలోన
[illegible] తెల్పి వేడ్క నెల్ల. 323

—: నీలాచలమాహాత్మ్యకథనము :—

క. [illegible] శత్రుఘ్న [illegible] సుమతి [illegible]
[illegible] చూపవే. 324

సీ. [illegible] విసర్జించువాఁడు
[illegible] తినెడివాఁడు
[illegible] బూజించనట్టివాఁడు
[illegible] చువాఁడు

గీ. [illegible] భక్తిలోనఁ
[illegible] నీపర్వతమును.

వ. [illegible] కేతలకును
[illegible] నేరదు. 326

గీ. [illegible] భక్తితోఁ [illegible]
[illegible] తన్నైవేద్య [illegible] జన్మసాఫల్యంబు వింటె.

వ. దీనికి నుదాహరణంబుగా నొక్కపురాతనేతిహాసంబు వచియించెద నవధరింపుము.

ఆ. అవనిలోనఁ గాంచి యనియెడిప్రఖ్యాతి, గాంచినట్టిపురము గల దొకండు
దానిలోనఁ గలరు ధర్మమార్గంబునె, యనుసరించి నడచునట్టిజనులు. 329

క. వారల కెల్లను నేలిక, గా రత్నగ్రీవుఁ డనెడిధాత్రీపతి యుండెన్
భూరమణులలోపల నతి, గౌరవమును జగములందు ఖ్యాతియు వెలయన్. 330

క. కామక్రోధాదిరిపు, స్తోమమునకు వశుఁడు గాక దురితంబులకున్
ధామము నొసఁగక లోక, క్షేమము గలుగంగ నతఁడు క్షితిఁ బాలించెన్.
క. ధనలోభము లేమిని నా, జననాథుఁడు ప్రజలవలన షష్ఠాంశకరం
బును గొనుచు నేలె ధాత్రిని, ననిమిషులకుఁ గూడ విస్మయం బొదవంగన్.
గీ. అట్లు బహువత్సరము లేలి యతఁడు భువిని, దానఁ బరమార్థ మేమియుఁ గానరామి
నంతరంగంబునను జింత యావహిల్లఁ, జిట్టచివరకుఁ దనసతి కిట్టు లనియె. 333
క. వినుము విశాలాక్షి జనిం, చినదాదిగ భోగములనె చెందితి నేము
న్నను నేమి ఫలము వార్ధక, మొనగూడెను నాకుఁ జింత యొదవెను దీనన్.
గీ. గర్భవాసవిషాదంబు గడపికొనెడి, తెరువు నెమకంగఁ దగునవసరము గలిగెఁ
గానఁ దీర్థాటనము సేయఁ గార్యసిద్ధి, కలుగు నను నాశ మదిలోనఁ గలుగుచుండె.
క. అనుటయు నమ్మానిని యి, ట్లనియెను బతితోడ నాథ యట్లైతె యాత్రం
బొనరింపు మేను నీచా, యనె యుండెద ననుడు నతఁడు హర్షవశుం డై. 336
క. చనియెదను రేప యాత్రకు, నని మదిఁ జేసికొని నిశ్చయంబును గోవిం
దుని ధ్యానించుచు శయనిం, చెను రాతిరి యంత నిద్రఁ జెందెడివేళన్. 337
క. కనఁబడియె స్వప్నమున నా, జననాథున కొక్క తాపసప్రవరుఁడు చే
తను దండము జడలు శిరం, బునఁ గౌపీనంబు మొలను బూనినమేనన్. 338
క. అంతట మేలుకువ రాఁగ ని, శాంతం బగుటయును లేచి యధిపుఁడు కొలువై
సంతసముతోడఁ దనవృ, త్తాంతమును వచించుచుండ నాసమయమునన్. 339
ఆ. తనకు స్వప్నమందుఁ గనఁబడియున్నట్టి, యతివరుండు సభకు నరుగుదెంచి
నిలుచుటయును మేదినీపతి దిగ్గున, లేచి వందనంబు నాచరించి. 340
గీ. స్వామి మీదర్శనమున నాజన్మమునకు, నొదవె సాఫల్య మిపుడు ధన్యుండ నైతి
దీనులను బ్రోవ మహనీయు లైనవారు, వత్తు రవ్యాజకృపతోడ వారికడకు.
గీ. చేసితిని రాజ్యమును బ్రజాక్షేమమునకు, ధర్మమార్గంబు దాఁటక తాపసేంద్ర
యిపుడు వృద్ధుఁడ నైతి నా కేది గతియొ, గర్భవాసవిషాదంబు గడవఁ జెపుమ.
క. అని యడుగుటయును ద్విజుఁ డి, ట్లనియెను జనపాల న్యాయ్య మగునీభూపా
లనకార్యమె యాచందం, బునఁ గలుగం జేసె మంచిబుద్ధిని నీకున్. 343
క. తనచేసినసత్కార్యము, లొనగూర్పక పోవు శుభము లొకనాఁ డేనిన్
మనుజాధినాథ శోకం, బెనయింపకు మనమునందు నెనయును శుభముల్. 344
వ. నేను హరిద్వారంబును నయోధ్యయును నవంతియును విమలయును గాంచియును గోకర్ణంబును హాటకంబును సరయువును దాపియును రేవయును జూచితి. మఱియును మల్లికాచలం బనుమహాతీర్థంబుం దిలకించితి నయ్యది తనలో మునింగిన మహాపాపులశరీరంబులం గలశ్యామతోయంబు నిర్మలంబు గావించి సకలపాప

విముక్తులం జేసి మోక్షంబు ప్రసాదించు. మఱియును ద్వారవతీమహాక్షేత్రంబుం గాంచితి. అందు సంతతమును బ్రహ్మజల యగుగోమతీమహానది ప్రవహించుచుండు నమ్మహాక్షేత్రంబున స్నానంబ లయంబు. మరణంబ మోక్షంబు. అచ్చట నివసించు మానవపశుపక్షికీటాదు లెల్లఁ జక్రాంకశరీరంబులతో నుండు. సర్వలోకపాలకుం డగుత్రివిక్రము డం దధివసించు. మఱియును గురుక్షేత్రంబుం జూచితి నందు మహాపాతకంబుల రూపుమాపెడిశమంతపంచకంబు మిగుల దర్శనీయంబు. మఱియును. 345

క. కనుఁగొంటి వారణాసిని, దనుధారుల కెల్ల బ్రహ్మతారకమంత్రం
బును నంతవేళఁ దనయం, తన యుపదేశించు విశ్వనాథుం డచటన్. 346

గీ. అచట మేనులు దొఱఁగిన నసురు లైనఁ, బశువు లైనను గ్రిమి లైనఁ బక్షు లైన
స్వస్వకర్మఫలానుభవంబు విడిచి, చేరఁ గలుగును గైలాసశిఖరమునకు. 347

గీ. అచట నుత్తరవాహిని యైనగంగ, యొకఁడె చాలును భవబంధ ముత్తరింప
నింక మణికర్ణికాతీర్థ మేమి చెప్ప, దాని కీ డగుతీర్థంబు గానరాదు. 348

గీ. మఱియొకవిచిత్రమును విను మానవేంద్ర, సర్పభూషణులును గజచర్మవసన
ధరులును గపర్దులును దుఃఖవిరహితులును, నగుదు రచ్చట మరణించినట్టివారు.

ఆ. కాలభైరవుండు గావించు నట నుండు, జంతువులకు నెల్ల శాసనంబు
నంతె కాని యమున కధికార మిసుమంత, యేని లేదు వారిపైని భూప. 350

గీ. ఇట్టితీర్థంబు లెన్నియొ యేను జూచి, నట్టి వున్నవి కాని నీలాద్రియందుఁ
జూచినవిచిత్ర మెందును జూడ లేదు, వినుము చెప్పెద నీకుఁ దద్విషయ మెల్ల.

సీ. కావించుచును దీర్థసేవ నే నావిధి, నరిగితి నీలభూధరముకడకు
నరిగి చూచితి ధనుర్ధరులు చతుర్భుజు, లును నైనయట్టిభిల్లులను నచటఁ
జూచి చిత్తములోనఁ జోద్యంబు గలుగంగ, నేఁగితి వారిసమీపమునకు
నేఁగి మీ కీరూప మెట్లు సంప్రాప్తించి, నదియొ చెప్పుఁడ టంచు నడిగినాఁడ

గీ. నడుగుటయు నాకు వార లిట్లనిరి స్వామి, మున్ను మాభిల్లజాతిలో నున్నబాలుఁ
డొక్కఁ డీశైలమున కెక్కి యొక్కనాఁడు, కనుఁగొనియె నొక్క దేవతాగార మచట.

క. కనుఁగొని యాదేవాలయ, మునకున్ జని చూచి విష్ణుమూర్తిని బ్రణుతిం
బొనరిచి తన్నైవేద్యం, బును దినఁగనె కలిగె నాల్గుభుజము లతనికిన్. 353

గీ. దానితోడన తొలఁగి యజ్ఞాన మెల్ల, జ్ఞాన ముదయించెఁ గర్మపాశంబు వదల
నంతటను వాఁడు మాకడ కరుగుదెంచి, విశదముగఁ జెప్పె జరిగినవిషయ మెల్ల.

సీ. అది విని వేగ మే మందఱమును గూడ, నావిష్ణుదేవాలయమున కరిగి
భక్తిపూర్వకముగాఁ బ్రణమిల్లి పురుషోత్త, మునకుఁ దన్నైవేద్యమును భుజించి
యాక్షణంబ చతుర్భుజాకారములను దా, ల్చితిమి చిత్తముల కచ్చెరువు దోఁప
నంతట జ్ఞానోదయం బయ్యె మా కెల్ల, గర్భవాసవ్యథ గలుగకుండ

గీ. నని మొఱంగించుటయును నేసచటి కరిగి, యాలయంబునఁబురుషోత్తమాఖ్యనున్న
రామునకుఁ జేసి భక్తిప్రణామములను, నాదరమునఁ దన్నైవేద్య మారగించి.
క. ఐతిఁ జతుర్భుజుఁడను నా, పాతకములు తొలఁగి కర్మపాశము వదలెన్
భూతలవల్లభ నీవును, నేతద్రీతిన యొనర్పు మేటికి వగవన్. 356
క. అనుటయు రత్నగ్రీవుఁడు, మనమున సంతసము నొంది మహనీయ యొన
ర్తును నీవు ప్రబోధించిన, యనువునఁ దెలుపఁగదె తీర్థయాత్రావిధులన్. 357
క. అని వేఁడుటయును ద్విజుఁడి, ట్లనియె మహారాజ నిత్య మగుసౌఖ్యము గో
రినమానవులకు భవభం, జనుఁ డగుగోవిందుఁ డొకఁడె శరణము సుమ్మా.
క. హరికీర్తనహరివందన, హరిచరితశ్రవణహరిసమర్చనలందున్
నిరతమును బుద్ధిఁ జొనిపెడి, నరులకు సులభంబు గర్భనరకము దాఁటన్.
గీ. అట్టిభాగ్యంబు సాధుసమాశ్రయమునఁ, గలుగుఁ గలుగదు మఱియొకకర్మమునను
సాధుసంసేవనమునకు సాధనంబు, తీర్థసేవయ వేఱొక తెరువు లేదు. 360
ఆ. చేసె నేని తీర్థసేవ యథావిధి, సకలపాపములును సమసిపోవుఁ
గానఁ దీర్థయాత్ర గావింపఁగాఁ దగు, విధిని వినుచువాఁడ వినుము భూప. 361

—: తీర్థయాత్రావిధికథనము :—

వ. తీర్థయాత్ర గావింప నెంచువాఁడు పూర్వదినంబున గృహంబునం దుపవాసంబు గావించి దేవతాబ్రాహ్మణపూజ లొనర్చి మఱునాఁడు కృతపారణుండై నియమంబుతోడ బయలుదేఱవలయు. పాదచారంబున నేఁగె నేని సంపూర్ణఫలంబును యానంబున నరిగె నేని సమభాగఫలంబును బాదరక్షలచేఁ జనియె నేని చతుర్థాంశఫలంబును వ్యవహారవశంబున వెడలె నేని తృతీయాంశఫలంబును సేవావశంబునం బోయె నేని యష్టమభాగఫలంబును ననిచ్ఛచే వెడలె నేని యర్థభాగఫలంబునుం జెందు. గోయానంబున నరిగె నేని గోవధపాపంబు చేకూరు. తీర్థప్రవేశదినంబున ముండనంబు గావించుకొని తీర్థోపవాసంబు చేసి పరదినంబున శ్రాద్ధంబు వెట్టవలయు. 362
గీ. తగదు విప్రపరీక్ష తీర్థంబునందు, నన్నమును గోరునట్టిబ్రాహ్మణుల కెల్ల
నన్నము నొసంగఁ దగు నంతరంగమందు, వారలఁ దలంచియచ్యుతాకారులుగను.
వ. సక్తుసంయావపాయసపిణ్యాకగుడంబులచేఁ బిండంబులు గావించి యర్ఘ్యావాహనవర్జితంబుగాఁ దీర్థశ్రాద్ధంబు గావింపం దగు. దేహధర్మం బశాశ్వతం బగుటచేఁ గాలాకాలవిచారంబు గావింపక యవిలంబంబుగాఁ దీర్థమందు శ్రాద్ధతర్పణంబులు గావింప నొప్పు. కార్యాంతరవశంబునఁ దీర్థమునకు వచ్చినప్పుడు స్నానంబు గావించువాఁడు స్నానఫలముం జెందుఁ గాని తీర్థయాత్రాఫలంబు నొందం జాలఁడు. తీర్థస్నానంబు పాపులకుఁ బాపప్రణాశంబును శుద్ధాత్ములకు యథోక్తఫలంబును నొసంగు. పరార్థంబు తీర్థయాత్ర గావించువాఁడు షోడశాంశఫలంబు

నొందంగలండు. మఱియు నుద్దిష్టునింగూర్చి కుశప్రతికృతిని ముందు దీర్థస్నానంబు గావింపంజేయ దాన నుద్దిష్టుం డష్టభాగఫలంబుం బడయంగలండు. తీర్థంబులందు వందనాదిసపర్యలచే సాధువులం బూజించె నేని దాన భగవద్భక్తి మనంబున స్థిరంబుగా నిలిచి స్వర్గమోక్షంబులం గలిగించు. తీర్థంబులందుఁ గావింపంబడు శ్రాద్ధతర్పణాదులు పితరుల కుద్ధారకంబు లగు. 364

క. తెలిసికొని విధుల నెల్లను, సలిపినయెడఁ దీర్థయాత్ర సమకూరును ద
త్ఫల మఱులు గాక యెట్టులొ, సలిపినయెడ యాత్ర హాని సంప్రాప్తించున్.

క. అని చెప్పి యూరకుంటయు, జనపతి దత్ఫలము దనప్రజలకును నొనగూ
ర్పను దలఁచి బయలుదేఱెను, జనసహితుం డగుచు నీలశైలంబునకున్. 366

ఆ. అట్లు బయలుదేఱి యవనీంద్రుఁడు తపస్వి, నుడువుచుండినట్లు నడచికొనుచుఁ
జనుచుఁ ద్రోవనడుమఁ గనుచుఁ దీర్థములను, వానిమహిమ వినుచు మౌనివలన.

గీ. అక్కడక్కడ స్నానదానాదివిధుల, నాచరించుచు శ్రద్ధతో నవలఁ జనుచు
నొక్కదిక్కునఁ జక్రాంకయుక్తశిలలు, గలిగి శోభిల్లునొక్కశైవలిని గాంచి.

గీ. స్వామి యీపుణ్యనది సంనిసమును మదికిఁ
గలుగఁజేయుచు నుండె నుత్కటము గాఁగ
దీనివృత్తాంత మేమియో తెలుపు మనుచు
సముగుటయు బ్రాహ్మణుం డిట్టు లతని కనియె. 369

—: గండకీనదీవృత్తాంతకథనము :—

కి. జనవర యిది గండకి యను, ధుని దీనిం జూడఁ జిత్తదోషము దాఁకన్
దనుదోషము దీనిజలం, బును ద్రావఁగ వచనదోషమును శమియించున్. 370

క. పాపులపాపము లెల్లం, బాపఁగ నిజగండజలకణంబున నజుఁ డీ
యాపగను సృష్టిచేసెను, దాపసు లుండెదరు సంతతిం బిచ్చోటన్. 371

వ. మఱియును. 372

గీ. ఈమహానదిలో జనియించి చక్ర, చిహ్నితము లయి యుండెడిశిలలు విష్ణు
రూపముల కానఁ దత్పూజనాపరుండు, గర్భనరకనివాసదుఃఖమును గనఁడు. 373

—: సాలగ్రామనామకారణకథనము :—

గీ. గండకీనదిలో నొక్కకడను దీప్తి, నలరుచుండు సాలగ్రామ మనెడిచోటు
దానిలోఁ బుట్టినట్టిప్రస్తరమునకును, నందఁ గలిగె సాలగ్రామ మనెడిపేరు. 374

—: సాలగ్రామమాహాత్మ్యకథనము :—

గీ. గండకీనదిలోపల నుండు ఱాయి, ద్వారవతి నుండుఁ జక్ర మీద్వయము గూడ
గంగయును సాగరంబును గలిసినట్లు, కాన నది గొప్పతీర్థంబు మానవేంద్ర.

గీ. చక్రశిలలు సాలగ్రామసంజ్ఞచేత, భువనములలోనఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొంది యుండెఁ
దచ్ఛిలావారిపానమాత్రమున మాయు, భవశతసహస్రసంచితపాతకములు.

గీ. ముట్టికొనిన సాలగ్రామమును నశించుఁ, గోటిజన్మార్జితం బైనకొలయు నింక
నందుఁ గావించుహరిపూజ కగుఫలంబు, నలవియె వచింప నదిధామమగుటహరికి.

క. ఒనగూడును శతలింగా, ర్చనమునఁ గలపుణ్య మేకసాలగ్రామా
ర్చనమున దానిశతాంశం, బును బోలవు తీర్థదానములు యజ్ఞములున్. 378

గీ. పొందఁగలుగును బహుజన్మపుణ్యములను, వానిలోఁ గృష్ణశిల దానిలోన ద్వారకా
నేని గోష్పదచిహ్నచిహ్నితము వాని, కపునరావృత్తి గలుగుఁ దదర్చనమున.

వ. స్నిగ్ధంబును మేచకంబును నగుశిల యుత్తమంబు. ఆకృష్ణంబు మధ్యమంబు.
మిశ్రంబు మిశ్రఫలప్రదంబు. 380

గీ. అర్చనమున సాలగ్రామమందు నుండు, నచ్యుతుండు ప్రకాశించు నరణి నున్న
వహ్ని మథనంబునను బైకి వచ్చునట్లు, గానఁ దత్పూజనము ముక్తికారణంబు.

గీ. మోక్షమునుజెందువిప్రుఁడుమూర్తిపంచ, కమునునాలుగుమూర్తులక్షత్రియుండు
వైశ్యుఁడు త్రిమూర్తులఁ జతుర్థవర్ణుఁడేక, మూర్తినర్చించునెడ శిలామూర్తులందు.

గీ. అబ్దములనుండి శశి ముక్తుఁ డైనపగిది, నార్ద్రశుష్కలఘుస్థూల మైనపాప
సంచయమునుండి ముక్తుఁడై సర్వలోక, పూజ నొందు సాలగ్రామపూజకుండు.

క. ఏల మఖంబులు దీర్థము, లేల జపతపంబు లేల యేల వ్రతంబుల్
సాలగ్రామముఁ జూచిన, కాలముననె మాయు చుండఁ గలుషము లెల్లన్.

—: సాలగ్రామస్వరూపకథనము.—

వ. మఱియును నర్చనీయంబు లగుసాలగ్రామశిలావిశేషంబుల వివరించెద. కేశవాది మూర్తులచతుర్భుజంబులు దక్షిణోర్ధ్వకరక్రమంబున నెఱుంగ వలయు. శంఖ చక్రగదాపద్మంబులు గలయది కేశవుండు. పద్మగదాచక్రశంఖంబులు గలయది నారాయణుండు. చక్రశంఖపద్మగదలు గలయది మాధవుండు. గదాపద్మశంఖ చక్రంబులు గలయది గోవిందుండు. పద్మశంఖచక్రగదలు గలయది విష్ణువు. శంఖపద్మగదాచక్రంబులు గలయది మధుసూదనుండు. గదాచక్రశంఖపద్మం బులు గలయది త్రివిక్రముండు. చక్రగదాపద్మశంఖంబులు గలయది వామ నుండు. చక్రపద్మశంఖగదలు గలయది శ్రీధరుండు. చక్రగదాశంఖపద్మంబులు గలయది హృషీకేశుండు. పద్మశంఖగదాచక్రంబులు గలయది పద్మనాభుండు. శంఖగదాచక్రపద్మంబులు గలయది దామోదరుండు. శంఖపద్మచక్రగదలు గలయది సంకర్షణుండు. చక్రశంఖగదాపద్మంబులు గలయది వాసుదేవుండు. శంఖగదాపద్మచక్రంబులు గలయది ప్రద్యుమ్నుండు. గదాశంఖపద్మచక్రంబులు గలయది యనిరుద్ధుండు. పద్మశంఖగదాచక్రంబులు గలయది పురుషోత్తముండు. గదాశంఖచక్రపద్మంబులు గలయది యధోక్షజుండు. పద్మగదాశంఖచక్రంబులు గలయది నృసింహుండు. పద్మచక్రశంఖగదలు గలయది యచ్యుతుండు. పద్మ

చక్రగదాశంఖంబులు గలయది జనార్దనుండు. గదాచక్రపద్మశంఖంబులు గలయది యుపేంద్రుండు. చక్రపద్మగదాశంఖంబులు గలయది హరి. గదాపద్మచక్రశంఖంబులు గలయది కృష్ణుండు. మఱియుం గొన్నివిశేషంబులం జెప్పెద. వినుము. ద్వారలగ్నద్విచక్రంబును శుక్లాభరేఖంబును శోభాఢ్యంబును నగునది గదాధరుండు. లగ్నద్విచక్రంబును రక్తాభంబును నగునది సంకర్షణుండు. దీనిపూర్వభాగం బతిశ్రేష్ఠంబు. పీతంబును సూక్ష్మచక్రంబును నగునది ప్రద్యుమ్నుండు. దీర్ఘసుషిరంబును వర్తులంబును నగునది యనిరుద్ధుండు. నీలద్వారంబును త్రిరేఖంబును నసితంబును నగునది నారాయణుండు. గదాకారరేఖాయుతమధ్యంబును మహోన్నతనాభిపద్మంబును బృథుచక్రంబును గపిలంబును త్రిబిందుకంబును నగునది నృసింహుండు. పంచబిందుకం బైనచో బ్రహ్మచారిపూజార్హంబు. విషమద్విచక్రంబును సత్రిలింగంబును నగునది వారాహంబు. త్రిరేఖనాళంబును స్థూలంబును సబిందుకంబును నగునది కూర్మంబు. వర్తులావర్తంబును పాండురంబును ధృతపృష్ఠకంబును నగునది కృష్ణుండు. పంచరేఖంబును వనమాలియును గదాంకితంబును నగునది శ్రీధరుండు. నీలంబును మధ్యచక్రంబును వర్తులంబును నగునది వామనుండు. నానావర్ణానేకమూర్తియును నాగభోగియును నగునది యనంతుండు. స్థూలంబును నీలంబును మధ్యచక్రంబును ససీలకంబును నగునది దామోదరుండు. సంకర్షణద్వారకంబును సులోహితంబును నగునది బ్రహ్మ. సదీర్ఘరేఖాసుషిరంబును నేకచక్రాంబుజంబును బృథువును బృథుచ్ఛిద్రంబును స్థూలచక్రంబును సబిందువును నగునది కృష్ణుండు. బిందుయుక్తంబును నంకుశాకారంబును నగునది హయగ్రీవుండు. పంచరేఖంబు కౌస్తుభంబు. ఏకచక్రమయంబును నసితంబును నగునది వైకుంఠుండు. దీర్ఘాంబుజాకారంబును హారరేఖంబును పాండురంబును నగునది మత్స్యంబు. దక్షరేఖంబు రామచంద్రుండు. శ్యామంబు త్రివిక్రముండు. ఏకచక్రంబు సుదర్శనంబు. ద్విచక్రంబు లక్ష్మీనారాయణుండు. త్రిచక్రంబు త్రివిక్రముండు. చతుశ్చక్రంబు చతుర్వ్యూహుండు. పంచచక్రంబు వాసుదేవుండు. షట్చక్రంబు ప్రద్యుమ్నుండు. సప్తచక్రంబు సంకర్షణుండు. అష్టచక్రంబు పురుషోత్తముండు. నవవ్యూహంబును నవచక్రంబును నగునది యచ్యుతుండు. దశావతారంబును దశచక్రంబును నగునది యనిరుద్ధుండు. ద్వాదశచక్రంబు ద్వాదశాత్మ్కుండు. ద్వాదశాధికచక్రం బనంతుండు. చతుర్ముఖంబును దండకమండలుస్రగ్ధారియు నున్నతంబును నగునది బ్రహ్మ. పంచవక్త్రంబును దశబాహువును వృషధ్వజంబును నగునది మహేశ్వరుండు. మఱియును గౌరియుఁ జండికయు సరస్వతియు మహాలక్ష్మియు సప్తమాతృకలును బద్మహస్తుం డగు దివాకరుండును గజాస్యుండును షణ్ముఖుండును మున్నగుననేకగణంబులును

యథాస్థానంబులం దుండినను ప్రాసాదాదులందు స్థాపింపఁబడినను ధర్మార్థ
కామమోక్షార్థి యగువాఁడు వాని బూజించి స్వాభీష్టసిద్ధిం బడయంగలండు.
సాలగ్రామంబునందుఁ గాని రత్నంబునందుఁ గాని యంత్రంబునందుఁ గాని
మండలంబునందుఁ గాని ప్రతిమయందుఁ గాని నిత్యంబును విష్ణుపూజ గావింప
వలయు. సాలగ్రామశిలాగహ్వరంబు వీక్షించువానిపితరులు తృప్తులై యాక
ల్పాంతంబు స్వర్గంబునందు వసియింతురు. సాలగ్రామంబునకు మూల్యంబు
నుద్ఘాటించువాఁడును విక్రయించువాఁడును నంగీకరించువాఁడును బరీక్షానుమోద
కుండును నాకల్పాంతంబు నరకంబునం దుండువార. కావునఁ జక్రక్రయవిక్రయం
బులు చేయం జనదు. ద్వారకోద్భవసాలగ్రామోద్భవదేవతాద్వయసంగస్థలంబు
ముక్తిస్థానంబు. బహూక్తు లేల. ద్వారకోద్భవచక్రాఢ్యంబును బహుచక్రచిహ్ని
తంబును జక్రాసనశిలాకారంబును నగుసాలగ్రామంబు నిరంజనుండును బ్రణవ
స్వరూపుండును సచ్చిదానందాత్ముండును భక్తానుగ్రహాకారకుండును నగునారా
యణుండ యనియును సాలగ్రామం బుండుప్రదేశంబు వైకుంఠమందిరం బని
యును నెఱుంగవలయు. సాలగ్రామంబులు మనోజ్ఞరూపంబులును స్నిగ్ధంబులును
నయ్యేనేని లక్ష్మీప్రదంబులును రూక్షంబు లయ్యేనేని యాయుశ్శ్రీకీర్తిక్షయ
కరంబులును నగు. 385

ఆ. పూజ సేయ సాలగ్రామములు సమంబు, లైన విషమంబు లైన సర్వములు కాని
మాన వలయు సమంబులలోన రెంటి, విషమములలోన మూఁటిని విడువవలయు.

గీ. అఖిలయాగంబులును జేసినట్టిఫలము, నిఖిలతీర్థంబులందు మున్గినఫలంబు
గలుగు నొక్కసాలగ్రామజలకణంబు, త్రావునెడ భక్తివిశ్వాసభావమునను.

—: పదామృత స్వరూప నిరూపణము :—

వ. తులసియును జందనంబును శంఖంబును జక్రంబును సాలగ్రామంబును జలంబును
ఘంటయును దామ్రపాత్రంబును విష్ణునామంబును ననునీతొమ్మిదియును బదామృ
తంబుగాఁ జెప్పంబడియె. పదామృతంబు బ్రహ్మహత్యాదిసకలపాతకంబులను
రూపుమాపు. 388

క. పరదారపరధనంబుల, హరియించెడితలఁపు లేక యర్చించిన స
త్వరముగ సాలగ్రామము, నరులకు నొనగూరిచెడి సనశ్వరఫలముల్. 389

సీ. విషపంకనిభ మగు వెలఁది సాలగ్రామ, మునకుఁ జందనమును బూసె నేని
వజ్రసమం బగు వనిత సాలగ్రామ, మునయందుఁ గుంకుమం బునిచె నేని
పాపపుంజం బగుఁ బడఁతి సాలగ్రామ, శిలపైని బువ్వులు చేర్చె నేని
కాలకూటం బగుఁ గలికి సాలగ్రామ, శిలకు నైవేద్యంబు చేసె నేని

గీ. వనజనేత్ర సాలగ్రామమును స్పృశించె, నేని పూర్వసమార్జితం బైనసుకృత
మంతయును బోవుటయె కాక యాక్షణంబ, తగులుకొనుదుర్గతిప్రదంబగునఘంబు.

క. నరవర సాలగ్రామ, స్మరణము ప్రాణాంతకాలమునఁ గలిగినవా
రరయింప భవపయోధిని, బరసాధన మేల కర్మపరతంత్రులకున్. 391

గీ. అంతకాలంబునను భాగ్యవంతు లైన, మానవుల కుండు విష్ణునామంబు నోట
హృదయమునఁ జక్రశిలయును నింతకంటెఁ, బలుక నేటికిఁ గొఱగానిభాషణములు.

గీ. స్నిగ్ధములగుసాలగ్రామశిలలుభూసు, రులునుసన్న్యాసులునుమత్స్వరూపమగుటఁ
దత్ప్రపూజన మఖిలపాతకము లార్చు, నని మును వచించె నంబరీషునకు శౌరి.

క. సాలగ్రామములను దు, శ్శీలుం డెవఁ డేని నింద చేసినయెడలన్
గాలుచును నరకవహ్ని, జ్వాల లతని భూతసంప్లవం బగుదనుకన్. 394

క. సాలగ్రామశిలార్చన, శీలుని వారించునట్టిచెడుగఁడు నరక
జ్వాలలలోఁ దాఁ గూలుచుఁ, గూలుచుఁ బితృమాతృబంధుకోటుల నెల్లన్.

క. ఒనరుప సాలగ్రామా, ర్చనమును మే లగు న టంచు జనులకు బోధిం
చినవాఁడు తాను ధన్యత, గని తనపూర్వులకుఁ బుణ్యగతి గలిగించున్. 396

వ. ఈవిషయంబున దృష్టాంతంబుగాఁ బురాతనం బగు నొక్కయితిహాసంబు చెప్పెద.
వినుము. 397

సీ. మున్ను కీకటదేశమున శబరుం డను నాఁ, గను బేరువడినపుల్కసుఁ డొకండు
శరశరాసనములు ధరియించి తిరుగుచు, ననుదినంబును నరణ్యంబులందుఁ
దీర్థయాత్రల కేఁగు తెరువరులను జంపి, హరియించుచును వారియర్థ మెల్లఁ
జేయఁగూడనిపనుల్ చేయుచు నశుఁ డయి, కామాదిశత్రుసంఘాతమునకుఁ

గీ. దనకుఁ గాలంబు మూఁడినతఱి నెఱుంగ, కుండ వర్తించు చుండఁగా నొక్కనాఁడు
వ్యాళరూపంబునను వచ్చి వానికడకుఁ, గాలభటుఁ డొక్కరుఁడు కాలు కాటువైచె.

ఉ. అంతట నెత్తి కెక్కి విష మాతఁడు నేలను గూలె నంతలో
నంతకభృత్యు లుగ్ర మగునాగ్రహ మేర్పడ వచ్చి నిర్ఘృణా
స్వాంతుఁడు వీఁడు వీని విడనాడఁగ రా దని వానిఁ నొడ్చుచున్
గుంతములన్ మఱిన్ గదలఁ గొట్టుచుఁ ద్రాళ్లను గట్టు చుండఁగన్. 399

గీ. దారి నేఁగుచు వైష్ణవోత్తముఁ డొకండు, గాంచి వారలు పెట్టెడిగాత లెల్ల
సైఁపఁ జాలక యార్తరక్షణముకొఱకుఁ, గరుణ గలమానసమున నక్కడకుఁ జేరి.

గీ. పుల్కసునకు సాలగ్రామపూతజలముఁ
జల్లి ముఖమునఁ దులసి శీర్షమున నునిచి
రామనామంబు జపియించి శ్రవణమందు
హృదయమునఁ జక్రశిలఁ బెట్టి యిట్టు లనియె. 401

క. యమదూతలార పొం డిఁక, సమస్తపాపములుఁ దొలఁగె సాలగ్రామా
శ్మము సోఁకినంత నితనికి, క్షము లగుదురె మీరు వీనిసన్నిధి నిలువన్. 402

క. అనుటయు గిజగిజ వణఁకుచుఁ, జని రావల కతని విడిచి శమనునిభృత్యుల్
చనుదెంచి రతనిఁ దోడ్కొని, చన వెంటనె విష్ణుపురికి శౌరినియోజ్యుల్. 403

గీ. అపుడు వారికి వందనం బాచరించి, యమునిభటు లిట్టు లనిరి మహాత్ములార
మీర లీపాపికడ కేఁగుదేర నేమి, కారణమొ చెప్పుఁ డని యెఱుఁగంగ నడుగ.

గీ. హరిభటులు కాలభటుల కిట్లనిరి వీఁడు, కలుషి యనుమాట సత్యంబ కాని యితని
పాతకము లెల్ల దహియింపఁబడియె నంత, కాలమందు సాలగ్రామమూలమునను.

గీ. దానివలనను వైకుంఠధామ మబ్బె, నచటఁ గల్పశతము సౌఖ్య మనుభవించి
కాశిలోఁ బుట్టి పిదప విశ్వేశపూజ, సలిపి మోక్షంబుఁ జెందఁగాఁ గలఁ డితండు.

క. కనినను ముట్టినఁ బూజిం, చిన సాలగ్రామశిల నశేషాఘములున్
జను నాక్షణంబ యని ప, ల్కిన విస్మయ మొంది శమనకింకరు లంతన్. 407

క. అరిగిరి సత్వరముగఁ ద, చ్చరితము నెఱిఁగింప యమునిసన్నిధి కంతన్
హరిభటులు పుల్కసునితో, నరిగిరి సురయాన మెక్కి హరిసన్నిధికిన్. 408

గీ. అంత వైకుంఠమున నాతఁ డనుభవించి, సకలభోగంబులును గల్పశతము దాఁక
నవల జనియించి కాశిలో నవనిసురుని, సదనమున ముక్తిఁ జెందె నీశ్వరునిఁ గొలిచి..

వ. అని చెప్పుటయును రత్నగ్రీవుండు భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితుండై బ్రాహ్మణాదే
శంబున గండకీతీర్థమందు యథావిధి స్నానంబు గావించి పితృతర్పణం బొనరించి
తత్తీర్థంబునుండి చతుర్వింశతిసాలగ్రామంబులం గైకొని తత్పూజ గావించి దాన
ధర్మంబు లొనరించి యచ్చటనుండి బయలుదేఱి గంగాసాగరసంగమతీర్థంబు
నకుం జేరి తాపసుని నాలోకించి స్వామీ నీలాచలం బిచ్చటి కెంతదూరంబునం
దుండె నని యడుగుటయు యోగీశ్వరుండు విస్మయావిష్టమానసుండై. 410

క. నరవర యిదె నీలమహీ, ధరము కనంబడదె నీకుఁ దరుణాదిత్య
స్ఫురణమున వెల్గుచున్నది, పరిసరమునయంద నేత్రపర్వము గాఁగన్. 411

క. అనుటయు రత్నగ్రీవుఁడు, మనమున ఖేదంబుఁ జెంది మహనీయ యెటుల్
కన నగునో నాకు శైలం, బును జూతునో యెట్లు నేను బురుషోత్తమునిన్.

గీ. ధర్మమతిసూక్ష్మ మగుట నేతప్పు నేను, జేసితినొ పాలనంబునఁ జేయ కున్న
గోచరింపక యుండునె కుధర మిట్లు, నేఁడు నిజమయ్యె రాజ్యాంతనిరయవార్త.

క. అని బహువిధములఁ దననిం,దను గావించుకొనుచున్నతఱుణంబున నా
జనవల్లభునకు ముని యి, ట్లనియెను భూపాల యేల యలమట మొందన్. 414

క. ఈగంగాసాగరసం, యోగతటంబునను జేయు ముపవాసము నీ
లాగము కనఁబడుదాఁకను, నాగారిధ్వజునికీర్తనం బొనరుచుచున్. 415

క. దానివలన నేదోషం, బైనను గలదేని తొలఁగు నది తొలఁగినచోఁ
గానంబడు భూమీధ్రము, భానుసహస్రప్రభావిభాసుర మగుచున్. 416

క. అనుటయును గొంత ధైర్యము, మనమునఁ గలుగంగ నేఁడు మా తాఁడక వెం
టనె గంగాంబుధిసంగమ, మున నొనరిచి స్నానదానముఖకృత్యములన్. 417

గీ. పూని నిరశనదీక్షను దానవారి, నెదను నెలకొల్పి విశ్వాస మినుమడింపఁ
దండ్రి శరణంబు త్వత్పాదతరణి దక్కఁ, బరము లేదు భవాబ్ధిలోఁ బడిననాకు.

సీ. బ్రాహ్మణశాపనిర్దగ్ధ తేజుం డైన, యంబరీషునిఁ బ్రోచినట్టివాఁడ
పితృఘోరదండనపీడితుం డైన ప్ర, హ్లాదుని రక్షించినట్టివాఁడ
గ్రాహకఠోరదంష్ట్రావాగురాబద్ధుఁ, డగు గజేంద్రునిఁ గాచినట్టివాఁడ
భ్రాతృదుర్దండనభయశరణాగతుం, డగువిభీషణు నోమినట్టివాఁడ

గీ. భక్తు లగువారి నుద్ధరింపంగఁ గేలఁ, గంకణము గట్టికొని సర్వకాలసర్వ
దేశములయందు వ్యాపించి తిరుగువాఁడ, నన్నుఁ బ్రోచుట బరువె మాయన్న నీకు.

క. అని యి ట్లనేకవిధములు, గను నుతియించుచును గొంతకాలము గడపన్
గనఁబడినయట్లు కనులకుఁ, గనుఁగొనుచును నేదొ కొంతకాలము గడపన్.

క. ఒకపరి నవ్వుచు నేడ్చుచు, నొకపరిఁ బలుపుచును గాన మొకపరి నాట్యం
బొకపరిఁ జేయుచు నాతఁడు, వికారిబలె నుండు భక్తివివశత్వమునన్. 421

ఆ. అట్టు లాతఁ డన్న మనక నీరము నాక, కడపె నేను నాళ్లు గట్టకడకు
నరుగుదెంచి భిక్షుకాకారమున శౌరి, సదయుఁ డగుచు తేనియెదుట నిలిచె.

గీ. అపుడు భూపాలుఁ డర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల, నతనిఁ బూజించి స్వామిసమాగమమున
నాయఘం బెల్ల నశియించె నాతపంబు, సఫలతను జెందె నని నుతి సలుపుచుండ.

క. యతివర్యుఁ డిట్టు లనియెను, క్షితివల్లభ నీవ్రతంబు సిద్ధిం బడసెన్
గతమయ్యె నీయఘం బ, చ్యుతునకు సంప్రీతి గలిగియున్నది నీపై. 424

వ. కావున రేపు మధ్యాహ్నకాలంబున నీలాచలసందర్శనంబు నీకుఁ గానున్న యది. నీవు పతిదేవత యగునీసతీమణితోడను నీకు మార్గదర్శకుండును సకల తీర్థయాత్రాపరిపూతాత్ముండును నగుతాపసునితోడను ధర్మాత్ముం డగునీ యమాత్యునితోడను దంతువాయకులంబునం బుట్టి నీపురంబునం దుండి యహర్నిశంబులును విష్ణుకథాగానంబు గావించుచుండుకరంబునితోడను నాయద్రి నధిరోహించి పురుషోత్తమునిసాన్నిధ్యంబునకుం జేరంగలవు. శుభంబు చేకూరుఁ గాక యని పలికి యంతర్ధానంబుఁ జెందె. 425

క. అంతట ధాత్రీవరుఁ డ, త్యంతము విస్మయము నొంది తపసికి నావృ
త్తాంతమును జెప్పె నతఁ డది, యంతయు విని యిట్టు లనియె హర్షముతోడన్.

క. నరవల్లభ నీభక్తికిఁ, బురుషోత్తముఁ డంతరంగమున మెచ్చి యిటుల్
దరిసెనము నీ కొసంగెను, జరితార్థుఁడ వైతి వ్రతము సఫలం బయ్యెన్. 427

క. నీమూలంబున మాకును, క్షేమము ఘటియిల్లుమాట సిద్ధ మసత్యం
బేమియును లేదు దీనను, స్వామికిఁ గృప లేదె భక్తసంతతి నోమన్. 428

క. అని పలికి యూరకుంటయు, జనపతి సంతోషపడుచు శౌరికథాకీ
ర్తనములచే నాపగ లె, ల్లను గడపి పరుండె నిదుర లాగఁగ రేయిన్.
గీ. అట్లు శయనించి యావసుధాధినేత, నాలుగుభుజంబులును వనమాలికయును
శంఖచక్రగదాపద్మశార్ఙ్గములును,గలిగి తా నున్నయట్టులు కలను గాంచి. 430
క. మేలుకొని పిదపఁ బ్రాతః, కాలక్రియ లెల్లఁ దీర్చి కౌతూహల ము
ద్వేలము గఁ దాపసున కా, మూలాగ్రము స్వప్నవిషయమును వినిపించెన్.
క. అది విని ద్విజుఁ డానందం, బొదవఁగ ని ట్లనియె భూవరోత్తమ కలలో
నొదవినరూపము రా ను, న్నది వేగమ నీకు సంశయము వల దింకన్. 432
క. అనుటయు రత్నగ్రీవుం, డనవధికం బైన ప్రమద మందుచు నెపు డ
ద్రిని గాంతునో యెపుడు కనుం, గొనుదునో హరి ననుచు వేచికొని యుండంగన్.
గీ. ఆదినంబున మట్టమధ్యాహ్న వేళ, గుసుమవర్షంబు దివినుండి కురియుచుండ
భానుకోటిప్రభాభాసమాన మగుచు, గోచరంబయ్యె నీలాద్రి క్షోణిపతికి. 434
గీ. అట్లు గోచర మైననీలాచలమును, గాంచుచుండంగ తేఁడు దిగ్భ్రాంతితోడఁ
గానఁబడియెను శైలంబు తేని కనుచు, నెంచి తాపసుఁ డాతని కిట్టు లనియె.
గీ. ఇదియె నీలాచలంబుఁ పృథ్వీశ నీకుఁ, గానఁబడియెనె నావుడుఁ గానఁబడియె
జన్మసాఫల్య మొదవె నాసలిపినట్టి, పుణ్య మెట్టిదో యనుచు నాభూవిభుండు.
వ. శైలంబునకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి లేచి దేవదుందుభు లాకసంబున మ్రోఁగుచుండఁ దద్విజయముహూర్తంబున సతీమంత్రికరంబసమేతుండై తాపసపురస్సరంబుగా నీలాచలంబు నెక్కి తదుపరితనశృంగంబుపైని హాటకమయం బగు దేవాలయంబుం గాంచి యందుఁ బ్రవేశించి. 437
గీ. అచట మాణిక్యసందోహఖచిత మైన
స్వర్ణసింహాసనమునఁ బ్రచండచండ
జయవిజయముఖ్యభక్తోపచరితుఁ డగుచుఁ
గ్రాలుపురుషోత్తమస్వామిఁ గాంచి మ్రొక్కి. 438

—: పురుషోత్తమ స్తవము :—

సీ. ప్రకృతికిఁ బరుఁడవు భగవంతుఁడవు మహా, పురుషుఁడ వొకఁడవు పూర్వికుఁడవు
కార్యకారణములకంటె భిన్నుండవు, మహదాదితత్త్వసమ్మానితుండ
వాద్యంతశూన్యుఁడ వప్రమేయుండవు, పరిణతిక్షయవృద్ధివిరహితుఁడవు
ధర్మసంస్థాపనార్థము జన్మకర్మంబు, లను స్వీకరించువిలక్షణుఁడవు
గీ. సృష్టికారకుఁ డగుశతధృతిని నాభి, కమలముననుండి సంహారకారి యైన
శివుని నేత్రమునుండి సృజించినట్టి, దేవుఁడవు స్వామి నీశక్తి తెలియఁ దరమె.
గీ. ఎత్తఁగా రానిజన్మము లెత్తినాఁడఁ, బడసినాఁడను బడరానిపాటు లెల్ల
గర్భనరకనివాసదుఃఖంబు మరలఁ, గలుగకుండఁగఁ జేయవే కమలనాభ. 440

క. అని వేఁడుకొనుటయును న, వ్వనజాక్షుం డిట్టు లనియె వసుధాధిప నీ
వొనరించిన స్తవమున నా, కనవధికం బైనహర్ష మాపాదిల్లెన్. 441
గీ. నాకు మునుపోలెఁ బూజ యొనర్చి ధాత, యిచట నుంచెను నైవేద్య మిది భుజించి
ముక్తి నొందుము పరిజనయుక్తముగను, నని నిదేశించి మఱియు నిట్లనియె స్వామి.
క. జనవర ననుఁ గూరిచి నీ, వొనరించిన స్తవము చదువుచుండి ప్రమోదం
బును నాకుఁ గూర్చువారల, కును నొసఁగుదు దర్శనంబుఁ గోర్కులు పండన్.
క. అని విరమించుటయును మన, మున విస్మయపడుచు భూవిభుఁడు నైవేద్యం
బును గొని చతుర్భుజుం డయి, చనియెను వైకుంఠమునకు సపరిజనముగన్. 444
గీ. రాముఁ డిటఁ బురుషోత్తమనామమునను, నవనిజాత మహాలక్ష్మి యనెడిపేర
వెలసియున్నారు మోక్షంబుగలుగఁ జేయ, సంసృతినిమగ్నులై యుండుజంతువులకు.
వ. మఱియును నిం కొక్కవిశేషముం జెప్పెద వినుము.

—: కాళరాత్రివృత్తాంతకథనము. —

సీ. మును జగత్పాలనం బొనరించుటకు ఘోర, తపము సేయఁగ శివ తలఁచిలోనఁ
జనుదెంచి యిటకు నిచ్చటను బంచాగ్నిమ, ధ్యస్థయై కావింపఁ దపముఁ దొడఁగె
నప్పుడు రురు వనునసురుఁ డొక్కఁడు బ్రహ్మ, లబ్ధవరాప్తబలంబువలన
నసురసైన్యముతోడ నమరాలయముమీఁది, కరిగి త్రిలోకభయంకరముగ
గీ. ననిమిషుల నెల్లరను నదరంటఁ గొట్ట, వార లల్లాడుచును త్రిదివమును విడిచి
యరుగుదెంచి నీలాద్రికిఁ ద్వరితముగను, గిరితనూజను దర్శించి కేలు మోడ్చి.
సీ. తల్లి సముద్రమధ్యంబున నిర్మించు, కొని గూఢముగ రత్నమనుపురంబు
నందు దైతేయసైన్యంబుతో నివసించి, రురు వనురాత్రించరుం డొకండు
బాధించుచును జగత్ప్రజల నెల్లను విని, హాతము సేయుచుఁ దపోయాగములను
గావించె మమ్ము స్వర్గభ్రష్టులను నేఁడు, శరణుచొచ్చితిమి త్వచ్చరణములను
గీ. నని నివేదింపఁగను దేవి యాలకించి, యట్టహాసంబు చేయంగ నందులోన
భీకరాకారము లగు ననేకశక్తు, లుద్భవించి నానాయుధయుక్తముగను. 447
గీ. భయముఁ జెందంగవలదు సుపర్వులార, యని నభోవధి యంటంగ నార్చుచుండ
నపుడటకుఁ జతురంగసైన్యంబుతోడ, రురువు సురలనుగూల్ప నార్చుచును వచ్చె.
క. వచ్చినవానిం గనుఁగొని, చెచ్చెర నాశక్తు లెల్లఁ జెలఁగి వధింపం
జొచ్చిరి తత్సైన్యంబును, నుచ్చైర్హాసప్రణాద ముప్పర మంటన్. 449
ఆ. అపుడు సైన్య మెల్ల నడఁగాఱిపోవంగఁ, గాంచి రురువు కిన్కఁ గదుర మదిని
సృష్టిచేసి మాయఁ జిత్రంబుగను దానఁ, దిమిరమయ మొనర్చె సమరభూమి.
ఆ. అంత శక్తు లెల్ల నంధకారంబున, నేమి చేయుటకును నెఱుఁగ కునికిఁ
జేష్ట లుడిగి యుండఁ జిత్తరువులుపోలెఁ, గాళరాత్రిరూపు కాళి దాల్చి. 451

క. ఆరురురక్షోనాథుని, ఘోరంబుగ శక్తితోడఁ గొట్టఁగ హాహా
కారముతోడను నాతఁడు, చేరె రసాతలమునకు విశీర్ణాంగుండై. 452

సీ. అంతట నా దేవి యఖిలదేశస్థిత, యవ్వుటచేఁ బాతాళభువనమందు
నారాక్షసునితోడ నాయోధనము చేసి, నఖమునఁ ద్రుంచి తన్మస్తకంబు
తచ్చర్మరుండముల్ దాల్చి భీకరముగా, సకలామరులకు దర్శన మొసంగె
నపుడు తత్కాళరాత్ర్యాకారమును జూచి, విబుధు లెల్లరు భయావిష్టులగుచు

ఆ. నమ్మ సుప్రసన్న వగు మని ప్రార్థింప, సౌమ్యరూప యగుచు సంతసంబు
గలుగఁజేసి వారు కాంక్షించినవరంబు, లెల్ల నీయ శక్తు లెల్ల వచ్చి. 453

గీ. తల్లి క్షుద్బాధ మాకు నుత్పన్న మయ్యె
నొసఁగు మాహార మే దేని యుచితముగను
ననుడు శాంకరి యాశక్తు లారగింపఁ
దగినయన్నంబు గానక తలఁచె హరుని. 454

గీ. ఆమె తలఁచినవెంటనె హరుఁడు వచ్చి, యెదుట నిలువంగ మ్రొక్కి తా నీశ్వరునకు
దేవ యజగంధ ముంట నీదేహమందు, ఛాగరూపుఁడ వీవు నిస్సంశయముగ. 455

గీ. కాన నాశక్తులకు భవత్కాయసంస్థ, మైనమాంసంబు నీయు మాహారముగను
ననుటయును నీశ్వరుం డిట్టు లనియె దేవి, వినుము చెప్పెద నీ కొకవిషయ మిపుడు.

సీ. మున్ను గంగాద్వారమున దక్షమఖము మ, ద్భటులుధ్వంసము చేయుతరుణమందు
నజరూపమును దాల్చి యజ్ఞేశ్వరుఁడు పాఱి, పోవుచుండఁగ నొంగవోలె దివికి
నది గ్రహియించి నే నాశుగంబున వానిఁ, దాడింపఁ దద్రక్తధార లెగసి
నామీఁదఁ బడుటయు నా కజగంధంబు, గలుగంగ నన్నజగంధుఁ డనిరి

గీ. నీవు గోరినయప్పుడు నేను మాఱు, పలుక భావ్యంబు గాదు మద్భక్త వగుట
నని పలికి శక్తులార నాయండములను, దినుఁడు భోజనముగ మీకుఁ దృప్తిగలుగు.

వ. మఱియును లోకంబునందు మీరు మాతృనామంబులం బరగి జనంబులచే నజవృషణయుక్తంబుగా సమర్పింపంబడుచణకపూరికాపూపాద్యాహారంబులం గైకొని తృప్తిం జెందుదురుగాక యని చెప్పుటయు శక్తు లెల్లఁ దదాజ్ఞాప్రకారంబున వర్తించుచు సంతృప్తి నొందం దొడంగె. అంతటఁ గాళరాత్రి శివదూతి యనియుం బ్రసిద్ధిం జెంది నీలగిరియందు నిత్యనివాసంబు గావించి దుష్టసంహారశిష్టసంరక్షణంబులు సేయం దొడంగె. 458

క. ఈ నీలాచలమహిమము, నేనరుఁ డేనియును వినియె నేని వినిచినం
గాని యనాయాసంబుగఁ, దా నొందంగలుగు విష్ణుధామము నవఘా. 459

క. అనవుడు శత్రుఘ్నుం డది, విని సంతోషమున మునిఁగి వేగమ గంగాం
బునిధిసమాగమతీర్థం, బున నధిరోహించి నీలభూమీధ్రంబున్. 460

క. ఒనరిచి పురుషోత్తమద, ర్శనమును బ్రణమిల్లి స్వామిచరణంబులకున్
దనజన్మమునకు సఫలత, యొనగూడెన టంచు మురియుచుండెడివేళన్. 461

—: క్రతుహయంబు చక్రాంకపురమున కరుగుట :—

క. క్రతుహయ మానీలగిరి, క్షితి విడిచి సుబాహురాజశేఖరసంర
క్షితచాతుర్వర్ణ్యమనుజ, తతి యగుచక్రాంకరాజధానికిఁ జేరెన్. 462

—: దమనుఁడు క్రతుహయముం బట్టుట. —

సీ. అపుడు సుబాహురాజాత్మజన్ముం డైన, దమనుండు హయవతంసమును జూచి
చదివి తత్ఫాలదేశమునఁ గట్టినపత్త్ర, మందు రాజిలుసువర్ణాక్షరములు
ధరణిలో లేఁడె యింతటివీరుఁ డే మెల్ల, నసమర్థు లగుక్షత్త్రియాధములమె
తురగంబుఁ గావ శత్రుఘ్నుఁ డేతెంచుచు, న్నాఁడఁట వాని కానామ మేమెఱు
గీ. కాం చెదము గాక సర్వంబు గడియలోన, ననుచులోనుండియుబికెడియాగ్రహమున
నాకసంబున కెగసి యాహయముఁ బట్టి, కట్టివైచెను దనవీటఁ గదల కుండ.

సీ. అప్పు డావృత్తాంత మంతయుఁ దీరుగా, దూతలవలన శత్రుఘ్నుఁ డెఱిఁగి
చక్రాంకపత్తనసవిధదేశమునకు, నఖిలసేనలతోడ నరిగి విడిసి
యానతీయఁగఁ బ్రతాపాగ్ర్యభూపాలుఁడు, బలములతోఁ గూడి బయలు దేఱి
సామంబుచేఁ గార్యసాధనం బొదవమిఁ, జాటించె యుద్ధంబు శాత్రవులకు
గీ. నంతదమనుఁడుశరచాపహస్తుఁడగుచుఁ, గవియుటయువైరిబలమునుగదనమయ్యె
నుభయపక్షంబులందుం బ్రయోధులకును, గగనమునుండిసురలెల్లఁ గాంచుచుండ.

వ. అప్పుడు పదాతివ్యూహంబులు పదాతివ్యూహంబులతోడను నాశ్వికు లాశ్వికులతోడను గజారూఢులు గజారూఢులతోడను రథికులు రథికులతోడను బోరాడి మడియుటం జేసి రణరంగంబున నెత్తురువెల్లువలు వెల్లివిరిసె. 465

సీ. అది గనుంగొని ప్రతాపాగ్ర్యుండు బహురోష, మొనయంగ సారథి కిట్టు లనియె
రథమును సూత శీఘ్రముగఁ బోనీయుము, హయహర్త యగువాని కభిముఖముగ
ననవుడు సారథి యట్లె చేయుచు నుండ, నెదురుగా దమనుండె యేఁగుదెంచె
నరుదెంచుటయుఁ బ్రతాపాగ్ర్యుఁ డాతనిఁ జూచి, బాలక నీ వేడఁ బ్రథన మేడ
గీ. జాలి పుట్టెడి నినుఁ జూడ నేల యసువు, లర్పణముచేయఁ బూనితి వాలమందుఁ
బెద్ద లెవ్వారలును లేరె బుద్ధి చెప్పఁ, జాలు నిఁక నైన విడువుము సైంధవమును.

క. అనవుడు దమనుం డాసన, మునఁ జెఱున వ్రాలయుచుండ భూవర బాలుం
డనొ వీరుండనొ చూపెద, నని శరశత మతనిఱొమ్ము నాడఁగ నేసెన్. 467

క. అవి యెల్లఁ బ్రతాపాగ్ర్యుం, డవలీలను దునిమి వానియళికముమీఁదన్
దవులఁ బది శరము లేయఁగ, నవి శాఖికి శాఖలట్లు లట భాసిల్లెన్. 468

మ. దమనుం డప్పుడు స్వర్ణపుంఖముల చేతన్ గ్రాలుమున్నూఱుబా
ణములన్ నాఁటఁగ నేసె తేనియుర మానారాచముల్ దూఱి వ
క్షము భేదించి యధోగతిం బడసె వీఁకన్ రామభక్తిప్రహీ
ణమనస్కుల్ బలె నంతటన్ వసుమతీనాథుండు క్రోధంబునన్. 469

సీ. ధనువు నొక్కబాణంబున ధ్వజము రెండు
శరములను వాహముల నాల్గుసాయకముల
రథము నొకమార్గణమున సారథిశిరంబు
నొక్కకోలను దునిమి యత్యుద్భటముగ. 470

క. దమనుని నాలుగునారా, చములను నొప్పించె సంతఁ జయ్యన నాతం
డమరిచికొని నవపరికర, సముదాయము మండిపడుచు జ్వలనుఁడుబోలెన్. 471

గీ. నాలుగమ్ముల హయముల నాల్గుమార్గ, ణముల రథమును నొక్కబాణంబుచేత
సారథిని గూల్చి తేనివక్షమున నొక్క, చటులసాయకమును నాఁటి శంఖ మొత్తె.

క. అపుడు ప్రతాపాగ్ర్యుఁడు నూ, త్నపరికరోపేతుఁ డగుచు దమనునిపై ని
ష్కృపముగఁ గురియించిన బా, ణపరంపర బ్రహ్మ మట్లు నల్గడ నిండెన్.

గీ. అపుడు దమనుండు క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచుఁ, బ్రతిశరంబులఁ దద్బాణతతుల నెల్ల
నొక్కపెట్టునఁ ద్రుంచి వేఱొక్కశరముఁ, బట్టికొని కేల భూపతి కిట్టు లనియె.

ఆ. భూప యీశరంబు భూమిపై నినుఁ బడఁ; ద్రోయుఁగాక యట్లు చేయకున్న
నిగమములను దూఱునిర్భాగ్యుఁ డొందెడి, కల్మషంబు నాకుఁ గలుగుఁగాక.

క. అని శపథము చేసి శరం, బును విడువఁగ నది యమోఘముగను బ్రతాపా
గ్ర్యునిహృదయంబున నాఁటెను, గనగన మండుచును బ్రళయకాలుఁడుబోలెన్.

క. ఆశరము నాఁటగనె పృ, థ్వీశుండు రథంబునుండి యిలపైఁ బడి చే
ష్టాశూన్యుఁ డయ్యె నంతట, నాశ లుడిగి చెదరిపోయె నాతనిసేనల్. 477

గీ. అపుడు రణరంగముననుండి నిపుణముగను, నతనిఁ గొనిపోయె సారథి యవలికడకు
నంత శత్రుఘ్నుఁ డది యెల్ల నాలకించి, దమనుని జయించువీరుని నెమకుచుండ.

క. అరుదెంచి పుష్కలుఁడు త, త్పరిసరమున కిట్టు లనియెఁ బరసూదన నేఁ
దురగంబును హరియించిన, యరిగర్వ మడంతుఁ బనుపు మాజికి నన్నున్.

గీ. ఆడినట్టులు నేఁ జేయనైతి నేని, రామపదభక్తి లేనివారలయఘంబు
మాతృవిద్వేషు లగువారిపాతకంబు, సంభవించును నాకు నిస్సంశయముగ. 480

క. అని శపథము చేయుటయును, విని శత్రుఘ్నుండు హర్షవివశుం డగుచున్
బనిచెను భరతతనూజుని; నని సేయఁగఁ బ్రధనభూమి కరివీరులతోన్. 481

—: దమనపుష్కలుల యుద్ధము :—

ఉ. అంతటఁ బుష్కలుండు సముదగ్రబలాన్వితుఁడై రణోత్సుక
స్వాంతమునన్ బయల్వెడలి చయ్యన వచ్చుటయున్ రణక్షమా

భ్యంతరసీమకున్ దమనుఁ డాతనిముంగల నిల్చె భీతి యొ
క్కింతయు లేక కేల ధరియించి శరాసనమున్ శరంబులున్. 482

ఉ. అప్పుడు పుష్కలుం డతని నారసి యిట్లనియెన్ గుమార నీ
వొప్పుగ నిచ్చి మాహయము నొగ్గుము కేలటు గాకయున్న ని
న్నిప్పుడె వింటఁ దొనర్పఁగలఁ డీరణభూమికిఁ బుష్కలుండు నీ
చొప్పులు సాగ వింక రఘుసూతిపదాబ్జమదాళిసన్నిధిన్. 483

క. అనవుడుఁ బుష్కలవాక్యం, బునకున్ బ్రత్యుత్తరముగ భూరిశరంబుల్
జననాథతనయుఁ డేసెను, మునుకొని రిపుసైన్య మెల్ల మునుఁగం బోలన్. 484

సీ. అంతటఁ బుష్కలుం డాగ్రహంబొదవనాగ్నేయాస్త్రమును బ్రయోగించుటయును
నది మండుచును బోయి యరిసైన్యముల నెల్లఁ, దగులఁ బెట్టఁ దొడంగె దారుణముగ
దమనుఁ డంతట రోషతామ్రాక్షుఁ డగుచును, వారుణాస్త్రము నేసె వహ్ని నడఁప
నది యేఁగి దహనంబు నార్చి వైరుల నెల్లఁ, జలువలు పుట్టించి చంపఁ దొడఁగె

గీ. నపుడు పుష్కలుఁడు సమీరణాస్త్ర మేయ, రాజపుత్రుఁడు పర్వతాస్త్రంబు వైచె
నంతటను బుష్కలుండు వజ్రాస్త్ర మేయ, నదిగిరులఁ గూల్చి దమనుని యెదను బడియె.

క. భిదురాస్త్రము పడినంతన, హృదయంబున నొరగి పడియె నిలపై దమనుం
డది గనుఁగొని తత్సారథి, కదనక్షోణినుండి వానిఁ గైకొని చనియెన్. 486

గీ. అపుడు పుష్కలునకు విజయంబు గలుగఁ, జదలు ముట్టంగ దుందుభిస్వానములును
జయనినాదంబులును బర్వసాగె నాత్మ, బలము లుప్పొంగ శాత్రవబలము గ్రుంగ.

క. అంతట సుబాహుధరణీ, కాంతుం డాలించి సేవకముఖంబున వృ
త్తాంతం బంతయు రోషము, సంతాపముఁ గలుగ నెదను సంక్షుబ్ధుండై. 488

వ. సత్వరంబ శస్త్రాస్త్రధరుం డై రథంబు నధిష్ఠించి కాలబలం బను పేరం బ్రసిద్ధిం బడసిన సేనావ్యూహంబు సలుప్రక్కల నడువ నిజసహోదరుం డగు సుకేతుండును బుత్రు లగు చిత్రాంగవిచిత్రులును రథంబుల నెక్కి యంగరక్షకులుగాఁ దోడ రా సంగ్రామభూమికిఁ గ్రోశమాత్రదూరంబున రథంబునందు మూర్ఛితుండై పడియున్న దమనునికడకుం జేరి శోకపరిప్లుతమానసుం డై తత్కళేబరంబు నిజపాణిపద్మంబులచే నిమురుచు శీతలోపచారంబులు గావించుటయుం గొంతతడవున కాతండు సంజ్ఞం బడసి. 489

ఉ. ఎక్కడఁ బుష్కలుండు ధను వెక్కడ మచ్ఛరపీడితాంగ మై
యెక్కడ కేఁగె వైరిబల మెల్ల నటంచును లేచి గ్రక్కునన్
బ్రక్కనె యుండుచుండెడి సుబాహునిఁ జూచి త్రపావినమ్రుఁడై
మ్రొక్కె శిరంబు తత్పదసరోజనిలీనమరాళమై తగన్. 490

గీ. సంతసముఁ జెంది మేదినీకాంతుఁ డెదను, దమనయుతముగ నెక్కి రథంబుఁ బ్రధన
భూమిలోనఁ గ్రౌంచవ్యూహమును రచింప, వాజ్ఞ యొసఁగె సేనాపతి కంత నతఁడు.

వ. ఆయోధనరంగంబునందు శత్రువులకు దుర్భేదం బగునట్లు క్రౌంచవ్యూహముం బన్ని దానికి ముఖంబున సుకేతుండును గంఠంబునఁ జిత్రాంగుండును బక్షంబులందు రాజపుత్రు లిరువురును బుచ్ఛంబునందు మహీపతియును మధ్యంబునఁ జతురంగబలంబును రక్షకంబుగా నుండున ట్లేర్పఱిచి తేనికి విన్నవింప సుబాహుండు చనుదెంచి క్రౌంచవ్యూహంబుం దిలకించి హర్షంబుతోడ నిజస్థానంబునం బ్రవేశించి శత్రుహృదయవిదారకంబు గా శంఖంబు పూరించె. 492

క. ఆనాదము విని రణవి, జ్ఞానచతురుఁ డగుటఁజేసి శత్రుఘ్నుం డ
న్యూనపరాక్రమశోభితు, లైనమహాబలులఁ బనిచి యాహవమునకున్. 493

ఆ. తాను వారివెంటఁ దరలిపోయె రథంబు, నెక్కి విజయనాద మెల్లదెసల
మాఱుమ్రోఁగుచుండ మాఱు లేనిప్రతాప, మేపు చూపుచుండురూపుతోడ.

వ. అంతట లక్ష్మీనిధి చాపంబు నెక్కువెట్టి సుకేతున కభిముఖంబు గా నాతండు వానిపై శరవర్షముం గురియుటయు లక్ష్మీనిధి వానియురంబున నిశితాస్త్రంబుల నేయఁ బరస్పరశరఘాతంబులచే వారి కిరువురకును ఘోరయుద్ధం బయ్యెనప్పుడు.

గీ. వ్యాప్తరుధిరకళేబరు లగుటఁజేసి, పుష్పితము లైనకింశుకభూజములు గ
నుగ్రశరవృష్టి గురియించుచుంటఁజేసి, నవపయోదములుగను గన్పడిరి వారు.

వ. అత్తఱిని లక్ష్మీపతి నాల్గుశరంబులఁ దురగంబులను నొక్కమార్గణంబున ధ్వజంబును నొక్కసాయకంబున సారథిని నొక్కబాణంబునఁ జాపంబును నొక్క విశిఖంబున రథంబును గూల్చి యొక్కపృషత్కంబు హృదయంబు గాఁడ నేయ సుకేతుండు క్రింది కుఱికి సత్వరంబుగా గదను దాల్చి లక్ష్మీనిధి కభిముఖముగా వచ్చుటయు నాతండు రథంబు డిగ్గి గదాధారి యై నిలిచె. 497

ఉ. అంతట వార లిద్దఱును హస్తియుగంబు తెఱంగు గన్పడన్
వింతగఁ బోరి రాలమున వీరులు మెచ్చఁ గదాయుగంబుతో
నంతకు నంతకున్ మనములందుఁ జలం బధికంబు గాఁగ నొ
క్కింతయుఁ బౌరుషంబునకు నేమఱిపాటు జనింప కుండఁగన్. 498

వ. పోరాటంబున కంతంబు లేకుంట లక్ష్మీనిధి యాగ్రహంబున సుకేతునికరంబులు గుఱిచేసి గద నెత్తి వ్రేయుటయు సుకేతుం డతిలాఘవంబున హస్తంబులచే దానిం బట్టికొని విఱిచివైచె నంతట లక్ష్మీనిధి గదావర్జితుండై బాహుయుద్ధంబునకు సంసిద్ధుం డగుటయు సుకేతుండును గదను బరిత్యజించి బాహుయుద్ధంబున కుద్యుక్తుం డయ్యె నప్పుడు వా రిరువురును బాహాబాహవి ముష్టీముష్టి కచాకచి దంతాదంతి నఖానఖి యుద్ధంబు లత్యద్భుతంబుగాఁ గావించుచు నొక్కపరి నేలపయిం బడి మూర్ఛాక్రాంతు లైరి. 499

సీ. అంతటఁ జిత్రాంగుఁ డరిసైన్యములమీఁద, శరపరంపరలను గురియఁ దొడఁగె
నది చూచి పుష్కలుం డాగ్రహంబున నేసె, శరశతంబును వానియురమునందుఁ
జిత్రాంగుఁ డవి యెల్ల ఛేదించి వాఁడిము, ల్కులు గాఁడ నేసెఁ బుష్కలునిమేనఁ
బుష్కలుం డవి ఖండములు చేసి భ్రామకా, స్త్రమునఁ ద్రిప్పెను వైరిరథము దివిని

గీ. నంతఁజిత్రాంగుఁడుప్పరంబంటఁగొట్టె,నరథుఁడగుపుష్కలునినొక్కసాయకమున
నపుడుభరతాత్మజుండుధైర్యమున నొక్క,సాయకంబును సంధించి చాపమందు.

గీ. ఈశరంబునఁ జిత్రాంగ యేను నిన్ను, యమునిసదనంబునకుఁ బంప నైతి నేని
కలుగుఁగాక సతీనిందవలనఁ గలుగు, కల్మషము నాకు ననుచు మార్గణము విడిచె.

సీ. అంతటఁ జిత్రాంగుఁ డాత్మీయచాపము, నం దొక్కదివ్యసాయకము గూర్చి
వీరాగ్రణి త్వదీయవిశిఖంబు నీశరం, బున నేను దునుమక పోతి నేని
తీర్థయాత్రకుఁ బోనఁ దివిరెడివారల, ప్రస్థానమును మాన్చుపాతకంబు
వదలి యేకాదశీవ్రతము వ్రతాంతరం, బుల నాశ్రయించువారలయఘంబు

గీ. నాకు సంప్రాప్త మయ్యెడుఁగాక యనుచు, సాయకంబును విడిచె నాసాయకంబు
పుష్కలుని బాణమునుమధ్యమునకు దునుమ, శేషశరముచిత్రాంగునిశిరముఁదునిమె

గీ. అపుడు చిత్రాంగమస్తకం బవనిమీఁదఁ, బడి ప్రకాశించెఁ జంద్రబింబంబుకరణి
నది సుబాహుండుకనుఁగొని హా కుమార, హా తనూభవయనుచు దుఃఖార్తుఁడగుచు

వ. సంస్రవద్రుధిరంబును గుటిలభ్రూయుగంబును గుండలమండితంబును సందష్టాధర
పల్లవంబును నగుపుత్రునివక్త్రంబును ముద్దు వెట్టుకొని. 504

గీ. తండ్రి కలిగింప వేల సంతసము నాకు, నమృతకల్పంబు లగుభాషణములతోడఁ
గానఁబడ వేల నవ్వుమొగంబుతోడఁ, జూపులను విచ్చి నామోము చూడ వేల.

క. చతురంగబలము ధైర్య, చ్యుత మై నిను శరణుచొచ్చుచుండఁగ నీ వీ
గతి నూరకున్న నాయన, యితరుఁడు దిక్కెవఁడు దీని కెఱుఁగం జెపుమా. 506

క. క్షమఁ దెవ్వఁడు నీకంటెను, సమరాంగణమందుఁ దండ్రి శత్రుఘ్నునిబా
ణములకు నిలువఁగ నీ వీ, క్రమమున విడనాడ నేది గతి యిఁక మాకున్.

క. అరె శాత్రవసందోహం, బిదె కార్ముక మదె మఖాశ్వ మిన్నిటిఁ గూడన్
వదలి సమరాంగణంబున, నిదురించుచు నుంటె వత్స నీ విటు లనుచున్. 508

వ. కడుంగడుం బొక్కుచుండ నత్తఱుణంబున విచిత్రదమను లఱుదెంచి తండ్రికి
నమస్కరించి. 509

గీ. తండ్రి వీరులు గోరఁగాఁ దగినయట్టి, మరణము లభించె మాసహోదరున కేల
పరితపించెదు వానికై యరులతలలు, తఱిగి చెండాడవలసినతఱుణమందు.

ఉ. లెమ్ము రథమ్ము నెక్కు మవలీలను రూపఱఁ జేసి శత్రువ
ర్గమ్మును నీమనంబునను గల్గినపుత్రవియోగదుఃఖభా

రమ్మను దీర్చివైవఁగను భ్రాతకు వైరిశిరోధిరక్తతో
యమ్మనఁ జేయఁ దర్పణము హస్తము లొగ్గితి మేము నావుడున్. 511

క. వారలవాక్యములను విని, భూరమణుఁడు విడిచి శోకమును ధైర్యము చే
కూరఁగఁ గొంత మనంబున, నారూఢుం డయ్యె రథము నాజి నొనర్పన్. 512

వ. అంతట విచిత్రదమనులు పితృసహితంబుగా రణరంగంబునం బ్రవేశించి శాత్రవ
బలంబు నెదుర్కొనుటయుఁ బ్రావృట్కాలంబున వలాహకంబులకుం బోలె
రిపుతాపదమనులకును నీలరత్నవిచిత్రులకును ఘోరయుద్ధం బయ్యె. 513

క. అంతట సుబాహుధరణీ, కాంతుఁడు రిపుసైన్యములు వికావికలు గ వి
క్రాంతిని నెరపుచు శత్రు, ఘ్నాంతికమున కరుగుచుండ నతిదర్పమునన్.

గీ. అపుడు శత్రుఘ్నపరిసరమందు నున్న, యాంజనేయుఁడు వారివాహంబువోలెఁ
జేయుచు మహానినాదము చేర వచ్చి, యవనివిభునిపురోభాగమందు నిలిచె. 515

గీ. నిలుచుటయు రోషపూరితనేత్రుఁ డగుచు, నతనిఁ గాంచి సుబాహుఁ డిట్లనియెఁ గీశ
యెవఁడ వీ వేల వచ్చితి విటకు రాముఁ, డేడ శత్రుఘ్నపుష్కలు లేడఁ జెపుమ.

చ. అనుటయు నాంజనేయుఁ డిటు లాడె ధరాధిప నేను వాయునం
దనుఁడను నాంజనేయుఁ డనునామము గల్గినవాఁడ రామచం
ద్రునిభటుఁడన్ ననున్ గెలుచుదోర్బల ముండినఁ జూపి ముందు పైఁ
జనుము మదీయనాయకులసన్నిధి కేటికి సంభ్రమింపఁగన్. 517

క. అనవుడు సుబాహుఁ డతిరయ, మున నాఁటెను బాణదశకమును వానియురం
బున నపుడు హనుమ చూర్ణం, బొనరిచి తత్సాయకముల నుగ్రుం డగుచున్.

గీ. వాలమునఁ జుట్టగాఁ జుట్టి వానిరథము,గొనుచుఁ బోయి నభంబున గునియుచుండ
భూవరుఁడు తీవ్రమార్గణములను వేసి, వాలమును సంభ్రమంబున నేల కుతికె.

శా. అంతన్ వాయుసుతుండు తద్రథము నత్యాటోప మేపారఁగా
నింతింతల్ వొనరించి పాఱనయివన్ వీక్షించి ధాత్రీంద్రుఁ డ
త్యంతక్రోధమునన్ రథాంతరమునం దాసీనుఁడై యేసె దు
ర్దాంతావేగము లైనసాయకములన్ దద్గాత్రమర్మంబులన్. 520

క. ఆనిశితబాణఘాతము, చే నొడలు చుఱుక్కు మనఁగఁ జిడిముడిపడుచున్
వానరవీరుఁడు తదుర, స్స్థానము పగులంగ నెగసి తన్నెన్ గాలన్. 521

క. ఆపాదతాడనంబున, భూపాలుఁడు నోట రుధిరమును గ్రక్కుచు ను
త్కోపితనిశ్వాసుం డయి, చూపఱు విస్మయము నొంద క్షోణిం బడియెన్. 522

వ. అంతటఁ దత్సైన్యంబు లెల్లఁ జెల్లాచెద రగుటయు దమనుండు సేతువు వారిధిం
బోలె వానిని స్తంభింపం జేయ సుకేతుండును లక్ష్మీనిధియును ఘోరయుద్ధంబు
గావింపం దొడంగిరి. అప్పుడు సుబాహుండు. 523

సీ. బ్రహ్మాదిదేవతాబ్రహ్మాండకోటులు, తల లొగ్గి ప్రస్తుతుల్ సలుపుచుండ
రంభాదిదివ్యాప్సరఃకామినులు లోచ, నానందముగ నాట్య మాడుచుండ
నాకారయుతము లై యరుదెంచి భక్తితో, వేదంబు లెల్ల సేవించుచుండఁ
దుంబురునారదాదులు వీణలను గొని, హాయిగా గానంబు చేయుచుండ
గీ. యజ్ఞదీక్షాసమన్వితుఁ డగుచు నాత్మ, తేజమున వెలిఁగించుచు దిక్తటముల
నెల్ల సరయూతటంబున నుల్లసిలెడి, జానకీవల్లభునిఁ గాంచి స్వప్నమందు. 524
వ. తత్సందర్శనజనితం బగుబ్రహ్మానందంబు ననుభవించి ససంభ్రమంబుగా మూర్ఛ
దేఱి లేచి సుకేతువిచిత్రదమనుల రావించికొని వారితోడ ని ట్లనియె. 525

—: సుబాహుఁడు క్రతుహయమును నిజరాజ్యమును శత్రుఘ్నున కర్పించుట :—

క. అపచారము నొనరించితి, ముపచారము చేయవలసియుండినచోటన్
నిపుణ మగుచూపు నేఁటికి, నుపలబ్ధం బయ్యె దైవయోగమువలనన్. 526
సీ. తత్త్వవివిత్సచేతను నేను దీర్ఘయా, త్రకుఁ బోయి ము న్నొక్కతరుణమందు
ధర్మజ్ఞు లగుతపోధను లనేకులు ప్రబో, ధించెడిమార్గముల్ తెలిసికొనుచు
నసితాంగుఁ డనెడిమహర్షియొద్దకుఁ జేరి, ప్రణమిల్లి నామనోరథముఁ దెలుప
నమ్మహాత్ముఁడు కరుణావలోకనముల, చేత గాఢముగ వీక్షించి నన్ను
గీ. వత్స వినిచెదఁద త్త్వంబు వాస్తవముగ, విను మయోధ్యాధిపతిరామవిభుఁడు బ్రహ్మ
శబ్దవాచ్యుఁడు సర్వసంసారహర్త, యతనిసతి సీత చిన్మయి యఖిలమాత.
గీ. అని ప్రబోధించుటయును నే నపుడు నవ్వి, మానివల్లభ మానవుఁ డైనరాముఁ
డగునె పరమార్థతత్త్వంబు హర్షశోక, వివశ యగుసీత చిన్మయి యవునె తలఁప.
గీ. జన్మశూన్యున కేరీతి జన్మ మొదవుఁ, గర్తృతాశూన్యునకు నేమి కార్య ముండు
జన్మదుఃఖజరాదిసంసర్గరహిత, మైనపరమార్థతత్త్వంబు నాన తీవె. 529
క. అని పలికినతోడనె య, మ్మునినాథుఁడు రామతత్త్వమును నెంచక దూ
ఱినవాఁడ వనెడికారణ, మున నను శపియించెఁ దత్త్వమూఢత గలుగన్. 530
గీ. అపుడు నేను వినీతుఁడ నగుచు నతని
చరణములు వట్టుకొని తప్పు సైఁపు మనుచుఁ
బ్రార్థనము సేయుటయును గృపాళుఁ డగుట
ఋషివరేణ్యుఁడు ననుఁ జూచి యిట్టు లనియె. 531
క. నరనాథ నీవు రామా, ధ్వరవిఘ్నము చేయఁ బూనుతఱి మారుతి నీ
యురమును గాలన్ దన్నిన, తరుణంబునఁ దెలియఁ గలదు తత్త్వము నీకున్.
క. అనుటయు నే నతనికి వం, దన మొనరించి వచ్చినాఁడ నాఁటికి నేఁ డా
ముని చెప్పినట్లు హనుమం, తునిత్రేటునఁ బడితి మూర్ఛితుఁడ నగుచు నిలన్.
గీ. అట్లు పడి స్వప్నమునఁ గంటి నద్భుతముగ
రామునినిజస్వరూప మాస్వామి యొకఁడె

బ్రహ్మాత్మత్వంబు నా కున్న భ్రాంతి తొలఁగ
సవనహయమును గొని రండు సత్వరంబ. 534

క. మన కున్న రాజ్య మంతయు, ననువుగ నర్పించి యధ్వరాశ్వముతో రా
మునియాగమునకుఁ దద్ద, ర్శనభాగ్యమువలన నగుదుఁ జరితార్థుండన్. 535

క. అని యాజ్ఞాపించుటయును, ననుజుఁడు తనుజన్ములును దదాజ్ఞానంత్రమా
నను లై సైన్యసమేతము, గను దోడ్కొని వచ్చి సవనగంధర్వంబున్. 536

క. నిలుపుటయు జేనియెదుటను, దిలకించి యతండు నిరవధికహర్షము సం
ధిల హయముం దోడ్కొని తన, బలగముతోఁ గదలి వెడలి పదచారమునన్.

వ. సితచ్ఛత్రశోభితుండును జామరవీజ్యమానుండును రామకథానకసుధాస్వాద పరితృప్తమానసుండును నిర్భయుండును వానరసహస్రపరివృతుండును వీరకోటి పరివేష్టితుండును సుఖోపవిష్టుండును నగుశత్రుఘ్ననిం గాంచి తచ్చరణసరో జంబులకు సాష్టాంగవందనం బాచరించుటయు శత్రుఘ్నుం డాసనంబునుండి యుత్థితుం డై సుబాహుమహీనాథుఁ బరిష్వంగంబు గావించుకొనియె. 538

క. అంతట సుబాహుధరణీ, కాంతుఁడు శత్రుఘ్నసమ్ముఖంబునఁ దనవృ
త్తాంతం బంతయుఁ దెలిపి య, నంతర మర్పించి యధ్వరాశ్వముఁ బిదపన్. 539

క. తనరాజ్యం బంతయు న, ప్పన మొనరించుటయు నతనిభక్తికి మోదం
బెనయఁగ శత్రుఘ్నుఁడు ద, త్తనయుఁడు దమనున కొసంగెఁ దద్రాజ్యంబున్.

వ. అప్పుడు సుబాహుండు పుష్కలనిహతుం డగు నిజతనూజునకు విధివిధానంబున సంస్కారంబు గావించి తత్త్వజ్ఞుం డగుటం జేసి పుత్రశోకంబు జ్ఞానంబున శమి యింపం జేసికొని రామనామామృతాస్వాదంబు గావించుచు మహారథికపుర స్కృతుం డై యశ్వసంరక్షణార్థంబు ప్రస్థితుం డయ్యె.

గీ. అపుడు శత్రుఘ్నుఁడు సుబాహునృపునికడకుఁ
గాంచి హర్షించి క్రతుతురంగమును విడిచె
విడుచుటయు నది మారుతవేగమునను
జని తిరుగఁ జొచ్చె బహుపూర్వజనపదముల. 542

చ. అచటఁ బరాక్రమోపహితు లై ననరేంద్రు లనేకు లాదర
ప్రచితమనస్కు లై కనకరత్నదుకూలధనాద్యుపాయనా
పచితుల గౌరవంబు సలుపంగఁ దొడంగిరి వాజి కగ్గడిం
చుచును నమస్కరించుచును జూపఱు విస్మయ మొంది చూడఁగన్. 543

—: క్రతుహయంబు తేజఃపురమునం బ్రవేశించుట :—

వ. అంతట నధ్వరాశ్వంబు సార్వభౌముండువోలెఁ దత్తదుపాయనసంభావితం బగుచుఁ గ్రమంబునఁ దేజఃపురంబునకుం జేరె. 544

గీ. యతిమఠంబులు దేవాలయములు విప్ర, మందిరస్థాగ్నిహోత్రధూమములు గాంగ
విమలసలిలప్రవాహముల్ విస్మయంబు, గొలుప శత్రుఘ్నుఁడా పురిఁ గలయఁజూచి.
ఆ. ఇట్టు లనియె సుమతి యేతత్పురాధీశుఁ, డెవఁడొ వానిచరిత మేమొ చెప్పు
మనుడు సుమతి యిట్టు లనియె స్వామి ఋతంభ, రాహ్వయుం డదఃపురాధినేత.
క. అతఁడు బహుసతులు గలిగియు, సుతుఁ డుదయింపమికి వగచుచును మదిలో నా
కృతజని విధివశమున నా, గతుఁ డగుజాబాలి కెఱఁగి కడుభక్తిమెయిన్. 547
క. స్వామి యపుత్రుఁడ నగునా, కేమి యొనర్చినఁ దనూజుఁ డేర్పడి వంశ
క్షేమము గలుగునొ చెప్పుము, నామనమునఁ గలుగువేదనాభర ముడుగన్.
వ. అని ప్రార్థించుటయు నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 549
గీ. క్ష్మాతలాధీశ మూఁడు మార్గములు గలవు, సంతు గోరినవారికి సంతు గలుగ
వాసుదేవార్చనం బొని వామదేవ, సేవనం బొని ధేనుసంసేవ యొని. 550
క. కావున నీవాచరింపుము, గోవునకుం బూజ యెల్లకోర్కులు దీరన్
గోవు ప్రమోదముఁ జెందిన, దేవత లుండెదరు ధేనుదేహమునందున్. 551
క. గోవునకుఁ బ్రతిదినంబును, గావించునొ తృప్తి నెవఁడు గ్రాసముచేతన్
దేవతలు పితరులును నా, పావనున కొసంగుదురు శుభంబుల నెల్లన్. 552
గీ. అధిప బూనుమతి యైనకన్యయు సతృష్ణ, యైనగోవు సనిర్మాల్య యైనయట్టి
దేవతయు నుంచు నెవ్వని యావసథము, నందు వానియ శేషపుణ్యము నశించు.
గీ. కట్టుచేతను గోవును గొట్టువాఁడు, ఖండితకరుం డగుచు నరకమున నుండు
గడ్డి తినియెడి ధేనువు నడ్డగించు, వాఁడు పితరుల నేడ్పించువాఁడ చూవె. 554
గీ. ధేనువును బాదమునఁ దన్నుహీనుఁ డుండు
యమునికోపమున ఖండితాంఘ్రి యగుచు
ధేనుదంశసవానికిఁ [illegible]నవాఁడు
పితరులను నుద్ధరించినసత్కృతియ చూవె. 555
వ. ఈవిషయంబున నుదాహరణంబుగా నొక్కయితిహాసంబు చెప్పెద నాలకింపుము.

—: జనకయమసంవాదకథనము :—

సీ. యోగబలంబుచే నొకనాఁడు జనకవి, శ్వంభరాధీశుండు వదలి మేను
దివ్యవిమానము నధిష్ఠించి పితృపతి, పురమార్గమున నుండి యరుగుచుండఁ
దద్దేహవాయువు దవిలి సౌఖ్యము గల్గ, నరకనివాసు లానంద మొంది
భూప మానరకసంతాపంబు చల్లాఱెఁ, దత్తనూపవనంబు తగులుకతనఁ
గీ. గాన దీనుల మైనమాపైని గరుణ, యొనయ నీ వుండు మిచ్చోట ననుచు వేఁడ
ధర్మశీలుఁడు గాన భూధవుఁడు నిలిచె, నచ్చటనె వారిప్రార్థన ననుసరించి. 557
వ. అప్పుడు కృతాంతుండు నరకద్వారంబునం దున్నజనకభూపాలుని నాలోకించి
మహాత్మా పరాపవాదపరాయణులును బరద్రవ్యాపహారకులును బరద్రోహ

కరులును మిత్రవంచకులును నిరపరాధయు ధర్మపరాయణయు సాధ్వియు నగు
భార్యను విడనాడినవారును నెన్నండును రామనామంబు స్మరియింపనివారును
మున్నగుపాతకులు మచ్ఛాసనంబునఁ బాపఫలంబు ననుభవించుచుండెడి
యిచ్చోటికి మీబోఁటిపుణ్యాత్ములు రాఁ దగదు. కావున దివ్యవిమానంబు నధి
ష్ఠించి పుణ్యలోకంబునకుం జని యథేచ్ఛంబుగా నశేషభోగంబు లనుభవింపు
మనుటయు జనకుండు దండధరున కిట్లనియె. 558

గీ. మత్కళేబరపవనసంస్పర్శమునను, బడయుచున్నారు సౌఖ్య మీప్రాణు లెల్లఁ
బరులసౌఖ్యంబుకంటెను బరమసుఖము, గలదె యెందేని పరహితకాముకులకు.

గీ. ఏను వైకుంఠపురమున కేఁగ వలయు, ననెడికోరిక గల దేని యాత్మ నీకు
విడిచిపెట్టుము సమవర్తి వీరి నెల్లఁ, బోయెద సుఖంబుగను విష్ణుపురికి నేను. 560

వ. అని పలుకుటయును గృతాంతుండు నరకనివాసు లగుజీవకోటులను బ్రత్యేకం
బుగాఁ జూపుచు నిట్లనియె. 561

గీ. విశ్వసించినమిత్రుని వెలఁది నితఁడు, గవిసె నాహేతువున వీనిఁ గట్టి లోహ
శంకువున నుంచి పదివేలసమలనుండి, నరకయాతనఁ గుడుపుచున్నార మధిప.

గీ. ఈమహాపాపి యిఁకమీఁద నిలను బంది, కడుపునను బుట్టి పడరానిగాసిఁ జెంది
యవల మానవయోనియం దవతరించి, షండరూపంబునను గొన్ని సమలు గడపు.

గీ. కనుఁగొనుము వానిరౌరవంబునను జిక్కి, నలఁగుచున్నాఁడు శతహాయనములనుండి
బలముచేఁ బట్టికొని పరభామినులను, గౌఁగిటను జేర్చికొనినట్టికారణమున. 564

క. పరధనమును హరియించిన, దురితాత్ముఁడు వీఁడు నఱకి దోర్యుగళంబున్
దొరలించి పూయశోణిత, నరకంబున ముంచుచుండినారము వీనిన్. 565

గీ. ఆఁకలిని జెంది వచ్చినయతిథి కితఁ, డాదరము చూపఁడాయె వాక్యమున నైన
నందుచే నంధతామిస్రయాతనలను, నేఁచుచుందుము వీని నూటేండ్లవఱకు. 566

గీ. పరుల దూషించినట్టినిర్భాగ్యుఁ డితఁడు, వీఁడు పరదూషణంబు గావించునపుడు
చెవులు నిక్కించుకొని విన్నచెనఁటివీర, లుభయులును నంధకూపమందుండి రధిప.

క. ఈతఁడు మిత్రద్రోహము, చేతను రౌరవమునందుఁ జేరినవాఁ డీ
రీతిని బహుపాపులు గల, రేతల్లోకమున విడువ నెట్లగు వీరిన్. 568

క. అని పలుకుడు జనకుం డి, ట్లనియెను మహనీయ వీర లందఱును విము
క్తిని నేఁడు చెందఁ గలిగిన, యను వే దేనియును నున్న నది తెలుపఁ గదే. 569

గీ. అనుటయును ధర్మరా జిట్టు లనియె భూప, వీరు వినరైరి యెపుడేని విష్ణుకథలు
సలుపరైరెన్నఁడును గూడ శౌరిపూజ, నరకనిర్ముక్తి వీరి కేకరణిఁ గలుగు.

వ. ఐనను నీపాపాత్ములను నీవు విముక్తులం గావింపఁ దలంచితి వేని యేతదుద్ధరణో
పాయం బొండు గలదు. నీ వొక్కనాఁడు ప్రాతఃకాలంబున లేచి శుద్ధభావంబు
తోడం గావించినరామస్మరణంబువలనం గలిగినపుణ్యంబు ధారవోసితి వేని వీరు

నిరయనిర్ముక్తు లగుదు రని పలుకుటయు జనకుండు పరోపకారపరాయణమాన
సుం డగుటం జేసి మహోత్సాహంబునఁ దనపుణ్యంబు నాక్షణంబ ధారవోసె.

గీ. అంత నాపాపు లెల్ల నత్యద్భుతము గ, దివ్యదేహంబులను దాల్చి దివికిఁ జనిరి
జనకభూపాల నీకటాక్షమున మాకు, నరకయాతన తప్పె నీనాఁటి కనుచు. 572

క. అనుటయుఁ దద్వాక్యంబును, విని కని తద్రూపములను విస్మితుఁ డగుచున్
జనకుఁడు వారలు దివి కేఁ, గినపిమ్మట నిట్టు లనియెఁ గీనాశునకున్. 573

గీ. ధర్మరాజ మదీయసంస్థానమునకు, సుకృతవంతులు రారు పాతకులు దక్క
నని వచించితి వేపాప మంటె నాకు, నిచ్చటికి నేఁను వచ్చుట తెలుఁగఁ జెపుమ.

క. అనవుడు దండధరుం డి, ట్లనియెను నాతనికి భూతలాధిప నీచే
సినయంతపుణ్య మెవరును, బొవరించినవారు లేరు పుడమిని వింటే. 575

క. తావకనామస్మరణము, పావనులను జేయు నెట్టి పాపుల నైనన్
నీ వాక్కనాఁడు మేసెడి, గోవును దోలితివి దానఁ గొల నీ కొదవెన్. 576

క. ఆకొల నరకద్వారా, లోకన మొనగూర్చి నీకు లుప్తం బయ్యెన్
భూకాంత నేఁడు నీవన, ఘాకారుఁడ వైతి వింక నరుగుము దివికిన్. 577

క. అనవుడుఁ గృతాంతునకు మే, దినీశ్వరుఁడు మ్రొక్కి యెక్కి దివ్యవిమానం
బును జనియె నూర్ధ్వలోకం, బునకున్ గొనియాడ సురసమూహం బెల్లన్. 578

క. కావునఁ బూజార్హంబులు, గోవు లనుచు నెంచి నీవు కొలువుము వానిన్
దావకమనోరథార్థము, ఊస్మవర సిద్ధించుఁ దత్ప్రసాదమునలనన్. 579

క. అనుటయు ఋతంభరుం డి, ట్లనియెను మౌనీంద్ర గోవు నర్చించెద నీ
వనినట్లు తద్విధానం, బును దయతోఁ జెప్పు మనుచు ముని యి ట్లనియెన్. 580

—: జాబాలి ఋతంభరునకు గోసేవావిధానముం జెప్పుట :—

సీ. అరుగంగ వలయును నటవీస్థలంబున, కరుగుదెంచెడిగోవు ననుసరించి
భుజియింపవలయు గోభుక్తంబు లయి గోమ, యములోన వచ్చినయవలు గడిగి
యర్పింపవలయును యవసంబు స్వయముగ, గోవున కాదరభావమునను
నుచ్చస్థలంబున నుండినయెడ గోవు, నీచస్థలంబున నిలుపవలయు

గీ. గోవు త్రావెడివేళను గ్రోల వలయు, సలిలమును గోశరీరదంశములు వాప
వలయు నీరీతి గోసేవ సలుప వలయుఁ, బ్రతిదినంబును బుత్రార్థి పార్థివేంద్ర. 581

క. అనవుడు జాబాలి వచిం, చినయట్ల ఋతంభరుండు చేయఁదొడఁగెన్
దినదినమును గోసేవను, గనువారల కబ్బురంబు గాఁ గనుపట్టన్. 582

ఆ. అట్లు కొన్నిదినము లరుగంగ నొకనాఁడు, గోవువెనుక నేఁగి భూవిభుండు
వనవిలాసములను గనుచుండ నొకసింగ, మరుగుదెంచి గోవు నడిచి చనియె. 583

క. అది గనుఁగొని కల్లోలిత, హృదయుండై ఱేఁడు చేయ నేదియుఁగూడక
మదిఁ దోఁపమి దుఃఖించుచుఁ, దుదకున్ జాబాలికడకుఁ ద్రుతముగ నరిగెన్.

గీ. అరిగి జాబాలికిఁ బ్రణామ మాచరించి, తెలిపి జరిగినవిషయంబు తేటపడఁగ
ననఘ నాయెడ లయథార్థ మయ్యెఁ బుణ్య. మునకుఁ బోఁ బాప మెదురయ్యె ననెడిమాట

క. మునినాథ మత్ప్రమాదం, బునఁ బ్రాప్తంబైనపాపమున కేదే నుం
డిన నిష్కృతి వచియింపుము, కనికర మొదవంగ వీతకలుషుఁడ నగుదున్. 586

సీ. అనుటయు జాబాలి యతని కిట్లనియెను, రాజేంద్ర పాతకరాశి తొలఁగఁ
గలవు ప్రాయశ్చిత్తము లనేకములు కాని, తెలిసి గోహత్యను జలిపె నేని
యెఱిఁగి నింద యొనర్చె నేని గోవిందుని, లేదు ప్రాయశ్చిత్త మేది యేని
యట్టిపాపులు నరకాబ్ధిలో మునుఁగుచుఁ, దేలు చుందురు వేఱు దిక్కు లేక

గీ. తెలియమిని వచ్చె గోహత్య సలిపినట్టి, పాతకము నీకుఁ దానికై భయము వలదు
నేఁడె ఋతుపర్ణనృపతిసాన్నిధ్యమునకు, నేఁగు మర్హంబగు నిష్కృతి వచింప.

చ. అనుటయు ఱేఁడు ధైర్యమున నమ్మునికిన్ బ్రణమిల్లి సత్వరం
బున ఋతుపర్ణసన్నిధికిఁ బోయి నిజాగమనప్రయోజనం
బును నెఱిఁగించి పాతకవిముక్తి కుపాయము వేఁడె వేఁడినం
దన ఋతుపర్ణుఁ డిట్లనియె దాశరథిన్ మదిలో స్మరించుచున్. 588

క. జనవర త్రికరణశుద్ధిగ, నొనరించుచు రామభజన మొండొకగోమా
తను సేవింపుము గోవధ, జనితం బగుపాప మెల్ల సమయును దానన్. 589

గీ. ఆవల నలంకరించి యాగోవు నొక్క, బ్రాహ్మణున కిమ్ము పుత్రసంప్రాప్తి యొదవు
ననుటయు నతండు చెప్పినట్లతఁ డొనర్చి, సుతుని శుభలక్షణోపలక్షితునిఁ బడసె.

ఆ. అట్లు సుతునిఁ బడసి యతివేలసంజాత, హర్షభారపరవశాత్ముఁ డగుచు
సత్యవంతుఁ డనుప్రశస్తనామం బిడె, రాజమౌళి పుత్రరత్నమునకు. 591

వ. అంతఁ దత్తనూజునిసుగుణంబులు నానాఁటికిం బ్రమోదముం గొల్పుచుండ
ఋతంభరుం డొక్కనాఁడు వృద్ధజనసమక్షంబున సత్యవంతునకు రాజ్యంబు
నొసంగి వైరాగ్యంబుచే వనంబున కేఁగి వానప్రస్థవ్రతంబు నెఱవేర్చికొనుచుఁ
గొంతకాలంబునకుఁ దనువుతోడన విష్ణులోకంబునకుం జనియె. 592

ఉ. అంతట సత్యవంతుఁడు నయంబును మీఱక తండ్రివోలె న
త్యంతసమర్థతన్ ధరణి నాత్మభుజంబునఁ దాల్చి రామునిన్
స్వాంతమునన్ స్మరించుచును సంతతమున్ బ్రజ నేల సాగె ధీ
మంతుఁ డతండు తావకసమాగమమున్ విని సంతసిల్లెడిన్. 593

గీ. అతఁడు శిక్షించుచుండును యముఁడువోలె, రామనామంబు నుడువనిప్రజల నెల్ల
నందుచే వానిరాజ్యమునందు లేరు, రామభక్తులు గానివారలు మహాత్మ. 594

—: సత్యవంతుఁడు తనరాజ్య మంతయును శత్రుఘ్నున కర్పించుట :—

క. అని చెప్పుచుండఁగనె విని, తనభృత్యులవలన హయవతంసాగమనం
బును సత్యవంతుఁ డచటికిఁ, జనుదెంచి నమస్కరించి శత్రుఘ్నునకున్. 595
క. తనరాజ్య మంతయును స, ప్పనముం బొనరించె రామభద్రునియాగం
బునకై శత్రుఘ్నుం డా, తనిభక్తికి మిగుల సమ్మదం బొదవంగన్. 596
గీ. అతనిరాజ్యంబు మరలఁ దదాత్మజుఁ, డైన రుక్మున కొసఁగి నిజాజ్ఞ నచటఁ
జాటుకొల్పి హయంబుతో బయలుదేఱె, సత్యవన్ముఖభూపాలసహితుఁ డగుచు.
గీ. అంతటను మార్గమధ్యమునందుఁ జిమ్మఁ, జీకటులు గ్రమ్మి యావరించెను రజంబు
వ్యోమమునుభూతలంబునునొకటిగాఁగఁ, గురియదొరఁకొనె జలదంబులరుణవృష్టి.
క. ఇది యే మిది యే మనిలో, నొదవినవ్యాకులతచేత నుచ్చైర్నాదం
బుదయించె సకలసైనిక, కదంబములలోన నట్టికాలమునందున్. 599

—: విద్యున్మాలి క్రతుహయంబును హరించుట :—

వ. మాయావి యగునొక్కరాక్షసుండు కామగమనంబు గలవిమానంబున నేతెంచి
యాకస్మికంబుగాఁ గ్రతుహయంబుం బట్టికొని చనియె. 600
క. అంతట నడఁగెను దిమిరము, శాంతించెను రక్తవృష్టి సమసెను రజముల్
స్వాంతంబుల హర్షభరా, క్రాంతంబుల నెసఁగె సుభటగణ మట్టితఱిన్. 601
గీ. కానఁబడదాయె మఖతురంగంబు దాన, నందఱును భీతచిత్తులై యటమటింపఁ
దొడఁగిరపుడభ్రమునఁ గానఁబడియెదురఁగ, సహితుఁడై మింటనొక్క నిశాచరుండు.
గీ. అంత నాతనిఁ గాంచి హయాపహారి, వీఁడె దొరకినవాఁ డని వీరు లెల్లఁ
దెలుప శత్రుఘ్నునకతండు తేఱిచూచె, శూరులను నెల్ల యుద్ధసంసూచకముగ.
సీ. అంతటఁ బుష్కలుం డరుదెంచి మునుముందు, నిలిచి శత్రుఘ్ననినికటమందు
స్వామి నే నీనిశాచరు నిలఁ బడవైతు, శితసాయకముల మూర్ఛితునిఁ జేసి
యటు సేయనేని కన్యాస్వంబు భక్షించు, పాతకి కొనగూడుపాతకమును
వేదదూషణము గావించినవారికిఁ, గలుగుపాతకమును గలుగు నాకు
గీ. మఱియు రక్షోబలముల మన్మార్గణముల, నుర్విపైఁ గూల్పకుండిన నొదవు నాకు
హరిహరవిభేదమును జేసినట్టియఘము, శివుని శక్తిని వేఱు చేసినయఘంబు.
క. అని విరమించుటయును నాం, జనేయుఁ డిట్లనియె దేవ సత్వరమ యను
జ్ఞ నొసఁగు మే నొక్కండన, చని దైత్యుని నడిచి తెత్తు సవనహయంబున్.
గీ. వాలమునఁ జుట్టి యెత్తెద వజ్రితోడి, స్వర్ణభూధర మింకింతు జలధు లెల్ల
జానకీరామచంద్రప్రసాదమునను, నా కసాధ్యంబు లేదు ముల్లోకములను. 606
గీ. ఆడిన ట్లేను గావింపనైతి నేని, బ్రాహ్మణిని బొందుశూద్రునిపాతకమును
క్షీరమును ద్రావఁ గపిలఁ బోషించునట్టి, యవరజునికలుషమును నాకంటుఁగాక.

ఆ. మఱియు మూఁడుకొనినమాత్రంబునను స్పర్శ, మాత్రమునను గాలసూత్రమందుఁ
దగులుపఱచుసురను ద్రావెడివారికిఁ, గలుగుకీడు నాకుఁ గలుగుఁ గాక. 608

క. అనవుడు వీరాగ్రణు లె, ల్లను జేయుచు నుండుప్రతినలను విని హర్షం
బెనయఁగ శత్రుఘ్నుం డి, ట్లనియెను నే నొకఁడఁ ద్రుంతు నసురాగ్రసరుల్.

గీ. చేయకుండినచో నేను జెప్పినట్లు, కూటసాక్ష్యంబునను వచ్చుకొలయు విప్ర
దూషణంబునఁ గలిగెడిదుష్కృతమును, స్వర్ణచౌర్యాఘమును నాకు సంభవించు.

క. అనుటయు వారిప్రతిజ్ఞలు, విని రోషముతోడ గగనవీథి విమానం
బున నుండి రాక్షసుం డి, ట్లనియె సుభటులార యేల యదరిపడంగన్.

క. బాహువులతిమ రడంచెద, నాహవరంగమున నిలువఁ డటు గాకుండన్
దేహములమీఁద నుండిన, మోహము తల లొగ్గి పొందు ముం డావలకున్. 612

క. ఆలింపుఁడు నే విద్యు, న్మాలి యనెడిరాక్షసాధినాయకుఁడను పా
తాళనివాసుఁడ నాపే, రాలించిన యమునిగుండియలు తల్లడిలున్.

సీ. నాసఖుం డగురావణాసురుని వధించి, నట్టిరాఘవుఁ డేడ నడఁగినాఁడొ
యతనిసహోదరుం డైనశత్రుఘ్నుఁడు, నాపాలఁబడియె నీనాఁటి కిచటఁ
గడుపార వానిరక్తము ద్రావి కలిగింతు, హతుఁ డైనమిత్త్రున కాత్మశాంతి
తలపెట్టఁబోకుఁడు కల నేనియును మీరు, హయమును విడిపింతు మనెడిమాట

గీ. యని విజృంభించి పలుకుడు నాలకించి, పుష్కలుం డిట్టు లనియెఁ గర్బురజఘన్య
దొంగిలించి మఖీయతురంగమమును, బందనై వ్యోమమున నుండి పదర నేల.

క. రావణునికథను వినియును, గావరమున నిట్లు రామకార్యోపహతిన్
గావింపఁ గడఁగినాఁడవు, పోవచ్చునె నీకుఁ బ్రాణములతో నింకన్. 615

—: పుష్కలవిద్యున్మాలియుద్ధము :—

క. అనుటయు రాక్షసుఁ డాగ్రహ, మున శక్తిని వైచె భరతపుత్త్రునిమీఁదన్
గనుఁగొని దానిని నడుమనె, తునిమెను బుష్కలుఁడు మూఁడుతూపులతోడన్.

క. ఆశక్తి భిన్న మగుటయు, నాశరుఁడు త్రిశూలమును రయంబునఁ గొని యా
వేశమున నేసెఁ బుష్కలుఁ, డాశ లదరఁ ద్రుంచి దాని నమ్ములచేతన్. 617

క. నిశితము లగుబాణములను, నిశాచరునియెదను నాఁటె నిష్ఠురముగ నా
విశిఖములు దాఁకి మండుచుఁ, గృశానురీతిని నిశాచరేంద్రుం డంతన్. 618

చ. కరమునఁ దాల్చి ముద్గరము గ్రక్కున వ్రేయఁగఁ బుష్కలుండు త
త్పరిపతనప్రభూతపరితాపవిమోహితచిత్తుఁడై క్షణం
బొరగి రథంబుమీఁదఁ దెలివొంది పదంపడి యొక్కయుజ్జ్వల
చ్ఛరమును గాఁడ నేసెను నిశాచరవీరునురస్స్థలంబునన్.

ఉ. అంతట రాక్షసేంద్రుఁడు దదాహతి కోర్వఁగ లేక విభ్రమా
క్రాంతమనస్కుఁడై పడియెఁ గామగయానమునుండి భూమిపై
నంతటిలోనె వచ్చి వెస నాతనిసోదరుఁ డుగ్రదంష్ట్రుఁ డే
కాంతముగా విమానమునయందు నిజాగ్రజు నుంచి పిమ్మటన్. 620
గీ. రోషమునఁ బుష్కలునిఁ జూచి భీషణముగ
నిట్టు లనియెను బుష్కల యెట్లు నీకు
దక్కు జయము విద్యున్మాలితమ్ముఁ డుండ
నిలువు మనిలోనఁ గదలిపోఁగలవె యింక. 621
క. అనవుడుఁ దత్ప్రత్యుత్తర, మనుసట్టులు దశశరంబు లాతనిహృదయం
బునఁ గాఁడ నేసెఁ బుష్కలుఁ, డనంతరమ యుగ్రదంష్ట్రుఁ డత్యుగ్రుండై.
క. పొడిచెను బుష్కలునియెదన్, బిడికిట నొకపోటు దాన బెదరక నిలువం
బడి పుష్కలుండు గురిసెను, జడివానగ వానియెదను శరవిసరంబున్. 623
వ. అంతట నుగ్రదంష్ట్రుం డమర్షాతిరేకంబునఁ గాలాంతకుండువోలె మండిపడి
జ్వాలజ్వాలాపరీతం బగుత్రిశూలంబు నొక్కపెట్టునఁ బుష్కలునివక్షంబు గుఱిచూచి
వైచుటయుఁ బుష్కలుండు తత్ప్రహారంబునకు సొమ్మసిల్లి రథంబుపై నొరగె.
క. అది చూచి పవనసూనుఁడు, కదనంబునకుం గడంగి క్రవ్యాదునితోఁ
జదలిక నెగయుచు దుముకుచు, సదమద మొనరింపసాగె శాత్రవబలమున్.
ఆ. అప్పు డుగ్రదంష్ట్రుఁ డత్యాగ్రహంబునఁ,గొని త్రిశూల మనిలతనయు నేసె
నది గ్రహించి నోట ననిలాత్మజుఁడు పండ్ల, చేతఁ గొఱికి పిండి చేసివైచె. 626
క. అది చూచి యుగ్రదంష్ట్రుఁడు, పదరుచు నుముకంగఁ బైకిఁ బవనతనూజుం
డదరక దైత్యుని చెంపలు, కదుములు గట్టంగ మోఁదెఁ గరయుగళమునన్.
ఉ. అంతట నుగ్రదంష్ట్రుఁడు రయంబున నావలి కేఁగి మాయచే
వింతగ నించి చీఁకటులు విశ్వభయంకరలీల దిక్కులం
దంతటఁ బూయశోణితశిలాదికముం గురియంగఁజొచ్చె న
త్యంతము భీతిచేఁ దలఁగి యార్చుచుఁ బాఱఁగ శత్రుసైన్యముల్. 628

—: శత్రుఘ్నుఁడు విద్యున్మాల్యుగ్రదంష్ట్రుల వధించి క్రతుహయంబును గొనుట :—

సీ. అప్పుడు శత్రుఘ్నుఁ డరుదెంచి యాత్మలో, స్మరియించుకొని రామచరణయుగము
సంధించి మోహనాస్త్రమును జాపమునందు, విడిచె దిక్కులకు నాగడియలోన
మాయమై దానవమాయ ప్రకాశంబు, గలిగి చీకటు లెల్లఁ దొలఁగిపోయె
నంతట నాకాశమందుఁ జరించుచుఁ, గామగయానంబు గానఁబడియె
గీ. నది గనుంగొని శత్రుఘ్నుఁ డాగ్రహమున, దానిపైఁ దీక్ష్ణబాణసంతతుల నేసె
నంత నది భగ్నమై కూలె నవనిమీఁద, శతసహస్రాధికాసురతతులతోడ.

వ. అంతటఁ దద్విమానంబునుండి విద్యున్మాలి యనుజసహితంబుగా గుహానిర్గతం
బగుసింగంబు తెఱంగున బహిర్గతుండై చాపంబునం గ్రూరసాయకంబులు
సంధించి యొక్కుమ్మడి శత్రుఘ్నునిపైఁ బ్రయోగించుటయు శత్రుఘ్నుండు
వాయవ్యాస్త్రంబునఁ దన్మార్గణంబుల నెల్ల నున్మూలించె.

సీ. అంతట రాక్షసుం డతిభీకరంబుగాఁ, బాశుపతాస్త్రంబుఁ బట్టి యేయ
నావిర్భవించి యాయస్త్రంబునుండి భూ, తములు ప్రేతములు బేతాళములును
నిజసైన్యమును గూల్చి నెత్తురుసోనలు, కుత్తుకబంటిగాఁ గ్రోలుచుండ
శత్రుఘ్నుఁ డాభూతచయమును నారాయ, ణాస్త్రంబుచే నడఁగార్చినెచె

గీ. నది గనుంగొని క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచుఁ, గేలఁ దాల్చి త్రిశూల ముద్వేలవృత్తి
నసుర శత్రుఘ్నుపై కేఁగ నాతఁ డతని, హస్తములఁద్రుంచె నర్ధచంద్రాశుగమున.

ఆ. అపుడు ఛిన్నహస్తుఁ డగుచు విద్యున్మాలి, శిరముతోడఁ బొడువఁ జేరరాఁగ
వానిశిరము దునిమివైచె శత్రుఘ్నుఁ డా, క్షణమున నె క్షురప్రసాయకముల:

క. తనయన్నను జంపుటచే, తను రెచ్చఁగఁ గ్రోధ ముగ్రదంష్ట్రుఁడు శత్రు
ఘ్నునిఁ బొడువ రాఁగఁ బిడికిటఁ, దునిమెను శత్రుఘ్నుఁ డతనిదోశ్శీర్షములన్.

గీ. అప్పు డానందపరవశు లగుచు సురలు, పుష్పవర్షంబు గురిసి రద్భుతముగాఁగ
హయముఁగొనివచ్చిహతశేషులైన దైత్య,తతులుశత్రుఘ్నునకొసంగిబ్రతికిచనిరి.

—: శత్రుహయ ముత్తరదిశ కేఁగుట :—

క. అంతట హయ ముత్తరదిశ, కెంతయు నుత్సాహమునను నేఁగఁ దొడంగెన్
జెంతను వీరాగ్రణుల, త్యంతబలపరాక్రమముల నరుదేరంగన్. 635

క. అటు లేఁగుచుండ రేవా, తటమున నొకయాశ్రమంబు తాపసజనసం
ఘటితముగఁ గానఁబడుటయు,నటు గని శత్రుఘ్నుఁ డిట్టు లనియె సుమతితోన్.

ఆ. అన్న సుమతి యిమ్మహాశ్రమం బత్యంత, పావనముగఁ దోఁచె భావమునకు
దీనిచరిత మేమొ తెలియంగఁ జెప్పుము, వివిధవిషయతత్త్వవిదుఁడ వీవు. 637

క. అనుటయు శత్రుఘ్నున కి, ట్లనియె సుమతి దేవ దీని కారణ్యకుఁ డన్
ముని యధినాథుఁడు తద్ద, ర్శనము మహాపాతకప్రశాసకము సుమీ. 638

—: శత్రుఘ్నుఁ డారణ్యకమహర్షిని దర్శించుట :—

క. అని చెప్పుటయును బరిమిత, జనయుక్తుం డగుచు నేఁగి శత్రుఘ్నుం డ
మ్మునివరునకు వందనముం, బొనరించె స్వనామగోత్రములను నొడువుచున్.

క. అంతట నారణ్యకుఁ డ, త్యంతాదర మొదవ నతని నర్ఘ్యాదులచే
సంతోషపఱిచి మీ రీ, ప్రాంతరమున కేమి కతమొ రా నని యడిగెన్. 640

గీ. అపుడు శత్రుఘ్నుఁ డతని కి ట్లనియె స్వామి
యశ్వమేధాధ్వరంబు మాయన్న రామ

చంద్రుఁ డొనరించుచును మఖాశ్వమును విడిచె
నది యిటకు రాఁగ వచ్చితి మందఱమును. 641

క. అనుటయు సత్యానందం, బున నారణ్యకుఁడు దేహమును మఱచి నిమీ
లనముం జెందఁగఁ గన్నులు, కనుపట్టెను బ్రోడువోలెఁ గదలిక లేమిన్. 642

గీ. అట్టు లొక్క క్షణం బుండి యవల సంజ్ఞ
నొంది బాష్పాంబువులు గాఱుచుండి నేత్ర
యుగళముననుండి గగురుపా టొదవ మేన
నెట్టకేలకు నమ్మౌని యిట్టు లనియె. 643

క. అనిశంబును నే నెవ్వాని, మనమున ధ్యానించుకొనుచు మనుచుంటినొ యా
యనవద్యమూర్తిదర్శన, మొనరెడిభాగ్యంబు నేఁటి కొదవెను నాకున్. 644

గీ. అల్పపుణ్యప్రదంబు లైనట్టియాగ
ములును యోగంబులును వ్రతంబులును సరియె
తెగనిసంసారబంధంబు ద్రెంచివైచి
క్షేమ మొనగూర్చుశ్రీరామనామమునకు. 645

క. స్మృతమాత్రంబున నఘసం, తతుల నడంగించురామనామం బుండన్
మతి లేనివారు పాప, క్షితికై చేయుదురు క్లేశసాధ్యక్రియలన్. 646

సీ. మును నేను దత్త్వంబు గనుఁగొనంగఁ దలంచి, తిరిగినాఁడను బహుతీర్థములకు
వానిలోపల నొక్కఁ డైనను గానరాఁ, డాయెఁ దత్త్వము దెల్పునట్టిజ్ఞాని
యందుచేఁ జింతాకులాత్ముండ నగునాకు, మద్భాగ్యమున మార్గమధ్యమందు
దేవలోకమునుండి తీర్థముల్ సేవింపఁ, జనుదెంచులోమశుం డనుమహర్షి

గీ. యగపడిన నే నమస్కార మాచరించి, స్వామి భవవార్ధిలోఁ బడి వగచుచుండు
నట్టి మాబోంట్లు కడ తేఱునట్టిమార్గ, మానతీయుము నా కంచు నడిగినాఁడ.

గీ. అడుగుటయు లోమశుండు న న్నాదరించి
యిట్టు లనియెఁ దపోధన యెన్నొ కలవు
యోగములును వ్రతంబులు యాగములును
దానములు తీర్థములు స్వర్గదాయకములు. 648

గీ. కాని సంసారవారిధిగట్టు చేర్పఁ, గలిగినది లేదు రామునికంటె వేఱు
వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్యలందుఁ, గలిగినరహస్య మిదె నీకుఁ దెలిపినాఁడ. 649

గీ. రాఘవునికంటెఁ బర మైనవ్రతము లేదు, రాఘవునికంటె ఘన మైనక్రతువు లేదు
రాఘవుఁడె శ్రేష్ఠయోగంబు రాఘవుండె, పరమదైవంబు సుమి బహుభాష లేల.

గీ. రాముఁ డొక్కఁడె దేవుఁడు రామనామ
మొకటె మంత్రంబు రామార్చ యొకటె వ్రతము

రామసంస్తవ మొకటె శాస్త్రము భవాబ్ధి
పారమును జెందఁ గోరెడివారి కెల్ల. 651

ఆ. సంస్మరించి రామచంద్రునిఁ జండాలుఁ, డైన ముక్తిఁ జెందు ననిన నింక
వేదశాస్త్రముఖ్యవిద్యావివేచన, పరులమాట వేఱ పలుక నేల. 652

వ. ఈపరమరహస్యంబు నాస్తికులకును శ్రద్ధాహీనులకును భక్తిరహితులకును గామక్రోధాదిదోషదూషితులకును భక్తదూషకులను శాంతివర్జితులకును శఠుల కును జెప్పం దగదు. 653

క. అనుటయు నే నుత్సాహం, బున నడిగితి మరల మౌనిపుంగవ దయతో
డను రామధ్యానాదుల, నొనరించెడివిధము సెప్పు మొప్పుగ ననుచున్. 654

క. నే నడిగినదానికి న, మ్మౌనీంద్రుఁడు సంతసించి మానసమున జ్యో
త్స్నానిభము మందహాసం, బానసమున నొలయ నిట్టు లనియెను నాకున్.

వ. అయోధ్యానగరంబునఁ జిత్రమండపశోభితం బగుకల్పవృక్షమూలంబునందు నవరత్నభూషితం బగుస్వర్ణసింహాసనంబు నధిష్ఠించి రాకాసుధాంశుబింబ సదృశం బగువదనంబుతోడను బద్మపత్త్రాయతంబు లగువిశాలనేత్రంబులతోడను దూర్వాదళశ్యామం బగుదేహంబుతోడను మణికిరీటంబుతోడను నీలకుంత లంబులతోడను మకరకుండలంబులతోడను విద్రుమప్రభాభాసమానంబు లగు రదనచ్ఛదంబులతోడను సుధాకరకిరణంబులుంబోనిదంతపంక్తితోడను జపా పుష్పనిభంబును సకలనిగమాగమావాసంబును నగుజిహ్వతోడను గంబు కంఠంబుతోడను సింహోన్నతంబు లగుమాంసలస్కంధంబులతోడను శుభలక్షణ లక్షితం బగునాసికతోడను గేయూరకటకాదివిభూషణభూషితంబు లగునాజాను లంబిదీర్ఘబాహువులతోడను లక్ష్మీవిలసితంబును శ్రీవత్సాంకితంబును నగు విపులవక్షంబుతోడను గంభీరనాభితోడను మహోదరంబుతోడను రత్నకాంచీ విరాజమానం బగుకటిప్రదేశంబుతోడను మనోహరంబు లగునూరుజానువుల తోడను వజ్రయవాంకుశరేఖాపరిష్కృతంబు లగుకోమలచరణంబులతోడను దేదీప్యమానుండై యుండురామచంద్రుని నిత్యంబును ధ్యానించుటయును స్మరించుటయును బూజించుటయును సంసారసాగరోత్తరణసాధనంబులు. మోక్షంబు వడయుట కింతకంటె వేఱుమార్గంబు లేదు. 656

క. అనుటయు నే నమ్మహాసీ, యునిమాటల నాలకించి యుత్సుకమతి నై
మునినాథ రామచరితము, వినిపింపుము నాకటంచు వేఁడితి మిగులన్. 657

గీ. అపుడు నాయందు దయ యుంచి యమ్మహర్షి
యిట్లు నచియింపఁదొడఁగె మౌనీంద్ర వినుము

ఘోరసంసారవార్ధిమగ్ను లగుజనుల
నుద్ధరించుటకయి పురుషోత్తముండు. 658

—: రామాయణ సంగ్రహము :—

సీ. మున్ను త్రేతాయుగంబున సూర్యకులమున, నవతరించి చతుర్విధాకృతులను
బూర్ణాంశమునఁ దాను బొలుచుచు జగదభి, రాముఁడై రాముఁడై నామమునను
తండ్రివాక్యంబును దలఁ దాల్చి లక్ష్మణ, యుతముగాఁ జని గాధిసుతుని వెంటఁ
దాటక యనుదుష్టదైత్యాంగనను జంపి, సాధుసంక్షోభంబు సమసిపోవ
గీ. భర్తృశాపంబుచే శిలాభావ మొంది, యడవిలోఁ బడియున్నయహల్య కొసఁగి
పదతలస్పర్శమున స్వరూపమును మరలఁ, గౌశికునియజ్ఞభూమికిఁ గడకుఁ జేరి.
క. మారీచసుబాహువు లను, క్రూరనిశాచరులఁ గూల్చి కుశికతనూజ
ప్రేరణమున మిథిలాపురిఁ, జేరి శివునిధనువు విఱిచి చిత్రము గాఁగన్. 660
గీ. పంచదశవత్సరంబునఁ బత్ని గాఁగఁ, గైకొని షడబ్ద యగుసీతఁ గౌతుకమున
ననుభవించెను సౌఖ్యంబు లామెతోడఁ, గూడి ద్వాదశవర్షముల్ కొదువ లేక.
వ. దశరథుండు సప్తవింశవత్సరమునందు రామునకు యౌవరాజ్యాభిషేకంబు గావింప సన్నద్ధుఁడై యుండియుఁ గైకేయీవరద్వయంబునం జేసి రామునిఁ జతుర్దశవర్షంబు లరణ్యావాసంబుఁ జేయుటకును భరతుని యౌవరాజ్యంబు ననుభవించుటకును నేర్పఱిచె. అంతట రామచంద్రుండు సీతాలక్ష్మణసమేతంబుగా బయలుదేఱి మూఁడునాళ్లు జలాహారంబున నాల్గవనాఁడు ఫలాహారంబునను గడపి పంచమదివసంబునం జిత్రకూటంబునకుం జేరి యందు నివాసంబు గల్పించుకొని ద్వాదశవర్షంబులు గడపి త్రయోదశవర్షంబునఁ బంచవటియందుఁ గామవివశ యగుశూర్పణఖను విరూపను గావించె. 662
సీ. అంతట రావణుం డరుదెంచి జ్యేష్ఠకృ, ష్ణాష్టమినాఁడు బృందాఖ్యవేళ
శ్యేనంబు వర్తికఁ జేకొని చనునట్లు, భూమిజాతను గొనిపోవుచుండ
రామ రామ యటంచు నామె యేడ్చెడియేడ్పు, విని జటాయువు వచ్చి వింటినుండి
కదనంబు గావించి క్రవ్యాదపతితోడఁ, బడిపోయె నిహతుఁడై పుడమిమీఁదఁ
గీ. జెప్పె సంపాతి యనుపక్షి సీత యున్న, చోటు వానరులకు మార్గశుక్లనవమి
నంత నేకాదశిని మహేంద్రాద్రినుండి, యెగిరి పవనాత్మజుఁడు దాఁటి యేర్లతేని.
క. ఆరాత్రియందు లంకను, జేరి నిశాశేషమందు సీతను గని సం
చార ముడిగి ద్వాదశినాఁ, డారూఢుం డయ్యె శింశుపావనిరుహమున్. 664
గీ. అట్టు లారూఢుఁడై శింశుపావనిజము, గాలికొమరుండు భక్తిచేఁ గేలు మోడ్చి
నాఁటిరాతిరి సీతకు నమ్మకమును, గలుగఁజేయంగఁ దగినట్టికథలు చెప్పి. 665
వ. త్రయోదశినాఁ డక్షాదిరాక్షసవీరులతోడ ఘోరం బగునాయోధనంబు గావించి చతుర్దశినాఁ డింద్రజిత్ప్రయుక్తం బగుబ్రహ్మాస్త్రంబున బద్ధుం డయ్యె. 666

గీ. అంత రాక్షసు లెల్లరు సంతసమున, వసనములు చుట్టి మారుతివాలమునకు
జ్వలన మంటింప నాతఁడు సంజ్ఞ వడసి, యెగిరి లంకాపురం బెల్లఁ దగులఁబెట్టి.

గీ. వచ్చి పూర్ణిమనాఁటికి వాయుజవము, తోడను మహేంద్రగిరికి సంతోష మొదవఁ
గదలియటనుండి మఱునాఁడు కపులతోడ, నైదుదినములు నడచియాఱవదినంబు.

గీ. మధువనంబును జొచ్చి తన్మధువు గ్రోలి, పాదపంబుల నెల్లను బాడుచేసి
కదలి యటనుండి రామునికడకుఁ జేరి, సప్తమదినంబునం దభిజ్ఞాన మొసఁగె.

వ. రామచంద్రుండు తదభిజ్ఞానంబు వడసి యుత్తరఫల్గునీనక్షత్రయుక్తం బగు నష్టమీదినంబున సూర్యుండు గగనమధ్యంబు నధిష్ఠించియుండ విజయముహూర్తంబునందుఁ బ్రస్థితుం డై సప్తదినంబులు సింధుతీరంబున స్కంధావారనివేశనంబు గావింపంజేసి పౌషశుక్లప్రతిపత్ప్రభృతితృతీయాపర్యంతము సేనాసమేతంబుగాఁ దాను సముద్రతీరంబుఁ జేరుటయుఁ జతుర్థినాఁడు విభీషణుండు రాముని శరణుచొచ్చుటయుఁ బంచమీదినంబున సముద్రతరణంబుకొఱ కాలోచించుటయు రామభద్రుండు నాలుగుదినంబులు ప్రాయోపవేశంబు గావించి సముద్రునివలన వరంబు వడయుటయు దశమీదినంబున సేతుబంధంబు నారంభించి త్రయోదశీదినంబున సమాప్తి నొందించుటయుఁ జతుర్దశీదినంబున సైన్యంబును సువేలాద్రికిం జేర్చుటయుఁ బూర్ణిమ మొదలుకొని ద్వితీయాపర్యంతంబు మూఁడుదినంబులు లక్ష్మణునితోడ రామచంద్రుండు వానరసేనాసమేతంబుగా నంభోనిధిని దాఁటి తృతీయ మొదలు దశమివఱకును నెనిమిదిదినంబులు లంకాపురావరోధంబు గావించి యుండుటయు నేకాదశీదినంబున శుకసారణాగమనంబును బౌషకృష్ణద్వాదశీదినంబున సైన్యసంఖ్యానంబును రావణుండు శార్దూలునివలన వానరసేనాసంఖ్య నెఱింగి త్రయోదశి మొదలుకొని యమావాస్య వఱకును మూఁడు దినంబులు లంకాపురంబునం దుండునిజసైన్యమును బరిగణించి బలసంఖ్య నెఱింగి రణోత్సాహి యగుటయును మాఘశుక్లప్రతిపద్దివసంబున నంగదదౌత్యంబును సీతకు రామునిమాయామూర్ధాదులం జూపుటయు మాఘద్వితీయ మొదలష్టమివఱకును నేడుదినంబులు రాక్షసులకును వానరులకును సంకులయుద్ధం బగుటయు మాఘశుక్లనవమినాఁడు రాత్రియుద్ధమం దింద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులను నాగపాశబద్ధులం జేయుటయు దశమీదినంబున నాగపాశవినాశంబునకై పవనుండు రామునికర్ణంబునందు స్వరూపంబు జపియించుటయుఁ బిదప గరుడాగమనంబును నేకాదశీద్వాదశీదినంబులందు ధూమ్రాక్షువధంబును ద్రయోదశీదినంబునఁ గంపనవధంబును మాఘశుక్లచతుర్దశి మొదలుకొని కృష్ణప్రతిపత్తువఱకును మూఁడు దినంబులు నీలకృతం బగు ప్రహస్తవధంబును మాఘకృష్ణద్వితీయ మొదలు చతుర్థ్యంతపర్యంతంబును మూఁడు దినంబులు తుములయుద్ధంబున రాఘవుండు రావణుని రణభూమినుండి పాఱఁ

ద్రోలుటయుఁ బంచమి మొదలుకొని యష్టమీపర్యంతము రావణుఁడు కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుటయు రామచంద్రుండు ప్రథసంబున నవమి మొదలు చతుర్దశీపర్యంత మాఱుదినంబులలో బహువానరభక్షకుం డగుకుంభకర్ణుని వధించుటయు నమావాస్యాదినంబున శోకంబువలన యుద్ధవిరామంబును ఫాల్గునశుక్లప్రతిపత్ప్రభృతిచతుర్థీపర్యంతంబు నాల్గుదినంబులు బిసతంతుప్రభృతు లగు నైదుగురురాక్షసుల వధించుటయుఁ బంచమి మొదలు సప్తమీపర్యంతం బతికాయవధంబును నష్టమి మొదలు ద్వాదశీపర్యంతంబు నికుంభకుంభసంహారంబును బిదప మూఁడు దినంబులలో మకరాక్షనిబర్హణంబును ఫాల్గునకృష్ణప్రతిపద్ద్వితీయాదివసంబులం దింద్రజిత్తు జయించుటయుఁ దృతీయ మొదలు సప్తమీదినంబు నఱకును శోకంబువలన యుద్ధవిరామంబును బిదప నొక్కదినంబున నోషధ్యానయనంబును బిదప నైదుదినంబులలో లక్ష్మణకృతం బగునింద్రజిద్వధంబును జతుర్దశీదినంబున యుద్ధవిరతియు నమావాస్యాదినంబున రావణుండు యుద్ధంబునకు బయలుదేఱుటయుఁ జైత్రశుక్లప్రతిపత్తు మొదలు పంచమివఱకును రాక్షసప్రచురవధంబును జైత్రశుక్లషష్ఠి మొదలుకొని యష్టమివఱకును మహాపార్శ్వాదిమారణంబును జైత్రశుక్లనవమీదినంబున లక్ష్మణునిశక్తిభేదనంబును గోపావిష్టుం డగురామునిబాణపరంపరచే దశకంధరపలాయనంబును నాంజనేయుండు ద్రోణాద్రిని దీసికొని వచ్చుటయు దశమీదినంబున రామయుద్ధంబునందు రాక్షసవినాశంబును నేకాదశీదినంబున వాసవప్రేరితుం డగుమాతలి దివ్యరథంబును యుద్ధరంగంబున రామునకు సభక్తికంబుగా సమర్పించుటయును రాఘవుండు శుక్లద్వాదశి మొదలు కృష్ణచతుర్దశీపర్యంతంబు ఘోరయుద్ధంబు గావించి రావణుని వధియించి జయంబు గాంచుటయును జరిగె. మాఘశుక్లద్వితీయ మొదలు చైత్రకృష్ణచతుర్దశీపర్యంతంబు సప్తాశీతిదినంబులలో యుద్ధావహారంబు పంచదశదినంబులు పోన సంగ్రామంబు డెబ్బదిరెండు దినంబులు ప్రవర్తిల్లె. రావణాదుల కమావాస్యాదినంబున సంస్కారంబు జరిగె. రామచంద్రుండు వైశాఖశుక్లప్రతిపద్దినంబున రణభూమియందు సకలసురజేగీయమానుం డయ్యె. వైశాఖశుక్లద్వితీయాదినంబున లంకారాజ్యంబునందు విభీషణుండు పట్టాభిషిక్తుం డయ్యె. వైశాఖశుక్లతృతీయాదివసంబున సీతాశుద్ధియును దేవతావరలాభంబును వైశాఖశుక్లచతుర్థీదినంబున రాఘవుండు సీతాదేవితోడం గూడి పుష్పకవిమానంబు నధిష్ఠించి నభోమార్గంబునుండి యయోధ్యాపురంబునకు బయలుదేఱుటయు వైశాఖశుక్లపంచమీదినంబునఁ బదునాల్గవవర్షంబు పూర్ణంబు గాఁగ రామచంద్రుండు సపరివారంబుగా భారద్వాజాశ్రమంబు ప్రవేశించుటయు షష్ఠీదినంబున నందిగ్రామంబునందు భరతసమావేశంబును సప్తమీదినంబున రామ

చంద్రుం డయోధ్యాపురంబున రాజ్యాభిషిక్తుం డగుటయు జరిగె. జానకీ రామ వియుక్తయై పదునొకండు నెలల పదునాలుగు దినంబులు రావణునినివేశనంబు నందుండె. రాఘవుండు నలుబది రెండవ వత్సరంబున రాజ్యంబు చేయ నారంభించె. అప్పటికి సీతామహాదేవి ముప్పదిమూఁడువత్సరంబుల వయస్సు గలది యయ్యె. 670

సీ. అట్లు భ్రాతృసమేతుఁడై రామచంద్రుండు, చెలువుగా రాజ్యంబు చేయుచుండ
సంయమి యగుకుంభసంభవుం డేతెంచుఁ, దద్దర్శన మొనర్చి తలఁపులో డఁ
దపసివాక్యంబుచేతను రామభద్రుండు, హయమేధయాగంబు నాచరించు
వచ్చును హయమేధవాజి సీయాశ్రమం, బునకు రామునియాజ్ఞ లనుసరింప

గీ. రామకథలను వచియించి రామభటుల, సన్నిధిని వారితోఁ గూడ సత్వరంబ
చని యయోధ్యకు రామదర్శన మొనర్చి, దాఁటెదవు నీవు భవవార్ధి దక్షిణంబ.

క. అనవుడు నే నాలోమశ, మునికిం బ్రణమిల్లి యదియె మొదలుగ మదిలో
ననిశమును రామభజనం, బొనరించుచు నుంటి ముక్తి నొందెడియాశన్. 672

గీ. అమ్మహర్షి వచించినయట్లు రామ, తురగమేధాశ్వ మిచ్చటి కరుగుదెంచెఁ
గానఁగల నింక రామునిఁ గన్నులార, సఫలత ఘటిల్లె నేఁడు నాజన్మమునకు.

గీ. అగ్నిహోత్రఫలంబు నేఁ డబ్బె నాకు, నామనోరథవృత్తి మీనాఁడు పండె
నేఁడు నిశ్శత్రురాజ్యంబు నేను గొంటి, నాకులం బెల్ల నిపుడు ధన్యతను గాంచె.

క. అని భక్తిపారవశ్యం, బున నాడుచు నుండఁ జిత్తమున శత్రుఘ్నుం
డెనయుచు విస్మయము తపో, ధనుఁడు వచించినకథావిధానంబునకున్. 675

క. నరయానంబున నమ్ముని, నరుని నధిష్ఠింపఁజేసి వైశ మయోధ్యా
పురమునకుఁ బనిచి తురగం, బరిగెడిమార్గమును బట్టి యరిగె దళముతోన్.

—: ఆరణ్యకమునియాత్మ రామునిలో లీన మగుట :—

గీ. అంత నారణ్యకుం డయోధ్యాపురంబు, దూరముననుండఁగనె పాదచారి యగుచుఁ
జేరి పురమును సరయూప్రతీరమందు, సనసదీక్షితుఁడైన రాఘవునిఁ గాంచి.

ఆ. పులకితాంగుఁ డగుచు జలజలఁ గన్నీరు, గాఱుచుండఁ గంటఁ గనులు మూఁత
పడఁగ మేను మఱచి భక్తినశంబున, నున్నవానిఁ గని రఘూద్వహుండు. 678

సీ. ఒనరించి వేగ ప్రత్యుత్థానమును మ్రొక్కి, యుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి
పదములు గడిగి తత్పాదాననేజనో, దకమును దాల్చి మస్తకమునందు
నర్చించి గంధపుష్పాదివస్తువులచే, నర్పించి పాలిచ్చునట్టిగోవుఁ
గలిగినయట్టిమార్గశ్రమంబు దొలంగ, సర్వోపచారంబు లాచరించి

గీ. స్వామి నీదర్శనంబున సంఘటిల్లె, నెల్లశుభములు నాకు నేఁ డేను దలఁచి
నట్టిసవసంబు సంపూర్ణ మయ్యె నిపుడ, యనుచు నగ్గించుచుండ నాయవసరమున.

క. అరణ్యకుండు విస్మయ, పూరితచేతస్కుఁ డగుచుఁ బురుషోత్తమ నీ
చారిత్రం బతిమానుష, మారయఁగా నగునె యస్మదాదుల కెల్లన్. 680
క. చరితార్థుఁడ నైతిని నీ, దరిసెనమును జేసి నేఁడు తరియించితి సా
గరమును రాజ్యముఁ బడసితిఁ, బరిపూర్ణము లయ్యె నాకు భాగ్యము లెల్లన్.
క. అని యపరిమితానందం, బును జెందుచు నుండునసమయమునఁ బగిలి మునీం
ద్రుని బ్రహ్మబిలము చని తే, జ్వల నొక తేజంబు రాఘవునిలోఁ జేరెన్. 682
గీ. అపుడు సాయుజ్యమోక్షంబు నమ్మహర్షి
చెందె నని చూచుమును లెల్లఁ జెప్పు చుండఁ
గురిసె నాకాశముననుండి కుసుమవృష్టి
దేవదుందుభినాదంబు దివిని జెలఁగె. 683
క. అనవుడు వాత్స్యాయనుఁ డి, ట్లనియెను నాగేంద్ర సనసహాయ మేస్థానం
బునకుం బోయెను మరలను, వినిపింపుము నాకు వినఁగ వేడుక యయ్యెన్. 684

—: శేవాహ్రదంబులో హయంబు మునిఁగిపోవుట :—

క. అనుటయు నాగేంద్రుం డి, ట్లనియెను మునివర్య యధ్వరాశ్వం బట్టుల్
చనుచును నొక శేవాహ్రద, మునను మునిఁగిపోయె యోధముఖ్యులు గాంచన్.
ఆ. అట్లు మునిఁగిపోయి యశ్వంబు మరల రా, కుంటఁ జేసి యోధుఁ లొక్కమొగిని
దల్లడిల్లసాగి రుల్లంబులను నేమి, చేయవలయు ననెడిచింత వొడమ. 686

—: హనుమత్పుష్కలులతో శత్రుఘ్నుఁడు పాతాళమున కేఁగుట :—

సీ. అంతట శత్రుఘ్నుఁ డాత్మలో నధికతా, పముఁ జెందుచుండంగ సుమతి చూచి
స్వామి నేమిటికి విషాదంబుఁ జెందంగఁ, గడగతిం బైనట్టి కార్యమునకు
ననిలసూతికిఁ బుష్కలునకు నీకును శక్య, గలదు పాతాళలోకమున కరుగ
మునిఁగి మీ రీహ్రదంబున ముగ్వురును గొని, రంహ శీఘ్రముగఁ దురంగమంబు
గీ. నని యుపాయంబు చెప్పుటయును నొకింత
ధైర్యము వహించి లవణసూదనుఁడు పవన
తనయపుష్కలసహితుఁడై తత్క్షణంబ
మునిఁగి హ్రదమున నొకపురంబునకుఁ జేరి.
గీ. అచట నొకచోట మాణిక్యఖచితమైన, కాంచన స్తంభమును దానఁ గట్టఁబడిన
క్రతుహయంబునుదానిప్రక్క నెవసించు, చెలువలనువారుగొలిచెడిచెలినిఁగాంచె.
ఆ. కాంచి వీర లెవరొ క్రతువాజి నిచటను, గట్టినైన నేమి కారణంబొ
తెలిసికొందుఁ గాక తేటతెల్లంబుగా, ననుచుఁ దలఁచు చుండునవసరమున.
గీ. రాణి యైనట్టిలేమ వారలను జూచి, యిట్లు లనియెను మీ రెవ్వ రిటకు రాఁగఁ
గారణం బేమొ చెప్పుఁడు కదలిపోవఁ, దరము గాదింక మీకు మాదరికిఁ జేరి.

క. అనవుడు హనుమంతుం డి, ట్లనియెను గంభీరముగను నబలామణి మే
మినకులవర్ధనుఁ డగు రా, మునిభటులము విజితరిపుసమూహులము సుమీ. 691

గీ. ఇతఁడు శత్రుఘ్నుఁ డనుపేర నితఁడు పుష్కలాభిధానంబుచేత నే నాంజనేయ
నామమున నొప్పువారము నాతిమిన్న, వచ్చితిమి రామహయమేధవాజికొఱకు.

క. ఈ హయము నిచటఁ గట్టిన, సాహసు లుండినను రాఁగ సమయం బిదె త
ద్బాహుమద మడఁచి యధ్వర, వాహము గొనిపోవ నున్నవారము వింటే.

క. అనుటయు నారమణీమణి, హనుమంతునివచనమునకు హర్షముతో ని
ట్లనియెను మహాత్మ మఖహయ, మును బంధించితిని నేన మునుకొని యిచటన్.

క. నేను నిరంతర రామ, ధ్యానసమాధిస్థితాంతరంగంబున ని
చ్చో నుందు నెపుడు రాముఁడు, కానంబడుచుండు నాకుఁ గన్నులయెదుటన్.

గీ. రామకార్యంబునకు సాయ మేమి యైనఁ, జేయవలయు నటంచు నాచిత్తమందుఁ
గలిగె నొకకోర్కి దానిచేఁ జలుపవలసె, నిట్టికార్యంబు రావింప నిటకు మిమ్ము.

గీ. వీరమణి యనునొక్క పృథ్వీధవుండు, పట్టి యీయశ్వమును ముందు గట్టినె చు
నతఁడు ధూర్జటిరక్షితుం డతని నొంపఁ,జాల రెంతటివిక్రమశాలు లేని. 697

క. ఏ నొకయస్త్రం బిచ్చెద, దానిసి మంత్రించి వైవఁ దత్పతి సీతా
జానిస్వరూపము దెలిసి య, నూనం బగుభక్తి హయము నొసఁగు నకుం డై.

క. అని శత్రుఘ్ననిముఖమును, గనుటయు నాతం డుదఙ్ముఖముగఁ దదస్త్రం
బును గొని యోగినివలనను, గనఁబడియెను రవిశతప్రకాశముతోడన్. 699

గీ. అట్లు వెలుఁగుచు శత్రుఘ్నుఁ డామెపాద, పంకజములకుఁ బ్రణమిల్లి భక్తితోడ
హయపురస్సరముగ వచ్చె నాంజనేయ, పుష్కలసమేతుఁ డై చిత్రముగను బైకి.

క. అంతట యోధాగ్రగణు ల, త్యంతముదంబునను హ్రదజలాంతర్గతవృ
త్తాంతము నాలించిరి హను, మంతుఁడు వచియింప మధురమధురఘనుతులన్.

—: అధ్వరాశ్వంబు దేవపురంబు చేరుట :—

వ. అప్పుడు మఖతురంగంబు వాయుజవంబునం జని దేవవినిర్మితం బగు దేవపురంబు
నకుం జేరె. 702

క. ఆపురమునఁ గలగృహములు, గోపురములు వనములును నికుంజంబులు హ
ర్షాపాదకంబు లగుచును, దీపించెడిఁ దరమె తన్నుతిం బొనరింపన్. 703

గీ. శివశిరశ్చంద్రచంద్రిక లవిరతంబుఁ, గ్రాలుచుఁ దమంబు నడఁగించుకారణమున
శుక్లకృష్ణవిభేదంబు చూపటులకుఁ, గానరాకుండు నుభయపక్షముల నచట.

—: రుక్మాంగదుండు హయముం బట్టికొనుట :—

గీ. అంత నాహయమును దత్పురాధినాధుఁ, డై నవీరమణికుమారాజునికొడుకు
పట్టి రుక్మాంగదుఁడు బాహుబలము కలిమిఁ, గట్టివైచెను నిజహయాగారమందు.

ఆ. అట్లు కట్టివైచి హయమును రుక్మాంగ, దుండు వచ్చి జనకుఁ డుండుకడకు
సవినయముగఁ దెల్పె సర్వంబు నంతట, వీరమణి విషాదవివశుఁ డగుచు. 706

సీ. స్వసహాయుఁ డైనయీశ్వరునిసన్నిధి కేఁగి, తనయుండు చేసినతప్పుఁ జేత
వినిపించి కర్తవ్యమును వేఁడుటయు సదా, శివుఁడు మానసమునఁ జింత నొంది
క్షితినాథ చేసెతఁ జేసె నీకొడు కప, రాధంబు నస్మదారాధ్యునెడలఁ
గాని చేసినపని కలిగించు స్వామిద, ర్శనలాభమును సంగరమున మనకుఁ

గీ. గాన మఖసైంధవంబును గాచుకొనఁగ,యత్న మొనరింపవలయు నె ట్లైన నింక
నండగా నుండ నేను వే ల్పా ండవుండు, కలఁ డెదుర్కొన యుద్ధరంగమున నీకు.

క. అనుటయు నుత్సాహంబున, జననాథుఁడు యుద్ధమునకు సన్నద్ధుండై
కనుపెట్టి యుండె శాత్రవ, జనములు చనుదెంచునట్టిసమయంబునకున్.

ఆ. అంత నాయుదంత మంతయు శత్రుఘ్నుఁ, డమరమౌనివలన నాలకించి
యాగ్రహమున యోధు లరుదేర వెనువెంట, నరిగి దేవపురము నాక్రమించె.

—: శత్రుఘ్నాదులకును రుక్మాంగదాదులకును ఘోరయుద్ధ మగుట :—

వ. అప్పుడు వీరమణి దివ్యరథంబు నధిష్ఠించి కుమారు లగురుక్మాంగదశుభాంగ
దులును భ్రాత యగువీరసింహుండును భాగినేయుం డగుబలమిత్రుండును
సేనాని యగురిపువారుండును దత్తచ్ఛస్త్రాస్త్రసమంచితులై యనుసరింపఁ జతు
రంగబలంబులతోడం గూడి ప్రధనభూమిఁ బ్రవేశించి శంఖంబు పూరించె. 710

గీ. అప్పు డుభయబలంబుల కన్యోన్యముగ, నాహవం బయ్యె నాయోధనాంగణమున
నేలలుగ రక్తధారలు పాఱ నందు, మునిఁగి తేలుచు శవశతంబులు చనఁగ.

క. అంతట శత్రుఘ్నుం డ, త్యంతానుగ్రహమున నొసఁగ నాజ్ఞను బహువి
క్రాంతిమెయి విద్విషద్బల, సంతతులను బుష్కలుండు సమయంజేసెన్. 712

గీ. అపుడు రుక్మాంగదుండు పితాజ్ఞ వడసి, భరతతనయున కెదురుగా నరుగుదెంచి
వత్స బీరము గల్గినవాఁడ వైన, సములతోడను బ్రధనంబు సలుపు మనియె.

మ. అనుమున్ నవ్వుచు బుష్కలుం డతనివక్షోభ్యంతరం బాఁడ నే
సె నిశాతాశుగపంచకంబు నపు డక్షీణప్రతాపంబుచే
తను రుక్మాంగదుఁ డేసెఁ బుష్కలునిమీఁదన్ గోల లేనేను దా
న నసంఖ్యంబుగఁ బుష్కలుం డతనిమేనన్ నించె బాణంబులన్. 714

గీ. జరిగె నొకకొంతకాల మాకరణి స్కంద, తారకాసురులకుఁ బోలె వారి కాజి
యట్టితఱిఁ బుష్కలుండు దశాశుగముల,నొక్కపరి వింటఁ జేర్చియత్యుద్భటముగ.

గీ. కూలిచి చతురశ్వయంబుల నాలుగింట, రెంట రథరక్షకులను నొక్కంట ధ్వజము
రెంట సూతుని నవల నొక్కంట రాజ, నందనునిహృదయంబును గుండఁ జేసె.

క. అంతట రుక్మాంగదుఁ డ, త్యంతావేశమున నవశతాంగాదులతో
వింతగను వచ్చి పుష్కలు, నంతము నొందింప భ్రామకాస్త్రము నేసెన్. 717

వ. తదస్త్రపాతంబున నిజరథంబు గిరగిరం దిరుగుచు యోజనదూరం బరుగఁ బర
మాస్త్రవిదుం డగుభరతాత్మజుండు ప్రత్యస్త్రంబున దానిని వారించి యొక్క
మహాస్త్రంబు నభిమంత్రించి రుక్మాంగదుని స్యందనంబుపైఁ బ్రయోగించె. 718

ఆ. అపుడు తచ్ఛతాంగ మస్త్రబలంబుచే, నభ్రవీథిఁ జనుచు నరుణదీప్తి
వలన దగ్ధ మగుడు నిలమీఁదఁ బడె మింట, నుండి రాజతనయుఁ డొందె మూర్ఛ.

క. హాహాకారంబులతో, నాహవరంగంబు నిండె నప్పుడు సుతస
మ్మోహమును విడిచి ప్రథనస, మీహితుఁడై వీరమణిమహీపతి వచ్చెన్. 720

గీ. వచ్చి వీరమణిక్షితివల్లభుండు, శంఖరావంబు సలిపె భీషణము గాఁగ
నంతఁ బుష్కలుఁ డాతని కభిముఖముగ, నిలిచె వింటను సాయకంబులను గూర్చి.

వ. అంతట వీరమణిక్షమానాథుండు పుష్కలుని నాలోకించి కృపావిష్టమాన
సుండై యి ట్లనియె. 722

క. బాలక నినుఁ జూడఁగఁ గడు, జాలి మనంబునను బొడమెఁ జను మాపలకున్
బాలక్రీడాస్థానమె, యాలం బన నిలుతె యస్మదాదులయెదుటన్. 723

క. కను లెఱ్ఱచేసి సంగర, మున నుండఁగ నేను బ్రాణములపై స్పృహ గ
ల్గినవాఁడు నిలువఁ డెవ్వం, డును నాకట్టెదుట నిజము నుడివితి నీకున్. 724

చ. అనుటయుఁ బుష్కలుండు సకలాస్త్రవిదుం డగుటన్ జలింప కి
ట్లనియె నరేంద్ర క్షత్త్రియులయందు బలాఢ్యుఁడె వృద్ధు బాలుఁ
డైనను నబలుండె యర్భకుఁ డనన్ వినవొక్కొ నయోధికుండ నే
ననియెడిగర్వ మొందకు మహాంత నడంచెద నొక్కవ్రేటునన్. 725

క. అనవుడుఁ గోపోద్దీపిత, మనమున ని ట్లనియె వీరమణి పుష్కల ని
వనినట్లు చేయఁగలిగిన, ననిలోనన్ నిలువు మేల యతిభాషణముల్. 726

క. అని పలికి వింట మార్గణ, మును సంధించుటయు నంతఁ బుష్కలుఁ డవనీం
ద్రునిమీఁద నేసెఁ గ్రోధం, బున నిరువది నిశితబాణముల నొక్కమొగిన్. 727

సీ. అపుడు వీరమణిక్షమాధీశ్వరుండు త, త్సాయకంబులు నిజసాయకముల
ఖండఖండంబులు గావించుటయును న, త్యాగ్రహంబున భరతాత్మజుండు
నాఁట నేసెను మూఁడు నారాచములు మహీ, కాంతునిఫాలభాగంబునందు
నవి నాఁటుకొని బహుళార్తిఁ గొల్పఁగ వీర, మణిమహీకాంతుండు మండిపడుచు

గీ. కఠినశరములు తొమ్మిది గాఁడ నేసె, భరతపుత్రునియెద నవి బాధవెట్ట
నురగములువోలెఁ బుష్కలుండుగ్రుఁడగుచు,క్ష్మాధవునిమీఁదనూఱుమార్గణములేసె.

వ. తద్బాణాఘాతంబుచే భిన్నకవచుండును శకలీకృతకిరీటుండును భిన్నశరాస
నుండును భగ్నరథుండును రుధిరపరిప్లుతాంగుండును నై వీరమణిక్షమాధీశ్వ

రుండు నూతనస్యందనంబు నధిష్ఠించి యభినవచాపంబునం దసంఖ్యాకంబు లగు శిలీముఖంబులు సంధించి శాత్రవవ్యూహంబుపైఁ బ్రయోగించుటయుఁ బుష్కలుండు దానికిం బ్రతివిధానంబు చేయం దొడంగె. అప్పుడు విదారితంబు లగు వారణంబులతోడను నికృత్తంబు లగు సైంధవంబులతోడను ఛిన్నాభిన్నంబు లగురథంబులతోడను వినిపాతితం బగుభటకదంబంబుతోడను నాభీలం బగునాయోధనాంగణంబునం గేశశైవాలోపలక్షితంబును బాహుభుజంగమసంకులంబును శిరఃకచ్ఛపాన్వితంబును బిశితకర్దమమేదురంబును నై తామ్రపర్ణివోలె రుధిరమహానది ప్రవహింపం దొడంగె. 729

గీ. అట్టిసమయంబునందు రణాంగణమున, నాడఁదొడఁగెఁ బిశాచము లద్భుతముగఁ
బాణులను దాల్చి మృతులకపాలములను, జెలఁగి వాయించుచును దాళములను బోలె.

క. నెత్తురు ద్రావుచు మాంసము, గుత్తుకబంటిగను దినుచు గోమాయుగణం
బత్తఱి భయంకరముగా, నొత్తిలి రణభూమియందు నూళలు వెట్టెన్. 731

క. ఉండిరి సంగ్రామక్షితి, మండలమునఁ గింశుకములమాడ్కిని యోధుల్
చండతరకాండఘాతో, ద్దండస్రవదస్రసిక్తతనువు లగుటచేన్. 732

శా. అంతన్ వీరమణిక్షమాధిపుఁడు క్రోధావేశ మేపార దు
ర్దాంతాభీలశిలీముఖప్రతతి సంధానించి చాపంబునం
దంతం బోదెద వీవు నేఁ డనుచు సింహం బార్చిన ట్లార్చి ది
గ్దంతుల్ దద్దరిలంగఁ బుష్కలునిమీఁదన్ నాఁటె నొక్కుమ్మడిన్. 733

ఆ. అపుడు భరతపుత్రుఁ డాసాయకంబుల, హతికి నోర్వలేక యాత్మలోన
సంస్మరించి రామచరణాంబుజములను, దత్స్మృతిప్రభూతధైర్యుఁ డగుచు. 734

ఆ. ధనువు కేలఁ బట్టికొని నారి నెక్కించి, శరము విడిచి శత్రుసాయకముల
నెల్లఁ దునిమి శంఖ ముల్లాసమున నూఁదె, వైరిలోకహృదయదారకముగ.

గీ. అట్లు పూరించి శంఖంబు నద్భుతముగఁ, దివిరి యొక్కశరంబు సంధించి వింట
వదనమునఁ గ్రోధపావకజ్వాల లొలయ, భరతతనయుండు భూపతిపైకి విడిచె.

క. విడుచుటయు శరము నది వడి, నడి నేఁగి నృపాలమౌళివక్షముమీఁదన్
బడుటయును దానివ్రేటున, గొడ తెఱుఁగక తేఁడు కూలె నుర్వీస్థలిపై. 737

క. పిదపఁ బవనాత్మజునితోఁ, గదనం బొనరించి పడిరి క్ష్మాస్థలిని శుభాం
గదరుక్మాంగదులు తదీ, యదురాసదవాలహతి గతాహంకృతులై. 738

క. బలవంతుఁ డైనసుమదుని, బలమున నోడించినట్టిబలమిత్రుఁడు పు
ష్కలనిశితబాణదారిత, కళేబరుం డగుచుఁ గూలెఁ గదనస్థలిలోన్. 739

—: శత్రుఘ్నుఁ డీశ్వరునితో యుద్ధము చేయుట :—

ఉత్సాహ. అట్టిసమయమందు శత్రుహర్షజన్యనాదముల్
పట్టరాని వగుచు దెసలఁ బర్వ నాలకించి యి

కట్టు నిజపదాశ్రితులకుఁ గల్గె నన్నతలఁపుతో
నుట్టిపడ్డరీతి వచ్చె నుగ్రుఁ డుగ్రరూపుఁ డై. 740

క. అరుదెంచి త్ర్యంబకుఁడు సం, గరతలమునఁ బడినభక్తగణముం గని స
త్వరముగఁ దాల్చి పినాకముఁ, గరమున వీక్షించె నరినికాయము నెల్లన్. 741

ఆ. అపుడు సశరచాపుఁ డగుచు శత్రుఘ్నుఁడు, త్వరితముగను వచ్చి తనకు నెదుట
నిలుచుటయును జూచి నిటలాక్షుఁ డాతని, ధైర్యమునకు నద్భుతంబుఁ జెంది.

వ. వీరభద్రునిఁ బుష్కలునితోడను నందిని హనుమంతునితోడను ప్రచండుని
కుశధ్వజునితోడను భృంగిని సుబాహునితోడను జండుని సుమదునితోడను
సంగ్రామంబు గావింప నియోగించె. 743

ఉ. అంతట వీరభద్రుఁడు రయంబున వచ్చుచు నుండఁ బుష్కలుం
డెంతయు ధైర్య మేర్పడఁగ నేనుశరంబుల నేసి వానిమే
నంతయుఁ దూట్లు సేసె నపు డాతఁడు రక్తపరీతగాత్రుఁడై
వింతను జెంది పుష్కలుని వ్రేయఁగఁ గైకొనియెన్ త్రిశూలమున్. 744

వ. అప్పుడు. 745

ఉ. దానిని జూచి పుష్కలుఁడు తత్క్షణ మొక్కశరంబు వింట సం
ధానము చేసి యేసె నది తాఁకి త్రిశూలము ముక్కముక్కలై
కానఁగ నెల్లరుం బడియెఁ గ్రక్కున హస్తమునుండి నేలపై
దానఁ బ్రతాపభరంబు దల దాఁటగ ధూర్జటిభృత్యుఁ డుగ్రుఁడై. 746

క. కరమున ఖట్వాంగంబును, ధరియించెను బుష్కలునిప్రతాపం బుడుపన్
భరతాత్మజుఁ డాకనిష్ఠుర, శరమున సద్దానిఁ దునిమె శకలంబులు గాన్.

క. అంతటను వీరభద్రుఁడు, దంతంబులు గొఱికికొనుచుఁ దద్రథమును గా
లాంతకుఁడువోలెఁ బదహతి, నింతింతలు గా నొనర్చి యిలపైఁ గూల్చెన్.

ఆ. అపుడు పుష్కలుండు వ్యపగతరథుఁ డయి, నిలిచి భూమిమీఁద నిటలనయన
భటునితోడఁ జేసె బాహుయుద్ధంబును, నాల్గునాళ్లు విరమణంబు లేక. 749

క. అది విస్మయంబుతోడను, త్రిదశులు గనుఁగొనుచు నుండ దివమందు మహీ
కదనము నైదవదినమున, వదలి నభోరణము సేయువాంఛను వారల్. 750

గీ. అంతరిక్షంబునకుఁ బోయి యచట నిలిచి, యొకరి కొకరును దీసిపోవక యొ బాహు
ముష్టిజానుపదాఘాతములను జలిపి, రాహవంబు సురాసురమోహనముగ.

శా. ఆరీతిన్ బ్రవిదారణం బవధి లే కంతంతకున్ దారుణా
కారంబున్ వహియించుచుండఁగను గిన్కన్ వీరభద్రుండు శం
ఖారావం బొనరించి దిగ్గజము లల్లాడంగ ఖండించె దు
ర్వారారామోధనుఁ డైనపుష్కలునిశీర్షంబున్ గృపాణంబునన్. 752

గీ. అట్లు ఖండితమై విగ్రహంబుతోడ, నుహిని గూలుచుం బుష్కలుని మస్తకంబు
పూరితం బయ్యె సంగ్రామభూమి యెల్ల, మేదురములై సహాహాకారనాదములను.

క. అది గనుంగొని శత్రుఘ్నుం, డదరిపడి విషణ్ణచిత్తుఁడై రణభూమిన్
గదలిక లేకుండఁగఁ ద, ద్వదనము నీక్షించి యుండు ధరుఁడై ట్టనియెన్. 754

క. శత్రుఘ్న వీరులకు రణ, ధాత్రీమరణంబు శ్లాఘ్యతమ మనియెడిని
క్షత్రియధర్మము నెఱుఁగవె, పాత్రమె చింతిల్ల నిట్లు ప్రధనక్షితిలోన్. 755

గీ. అసమబలులై నత్రిపురరాక్షసుల మదన, మానకరుఁడై నదక్షుని మాపినట్టి
వీరభద్రునితోడఁ గావించె రణము, నేను నాళులు పుష్కలుఁ డెంతవాఁడొ.

గీ. అట్టివీరాగ్రణి రణంబునందు మడిసి, సుందులకుఁ జింత నొందుట యనుచితంబు
యోద్ధ నయి నేను ముంగల నుండ నీకు, క్షాత్ర తేజంబుఁ జూపంగ సమయ మిదియె.

క. అనవుడు శత్రుఘ్నుం డా, ననమునఁ గ్రోధాగ్ని దప్పుల నారాచములన్
ధనువున సంధించి కప, ర్దిని నెఱిగులు గాఁడ నేసె దృఢముష్టి నయున్. 758

ఉ. అంతటఁ జంద్రచూడుఁడు మదాశుగపంక్తి సడంపఁ గొన్ని దు
ర్దాంతశిలీముఖంబుల యథావిధిఁ గూర్చి వింట నేసె వి
క్రాంతి యెలర్ప నాయుభయకాండములున్ జని వ్యోమసీమ న
త్యంతభయానకంబుగను నాజి నొనర్పఁ గడంగె నచ్చటన్. 759

గీ. అట్టు లామార్గణములు పోరాడుచుండ
విశ్వసంహార మిపుడె కావింపఁబడునొ
యేమొ యనుభీతి గొలుపుచు నెల్లరకును
గడచెఁ బదకొండుదినము లుగ్రములు గాఁగ. 760

గీ. అంత విసువొంది శత్రుఘ్నుఁ డాత్మలోన, ద్వాదశదినంబులందు నీశ్వరుని మీఁద
విడిచె బ్రహ్మాస్త్రము నదంత విశ్వ మెల్ల, నపుడు నపూర్వమవస్థాని హాసంబుఁ బ్రాఁగ. 761

క. అది గని శత్రుఘ్నుఁడు మది, నొదవఁగ నాశ్చర్య మేమియును గోపమి స
మ్మద ముడిగి యుండ నాతని, యెద బ్రహ్మశిరోస్త్రమును మహేశ్వరుఁ డేసెన్. 762

క. ఆయస్త్రము దాఁకుటయును, గాయంబును మఱచి కూలెఁ గినసుక్షితిలో
నాయెడ రామానుజుఁడు వ, లాయనముం జెంద నిజబలంబులు క్షితిన్. 763

క. ఆనల సుపదాదిధరి, శ్రీనరు లెల్లరును రుద్రభృత్యులతోడన్
గావించి సంగరంబును, గానరము దొఱంగి పడిరి కదనస్థలిలోన్. 764

—: శివహనుమద్యుద్ధము :—

సీ. అంతట హనుమంతుఁ డాత్మలో రాముని, స్మరియించుకొనుచును సరుగుదెంచి
కైకొని యొకమహాగ్రావంబు వైచెను, శిథిలమైపోవంగ శివునిరథము
రథము చూర్ణము గాఁగ బ్రమథాధిపుఁడు నంది, నధిరోహణము సేయునంతలోన
సాలంబు నెత్తి భుజాబలంబున వైచె, హరునివక్షంబున ననిలసూతి

గీ. యపుడు క్రోధారుణాక్షుఁడై యంధకారి, త్రిశిఖమును వహ్నికీలాప్రదీపితమును
సూదితారాతియును నైనశూల మెత్తి, సూటిగను వైచె మారుతసూతిమీఁద.
గీ. అంత నాశూలమును బవనాత్మజుండు, పట్టికొని కేల భంజించి పాఱవైచె
నది గనుంగొని ధూర్జటి యాగ్రహమున, శక్తిఁ గైకొని యతనివక్షమున వైచె.
సీ. అంజనానందనుం డా వ్రేటునకు సోలి, నిమిషంబు మరల బోధమును బడసి
యొకమహావృక్షంబు పెకలించి మృడునివ, క్షమునందు వైవంగఁ గనలి శూలి
ముసలాయుధంబుచే మొత్తంగఁ ద్రుంచి యు, ద్దాని మారుతి పర్వతమును వైచెఁ
బర్వతంబును గూల్ప శర్వుండు గడఁగెను, నంతలో శిలలను హనుమ గురిసె
గీ. శిలలు భేదింప శివుఁడు లోఁ దలఁచుచుండు, నంతలో వాలమునఁ గొట్టె ననిలసూతి
తత్ప్రఘాతంబులను నంది త్రాస మొందె, శివశిరశ్చంద్రమోరేఖ శిథిల మయ్యె.
ఉ. అంతట నీశ్వరుండు పవనాత్మజుశక్తికి నాత్మలోపలన్
వింత జనింప ని ట్లనియె వీరవరేణ్య భవద్బలంబు నా
కెంతయు సంతసంబు ఘటియించె వరం బడుగాఁడ గోరు మే
చింతిత మైనఁ దీర్చుటకు సిద్ధుఁడ నై వచియించితిం జుమీ. 768
గీ. అనుటయును నాంజనేయుం డి ట్లనియె దేవ, రామచంద్రప్రసాదసంప్రాప్తివలన
నఖిలసిద్ధులు గలవు నా కైన నీవు, కోర మంటివి గాన నేఁ గోరువాఁడ. 769
గీ. ఇచటఁ బడియున్నమావీరు లెల్ల బ్రతుక, నేఁగి సంజీవనౌషధి నేను దెత్తు
నంతదాఁకను వీరిదేహముల నోము, చుండు మనుచు హరుం డట్లె యుండు ననియె.

—: హనుమంతుఁడు సంజీవనౌషధిం దెచ్చుట :—

సీ. అంతట హనుమంతుఁ డతిశీఘ్రముగ బహు, ద్వీపంబులను దాఁటి వెడలి తుదకు
ద్రోణాద్రి వాలంబుతోఁ బట్టి లాగుచు, నది యూఁగె నట్టట్టు లద్భుతముగ
నపు డందు నెలకొన్న యమరు లెల్లరు భయం, బొంది యే మిది యని క్రిందఁ జూచి
కపి గానఁబడుడు నక్కడఁ గురియించిరి, వానిపై మార్గణవర్షములను
గీ. నంత హనుమంతుఁ డాగ్రహం బంకురింప, వాలమును బెంచి కొట్టె నవ్వారి నెల్లఁ
గొందఱు విచేష్టులై భూమియందుఁ బడిరి, పాఱిపోయిరి కొందఱు భయమువలన.
క. అది యెల్ల నెఱిఁగి శక్రుం, డుదితామర్షమునఁ బనిచె యోధాగ్రణులన్
గుదిగట్టి వానరుని నా, పదములసన్నిధికిఁ దెండు పాయక యనుచున్. 772
క. పనుచుటయును ద్రోణాద్రికిఁ, జని వారలు శూలఖడ్గశక్త్యాదులచే
తను గపివీరునిఁ గొట్టిరి, కనులను నిప్పుకలు రాలఁగాఁ గనుఁగొనుచున్. 773
ఉ. అప్పుడు కాలరుద్రుఁ డన నార్చుచు దేహముఁ బెంచి వాలమున్
ద్రిప్పుచు నక్షసూదనుఁడు నిర్జరయోధులఁ గొట్టసాగె వా
రప్పటువాలఘాతముల కాఁగఁగఁ జాలక యేఁగి వజ్రికిం
జెప్పిరి తత్ప్రతాపమును జిత్తము తత్తఱపాటుఁ జెందఁగన్. 774

చ. అది విని శక్రుఁ డెంతయు భయం బుదయింపఁగ నెట్టకేలకున్
విదిత మొనర్చి గీర్పతికి విన్నఁదనంబున నున్నవార్త నె
య్యది యిఁక దీనికిం దెలుప నైనయుపాయ మటంచు వేడఁగా
మదిని నెఱింగి యాతఁడు సమస్తము యోగవిలోచనంబునన్. 775

క. వెనువెంటఁ బెట్టుకొని యిం, ద్రుని సురలను నరుగుదెంచి ద్రోణాద్రికి వం
దన మొనరిచి మారుతి కి, ట్లనియెను మహనీయ సైఁపు మపరాధంబున్. 776

క. ఇతఁ డింద్రుఁడు వీరలు దే, వతలేను గురుండఁ దీర్ప వచ్చితిమి త్వదీ
ప్సితమును జెప్పుము నావుడు, నతఁ డంతయుఁ జెప్పె శాంతి యావహిలంగన్. 777

గీ. అపుడు శక్రుఁడు ద్రోణాద్రియందు నుండు, నట్టిసంజీవనౌషధి నతని కిచ్చి
సంతసముగొల్పుటయుఁ బ్రభంజనసుతుండు, దానిఁగొనివచ్చి సంగ్రామధామమునకు.

గీ. పతితులై యున్నపుష్కలప్రముఖవీర, తతుల బ్రతికించె సంజీవకరణివలన
నంతటను లేచి యవ్వీరు లాగ్రహమునఁ, దొడఁగి రాహవమునకు శత్రువులతోడ.

—: శత్రుఘ్నుఁడు మోహనాస్త్రముచే వీరమణిని మూర్ఛిల్లఁ జేయుట :—

వ. పుష్కలుండు శుభద్రునితోడను గుశధ్వజుండు చంద్రునితోడను వాయునందనుండు నందితోడను దక్కిన వీరాగ్రణులు తక్కిన శూరాగ్రేసరులతోడను బోరాడుచుండ శత్రుఘ్నుండు మహేశ్వరుని నెదుర్కొన నరుగుచుండుసమయంబున వీరమణి మూర్ఛఁ దేఱి శత్రుఘ్నునిరథంబు చూర్ణీకరించుటయు శత్రుఘ్నుం డాగ్నేయాస్త్రంబుచేఁ దద్బలంబు నెల్ల దహియింపఁ దొడంగె. తద్వారణార్థంబు వీరమణి వారుణాస్త్రంబు నేయుటయు శత్రుఘ్నుండు వాయవ్యాస్త్రంబు నేసె. వీరమణి పర్వతాస్త్రంబు నేయుటయు శత్రుఘ్నుండు వజ్రాస్త్రంబు నేసె. తుదకు వీరమణి బ్రహ్మాస్త్రంబు వింట సంధానించుటయు శత్రుఘ్నుండు యోగదత్తంబగు మోహనాస్త్రంబు ప్రయోగించె. మోహనాస్త్రంబు బ్రహ్మాస్త్రంబును ఖండించి వీరమణిహృదయంబుం జొచ్చుటయు నమ్మహీధవుండు తద్బాణఘాతంబున మూర్ఛితుండై నేలం గూలె. 780

సీ. అంతట శత్రుఘ్నుఁ డాగ్రహంబున రుద్ర, సేనల నెల్ల మూర్ఛిల్లఁ గొట్టి
శివునితో యుద్ధంబు చేయ నచ్చుటయును, గ్రుద్ధుఁడై హరుఁ డెదుర్కొనియె నతని
నప్పు డాహవ మయ్యె నాయిద్దఱకుఁ గూడఁ, దాడనంబులఁ బ్రతితాడనముల
నస్త్రఘాతములఁ బ్రత్యస్త్రఘాతములను, దేవాసురులకును దిగులు పుట్ట

గీ. నంత శత్రుఘ్నుఁ డవిషహ్యమైనశూలి, మగఁటిమికిఁ దాళఁ జాలక మానసమునఁ
దలఁచె రాముని నార్తసంత్రాణపరుని, ధారణాధ్యానయోగవిధానమునను. 781

—: రామచంద్రుఁడు సాక్షాత్కరించుట :—

క. తలఁచినమాత్రముననె మునుఁ, గల నిలిచెను యజ్ఞదీక్ష గలదేహముతో
వెలిఁగించుచు దశదిక్తట, ములు సీతావల్లభుండు ముదితాననుఁడై. 782

క. అది విస్మయ మొదవింపఁగ, మదిలో శత్రుఘ్నుఁ డాత్మమస్తకమును ద
త్పదములపైఁ జేరిచి యొ, ప్పిదముగను నమస్కరించె ధృతధైర్యుండై. 783
క. హనుమంతుఁడు గనుఁగొని రా,ముని బ్రహ్మానందమునను మ్రొక్కి తదంఘ్రుల్
తనశిరముమీఁద జేరిచి, కొని యుబుకుచు నుండె మెయి గగుర్పాటొదవన్.

—: ఈశ్వరుఁడు రాముని నుతించుట. —

గీ. అట్టు లుండంగ యోగిహృద్ధ్యానగమ్యుఁ, డైనరాముని గని కన్నులార శూలి
తత్పదాంభోజములమీఁదఁ దలను వ్రాల్చి, యెఱిఁగి భక్తిప్రపత్తుల నిట్టు లనియె.
క. పురుషుఁడ నీ వొక్కఁడవ, పరుఁడవు ప్రకృతికి నటంచుఁ బలుకుదు రార్యుల్
పరమాత్మ నీమహత్త్వము, నరయఁగ శక్యంబె యస్మదాదుల కెల్లన్. 786
గీ. రూపరహితుండ వయ్యు నిర్గుణుఁడ వయ్యు, జగము లెల్ల సృజింతువు స్రష్ట వగుచుఁ
బాలనము చేయుదువు విష్ణుభావ మొంది, యొనయ హరింతు మాయతో నెనసి నీవ.
క. నీకంటెను బరదైవము, లోకములను లేదు యోగులును మునులును నీ
యాకృతి నంతర్బహిరా, లోకనములఁ జూచుచుంద్రు లోన నెలుపలన్. 788
క. నీవె సమస్తజగంబులు, నీవె జగంబులకు నెల్ల నిర్మాతవు నీ
త్రోవలు బహుచిత్రంబులు, భావింపఁగ నలవి గావు బ్రహ్మాదులకున్. 789
ఆ. పరమపురుష నీకు బ్రహ్మహత్యాఘంబు, గలిగె ననుచు దానిఁ గడపికొనఁగ
నశ్వమేధమఖము నాచరించుచు నుంట, న్యాయముగ విడంబనంబ కాదె. 790
ఆ. తలను దాల్చి యుండఁ ద్వత్పదోదకమును, పాప మెల్ల నేను బాపికొనఁగ
నీకుఁ బాప మేడ నిఖిలపావన లోక, సంగ్రహార్థ మైనచర్య గాక. 791
క. క్షమియింపుము నాయపరా, ధము భక్తావనసముత్సుకుఁ దారసిలితి నీ
సమరమున కేను దీనను, సమకూరెను మేలు భక్తజనులకు నాకున్. 792
క. సామాన్యమె నీదర్శన, మేమాడ్కి లభింపఁ గలుగు నీయు గానియెడన్
స్వామి కృతార్థుల మైతిమి, కామిత మే ముందు నింతకంటెను మాకున్. 793
క. అని పలికి మూర్ఛితుం డగు, జననాథుని మేలుకొలిపె స్వకరస్పర్శం
బున నంత లేచి యాతఁడు, కని రాముని దివ్యదేహకాంతుల నెదుటన్. 794
గీ. విస్మయము నొంది పులకలు వెలయ మేన, నపుడు సాష్టాంగవందనం బాచరించె
నంత సీతామనోహరుం డతనిపైని, దృష్టి సారించుటయు శివుం డిట్టు లనియె.
సీ. స్వామి మున్నితఁ డుజ్జయినీపురంబున, కరిగి క్షిప్రానదియందు మునిఁగి
చలిపి సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబు లచ్చోటఁ, జేరి మహాకాలశివునిగుడికి
నక్కడ ననుఁ గూర్చి యాచరించెఁ దపంబు, విస్మయంబును జెంద విబుధు లెల్ల
నపుడు నేఁ బ్రత్యక్షమై కోరుకొను మంటి, నేవరం బేనియు నిచ్ఛకొలఁద
గీ. ననుటయు నితండు గోరె రాజ్యంబు నొసఁగి
యోముచుండుము నన్నొద్ద నుండి యనుచు

నడుగుటయు నేను దేవపురాధిపత్య
మిచ్చి యితనికిఁ గాపుగా నిచట నుంటి. 796
క. కావున నీతనిరక్షణ, గావించితి నింతవఱకుఁ గడతేఱెను మా
భూవిభుఁడు నిన్నుఁ గాంచుటఁ, గావించినపనికి సార్థకత్వము గలిగెన్. 797
క. అని పలికి మూర్ఛ నొందిన, జననాథునిసుతుల నెల్ల సంజ్ఞాయుతులన్
బొనరించి తనప్రభావం, బున రామునిపాదములకు మ్రొక్కం జేసెన్. 798
క. అంతట వీరమణిక్షితి, కాంతుఁడు ధన్యతను జెందఁ గలిగె ననుచున్
స్వాంతమునఁ దలఁచి తసధన, మంతయును హయంబుతోడ హరి కర్పించెన్.
వ. అప్పుడు రామచంద్రుండు మహేశ్వరునిం జూచి యి ట్లనియె. 800
గీ. భర్గ నీ వొనరించినపనికి మిగుల, సంతసం బయ్యె భక్తరక్షణము సకల
దేవతాధర్మ మగుటను నీనికొఱకు, నుల్లమునఁ బరితాపంబు నొంద వలదు.
క. నామదిలో నీ వుందువు, నీమదిలో నుందు నేను నిజముగ మనకున్
గామరులు భేద మెంతురు, ధీమంతులు గనరు భేదదృష్టిని మనలన్. 802
క. ఏకాకారుల మగుమన, కేకతమున నైన భేద మెనఁ జెంచునొ వాఁ
డాకల్పశతము కుంభీ, పాకంబునఁ గూలు శోకపరవశుఁ డగుచున్. 803
క. నీభక్తులైనవారలు, నాభక్తుల చూవె మఱియు నాభక్తజనుల్
నీభక్తుల చుమి వారిక, నే భేదము లేదు భేద మెంతురు మూఢుల్. 804
క. అని పలిక తిరోధానం, బును జెందెను నిమిషకాలమునఁ జిత్రముగన్
గనుఁగొనుచుండినవారికిఁ, గనఁబడు చున్నట్టు యుండి కన్నులయెదుటన్. 805
గీ. కాన మానవమాత్రుని గాఁ దలంపఁ, దగదు రాముని భక్తసంత్రాణపరుని
నాతఁ డంతర్బహిస్థితుం డగుచు నుండు,సర్వవేళల సర్వదేశములయందు.806
గీ. అంత నా వీరమణి తనుజాన్వితముగ, హయముతోడను బ్రస్థితుం డయ్యె హరుఁడు
తసవిధిని దాను గావించి చనియెఁ బ్రమథ,పరివృతుం డయి కైలాసభవనమునకు.
క. ఈచరితము శ్రోతలకును, వాచకులకు నిచ్చు సకలవాంఛాసిద్ధుల్
మోచనము చేసి యంత, ర్లోచనమాలిన్య మొక్కత్రుటికాలమునన్. 808

—: క్రతుహయము హేమకూటమునం జేరుట :—

గీ. అంతట హయంబు వాయురయంబుతోడ, హేమకూటాచలరిబున కేఁగి యచటఁ
గదలు మెదలించుకంతయుఁ గానరాక,నిలువఁబడిపోయె నొక వనీతలమునందు.
క. అది చూచి యోధు లెల్లరు,నిది యే మిటు లున్న దనుచు నెంతయుఁ బూన్కిన్
బెదరించియు నదలించియుఁ, గదలింపఁగఁ జాలరైరి క్రతుతురగంబున్. 810
క. అటుపిమ్మటఁ బుష్కలుఁడు, తెక్కటిబలమున హయముకాళ్లు గైకొని పై కె
త్తుటకుఁ దొడంగియుఁ జాలక, కటకటఁబడి విడిచెఁ దనదుకడఁకన్ గడకున్.

గీ. అంతట సమీరనందనుం డశ్వమునకుఁ, జుట్టి వాలంబు గట్టిగాఁ బట్టి లాగి
యదిరవంతయుఁ జలనంబు నందకునికిఁ, దనబలంబును గర్హించుకొనుచు నిలిచె.

క. అప్పుడు శత్రుఘ్నుం డా, చొప్పంతయు సరసి చూచి సుమతిని ననఘా
ముప్పు ఘటిల్లె హయం బిట, నిప్పుగిదిని నుంట కేమి హేతువొ చెపుమా. 813

క. అని యడుగ సుమతి యి ట్లని, యెను దేవ పరోక్షవిషయ మెఱుఁగఁగ శక్తుం
డను గాను నేను దీనికి, ననువగు హేతువును మునుల నడుగఁగ వలయున్. 814

క. అని తెలుపఁగ శత్రుఘ్నుఁడు, చని గౌతమమౌనికడకుఁ జలిపి ప్రణామం
బును వినిచి తనయుదంతం, బును గర్తవ్యంబు వేఁడె బోధింపంగన్. 815

గీ. వేఁడుటయు నమ్మహర్షి తద్విధము నెల్ల, ధ్యానదృష్టిని బరికించి తత్క్షణంబ
యిట్టు లనియెను శత్రుఘ్న యెల్లవిషయ, మద్భుతంబుగ నవగతం బయ్యె వినుము.

—: సాత్త్వికచరిత్రకథనము :—

వ. మున్ను గౌడదేశంబునందుఁ గావేరీతీరంబున సాత్త్వికుం డను నొక్కబ్రాహ్మణుం డొక్కనాఁడు పయఃపానంబును నొక్కనాఁడు వాయుభక్షణంబును నొక్క నాఁడు నిరాహారంబునుం గా నియమంబు గావించికొని తత్క్రమంబున బహు కాలంబు ఘోరతపంబు గావించుచుఁ గాలవశంబుచే నొక్కదివసంబున మృత్యువశుండై దేహంబు విడిచి తనపుణ్యపరిపాకంబున దివ్యవిమానంబు నధిష్ఠించి మేరుశిఖరంబున కరిగి యచ్చోట మనోజ్ఞం బగు జంబూవృక్షంబు నాశ్రయించి యుండె. 817

గీ. అట్టు లుండంగ నొక్కనాఁ డచట నున్న, జాంబవతియనునదిలోన సంయమీంద్రు
లచ్చరలతోడ జలకంబు లాడఁ దొడఁగి, రది గనుంగొని సాత్త్వికుం డద్భుతముగ.

గీ. తనమదిని రాగ ముదయింపఁ దాను గూడ, నప్సరఃకాంతలను గూడి యాచరించె
నందు స్వైరవిహార మానందముగను, నిజతపోగర్వమున నవినీతుఁ డగుచు.

గీ. దానవిద్యాతపోధను లైనమౌని, వర్యు లెల్లరుఁ దత్స్వైరవర్తనంబు
సైఁపఁజాలక కనలి రాక్షసుఁడ వగుదు, గాక యని శపియించిరి కడకు వాని.

క. అప్పుడు సాత్త్వికుఁ డాత్మను, నుప్పతిల విషాద మెమియును దోఁపక నా
తప్పు సయిరించి శాపముఁ, ద్రిప్పుం డని పడియె మునివరేణ్యులయెదుటన్. 821

గీ. అంతటను నమ్మహర్షు లి ట్లనిరి నీవు, హేమకూటంబునకు నేఁగి రామతురగ
మేధహయ మచ్చటికి రాఁగ మొదల నీక, నిలుపు మచ్చోట దాని నీబలమువలన.

క. అది కదల కుండుటయు న, య్యదనున రామునిచరిత్ర మంతయు నాలిం
చెద వీవు దాన శాపము, వదలి మరల హేమశైలవాసము గలుగున్. 823

క. అనవుడు వారికి వందన, మొనరించి యతండు చనియె నొయ్యనఁ గానన్
వినిపింపుఁడు రామునిచరి, తను నచ్చట హయము గదలుదాఁకను మీరల్. 824

క. అని చెప్పుటయును విస్మయ, మును శత్రుఘ్నుండు చెంది మునివల్లభ నే
మన వచ్చుఁ గర్మగతులను, దనుజత్వము నొందెఁ ద్రిదివధాముఁడు గూడన్.

గీ. కర్మగతు లెట్టివియొ వానికతనఁ గలుగు, నట్టినరకంబులును వాని ననుభవించి
నట్టివారల నెఱిఁగించునట్టిచిహ్న, ములును సంగ్రహముగను జెప్పుము మహాత్మ.

క. అని వేఁడుటయును గౌతమ, ముని హర్షము నొంది ప్రశ్నమున కాతనిఁ గ
న్గొని యిట్టు లనియె భూవర, వినఁ దగును విచిత్రకర్మవిషయము లెల్లన్. 827

—. కర్మవిపాకకథనము :—

వ. పరదారపరవిత్తపరాపత్యంబుల భోగబుద్ధిచే గ్రహియించువాఁడు కాలపాశబద్ధుండై తామిస్రనరకంబునం గూలఁద్రోయంబడి యచ్చట వర్షసహస్రంబు వఱకును యమయాతనల ననుభవించి పిదప సూకరంబై పుట్టి నానాదుఃఖంబులం గుడిచి తుదకు రోగభూయిష్ఠం బగుకళేబరంబుతో మనుష్యుండై జనియించు. కుటుంబపోషణంబునకై భూతద్రోహంబు గావించువాఁ డంధతామిస్రనరకంబునం బీడితుం డగు. జంతువులను వధియించువాఁడు రౌరవనరకంబునం గూలి రురుమృగంబులచేఁ జీల్పంబడు. పితృద్వేషంబును బ్రాహ్మణద్వేషంబును వహించువాఁడు యోజనాయుతవిస్తృతం బగు కాలసూత్రనరకంబునం గూలు. గోవులయెడ ద్వేషంబు వహియించువాఁడు తద్దేహరోమంబుల యన్ని వర్షసహస్రంబులు మహారౌరవనరకంబునం బడు. దండానర్హుం డగు వానిని దండించునట్టియు బ్రాహ్మణునకు దేహదండనంబు విధించునట్టియు నరేంద్రుండు సూకరముఖు లగుయమకింకరులచే బహునరకంబులందు బహుకాలంబు బాధితుండై పిదపఁ గుయోనులందుఁ బుట్టు. గోబ్రాహ్మణద్రవ్యవృత్తుల బలాత్కారంబున గ్రహించువాఁ డంధకూపనరకంబున నర్దితుం డగు. మధురాన్నంబు దేవతలకు నైవేద్యంబు గావింపకయు సుహృజ్జనంబునకుం బెట్టకయుఁ గేవలంబు దాన భుజియించువాఁడు క్రిమిభోజనం బను ఘోరనరకంబునం బడు. పరులు తనయొద్ద న్యాసంబు గావించినహిరణ్యాదుల నపహరించువాఁడును బ్రహ్మస్వంబు నపహరించువాఁడును సందంశమహానరకంబునం గూలు. ఇతరులను గుర్తింపక స్వదేహంబుమాత్రము పోషించుకొనువాఁడు తప్తతైలం బను నరకంబునం బడు. అగమ్య యగుకాంతను మోహంబుచేఁగాని భార్యాభావంబుచేఁగాని కామించువాఁడు తత్కాంతారూపం బగుతప్తలోహప్రతిమం గౌఁగిలించికొని తప్తలోహం బను నరకంబునం బడు. బలాత్కారంబున వేదమర్యాద నుచ్ఛేదించువాఁడు మాంసశోణితభక్షణంబు గావించుచు వైతరణియందుం గూలు. వృషలిని భార్యఁ గాఁ గైకొని గార్హస్థ్యంబు నాచరించుద్విజుండు పూయోదం బను మహానరకంబునం గూలు. దంభంబున లోకవంచనంబు గావించువాఁడు వైశ

సం బనునరకంబునం గూలు. చౌర్యంబు గావించువారును గృహాదులం దగులఁ బెట్టువారును విషంబు పెట్టువారును గ్రామలుంఠకులును సారమేయాదనం బను ఘోరనరకంబునం గూలుదురు. కూటసాక్ష్యంబు పలుకువాఁడును బలాత్కారంబునఁ బరద్రవ్యంబు హరించువాఁడును నవీచి యనునరకంబునఁ దలక్రిందుగాఁ బడి యుండు. సురాపానంబు గావించువాఁడు తప్తలోహరసంబుం ద్రావలేక యేడ్చుచుఁ దప్తలోహరసనరకంబునం బడి యుండు. స్వవిద్యాచారదర్పితుండై గురువుల నవమానించువాఁడు క్షారనరకంబున నధోముఖుండై పడి యుండు. విశ్వాసఘాతంబు చేయువాఁడు శూలప్రోతం బనునరకంబునం గూలు. కొండెములు సెప్పి పరపీడ గావించువాఁడు దండశూకం బనునరకంబునం బడి దందశూకసందష్టుం డగుచుండు. సవర్ణాంగనను బొందువాఁడు రేతఃపానంబు చేయుచు రేతఃకుల్యానరకంబునం బడి యుండు. ఇంకను ననేకనరకంబుల ననేక పాపు లనుభవింతురు. రామకథాశ్రవణంబు గావింపనివారును పరోపకారంబు సలుపనివారును సకలనరకయాతనలం బడుదురు. ఇచ్చట సుఖంబుగా నుండు వారు స్వర్గమునుండి వచ్చినవార లనియు నిచ్చట దుఃఖంబులును రోగంబులునుం గలిగి యుండువారు నరకంబు లనుభవించి వచ్చినవార లనియును దెలియం దగు. ఇంకఁ బాపచిహ్నంబులం జెప్పెద. వినుము. సురాపానంబు గావించినవారు శ్యామదంతులుగను అభక్ష్యభక్షణంబు గావించినవారు గుల్మోదరులుగను రజస్వలావీక్షితాన్నంబు భుజియించినవారు క్రిమిలోదరులుగను శునకమార్జాలాది సంస్పృష్టాన్నంబుం దినినవారు దుర్గంధదేహులుగను దేవతాదులకు నివేదింపని యాహారంబు భుజించినవా రుదరరోగవంతులుగను బరులయన్నంబు పడఁ గొట్టినవా రజీర్ణరోగులుగను ద్రవ్య ముండియును గదన్నంబు పెట్టినవారు మందాగ్నిరోగులుగను విషంబు పెట్టినవారు ఛర్దిరోగులుగను మార్గనాశనంబు చేసినవారు పాదరోగులుగను బిశునులు శ్వాసరోగులుగను ధూర్తు లపస్మార రోగులుగను బరసంతాపకరులు శూలరోగులుగను దావాగ్నిదాయకులు రక్తాతిసారరోగులుగను. దేవాలయంబునందును జలంబునందును మలవిసర్జనంబు గావించువారు గుదరోగులుగను గర్భపాతంబు గావించువారు క్షయమేహజలోదరరోగులుగను బ్రతిమాభంగంబు గావించువా రప్రతిష్ఠులుగను దుష్టవాదులు ఖండితులుగను బరదూషకులు ఖల్వాటరోగులుగను సభయందుఁ బక్షపాతంబు వహించువారు పక్షవాతరోగులుగను బరవాక్యంబుల హాస్యంబు చేయువారు కాణులుగను హేమహర్తలు కునఖులుగను దామ్రచోరులు దుందిలులుగను గాంస్యహర్తలు తెల్లపొడలకుష్ఠరోగంబు గలవారుగను ద్రపుహర్తలు పింగకేశులు గను సీసహర్తలు శిరోరోగులుగను ఘృతహర్తలు నేత్రరోగులుగను చర్మహర్తలు మేదోవృతులుగను మధుచోరులు బస్తిగంధులుగను లోహహర్తలు బర్బరాం

గులుగను దైలహర్తలు గండమాలరోగులుగను సామాన్నహర్తలు దంతహీనులుగను బక్వాన్నహర్తలు జిహ్వారోగులుగను మాతృగమనంబు చేసినవారు లింగవర్జితులుగను గురుభార్యను బొందినవారు మూత్రకృచ్ఛ్రరోగులుగను స్వసుతాగమనంబు చేసినవారు రక్తకుష్ఠరోగులుగను భగినీగమనంబు గావించినవారు పీతకుష్ఠరోగులుగను భ్రాతృభార్యను గూడినవారు గుల్మకుష్ఠరోగులుగను స్వామిభార్యం గనగూడినవారు దద్రుమండలరోగులుగను నమ్మినవాని భార్యను బొందినవారు గజచర్మరోగులుగను పితృష్వసృగాములు దక్షిణాంగవ్రణులుగను మాతులానిగమనంబు చేసినవారు వామాంగవ్రణులుగను పితృవ్యపత్నిం గూడినవారు గటికుష్ఠరోగులుగను మిత్రభార్యాకాముకులు మృతభార్యులుగను సగోత్రస్త్రీగమనంబు చేసినవారు భగందరరోగులుగను దపస్వినీగమనంబు గావించినవారు ప్రమేహరోగులుగను శ్రోత్రియభార్యాగమనంబు చేసినవారు నాసికావ్రణరోగులుగను దీక్షితస్త్రీగమనంబు చేసినవారు దుష్టరక్తస్రుగ్రోగవంతులుగను స్వజాతిభార్యను గూడినవారు హృదయవ్రణరోగులుగను నున్నతజాతిస్త్రీసంగమంబు గావించినవారు మస్తకవ్రణరోగులుగను బహుయోనిగాములు మూత్రఘాతరోగులుగను నరకాంతంబున జనియింతురు. తత్తత్పురుషసంగమంబు గావించినకతన నింతులును దత్తద్రోగంబులు గలవారై యుందురు. నీకు సంగ్రహంబుగాఁ బాపులవృత్తాంతంబు చెప్పంబడియె. 828

క. వ్రతదానతపస్తీర్థ, క్రతువులు మొదలైనపుణ్యకర్మములును న
చ్యుతచరితశ్రవణంబును, హతమార్పఁగఁ బాపముల నుపాయములు సుమీ.

ఆ. కాని వానిలోన ఘనతరోపాయంబు, విష్ణుచరితములను వినుట యొకటి
సకలపాపపంకసంక్షాళనము చేయఁ, గలది హరికథాపగయె ధ్రువంబు. 830

ఆ. హరి నవజ్ఞ చేయునరుల నెన్నటికిని, బావనముగ నొనరుపంగ లేవు
జాహ్నవియును దీర్ఘశతసహస్రములును, నెట్టిపుణ్యకర్మ మేని యుదకు. 831

క. హరిగాథ నుడువుచుండఁగఁ, బరిహాసము చేయునట్టిపాపాత్ములకున్
దొరకదు విముక్తిమార్గము, నరకంబుననుండి యెన్నినాళుల కైనన్. 832

క. అని విరమించుటయుఁ దపో, ధనునకు శత్రుఘ్నుఁ డెఱిఁగి తత్క్షణమ యను
జ్ఞను బడసి హేమకూటం, బునకు మరల నరుగుదెంచి మోదముతోడన్. 833

క. హనుమత్ప్రముఖులు గడుచున్, వినిపించెను హయము చెంత నిలువంబడి దా
మునిచరిత మద్భుతంబుగ, ననిమిషులు వినంగ వ్యోమయానస్థితులై. 834

—: రామకథాశ్రవణమున సాత్వికుఁడు రాక్షసత్వవిముక్తుఁ డగుట :—

క. అంతట రామచరిత్రం, బంతయు విని శాపముక్తుఁడై సాత్వికుఁ డ
త్యంతానందం బెనయఁగ, స్వాంతంబునఁ బడసి నిర్జరాకారంబున్. 835

గీ. రాజ రామచరిత్రసంశ్రవణమునను, రాక్షసత్వము వదలి స్వర్గమున కేను
బోవుచున్నాఁడ మరల నీపున్నియమున, ననుచు వచియించి రథముపై నధివసించి.
క. చూపఱు లెల్లను విస్మయ, మాపాదిల్లంగ దివికి నరిగెను మింటన్
జూపట్టుచు రవితెఱఁగున, నాపై నటనుండి యధ్వరాశ్వము కదలెన్. 837
వ. అప్పటికిఁ దురగంబు బయలువెడలి సప్తమాసంబు లయ్యె. 838

—: క్రతుహయము కుండలపురముం జేరుట :—

గీ. అట్లు కదలి హయంబు రయంబు మీఱఁ, దిరిగి హిమవద్గిరిప్రాంతదేశములను
నంగవంగకళింగదేశాధిపతుల, పూజలను గొని కుండలపురముఁ జేరె. 839

—: సురథుఁడు క్రతుహయముం బట్టుట :—

గీ. అంతటను దత్పురాధీశుఁ డైనసురథుఁ, డాత్మ నుప్పొంగి పట్టె నాహయము రామ
దర్శనకుతూహలమునఁ దద్దాసుఁ డగుట, నఖిలజనులకు విస్మయ మానవిల్ల. 840
సీ. ఆసమయంబున నతనిధార్మికబుద్ధి, పరిశీలనము చేయుభావమునను
శమనుండు విప్రవేషంబున నాతని, కడ కేఁగుదెంచి యక్కడను నిలిచె
నపుడు దిగ్గన లేచి యాసనంబుననుండి, భూవరుం డాతనిఁ బూజచేసి
ధన్యుఁడ నైతి మీదర్శనంబున దేవ, చెపుము రామకథావిశేషములను
గీ. ననివిధేయతతోడఁ దానడుగుటయును, బ్రాహ్మణుఁడునవ్వుచునునట్లపాఱుఁజూచె
నంతటను మేదినీకాంతుఁ డతనిఁ జూచి, స్వామిహసియింపఁగారణం బేమియనియె.
చ. అనవుడు విప్రుఁ డిట్లనియె నాతనిఁ గాంచి నరేంద్ర నీవు ప
ల్కినను డి నాకు నవ్వు గలిగించెను హేతువు వేఱె లేదు ప్రా
జ్ఞునకును భామరత్వమును జూచుచు నుంటిమి లోకమందు రా
మునికత లేడ నిస్తరణముల్ గలిగించుట యెడఁ జూడఁగన్. 842
గీ. కర్మవశు లైనవారి కేకరణిఁ గలుగుఁ, గర్మఫలమును దప్పింపఁగలుగుశక్తి
కర్మమున స్వర్గమును నరకమును గలుగుఁ, గర్మమునఁ బుట్టు గిట్టును గర్మముననె.
గీ. శతమఖంబుల నొనరించి శతమఖుండు, పొందె నింద్రపదంబును జెందె బ్రహ్మ
సత్యలోకంబు కర్మంబు సలిపి కర్మ, మునను పడసిరి మరుదాదులును సుఖంబు.
గీ. కర్మమునఁ జేసి వంశవృక్షంబుఁ బెరుఁగుఁ, గర్మమునఁ గల్గు గారవాగారవములు
కర్మవిరహిత మైనలోకంబె లేదు, కానఁ గర్మంబె త్రైలోక్యకారణంబు. 845
గీ. విహితకర్మంబునను బ్రభవించు మేలు, కలుగు నవిహితకర్మంబువలనఁ గీడు
కాన గమనించి కర్మమార్గంబు నెల్లఁ, గర్మ మొనరించువానికిఁ గలుగు సుగతి.
మ. అనుడున్ గోపవిఘూర్ణితాక్షులను గోత్రాధీశుఁ డీక్షించి వి
ప్రుని నీ వింక వచింపఁబోవకుము నాకున్ గర్మమార్గంబు నా
శనముం జెందుఫలంబు నిచ్చు నది శంసాపాత్ర మె ట్లయ్యె వే
చను మిచ్చోట వసింపఁగాఁ దగవు నిన్ శాసింతు నిం దుండినన్. 847

క. పడుదురు బ్రహ్మేంద్రాదులు, కడకున్ రామాంఘ్రిభక్తి గలిగినవారల్
పడ రేనాఁటికి నెవరును, బడిరె విభీషణుఁడు ధ్రువుఁడు ప్రహ్లాదుండున్. 848
క. నరమాత్రునిఁగను రాముని, బరిగణన మొనర్చునట్టిపాపాత్ముల ము
ద్గరములచేఁ బ్రహరింతురు, పరేతరాడ్భటులు కట్టి పాశంబులచేన్. 849
క. ఒనరించినయపరాధం, బునకున్ దగు దేహదండమును జేయఁగ నై
నను బ్రాహ్మణుండ వగుటను, నిను మన్నించితిని రాజనీతిజ్ఞతచేన్. 850
క. చను మింక నిచట నుండం, జన దని యార్చుటయు భృత్యజను లతిశీఘ్రం
బున వచ్చి వానికరముల, నొనగూడఁగఁ బట్టి లాగ నుద్యుక్తులు గాన్. 851
క. అతఁడు స్వరూపముఁ దాలిచి, క్షితినాధునియెదుట నిలిచి చిత్రముగను భూ
పతి నీభక్తికి హర్షిం, చితిఁ గోరుము వరము నీయ సిద్ధుఁడ నైతిన్. 852
గీ. అనుటయును మ్రొక్కి సురథుఁ డాతనికి దేవ
నాకు రాముఁడు నిజదర్శనంబు నిచ్చు
నటుకు లేకుండ ముక్తి నీవలన భీతి
యెన్నటికిఁ గల్గకుండంగ నిమ్ము వరము. 853
గీ. అని వరించుటయును నట్ల యగును గాక
యని వచించి యంతర్ధాన మందె యముఁడు
పిదప సురథుండు ధైర్యంబు పెంపుఁ జెంద
యుద్ధసన్నాహయుక్తుఁడై యుండె నంత. 854
వ. శత్రుఘ్నుండు హయంబు సురథమహీపాలగృహీతం బయ్యె నని భటముఖం
బున నాలించి సుమతిం జూచి యిట్లనియె. 855

—: సుమతి శత్రుఘ్నునకు సురథునిచరిత్రముం జెప్పుట :—

గీ. సచివశేఖర సురథునిచరిత మేమొ
చెప్పు మొక్కింత యనుటయుఁ జేతు లొగ్గి
సుమతి శత్రుఘ్నునిమొగంబుఁ జూచి స్వామి
కుండలం బనుపుర మిల నొండు గలదు. 856
ఆ. అదితికుండలములు హర్షభయంబుల, చేత నచటఁ బడినహేతువునను
నేరుపడియె దాని కిలలోనఁ గుండల, మనెడినామధేయ మమలచరిత. 857
క. రామస్మరణము చేయుచుఁ, బ్రేమంబున నుందు రప్పురిన్ జను లెల్లన్
క్షేమములు దప్ప వారికి, క్షామములు ఘటిల్ల వెట్టికాలమునందున్. 858
క. అనుదినమును దులసీపూ, జనమును నశ్వత్థవృక్షసంసేవనమున్
బొనరించు చుందు రచ్చటి, జనములు గ్రోలుచును రామచరితామృతమున్.
క. రామప్రతిమలఁ గోడను, రామాలయశతము లచట రాజిలుచుండున్
గామితము లెల్ల దీర్చుచుఁ, బ్రేమమున భజించుచుండుప్రియభక్తులకున్. 860

క. రామధ్యానము దక్కఁగఁ, గామఫలస్మరణ మెదను గన రాదు వచో
ధామమునఁ దక్క రాముని, నామము కలహోక్తి లేదు నరులకు నచటన్.

క. రామచరిత్రాకర్ణన, కామిత మొక్కండు దక్కఁ గలుగదు వ్యసన
వ్యామోహ మించు కేనియు, నామతిలదు నీతిభంగ మచటిజనులకున్. 862

క. పరదారపరధనంబుల, హరియించుట నిష్ఠురక్రియాలంపటులై
తిరుగుటయు నచటిజనులకుఁ, బరిచితములు గావు ధర్మపథములు గామిన్. 863

క. ఆనగరమునకు సురథుడు, నా నొక్కమహీధవుండు నాథుండై రా
మానుజ ధర్మము లేశం, బేనియుఁ గొఱవడక ప్రజల నేలుచు నుండున్. 864

క. శిరమునఁ దులసియు వాక్కున, హరినామము గలిగియుండు ననవరతము నా
నరనాయకుండు ధర్మమె, ధరణిం గనఁబడునో యేమొ తద్రూపమునన్. 865

ఆ. అతనిరాజ్యమందు నల్పపాతక మేని, లేనికారణమునఁ గానఁబడరు
మరణ మొందఁబోవుమర్త్యులకనులకు, నీలదేహు లైనకాలభటులు. 866

గీ. అతని కధికబలంబు సంప్రాప్త మయ్యె, నచ్యుతధ్యానమునఁ జేసి యందువలన
నశ్వమును బట్టె నేని పోరాడుఁ గాని, విడువఁ డొకమాత్రమున నని విన్నవించె.

క. అది విని శత్రుఘ్నుం డం, గదుని నతనికడకుఁ బనిచెఁ గ్రతుతురగంబున్
వదలు మటు గానియెడలను, వదలెదు ప్రాణముల ననుచు వాక్రుచ్చుటకై. 868

క. పనుచుటయును నంగదుఁ డా, జననాథునికడకుఁ బోయి సరగున శత్రు
ఘ్నునివాక్యములను వినుచుట, యును సురథుం డిట్టు లనియె నుత్తమఫణితిన్.

క. మారామునిదర్శనమును, గోరి తురంగమును బట్టికొంటిని యది చే
కూరెడిదాఁకను విడువను, వీరాగ్రేసరులు వచ్చి వేఁడిన హయమున్. 870

గీ. అనుటయును నంగదుం డిట్టు లనియె రాజ, వృద్ధభావంబుకతన నీబుద్ధి చెడియెఁ
దురగసంరక్షకుండు శత్రుఘ్నుఁ డనుట, వినియు నీ విట్లు పలుకుట వెఱ్ఱి గాదె.

గీ. హత మొనర్చె విద్యున్మాలి యనెడిఘోర
దానవునిఁ బీఁచ మడఁచె మాంధాతృశత్రు
వైనలవణాసురునిఁ జంపె నధికబలుల
నెందఱనొ వింటె శత్రుఘ్నుఁ డెంతవాఁడొ. 872

సీ. సురలు బెగ్గిల ద్రోణగిరిని వాలంబుచే, నుఱ్ఱూఁత లూఁపినయుగ్రమూర్తి
యక్షుం డనెడిరాక్షసాగ్రణి నవలీలఁ, జదిమివైచినమహాశౌర్యరాశి
సత్రికూటం బైనరాత్రించరపురంబు, దగ్ధంబు చేసినధైర్యశాలి
శతయోజనంబులసాగరంబును నొక్క, పెట్టున లంఘించినట్టిజెట్టి

గీ. యుద్ధమున రుద్రగణముల నోటుపఱచి, శివునిచే మెప్పు నొందినచేవకాఁడు
రామభక్తుఁడు దుష్టమర్దనచణుండు, శ్వసనతనయుండు వాజిరక్షకుఁడు వింటె.

సీ. జన్యమున వీరభద్రుని సంతసింపఁ, జేసినఘనుండు శత్రుసంతాపకరుఁడు
నిరుపమానప్రతాపుఁడు భరతసూతి, సప్తతంతుతురంగరక్షకుఁడు వింటె. 874

సీ. పృథివి యెల్లను నొక్కసారిగను మ్రింగు, నట్టిశక్తులతో నిల నవతరించి
నట్టిసుగ్రీవముఖవానరాగ్రగణ్యు, లశ్వసంరక్షకులు వింటె యవనినాథ. 875

వ. కుశధ్వజనీలరత్నప్రతాపాగ్ర్యరిపుతాపవీరమణిసుబాహుసుమదవిమలసత్యవదు
గ్రాశ్వాదిరాజవీరాగ్రేసరులు సైంధవపాలకులుగా నున్నవారు. 876

సీ. అట్టివీరవరయోధు లున్నట్టికడను, మశకకల్పుండ వీ వెంత మానవేంద్ర
నట్టిబింకంబు లేటికి వాహనంబు, నిచ్చి రామానుజునియండఁ జొచ్చి మనుము.

క. అనుటయుఁ గోపంబున ని, ట్లనియెను సురథుండు దూత వని నిన్ను క్షమిం
చినవాఁడ నేఁడు పొమ్మిఁక, వనచర చూచెదను గాక వారలశక్తుల్. 878

క. అనవుఁడు నంగదుఁ డాక్షణ, ముననే యరుగుదెంచి సురథభూపాలుం డా
డినమాట లెల్ల శత్రు, ఘ్నునకు నివేదించె దాత్యకోపిమఁ డగుటన్. 879

—: శత్రుఘ్నాదులకును సురథాదులకును ఘోరయుద్ధ మగుట :—

సీ. అంత శత్రుఘ్నుఁ డాగ్రహం బావహిల్ల, భూనభోంతర మంతయు బోరుబోరు
మనఁగఁ గొట్టించె రణభేరులను విరోధి, వర్గముల కెల్ల సంగరాహ్వానముగను.

వ. అంతట సురథమహీపాలుండు చతురంగబలోపేతుండై చంపకమోహకరిపుం
జయదుర్వారప్రతాపిబలమోదకహర్యక్షసహదేవభూరిదేవాసుతాపను లనుదశ
తనూజులతోడ రథం బెక్కి సంగ్రామరంగంబునం బ్రవేశించి శంఖనాదంబు
గావించె. 881

క. అపు డుభయపక్షయోధులు, నిపుణముగ ననేకశస్త్రనివహంబులతో
నపరిమితాయోధనమున, కుపక్రమింపంగ నుండి రుద్యతు లగుచున్. 882

వ. అయ్యవసరంబునఁ జంపకునితోడఁ బుష్కలుండును మోహకునితోడఁ గుశ
ధ్వజుండును రిపుంజయునితోడ విమలుండును దుర్వారునితోడ సుబాహుండును
ప్రతాపితోడఁ బ్రతాపాగ్ర్యుండును బలమోదకునితోడ నంగదుండును హర్య
క్షునితోడ నీలరత్నుండును సహదేవునితోడ సత్యవంతుండును భూరిదేవునితోడ
వీరమణియును నసుతాపునితోడ నుగ్రాశ్వుండును మఱియు ననేకవీరాగ్రే
సరులతోడ ననేకవీరాగ్రగణ్యులును మార్కొని ఘోరయుద్ధంబు గావింపం
దొడంగిరి. 883

సీ. అపుడు పుష్కలచంపకాహ్వయుల కయ్యె, దారుణాకార మగుప్రవిదారణంబు
సమధికము లైనబాణవర్షములతోడ, సురలకును గూడ నాశ్చర్యకరము గాఁగ.

సీ. కడకు బ్రహ్మాస్త్ర మేసెఁ బుష్కలుఁడు విసివి
చంపకునిమీఁద నత్యంతసాహసమునఁ

జంపకుండును దానితో సరిగఁ బోరఁ
గెరలి బ్రహ్మాస్త్రమునె ప్రయోగించె నంత. 885

క. ఆయుభయబ్రహ్మాస్త్రము, లాయెడ నేకీభవించి యన్యాస్త్రములన్
మాయ మొనరింపఁ దొడఁగెను, స్వీయమహఃపుంజములను జిత్రము గాఁగన్. 886

క. అది పుష్కలుండు గనుఁగొని, చెదరనిధైర్యంబుతోడ శితసాయకముల్
గదియించి వింట నేసెను, సదమద మొనరించుపూన్కిఁ జంపకునిపయిన్. 887

శా. అంతన్ జంపకుఁ డాశిలీముఖసమూహంబున్ నివారించి యే
కాంతం బైనమనంబుతో రఘుపతిన్ ధ్యానించుచున్ వింట న
త్యంతాశ్చర్యకరంబుగా నిలిపి రామాస్త్రంబు నేసెన్ రిపు
స్వాంతంబుల్ చెదరంగఁ బుష్కలునిపై నన్యాస్త్రముల్ చాలమిన్. 888

క. ఏయుటయును రామాస్త్రం, బాయెడ బంధించెఁ బుష్కలాంగంబును భ
క్తాయత్తుఁడు రాఘవుఁ డను, చాయ నెఱింగించునట్లు సకలజనులకున్. 889

వ. అంతటఁ బుష్కలుండు మంత్రబద్ధం బైనయురగంబువోలె రామాస్త్రబద్ధుం డై
వివశుం డగుటయుఁ జంపకుండు తత్క్షణంబ యాతనిఁ ద్రాళ్ళం గట్టి తనరథంబున
నిడికొని పురంబునకుం బోవ నుంకించుచుండ నంజనానందనుండు తీవ్రవేగం
బున వాని నడ్డగించె. 890

క. అవరోధింపఁగ నపుడ, య్యవనీశ్వరసుతుఁడు నిష్ఠురాశుగపంక్తిన్
దవిలించి వింట నేసెను, బవనతనూభవునిమేను పఱియలుగాఁగన్. 891

క. వ్రేటులు దిని పవనాత్మజుఁ, డోటు వడక యెత్తి సాల మొకఁ డాతనిపై
సూటిగ వైచుటయును నా, పోటరి ఖండించె బాణములచే దానిన్. 892

క. అది చూచి పవనసూనుఁడు, మదగజమును వైచె నతనిమస్తకముపయిన్
విదళించి చంపకుం డొక, ప్రదరంబున దాని భూమిపైఁ బడవైచెన్. 893

గీ. అపుడు మారుతి కురియించె నతనిపైని, నశనికల్పంబు లగుబృహదశ్మములను
సంతతను బాణయంత్రికనద్భుతముగఁ, జూర్ణ మొనరించె నవి యెల్ల సురథసూతి.

క. హనుమంతుఁ డపుడు వాలం, బును బెంపు వహింపఁ జేసి భూమీశ్వరనం
దనునిఁ బ్రహరించె దానను, దను వెల్లను బగిలి రక్తధారలు గాఱన్. 895

వ. అంతటఁ జంపకుండు తద్వాలంబు ఛిన్నభిన్నంబుగా నిష్ఠురమార్గణంబులచేఁ
గొట్టుటయు నంజనానందనుం డాగ్రహంబున నుగ్రుం డై చంపకునిఁ బాదంబుచే
నేల కంటం గొట్టె చంపకుండు తత్ప్రహారంబున కోడక తోడన లేచి తల్లాం
గూలంబుఁ గేలం బట్టికొని గిరగిరం ద్రిప్ప దిమ్మదిరిగి పవమానతనూభవుండు
పదాఘాతంబులచే నెట్ట కేలకు వాలంబు వదలించికొని బెబ్బులివోలె బిట్టార్చి
తత్పదద్వయంబుం బట్టికొని యుప్పరంబున కెగసి నేలకుం గొట్టుటయుఁ జంప
కుండు దత్ప్రహారంబు సైఁపం జాలక రణాంగణంబునం బడి మూర్ఛితుం డయ్యె.

గీ. అపుడు విడిపించె గంధవాహాత్మజుండు, చంపకరథంబునందుఁ బాశములచేతఁ
గట్టువడియున్నయట్టిపుష్కలుని స్వీయ, సైన్యజయనాదములు నిండ సకలదిశల.

—: సురథుఁడు హనుమదాదులను బంధించుట :—

సీ. అంతట సురథక్ష్మాధీశ్వరుఁడు వింట, సంధించి బహు వైనసాయకములు
కురియించెఁ గరువలికొడుకుపై ఘోరధా, రావర్షమట్లు విశ్రాంతి లేక
యంజనాతనయుఁ డయ్యది లెక్క సేయక, వాలంబుఁ ద్రిప్పుచు లీలతోడఁ
జనుదెంచి సురథునిసవిధంబునకు వాని, విలు లాగికొని కేల విఱిచివైచె
గీ. నంత సురథుఁడు విస్మయం బావహిల్లఁ, గైకొని మఱొక్కచాప మాతూణమునంద
శరము సంధించుటయుఁ జూచి శ్వసనసూతి, వేగమున లాగికొని దాని విఱిచివైచె.
గీ. అంత ఆతఁడు మఱొక్కశరాసనంబు, గొనుఁడు నదియును గాడుపుఁగొడుకు విఱిచె
గ్రహణమును భంజనమును నాకరణి జరుగ, నంతరించె నశీతిశరాసనములు. 899
గీ. అపుడు సురథుండు క్రోధతామ్రాక్షుఁ డగుచు
నుగ్రశక్తిని గొని వానియురము వ్రేయఁ
బవనసూనుండు పడి నేలపైని మరల
నపుడె యుత్థితుఁడై కోప మతిశయిల్ల. 900
గీ. ఎగసి ఆతనిరథంబుపై కెత్తి కేల, నంతరిక్షంబునకుఁ బోయి యచటనుండి
విసుచుటయును శతాంగంబు పుడమిమీఁదఁ, బడితురంగయుతంబుగ బ్రద్దలయ్యె.
క. ఆరథము బ్రద్దలగుటయు, భూరమణుఁడు నవశతాంగమును నెక్కంగన్
మారుతి పదఘాతమున వి, దారణ మొనరించి కూల్చె ధరపై దానిన్. 902
గీ. అపుడుసురథుండు వేఱొక్కయరద మెక్క, గాలికొమరుఁడు దానిముక్కలుగఁ జేసె
నట్లు నలువదితొమ్మిది స్యందనములు, చక్కడఁగె వారొనర్చిన చర్యవలన. 903
గీ. అపుడు సురథుండు విస్మయం బంది వాయు, సుతునిశక్తికి నాతనిఁ జూచి వీర
చేసితివి దుష్కరంబైన చేఁత నీకు, సాటియగు జెట్టి లేఁడు ముజ్జగములందు. 904
క. కనుఁగొను మిఁక నాశక్తిని, గనఁబఱచెద ననుచుఁ బలికి కపివీరునిమీఁ
దను బాశుపతాస్త్రము నే, సెను దనవీర్యంబు సుప్రసిద్ధము గాఁగన్. 905
క. ఆయస్త్రము సోఁకుటయును, వాయుతనూభవుఁడు చెంది వైవశ్యంబున్
జేయునది లేక రాముని, సాయముగఁ దలంచికొనియె స్వాంతములోనన్. 906
క. తలఁచికొనినమాత్రముననె, తొలఁగెను బాశుపతశక్తి తొలఁగెను దానం
గలిగిన బేతాళగణం, బులును బిశాచములు భూతములుఁ బ్రేతములున్. 907
గీ. అంత నాత్తబలుం డయి యనిలసూతి, యవనిపతితోడ మరలఁ బూర్వాధికముగ
సంగరము చేయసాగుడు క్ష్మావిభుండు, వదలె బ్రహ్మాస్త్రమును గపివరునిపైకి.
క. అది వచ్చుచుంటయును గని, వదనంబును దెఱచి ప్లవగవర్యుఁడు దానిన్
గదలంగ నీక మ్రింగెను, బదపడి సురథుండు సిగ్గుపా టొదవంగన్. 909

క. రాముని దలఁచుచు వింటను, రామాస్త్రముఁ గూర్చి యేసె రయమునఁ బ్లవగ
గ్రామణిపైఁ దద్బద్ధుం, డై మహిపై నొరగె సూరతాత్మజుఁ డంతన్. 910

క. అది గనుఁగొని పుష్కలుఁ డేద, నుదయింపఁ జలంబు వింట నుగ్రాస్త్రములన్
గదియించి వదలె విభుపైఁ, గదనమహీరంగ మెల్ల గజగజ వడఁకన్. 911

గీ. అపుడు సురథుఁడు వానివీర్యమున కెదను, మెచ్చికొనుచును ధనువున మేటికోల
యొకఁడు సంధింపఁ బుష్కలుం డుద్ధతముగ, నొక్కశరమున దానిని వ్రక్కలించె.

గీ. అంత సురథుండు వేఱొక్కయమ్ము గొనఁగ, మరల దానిని ఖండించె భరతసూతి
యపుడు సురథుండు విసివి తీక్ష్ణాగ్ర మైన, నారసము వానియురమున నాఁట నేసె.

క. అది తాఁకి భరతసూనుఁడు, కదనక్షితియందుఁ బడియె గతచేష్టుండై
పదపడి శత్రుఘ్నుఁడు శర, కదంబమును వింటఁ గూర్చి కడు వేగమునన్. 914

క. అరుదెంచి సురథధాత్రీ, వరునిపయిం గురిసె బాణవర్షము సంతన్
సురథుఁడు శత్రుఘ్నునిమెయి, శరములచే నించె విదితశౌర్యుం డగుచున్.

క. అంతట శత్రుఘ్నుం డ, త్యంతక్రోధమున నేసె నాగ్నేయాస్త్రం
బంతము నొందఁగఁ దచ్ఛర, సంతతి యంతయును నొక్కక్షణకాలమునన్.

క. దానిని వారించుటకై, భూనాథుఁడు వారుణాస్త్రమును నేయుఁడు రా
మానుజుఁడు మోహనాస్త్రము, సేనలు ప్రభువులును నిద్ర చెందఁగ నేసెన్.

క. సురథుం డంతట రాముని, స్మరియించుచు లోన దాని శకలంబులు గా
ధరపైఁ బడఁ గూలిచె నొక, శరమున నొక్కింత యేని శ్రమపడకుండన్.

క. అది విస్మయ మొదవింపఁగ, మదిలో శత్రుఘ్నుఁ డధికమాత్సర్యమునన్
విదళితలవణాసుర మగు, ప్రదరంబున నేసె సురథపార్థివమౌళిన్. 919

క. ఆయమ్ము దాఁకుటయుఁ దన, యాయమ్మును క్షణము మూర్ఛ నంది రథమ్ముపై
నాయనల లేచి మఱియొక, సాయకమును సురథుఁ డేసె శత్రుఘ్నునిపై.

గీ. అపుడు శత్రుఘ్నుఁ డాతనియమ్ము విఱువ, ఖండములు రెండుగనునగ్రఖండ మేఁగు
దెంచిజవమునహృదయంబుచించుటయును, బడియెఁ దానురణక్షితినొడలు మఱచి.

క. అంతట సుగ్రీవుం డ, త్యంతక్రోధమున నద్రు లవనీరుహముల్
దొంతులుగఁ దెచ్చి ధరణీ, కాంతునిపై వైచె దెసలు గడగడ వడఁకన్. 922

మ. అవి యెల్లన్ సురథుండు తూపులను ఛిన్నాభిన్నముల్ సేసి రా
ఘవపాదాబ్జములన్ స్మరించుచు నమోఘం బైన రామాస్త్రమున్
దవులం జేసి శరాసనంబున మహాధైర్యంబుతో నేసెఁ ద
త్ప్లవగాధీశునిమీఁద దిక్తటము లెల్లన్ దల్లడం బొందఁగన్. 923

గీ. అంతటను వానరేంద్రుఁ డయ్యస్త్రమునను, బద్ధుఁడై లోహశృంఖలాబద్ధ మైన
సింధురమువోలె నేమియుఁ జేయ లేక, చింతిలఁ దొడంగె లోలోన సిగ్గువడుచు.

క. అటు లుండ సురథతనయులు, పటుశరముల మిగిలినట్టిపరసైనికుల ను
త్కటముగను గొట్టి కూల్చిరి, ప్రకటితస్ఫూర్తు లగుచుఁ బ్రధనధూళిని బ్రుంగన్.

గీ. అపుడు సురథుండు రథములయందు వారి, నందఱను నుంచికొని మహానందమునను
స్వపురమున కేఁగి కనుఁగొని శ్వసనసుతుని, నీప్సితముదీర్చుకొనుకోర్కె నిట్టులనియె.

గీ. పవననందన జానకీపతిని నొక్క, సారి కనులారఁ గనుఁగొనఁ గోరి మిమ్ము
బద్ధుల నొనర్చితిని రామభద్రుఁ డొకఁడె, శరణ మింక మీకు నాకును దరికిఁ జేర.

—: రాముఁడు దర్శన మిచ్చుట :—

క. అనుటయు వాయుసుతుం డా, తనిమాటలు గొలుప సమ్మదము స్మరియించెన్
మనమున రాముని భక్తా, వనశీలుని భక్తిపారవశ్యముతోడన్. 928

క. స్మరియించిన మఱుక్షణమున, పరివారముతోడ రామభద్రుండు వేడ్కన్
దరిసెనము నొసఁగె విస్మయ, కరముగ నెల్లరకు నేక కాలమునందున్. 929

గీ. అపుడు సురథుండు రామునియడుగులందుఁ, బడియె భక్తివశంబున నొడలు మఱచి
సొమ్మసిల్లినవారలు సొమ్మఁదేఱి, బంధములు వీగి బద్ధులు ప్రణతు లైరి. 930

క. అంతట వారల నెల్లను, సంతసమున లేవ నెత్తి జనకతనూజా
కాంతుఁడు గని సకరుణముగ, నంతర్ధానంబు నొందె నతిచిత్రముగన్. 931

వ. అంత సురథమహీపాలుండు రామచంద్రసందర్శనంబునఁ దనజన్మంబు చరితార్థం
బయ్యె నని యానందించుచు శత్రుఘ్నునకు మఖహయసమేతంబుగా స్వరా
జ్యంబు సమర్పించి పుత్రసహితంబుగా సైంధవంబు వెంటఁ జనుదెంచుట కుద్యు
క్తుండై యుండ శత్రుఘ్నుండు తదుద్యమంబునకు సంతసించి తద్రాజ్యంబునఁ
జంపకునిఁ బ్రతిష్ఠాపించి విజయభేరీశంఖనాదంబులతోడ నశ్వంబును విడిచె. 932

—: క్రతుహయంబు వాల్మీక్యాశ్రమంబుఁ జేరుట :—

ఆ. విడుచుటయు హయంబు వివిధదేశంబులు, తిరిగి తిరిగి గాంగతీరమందుఁ
గనులపండువుగను గ్రాలెడివాల్మీకి, యాశ్రమంబుఁ జేరి యచట నిలిచె. 933

—: లవుఁడు క్రతుహయముం బట్టి కట్టివైచుట :—

సీ. నిలిచిన హయమును దిలకించి లవుఁడు సో, త్సాహుఁడై మునిపుత్రసహితముగను
దానిచెంతకుఁ జని తత్కాలమున వీరా, జిల్లుచుండినపత్ర మెల్లఁ జదివి
శాత్ర తేజము బహిర్గత మయ్యెనో యనంగఁ, గనులనుండి కృశానుకణము లురల
రాముఁ డెవ్వఁడో వానిభ్రాత యెవ్వఁడో వారి, గర్వంబు సర్వంబు గాంతుఁ గాక

గీ. యని వచించుచు సైదోడు లబ్రపడఁగ, నెగసి పంచాస్యపోతంబుపగిది వాజి
కేసరంబులు పట్టి లాగికొని వచ్చి, కదల కుండంగ నొకచోటఁ గట్టివైచె. 934

ఆ. అది యెఱింగి వేగ హయరక్షకులు వచ్చి, కట్టఁబడినహరిని గాంచి యెదుట
నెవఁడు కాలపురికి నేగఁ దలంచి యీ, హయము నిచటఁ గట్టె ననుచు నార్వ.

క. లవుఁ డిట్టు లనియె వారల, సవిధంబున కేఁగి సశరచాపధరుండై
యెవఁ డైన నేమి కట్టెను, బావ రుండినయెడల విడిచిపుచ్చెదు దీనిన్. 936

క. అనవుడు హయరక్షకు లా, తనిమాటలు బాలభాషితము లని లక్ష్యం
బొనరింపక హయసవిధం, బునకుం జనుచుండ విడిచిపుచ్చెడిపూన్కిన్. 937

క. అతఁడు వింటను గూర్చి సి, శాతశిలీముఖములను వెసన్ విడుచుటయున్
జేతులు దెగి వా రెల్లరుఁ, గాతరులై చనిరి స్వాధికారులకడకున్. 938

—: కుశలవజననవృత్తాంతకథనము :—

క. అని చెప్పుటయును వాత్స్యా, యనుఁ డబ్బుర మంది ఫణికులాధీశ లవుం
డనుపమవిక్రముఁ డని తోఁ, చెను వానిచరిత్ర మెమొ చెప్పుము నాకున్.

క. అని యడుగుటయును శేషుఁడు, మనమున సంతోష మొంది మౌనీంద్ర వచిం
తును విను మయోధ్యలో ము, న్నినవంశోత్తముఁడు రాజ్య మేలుచు నుండెన్.

గీ. అట్టు లుండంగ గర్భమై యైదునెలలు
గడచుటయు జానకికి నామెకళను జూచి
సంతసము నొందుచును రామచంద్రుఁ డిట్టు
లనియె నేకాంతమున నొక్కదినమునందు. 941

ఆ. కలికి నీకుఁ దీర్పవలసినదోహదం, బేమి గలదొ చెప్పు మేను దీర్తుఁ
గాల మిదియ చూవె కాంతలు గోరంగ, దయితు లైనవారు దానిఁ దీర్ప.

క. అనవుడు జానకి నమ్రా, ననయై యి ట్లనియె నాథ నాకు సమస్తం
బును గలదు మీకృపావశ, మునఁ గోరఁగ నేమి చిత్తమునఁ గల దింకన్.

క. మీవంటిభర్త దొరకిన, భావిని కేలోప ముండుఁ బ్రార్థించుటకున్
భావంబున నే దేనియుఁ, గావలసిన దున్నఁ గాక కలుగును వాంఛల్. 944

క. ఐనను మీ రడిగితి ర, ద్దానను జెప్పెదను నాథ తాపససతులన్
గాననములందుఁ గాంచితి, నానాళులలోన రిక్తహస్తంబులతోన్. 945

గీ. ఇపుడు దైవంబు భాగ్యము నిచ్చెఁ గావఁ, గాంచి వారిని మరల నీకాలమందుఁ
దనివిదీరంగఁ బూర్ణహస్తములతోడఁ, బూజ గావింపఁగా నాకు బుద్ధి వొడమె.

గీ. అనుటయును రామభద్రుఁ డి ట్లనియెఁ దన్వి, సముచితం బైననీదోహదమున కేను
సంతసించితి నీవును సంతసింపు, మనిచెదను రేపు నీకోరినట్ల నిమ్ము. 947

క. అనుటయు మైథిలి హర్షం, బున జెందుచు లోన నిదురవోయె సుఖముగన్
మునుపోలెఁ బ్రణిధు లాశే, యిని గూడను దిరుగసాగి రెల్లపురంబున్. 948

—: గూఢచారులు పురవృత్తాంతములు తెలిసికొని రామున కెఱింగించుట :—

వ. అట్లు గూఢచారు లచ్చటచ్చటం దిరుగుచు మనుష్యభాషణంబులు వినంబడు
టంజేసి యొక్కగృహంబుకడ వీను లొగ్గి నిలువంబడి యుండ నంతఁ దద్గేహం
బునఁ బాలునకుఁ బా లిచ్చుచు నింతి యొక్కరిత యి ట్లనియె. 949

సీ. సంసారవార్ధినిస్తారకుం డగురాముఁ, డేతదయోధ్యాపురీశ్వరుండు
తత్స్మరణధ్యానదర్శనాదులచేత, జన్మాంతరము రాదు జంతువులకు
జన్మంబు రాకున్న సమకూరఁబోవదు, తల్లిదుగ్ధంబును ద్రావ వీలు
కానఁ ద్రావుము బిడ్డ కడుపు నిండఁగఁ బాలు, దొరకవు ద్రోలంగ మరల నీకు

గీ. ననుడుఁ జారులు కర్ణరసాయనముగ, విని తదీయోక్తులను హర్షమును వహించి
యచటనుండి మఱొక్కగేహంబుకడకు, నరిగి కూర్చుండి రచట రహస్యముగను.

సీ. ఆగృహంబున నొక్కయంబుజాయతనేత్ర, పర్యంకమున నున్నపతినిఁ జూచి
నాథ నీమదనసుందరవిగ్రహముఁ జూడఁ, గన్పట్టె రామవిగ్రహము నాఁగ
ననుటయు నాతఁ డి ట్లనియె సాధ్వి నిజంబ, సతులకు రాముఁడె స్వప్రియుండు
కాని కీటమువంటినే నేడ బ్రహ్మాది, భావితుం డగురామభద్రుఁ డేడ

గీ. నేడ ఖద్యోత మాదిత్యుఁ డేడ శశక, మేడ హరి యేడఁ గుల్యాంబు వేడ గంగ
యేడ గుంజాలతాగృహ మేడ మేరు, వేడ రామునిఁ బోల నే నెంతవాఁడ.

క. అనుటయు సత్యము వాక్రు, చ్చితివని కతమున నాలతాంగి చేరిచికొని యా
తనిఁ దనకౌఁగిట నలరిం, చెను నంతటఁ జనిరి సంతసించుచుఁ జారుల్. 952

వ. అట్లు చని గూఢచారులు మఱియొక్కభవనంబుకడ నిలువంబడి యుండఁ దద్భవ
నంబున నొక్కలతాంగి పతితోడ శయ్యాతలంబునం గూర్చుండి వీణాస్వానం
బునఁ దనకంఠస్వరంబు మేళగించి గీతరూపంబున శ్రవణపేయంబుగా రాముండు
గావించిన సేతుబంధరావణవధాద్యద్భుతకార్యంబులం గొనియాడి. 953

గీ. ప్రజలఁ బుత్రులఁ బోలెఁ గాపాడునట్టి
రామచంద్రుండు ప్రభువుగాఁ బ్రాప్త మగుట
మున్ను మన మాచరించినపున్నెమునకు
ఫలమె సుమి నాథ యని తుదిఁ బలుకుటయును. 954

ఆ. కాంతుఁ డిట్టు లనియెఁ గలికి సామాన్యప్ర, భుండు గాఁడు రాఘవుండు సృష్టి
కరుఁ డతండె వృద్ధికారకుఁ డాతండె, విలయకరుఁ డతండె విశ్వములకు. 955

క. దుష్టులసంహారంబును, శిష్టులపరిపాలనమును జేయఁగ వేఁడన్
స్రష్టృప్రముఖులు హరి తద, భీష్టక్రియ నవతరించె నిల రాఘవుఁడై. 956

క. అమ్మహనీయునిముఖప, ద్మమ్మును గనుఁగొనుచు సతము ధన్యుల మగుభా
గ్యమ్ము సమకూరె నీనగ, రమ్మున నుంపుటను మనకు రాకేందుముఖీ, 957

క. అని చాలించుటయును దమ, మనముల సంతోష మొదవ మఱియొక గేహం
బును దరిసి గూఢచారులు, కనఁబడ కుండంగ నిలువఁగా నచ్చోటన్. 958

సీ. ఆగృహంబున నొక్కయజ్ఞాత్మి తనభర్త, తోడఁ బాచికలాడ ప్రోడ యగుట
నేను గెల్చితి నాకు నిమ్ము నీసర్వస్వ, మని సాగె నిర్బంధ మొనరుపంగ
నపుడు తద్వల్లభుం డతివ నీ వేదియో, చేసితి మోసంబు చిత్రముగను
స్మరియించి రాముని జలిపితి ము న్నన్న, కార్యంబు లం దెల్లఁ గలిగె విజయ

గీ. మిపుడు నాకుఁ బరాజయ మేల కలుగు, నాపదము గాక మరల నీయాట యనుచుఁ
దలఁపులోపల రాముని దలఁచికొనుచుఁ, బాచికలు వైచి విజయంబుఁబడసె నంత.

క. రామస్మరణమహాత్మ్యము, నామానిని మెచ్చికొనుచు నాతనిఁ జేర్చెన్
ప్రేమంబునఁ దనకౌఁగిట, నామతిలన్ ముదము దాన నరిగిరి చారుల్. 960

వ. అట్లు చని చని గూఢచారు లొక్కగుడిసెకడ నిలువంబడి చూచుచుండ. 961

సీ. ఆయగారంబునయం దొక్కరజకుండు, బహుళరోషాక్రాంతభావుఁ డగుచుఁ
దనపడంతిని గనుంగొని అంకులాఁడి నీ, వెచట నుంటివె నిన్న నిల్లు విడిచి
యేల వచ్చితి విప్పు డింటికి నీమోము, కాం చరా దేఁగు మక్కడకె మరల
నని తిట్టుచును బట్టికొని కొప్పు పడవైచి, తన్ను చుండంగఁ బాదములచేత

గీ. వచ్చి యాతనిజనయిత్రి వత్స యింటి, కరుగుదెంచినయిల్లాలి ననుపరాదు
తప్పు కావింపలే దిది తథ్యముగను, గొట్టవల దింక ననుడు వాఁ డిట్టు లనియె.

గీ. అమ్మ చెప్పకు నా కింక నన్యగృహము, లోన నివసించి వచ్చినచాన నోమ
రాముఁడనె నేను రజకుండ రాజతండు, రాజు చేసినకార్యంబు రక్తి కెక్కు. 963

క. అని పలుకుటయును జారులు, విని ఖడ్గము నెత్తి వాని వ్రేయఁగ నుంకిం
చినవార లయ్యు రాజా, జ్ఞను మీఱఁగ రామి శాంతిసంయుతు లగుచున్. 964

క. రాతిరి సమాప్తి నొందిన, హేతువ్రన నిజాలయముల కేఁగి యటుపయిన్
ప్రాతఃకాలం బగుటయు, సీతాపతిసవిధమునకుఁ జేరి ప్రణతులై. 965

ఆ. రేయి వినినమంచివృత్తాంతముల నెల్లఁ, దెలిపి చివరవార్త తెలుప లేక
తెలిపి రెట్లొ కడకు దీనాననములతో, రాజునాజ్ఞ మీఱరాని దగుట. 966

—: రాముఁడు లోకాపవాదభీతిని దమ్ముల కతిఁగించుట :—

క. ఆమాట వినినతోడనె, రాముఁడు నిశ్చేష్టుఁ డగుచు రసపై వ్రాలెన్
దా మంతటఁ దహతహతో, స్వామిని బుట్టముల వీవసాగిరి చారుల్. 967

గీ. అంతటను గొంతతడవున కాప్తసంజ్ఞుఁ, డగుచు రాముఁడు చారుల ననిచిపుచ్చి
ద్వారపాలునిఁ బిలిచి మత్సవిధమునకుఁ, బనుపు మిప్పుడె భరతుని నని వచించె.

క. ఆవచన మతఁడు తలపైఁ, బూవుంబలెఁ దాల్చి శీఘ్రముగఁ జని తెలుపం
గా వచ్చి భరతుఁ డన్నకుఁ, గావించి ప్రణామ మెదురుగా నిలుచుటయున్.

క. అనుజునిఁ గని రాఘవుఁ డి, ట్లనియె సహోదర వివస్వదన్వయమందుం
జనియించినవారలలోఁ, గనఁబడఁ డపకీర్తిహతుఁ డొకానొకఁ డైనన్. 970

క. బ్రతికినను మృతుఁడె యయశో, యుతుఁ డైనయతండు మరణ మొందినను సజీ
వితుఁడె యశోలంకృతుఁ డగు, నతఁ డివె సుమి మృతసజీవితార్థము లనుజా.

ఆ. దుర్యశంబుచే నధోగతు లొనగూడు, ఖ్యాతిచేత నూర్ధ్వగతులు గలుగుఁ
గాన నెఱిఁగి ఖ్యాతికర మైనకార్యంబు, లాచరించుచుందు రార్యు లిలను. 972

క. అపకీర్తిసర్వదష్టుల, కెపుడును సౌఖ్యంబు గలుగ దిహపరములలో
నుపగతకీర్తిద్రవిణుల, కెపుడును దుఃఖంబు గలుగ దిహపరములలోన్. 973

క. అని పలికి రాజు చారులు, విని నచ్చి వచించినట్టివృత్తాంతంబున్
వినిపించి విడిచిపెట్టుటొ, జనకసుతను లేక నేను సమయుటొ వలయున్. 974

క. ఈకార్యంబులు రెంటను, నేకార్యము చేయ నగునొ యిప్పు డేర్పడఁగా
నాకు వచియింపు మనుచును, శోకాశ్రువు లురల నొరగి శోకిం బడియెన్. 975

క. అప్పుడు భరతుఁడు హాహా, యప్పతిలఁగ విందిని నన్ను నుపచారము నే
రొప్పఁగఁ జేయుచు రాఘవుఁ, డప్పటి కప్పుడె సన్నుతుఁ డై మొగ మెత్తెన్.

వ. అంతట భరతుండును విషాదవికలం బగుతదాననంబు నాలోకించి సవినయంబుగా
నిట్లనియె. 977

ఆ. అన్న సకలలోకహితకీర్తి కెన్నఁడు, చెప్పఁగలుగు నిట్లు చేయు మనుచుఁ
గాన నేను మనవి గావించి నించు, తప్పు లున్న నైన దయను వినుము.

ఆ. విధిపురందరాదివిబుధసంస్తుతులను, గన్నసియశంబు కెలుగ మగునె
చాకివాఁ డొకండు సలుపుదుష్ప్రసంగ, మునను జెను యుక్తతలు గలవె. 979

క. త్రైలోక్యస్తుతిసుగుణాగ, ణాలంకృతమూర్తి యైనయవనిజ యెడలన్
ప్రేలినదుష్టునిమాటకుఁ, జీలిక లోనరింప వలదె శితఖడ్గమునన్. 980

ఆ. సీత పూత యనుచుఁ జెప్పెను జ్వలనుండు, ధాత చెప్పెఁ జెప్పె దశరథుండు
చెప్పి రెల్లమునులు చెప్పిరి సురలెల్ల, వారికంటెఁ జాకివాఁడు ఘనుఁడె. 981

క. కాన రఘూత్తమ యింక నీ, గ్లానిని విడనాడి నీవు గర్భిణి యగుధా
త్రీనందిని గానందము, గా నేలుము రాజ్య మేల కళవళపడఁగన్. 982

చ. అనవుడు రాముఁ డిట్లనియె నాతనిమోమును గాంచి తమ్ముఁడా
జనకజ శుద్ధురా లనుట సత్యమ దానను సంశయంబు నా
మనమునయందు లేదు లవమాత్రముఁ గాని జనాపవాదభీ
తిని భయింపఁ జాలను వధింపుము నన్నిపుడే ఖరాసిచేన్. 983

క. అటు గాకయున్న జానకి, నటవీస్థలమునకుఁ బనుపు మన్యోపాయం
బిట లేదు చేయ నేనియు, సతి నొంటిగ బ్రోవింపు మేల యాలస్య మింకన్.

క. అనవుడు భరతుఁడు దుఃఖం, బునఁ గన్నులనుండి బాష్పములు గాఱఁగ మే
నను గంప మొదవఁ బడియెను, దనువు మఱచి నేలమీఁద దారువుపోలెన్.

వ. అప్పుడు రామచంద్రుండు ద్విగుణీకృతవిషాదుండై సత్వరంబుగాఁ బ్రతీహారిం
బిలిచి శత్రుఘ్నుని నాకడకుం బనుపు మని యానతిచ్చుటయు ద్వారపాలుండు
తత్క్షణంబ చని రామాదేశంబు శత్రుఘ్నున కెఱింగించె. 986

క. అంతట శత్రుఘ్నుం డ, త్యంతరయంబునను వచ్చి యట జరిగినవృ
త్తాంతం బంతయు విని మదిఁ, జింతించుచు నిట్టు లనియె సీతాపతికిన్. 987

ఆ. అన్న నీకుఁ జెప్పునంతటివాఁడను, గాను నేను గాని మానసమున
నుద్భవించినట్టియుపతాపమునఁ జేసి, యూరకుండ బుద్ధి యొప్పదయ్యె. 988

సీ. కాకుండినను నులూకములకు నిష్టుండు, తపనుండు లోకబాంధవుఁడు గాఁడె
యంధకారమునకు నహితుఁ డైనను సుధా, కరుఁడు జనాహ్లాదకరుఁడు గాఁడె
సరిపడకున్నను సర్పంబులకు వైన, తేయుండు విశ్వవందితుఁడు గాఁడె
పాషండులకు ద్వేషభావ ముండినను నా, మ్నాయంబు సర్వసమ్మతము గాదె

గీ. నీచుఁ డగుచాకి యొక్కఁడు నిందసేసె, ననెడికారణమున విడనాడ నగునె
సకలజనమాన్య యైనజానకిని గాని, ధర్మరక్షార్థ మైననీతనువుఁ గాని. 989

క. అనుటయు రాఘవుఁ డాతనిఁ, గనుఁగొని శత్రుఘ్న ధార్మికంబులె నీచె
ప్పినమాట లెల్ల నైనను, జననిందాభీతి నుడుపఁ జాలవు నాకున్. 990

క. అని పలికి భరతునకుఁ జె, ప్పినవిధమునఁ జెప్పుటయును బృథివీస్థలిమీఁ
దను వ్రాలెను శత్రుఘ్నుఁడు, తను నెఱుఁగక శోకవహ్నితప్తుం డగుచున్.

వ. అత్తఱి రామచంద్రుండు హృదయవిదారకం బగుదుఃఖభారంబు నసనయింపం
జాలక ప్రతీహారిం బిలిచి లక్ష్మణుని నాదరికిం బంపు మని యాజ్ఞాపించుటయు
నాతండు సత్వరంబ చని సౌమిత్రికిరాముని యాదేశంబు దెలిపె. 992

గీ. అంతటను లక్ష్మణుఁడు వచ్చి యున్నకడకు, మ్రొక్కి నిష్ప్రభ మైనతన్ముఖము జూచి
మూర్ఛలో నున్నయన్నదమ్ములనుజూచి, మ్రోడు నా నిల్చియుండె నో రాజ్ఞకునికి

ఆ. అపుడు రామభద్రుఁ డాయుపద్రవమున, కొదవిపట్టిహేతు వుగ్గడించి
నాకుఁ గలిగినట్టిలోకాపవాదంబు, తండ్రి తీర్ప నీకుఁ దప్ప దనియె. 994

చ. అనవుడు లక్ష్మణుండు కనులందు నిరుద్ధము చేసి దుఃఖసం
జనితము లైనబాష్పములు సంహననంబు వడంక గద్గద
స్వనమున నీవిధిం బలికె స్వామి యభిజ్ఞత లేనివాఁడ నే
మనఁ గలవాఁడ నేను సకలార్థవిదుండవు నీవె యిట్లనన్. 995

క. పిలిపించి చాకివానిని, దెలిసికొనఁగ వలదె వాఁడు తెలిపెడిమాటల్
తెలియనివానికి సత్యము, తెలుప వలదె తగునె యిట్లు తెంపు వహింపన్. 996

క. కల నైన నొరునిఁ దలఁపక, నెలకొల్పి మనంబు నీకు-నీపై నెపుడున్
దలమానికముగ సతులకు, వెలసినమావదినెఁ దగునె విడువఁగ నీకున్. 997

క. నిందింపఁ దగనిసాధ్విని, నిందించినఖలుఁడు దండనీయుఁడు వానిన్
బందెకొ కానకొ పనుపక, కం దెఱుఁగనిసతిని దగునె కడ కొత్తంగన్. 998

క. నామాటలలో దోషం, బేమేనియు నున్న సైఁపు మెదలోపల నా
కామతిలినసంక్షోభం, బేమిరొ పలికించె నోట నిఁక మాటాడన్. 999

క. అని యూరకుండుటయు ని, ట్లనియెను రాముండు తమ్ముఁడా యెఱుఁగనివాఁ
డను గాను జానకీగుణ, మును గాని జనాపవాదమున కీడు లైతిన్. 1000

గీ. కీర్తినిమిత్తముగ నాశరీర మేని, విడుతుఁ బ్రియసోదరుని నిన్ను విడుతు నింక
గృహధనసతీసుతాదుల నెన్న నేల, విడుతు సర్వంబు నొకకీర్తి విడువఁ జాల.

క. ప్రియ మైనది నా కొకకీ, ర్తియె కాని మఱొండు గాదు త్రిభువనములఁ ద
త్ప్రియ మొదవ నింక నెయ్యది, ప్రియ మైనపదార్థ మేను బృథివిని బ్రదుకన్.

గీ. అడుగ నేటికి రజకుని నతఁడు పెగడఁ, గాలవశమున సర్వంబుఁ దేలఁగలదు
కాలపరిపాకవైద్యంబుకంటె వేఱు, రుక్ప్రతిక్రియ లే దామరోగమునకు. 1003

క. కావున నాలస్యం బిఁకఁ, గావింపక యిపుడె నన్ను ఖండింపుము లే
దా విడిచిపెట్టి సీతా, దేవిని వనభూమి నరుగుదెమ్ము మదాజ్ఞన్. 1004

—: లక్ష్మణుఁడు రామాజ్ఞాబద్ధుఁ డగుట :—

క. అనుటయును లక్ష్మణుం డీ, పని నాతలమీఁదఁ బడియెఁ బరమకిరాతుం
డను నేను జేతులారఁగ, వనములలో విడుతు గర్భవతి యగుసాధ్విన్. 1005

క. అని యొక్కక్షణము చింతిలి, మనమున నొంగాక మున్ను మాతను బిత్రా
జ్ఞను నఱికె జామదగ్న్యం, డనుచిత మైనను గ్రహింప నగు గుర్వాజ్ఞన్.

క. అని మదిలో నిశ్చయముం, బొనరిచికొని లక్ష్మణుండు పొడగని రామా
ననము నిటు లనియె నగ్రజ, వనమున జానకిని విడిచి వత్తుఁ ద్వదాజ్ఞన్. 1007

చ. అనుటయు రామచంద్రుఁ డపు డాతనిఁ గన్గొని వత్స నీవు ప
ల్కినపలు కాత్మశాంతి గలిగించెను నిన్ననె నన్ను సీత కా
ననముల కేఁగి మౌనిలలనామణులం గనఁ గోరెఁ దన్మిషం
బున రథమందు నుంచికొని పొమ్ము రయంబున నంచుఁ బల్కుచున్. 1008

గీ. అపుడు తలవంచికొని రాఘవానుజుండు, కాఱుచుండంగ బాష్పముల్ కనులనుండి
శుష్యదాస్యంబుతోడ నచ్చోటును విడిచి, చనియె సీతామహాదేవిసదనమునకు.

—: లక్ష్మణుఁడు సీతాదేవి నడవిలో విడుచుట :—

క. చని యామెపాదముల కొ, య్యన వందన మాచరించి యంతశ్చ్రుతు
ర్వనిరుద్ధబాష్పుఁ డై యి, ట్లనియె సుమిత్రాతనూజుఁ డవనిజతోడన్. 1010

సీ. తల్లి మునిపత్నులను జూడఁ దలఁచి నీవు
కోరినమనోరథంబును దీరుచుటకుఁ
బనిచె మాయన్న సన్నింకఁ బయన మగుము
రథము సంసిద్ధముగను ద్వారమునఁ గలదు. 1011

చ. అనుటయు సీత సంతసము నంది తపోధనకాంతలన్ గనుం
గొనెడికుతూహలంబునను గుంకుమయున్ బసుపున్ జవాదియున్
బునుఁగును భూషణంబులును బట్టములున్ మఱికొన్ని వస్తువుల్
గొని పరిచారికాజనులు గూడను రా నరుదెంచె గ్రక్కునన్. 1012

ఆ. అరుగుదెంచుటయును నామెను సౌమిత్రి, రథమునందు సత్వరముగఁ జేర్చి
నడుపు మని సుమంత్రునకుఁ జెప్ప నాతండు, పట్టి సడల విడిచెఁ బగ్గములను.

క. పగ్గంబులు విడుచుటయును, మ్రొగ్గతిలంబడియె నశ్వములు దానను నే
నెగ్గగునో యనుచు సూతుఁడు, దిగ్గున దిగి యిట్టు లనియె దీనాననుఁడై. 1014

ఆ. స్వామి హయములు నిపుడు కేమి హేతువో నాకుఁ, దెలియ దేమి చేయ వలయు నింక
ననుచు నిట్టు లనిన నంతర్విషాదము, నడఁచికొనుచు రాఘవానుజుండు. 1015

క. సారథి కొట్టుము కశచే, వారువములు లేచు ననుచు వాఁ డప్పుడును నా
తీరునఁ జేయక యున్నను, ఘోరముగను లేచుదనుకఁ గొట్టెఁ దదాజ్ఞన్. 1016

క. అపు డెట్లో లేచి హయములు, చపలచపలముగను బరువసాగుచు నంతన్
విపరీతసూచనముగను, విపులాత్మజదక్షిణాక్షి వెసవెస నదరెన్. 1017

గీ. అంతటను సీత వెఱచని భయంబు తోఁప, నిట్టు లనియెను లక్ష్మణా స్వామి కతమొ
యదరుచున్నది నాదక్షిణాక్షి యిపుడు, పడియె రథసైంధవంబులు ప్రథమగతిన.

గీ. భద్రములు గల్గుఁగాక నాప్రాణపతికి, మఱఁదులకు రాష్ట్రజనులకు మంత్రులకును
గలుగకుండునుగాక యెక్కడను గూడఁ, గ్లేశములు విఘ్నములును దేశమందు.

క. అనుటయును లక్ష్మణుండు మన, మున దుఃఖము పొంగి పొరల మూఢునిచందం
బున నూరకుండె నేమియు, ననఁ జాలక క్రుక్కికొనుచు నశ్రుజలంబుల్. 1020

క. అతఁ డట్టు లూరకుంటకుఁ, గత మేమో యటంచు లోనఁ గళవళపడుచున్
మతి లేనిచందమున స, స్మృతి లేకయు నూరకుండె మానిని యనుటన్. 1021

గీ. అట్టు లుండంగ రథ మేఁగునపుడు వామ, పార్శ్వపరివర్తిన మొసఁగెఁ బసుగణంబు
దానిఁ గనుఁగొని జానకి మానసమున, వనట మీఱఁగ సటి మాఁపికొనఁగ లేక.

క. సతులకు నుత్తమధర్మము, పతిచరణార్చనము దానిఁ బాసి యితరవాం
ఛితమున నేఁగెడునాకే, గతిఁ గలుగును సుశకునములు గలుగ కితరముల్.

క. అని లోనఁ బరితపించుచుఁ, గనుఁగొను చుండఁగనె వాయుగమనముతోడన్
జనియె రథ మొక్క కానకుఁ, గనఁబడియెను గంగ యచటఁ గనుపండువుగన్.

గీ. అపుడు సౌమిత్రి రథ మాఁప నానతీయ
నిల్పెను సుమంత్రుఁ డచ్చోట నిల్పుటయును
దిగి సుమిత్రాత్మనూజుఁడు దిగుము తల్లి
యనుచుఁ జేయూఁత యొసఁగి యాయమను దింపె. 1025

క. దిగి జానకి యచ్చటఁ గే, ల్మోగిచి మొదట విష్ణుపదికి మున్యాశ్రమ మిం
దగపడ దేదియు నేటికి, దిగు మని లక్ష్మణుఁడు నన్ను దింపెనొ యనుచున్.

మ. తనలోనన్ దలపోయుచుండఁగను నంతన్ లక్షణస్వామి నౌ
కను రావించి తదాశ్రయంబునను గంగన్ దాఁటి భూపుత్రితో
డను ఘోరాటవిలోనఁ జొచ్చి యటఁ గంటన్ బాష్పముల్ గాఱుచుం
డను నిల్వం గని సీత యి ట్లనియెఁ జింతావ్యాకులస్వాంతయై. 1027

క. సౌమిత్రి యేల యీవన, సీమను నిల్చితివి వ్యాఘ్రసింహాదిమృగ
స్తోమములఘోరరవముల, కామతిలన్ భీతి గుండె లదరెడి నాకున్. 1028

క. మునిసతు లేరీ యిచ్చటఁ, గనుఁగొన నాశ్రమము లెవి మొగంబున నీకున్
గనరా దేల వికాసము, గనులను బాష్పంబు లేల కాఱెడి మఱఁదీ. 1029

క. కలిగినయపశకునములకుఁ, గలుగును గీ డేదొ యనుచుఁ గళవళపడునా
తలఁపునకున్ దగినట్టులె, తిలకింపంబడియె నిచటితీ రిది యెల్లన్. 1030

క. అనుటయుఁ దద్వచనంబులు, తనదుఃఖంబునకుఁ బెంపుదల గలిగింపన్
గనుఁగొనుచు నూరకుండెను, వినుపక లక్ష్మణుఁడు విషమవృత్తాంతంబున్.

క. అంతట జానకి నెగు ల, త్యంతము గాఁ గనులనుండి యశ్రువు లురలన్
సంతాపపడుచు లక్ష్మణ, యెంతటివాఁడవొ వచింప వేదియు నాకున్. 1032

క. నీ వేదియు వచియింపమి, నావహిలన్ దొడఁగె దుఃఖ మంతంతకు నా
భావమున నింక నన్నుం, గావుము వినిపించి సౌఖ్యకర మగువార్తన్. 1033

—: లక్ష్మణుఁడు సీతకు రామాజ్ఞ నెఱింగించుట :—

క. అని వేడుటయును నేడ్చుచుఁ, గనికర మింతయును లేనిగద్దఱివోలెన్
జనకజకు రాఘవాజ్ఞను, వినిపించెను లక్ష్మణుఁడు సవిస్తరరీతిన్. 1034

క. అది విని జానకి తోడనె, మది చెదరఁగఁ గూలె నొడలు మఱచి ధరిత్రిన్
బదపడి లక్ష్మణుఁ డామెకు, నొదవఁగ బోధంబు చేసె నుపచారములన్. 1035

—: సీతా లక్ష్మణ విషాదము :—

గీ. అంతటను లబ్ధసంజ్ఞయై యవనిపుత్రి
లక్ష్మణునిఁ జూచి తండ్రి కల్మషము లేని
నన్ను నాస్వామి విడనాడినాఁడె యకట
యనుచు విలపించుచును మూర్ఛ నందె మఱల. 1036

ఉ. అప్పుడు లక్ష్మణుండు వసనాగ్రముచేతను వీచెఁ గన్నులన్
జిప్పిలి రాలు బాష్పములు చింది పయింబడ సీత యంతటన్
దెప్పిరి లేచి చూచి నలుదిక్కులు మిన్నులు వడ్డచోట న
న్నిప్పగిదిన్ బడన్ వయిచెనే విధి యక్కట యేమి సేయుదున్. 1037

క. అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు, ననదగతిన్ గృత్తమూల మగుతీగె తెఱం
గున వ్రాలె నేలమీఁదను, గనునీళులు గాఱుచుండఁ గాల్వలు గాఁగన్.

ఆ. అపుడు పొంగి పొరలు నశ్రుప్రవాహంబు, నడఁచికొని బహుప్రయాసమునను
లక్ష్మణుండు చివురులను బట్టికొని వీచెఁ, జల్లఁదనము సోఁక జనకసుతకు. 1039

గీ. అంత నుప లబ్ధసంజ్ఞయై యామె లేచి, నానిమిత్తము వారిధి కానకట్టఁ
గట్టి దైత్యులతోడ సంగరము చేసి, నట్టినాస్వామి విడుచునె యిట్టి నన్ను.

క. అనఘు నని గుర్తెఱింగియు, నను విడిచెను నిరుఁ డైననారాముఁడు నీ
చునిమాటవలన నింతకు, ననివార్యము కర్మ మొసరి నన నేమిటికిన్. 1041

మ. అని శోకించుచుఁ బెద్దపెట్టునను మూర్ఛాక్రాంతయై వ్రాలె నే
లను నేత్రంబులనుండి బాష్పములు జాల్వాఱంగ నంతన్ వహిం
చినవంతన్ వికృతస్వరంబునను నేడ్చెన్ లక్ష్మణస్వామి కా
నన మెల్లన్ విలపించుచున్నపగిదిన్ బర్వెన్ బ్రతిధ్వానముల్. 1042

గీ. అంతటను గొంతసేపున కవనిజాత, పడసి చేతనమును లేచి పార్శ్వమందుఁ
గాంచి వందురుచున్నలక్ష్మణుని ధైర్య,మించుక వహించి మఱిని దా నిట్టు లనియె.

గీ. తండ్రి యీకార్యమందు నీతప్పు లేదు, చింతిలఁగ నేల స్వామి శాసించినట్లు
చేసితివి ధర్మ మిదె చూవె సేవకునకు, నరుగు మింక శుభంబు నీ కగును గాక.

ఆ. అరిగి ధర్మమూర్తి యైననాస్వామికిఁ, జెప్పు మేను మనవి చేసినట్లు
రామచంద్ర నిన్నె రాత్రిందివంబును, దలఁచికొనుచు నుందుఁ దలఁపునందు.

క. నీయుచ్ఛిష్టము దినుచును, నీయెడ ననురక్తి గలిగి నిత్యమును భవ
చ్ఛ్రేయమె కోరుచు నుండెడి, నాయెడ దయ దప్ప నిట్లు న్యాయమె నీకున్.

గీ. గర్భవతి యంచు నైనను గానకుండ, శుద్ధురా లంచు నైనను జూడకుండఁ
దన్నె దైవంబుగా నెంచుతరుణి నిట్లు, ఘోరవనమున విడిచెడిక్రూరుఁ డున్నె.

ఉ. నిన్నన నేల యింతకును నే మును చేసినపాపకర్మ మే
మున్నదొ దాన నిట్టిమతి యుద్భవమయ్యెను నీకుఁ గాని చో
వన్నెకు నెక్కినట్టియినవంశమునందు జనించి సర్వలో
కోన్నతి గన్ననీ వనఘ నోపుదె నన్నుఁ బరిత్యజింపఁగన్. 1048

క. స్మరియించికొనుచుఁ ద్రికరణ, పరిశుద్ధిగఁ దావకాంఘ్రిపద్మములను నే
ధరియింతుఁ బ్రాణములు నా, శరీరమునయందు గర్భసంరక్షణకై. 1049

గీ. నీకు శుభములు చేకూరుఁ గాక సతముఁ, బతి వగుదు గాక నా కీవె ప్రతిభవమున
నివియె నాకోరుకు లనుగ్రహింపు మేను, వనములం దుండు నీయాన ననుసరింప.

క. ఎప్పు డైనను నామీఁదను, గృప గలిగినయపుడు నను స్మరింపుము చాలుఁన్
వ్యపగతజీవిత నైనను, దపనుఁడు సాక్షిగను నీవె ధవుఁడవు నాకున్. 1051

క. అని వచియించుచునె విచే, తనురా లై పడియె నిలను దక్షిణమ యొన
ర్చెను లక్ష్మణుఁ డాపె వనటను, మునుఁగుచు శీతోపచారముల నాయమకున్.

ఉ. అంతట సేదదేఱి వసుధాత్మజ లేచి భయంబుచేత మే
నంతయుఁ గంప మొందఁగను నల్దెసలు చూచుచు నుండ లక్ష్మణుం
డంతరమం దివిశ్చిన్కొని యూఁగక పొంగెడిదుఃఖవారిధిన్
గొంత శమంబు గల్గఁగను గొంకుచు జంకుచుఁ గాంచి జానకిన్. 1053

—: లక్ష్మణుండు సీతను విడిచి యయోధ్యకు వచ్చుట :—

గీ. అమ్మ నిచెప్పినట్టి వాక్యములు నెల్ల, విస్మయించెదఁ బోయి మాయన్నకడకు
నిమహారణ్యమునకు సమీపదేశ, మందు కలదు వాల్మీకిమున్యాశ్రమంబు.

క. అని చెప్పి మ్రొక్కి యరదం బెక్కెఁ, గనునీళులు కాల్వలుగను గాఱుచు నుండం
గను జనియెఁ దిరిగి చూచుచు, ననుపదమును దుఃఖవేగ మాఁగనికతనన్.

గీ. అంత నాతనిఁ గనఁబడునంతవఱకుఁ, గాంచుచు నిమేషములు లేనికనులతోడఁ
గడచిపోవుటయును నాశ లుడిగి కడకు,సీత యిలమీఁదఁబడియె నిశ్చేష్ట యగుచు.

సీ. నిలుచుండె మృగగణంబులు చేరి చుట్టును, గన్నీరు గార్చుచుఁ గాల్వలుగను
సలిలార్ద్ర మైనఱెక్కలతోడ విసరెను, హంసలు చలిమిరి యూవహిల్ల
జలములు గొనివచ్చి నామజంబులు తోఁచె, ములతోడ మేనను జిలుకరించెఁ
గమ్మనినెత్తావి ఘ్రాణంబులకు సోఁక, నల్లనల్లన వీచెఁ జల్లగాలి

గీ. పాదపంబులు పుష్పసంపదలతోడ, నలరె లేకుండఁగనె వసంతాగమంబు
జానకీదేవి చైతన్యహీన యగుచు, నేలమీఁదను బడియున్న కాలమందు. 1057

గీ. అంత నుపలబ్ధబోధ యై యవనిజాత, లేచి మృగపక్షిగణములఁ జూచి యడలి
రామ రఘురామ దీనశరణ్య యనుచు, నేడ్పు నెలుఁగెత్తి కన్నీళు లేర్లువాఱ.

—: వాల్మీకిమహర్షి సీతాదేవిని దనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట :—

క. వినఁబడుటయు నాయార్త, ధ్వని శిష్యసమేతుఁ డగుచు వాల్మీకి రయం
బున వచ్చె నటకు వచ్చుట, యును మహానికి నెరఁగె సీత యుత్థిత యగుచున్.

క. ఎఱఁగుటయును నమ్మౌని, శ్వరుఁ డిట్లాశీర్వదించె సతి పతితోడన్
జిరకాలము జీవింపుము, పరమగుణాకరుల సుతులఁ బడయు మిరువురన్. 1060

గీ. అట్టు లాశీర్వదించి యాయమను జూచి, తాపసుం డిట్టు లనియెను దల్లి యెవతె
వీవు రా నేల యీకాన కేడ్వ నేల, యెలుఁగఁ జెప్పుము నీగాథ యెల్ల నాకు.

చ. అనవుడు నిశ్వసించుచును నాయమ తండ్రికిఁబోలె మౌనికిన్,
వినిచి సవిస్తరంబుగను స్వీయచరిత్రము నేడ్చి బోరనన్
విని సకలంబు తాపసుఁడు విస్మయ మందుచు లోన నమ్మహీ
జను గని తల్లి యేడ్వకు మశాశ్వతముల్ సుఖదుఃఖసంతతుల్. 1062

మ. నను వాల్మీకి యటంచుఁ బిల్తురు గురుండన్ నేను నీతండ్రికిన్
జనసంచారము లేని దీయడవి యుండన్ జెల్ల దిచ్చోట నీ
జనకుం డొక్కఁడు నే నొకండ నని యెంచం బోక నాయాశ్రమం
బునకున్ రమ్ము తపోధనాంగనలు నిన్ బోషింతు రత్యాప్తలై. 1063

క. అనవుడు జానకి రాముని, మనమున స్మరియించుకొనుచు మౌనీంద్రుని వెం
టను జని తదాశ్రమమునకుఁ, గనుఁగొని యచ్చోట మౌనికాంతామణులన్.

గీ. కొంతధైర్యంబు గలుగంగ స్వాంతమందు, వారలకు మ్రొక్కి తగినసత్కారములను
జేయుటయుఁ దాపసాంగనల్ చేర్చికొనిరి, కౌఁగిళులలోన సీతను గౌతుకమున.

క. అంతట వాల్మీకి మన, స్సంతోషము గల్గి యుండ జనకాత్మజ కా
చెంత నొకపర్ణశాలన్, వింతగ నిర్మింపఁజేసె నిజశిష్యులచేన్. 1066

—: సీతాదేవికిఁ గుశలవులు జన్మించుట :—

గీ. అపుడు సీత మనశ్శాంతి యావహిల్ల, నందు నివసించి చేయుచు నాత్మలోన
రామనామజపం బహోరాత్రములును,సంయమీంద్రునిపరిచర్య సలుపఁదొడఁగె.

ఆ. అట్లు కొంతకాల మరుగుటయును బూర్ణ, గర్భ యగుచు నామె కనియె నొక్క
శుభముహూర్తమందు సుతుల నిద్వర రామ, భద్రదేహకాంతిభాసురులను.

గీ. ఆదినము రేయి శత్రుఘ్నుఁ డటకు వచ్చె
మడిపి లవణాసురుని నంత మౌని వత్స
తెలుపకుము రామునకు సుతుల్ గలిగి రనుచు
ననుడుఁ దలఁ దాలిచి తదాజ్ఞ నాతఁ డరిగె. 1069

సీ. అంతట వాల్మీకి యాశ్వినేయులువోలె, భాసిల్లు చుండునాబాలకులకు
జాతకర్మాదిసంస్కారముల్ గావించె,గుశలను లవములఁ గూర్చి క్రియలఁ
గలిగె వారికి దానివలన నాహ్వాయములు, భువనంబులోఁ గుశలవులు నాఁగ
నది మొదలుగ వార లనుదినంబును వృద్ధి, గనఁ దొడంగిరి దివ్యకళలతోడ

గీ. నట్టు లుండంగ వారల కమ్మహర్షి, యుక్తకాలంబునను జేసి యుపనయనము
వేదవేదాంగములు ధనుర్విద్య గఱపి, నేర్పి రామాయణంబును నేర్పు మీఱ.

గీ. వివిధమంత్రరహస్యముల్ విప్పి చెప్పి, శత్రుశిక్షకు నాత్మరక్షకును నొసఁగెఁ
జాపయుగళంబు నక్షయశరధియుగము,ఖడ్గయుగళంబును నభేద్యకవచయుగము.

చ. అవి ధరియించి యాశ్రమమునందుఁ జరించుచు నుండునాత్మసం
భవులను జూచుకొంచుఁ దనమానసమందుఁ గ్రమక్రమంబుగా

నవనీతనూజ సంతసము నందఁ దొడంగెను నాఁడునాఁటికిన్
ధవవిరహప్రభూతపరితాపము కార్శ్యము నొందు చుండఁగన్. 1072
క. అనవుడు వాత్స్యాయనుఁ డి, ట్లనియెను నాగేంద్ర రాముఁ డఖిలజ్ఞుఁడు వీ
డు నె యంతమాత్రమునఁ బా, వనచరితను సీత నేల వదలెనొ చెప్పుమా.1073
వ. అని యడుగుటయు శేషుం డమ్మునీంద్రున కి ట్లనియె. 1074

—: సీతాపరిత్యాగముఖ్యకథనము :—

సీ. జనకాహ్వయుం డగుజనపతి మిథిలను, బాలించుచును నొక్కకాలమందు
నాఁగేట దున్నుచుండంగ క్షేత్రంబును, బాలులో నుదయించె బాల యొకతె
యపుడు సీరధ్వజుం డానందమున సీత, యనుపేరు వెట్టి యాయమను గొనియె
నది మొదలుగ నామె యభివృద్ధి గనఁ జొచ్చె,విధుకళవోలె నావిభునియింట
గీ. నట్లు లుండంగ నొకసమయమున సీత, చెలులతోఁ గూడి యుద్యానసీమ కరిగి
యాడుకొనుచుండ నొకశుక మచటనొక్క,వృక్షమునఁ జేరితనచానకట్లు లనియె.
సీ. కలికి నే నొకపుణ్యకథ చెప్పెదను విను, మది విస్న నశియించు నఘము లెల్ల
భూమికిఁ బ్రభు వగు రాముఁడు నా నొక్క, క్షత్రియాన్వయవార్ధిశశధరుండు
సమకూరు నతనికి సతి సీత యనునామె, యామెతోఁ గూడి యారాముఁ డేలు
భువిని నేకచ్ఛత్త్రముగ సమస్తంబును, బదొకొండువే లేండ్లు బ్రథితి కెక్కి
గీ. ధర్మనిధి యైనరాముఁడు దయితుఁ డగుట, ధన్యురా లగు సీత యుత్తమచరిత్ర
యైనసీత లభించుట నాత్మసతిగ, రాముఁడు కృతార్థుఁ డగు నింక నేమి చెప్ప.
క. అనుటయు శుక యెంతేనియు, మనమున సంతోష మొంది మనమును నాతీ
రున నుంద మనుచుఁ బలుకుచుఁ, దనకౌఁగిటఁ జేర్చె శుకవతంసము నంతన్.
గీ. అమ్మధురవాక్యములు విని హర్ష మొదవఁ
దనయుదంతమె యగు నని తలఁచి సీత
యాశుకంబులఁ దెచ్చి యిం డనుచుఁ గోరఁ
జిలుకలను దెచ్చి యిచ్చిరి చెలులు దనకు. 1078
ఆ. అపుడు పట్టికొని ధరాత్మజ వానిని
జిలుకలార భీతి చెంద వలదు
చెపుఁడు రాముఁ డెవఁడొ సీత యెవ్వతెయొ త
ద్విషయ మెట్లు మీకుఁ దెలియఁ బడెనొ. 1079
వ. అని యడుగుటయు ధైర్యంబుం దెచ్చికొని కీరం బి ట్లనియె. 1080
సీ. అమ్మ యీచిల్క నాకొమ్మ వాల్మీకియా, శ్రమమున మే ముండుదుము సతంబు
నామునీంద్రుఁడు భావిరామాయణము వ్రాసి, శిష్యవర్గమునకుఁ జెప్పు చుండ

వీనులవిందు గా విను చుండుటను మాకుఁ, దెలిసె నాకథ యెల్లఁ దేటపడఁగ
నదె నీకు వచియింతు నాలకింపుము విన్న, సకలపాపములును సమసిపోవు
గీ. ఋష్యశృంగమహర్షి చేయించునట్టి, యధ్వరంబున విష్ణువే యవతరించు
రాముఁ డనుపేర మిథిలాపురంబుఁ జేరి, విఱుచు శివచాపము నతండు విస్మయముగ.
క. అంతట జనకుఁడు తనకుఁ, సంతానంబుగను ధర ప్రసాదించినశ్రీ
కాంతామణి యగుసీతను, నింతిని గా నొసఁగు నతని కెల్లరుఁ బొగడన్. 1082
ఆ. రాజ్య మేలఁ గలఁడు రాముఁడు సీతతోఁ, గూడి సజలజనులు గొలుచు చుండ
నింక విడిచిపెట్టు మే మేఁగెదము తన్వి, యనుచు దాని కట్టు లనియె సీత. 1083
క. కీరము మీకోరినస, త్కారము లొనరింతు నేల త్వరపడెదవు నో
నారాముఁ డెవనిపుత్త్రుఁడో, యూ రేదియొ రూప మెట్టిదో చెప్పఁగదే. 1084
సీ. అనవుడుఁ గీర మి ట్లనియెను సతి ధాత్రి, నుండు నయోధ్య నా నొకపురంబు
దానికిఁ బ్రభు వగు దశరథుం డనుఱేఁడు, భానువంశాబ్ధిసుధాకరుండు
సతు లుండెదరు మువ్వ రతనికి జనియింతు, రాకొమ్మలకు నల్వు రాత్మభవులు
ప్రథముఁడు రాముఁడు భరతలక్ష్మణులును, శత్రుఘ్నుఁడును గ్రమజాతు లవల
గీ. రామునిమనోహరాకార మేమి చెప్ప
ముఖము చంద్రుఁడె గళము కంబువె భుజంబు
లర్గళంబులె నయనము లంబుజములె
నఖము లుడువులె పండ్లు కుందములె వింటె. 1085
క. రామునిసౌందర్యంబును, భామిని వర్ణింపరాదు బ్రహ్మకు నైనన్
మే మింక నెంతవారము, సీమంతినులందు ధన్య సీతయె సుమ్మీ. 1086
క. అడుగుచు నుంటివి సుందరి, కడు వైదగ్ధ్యమున రామకథ యేర్పడఁగన్
నుడువుము నీ పే రేమియొ, యెడఁదను సందేహ మొదవె నించుక మాకున్.
క. అని యడుగుడు జానకి యి, ట్లనియెను గీరంబ విను యథార్థము నీకున్
వినిచెదను నేనె సీతను, జనకమహారాజమౌళి జనకుఁడు నాకున్. 1088
క. అనుటయుఁ జిలుకలు రెండును, జనకజకు నమస్కరించి జలజాక్షి యిఁకన్
జనియెదము మమ్ము విడువుము, కనికరమున ననుచుఁ బలికెఁ గమ్మనిఫణితిన్.
గీ. ఆచిలుకపల్కుఁ దేనియ లాత్మసుఖము, గొలుప ని ట్లనియెను సీత చిలుకలార
విడిచిపెట్టను మి మ్మెంత వేఁడికొనిన, నను గ్రహించెడిదాఁకను నాప్రియుండు.
ఆ. అనుడు భీతి నొంది యాశుకమిథున మి, ట్లనియెఁ దల్లి మేము వనములందుఁ
దిరుగుపతగములము తిరముగా నొకచోట, నుంట పంజరమున నుంటె మాకు.
క. కావున మము విడువుము స్వే, చ్ఛావర్తనమునకు నడ్డుసలుపక యింకన్
నావుడు జానకి విడువక, పోవుటయును గీర మిట్లు పొగులుచు ననియెన్. 1092

గీ. బాల నాచారు గర్భిణి బంధమునను, జిక్కువడి యుండఁ జాలదు నిక్కముగ
వచ్చెదము మేము మరలఁ గానలసియున్న, నీకు మిప్పుడు శుభము చేకూరు నీకు.
క. అనుటయు బాలిక గావున, జనకాత్మజ శుకము నీవు చను మే నిచ్చి
ల్కను విహవఁ బ్రసవ మయ్యెడి, దనుకను సని పలికి యొక్కదానిని విడిచెన్.
గీ. అంత జిప్పునఁ జని కీర మచట నుండు, వృక్షమున నిల్చి జానకి కిట్టు లనియె
నెలఁత విడువుము నాతోడు నీడ నైన, సతిని విడనాడి జీవింపఁజాల నేను. 1095
గీ. చెప్పవల దేదియును నోరు విప్ప నేని, పడయు వాగ్దోషమున వక్త బంధనంబు
ననెడు విబుధోక్తి వాస్తవ మయ్యె నేఁడు, పలుకులన కాదె మాకిట బంధ మొదవె.
క. అని యేడ్చుచుండ శుకి కన్, గ్గాని దానిని గనుల నీరు గ్రుక్కికొనుచు ని
ట్లనియెను జానకితోడను, వనజానన కనికరమున వదలుము నన్నున్. 1097
క. పతి బ్రతుక ననుచు నుండఁగ, సతి నగునే నింక నీవు సంరక్షింపన్
బ్రతుకుదు నన్నుఁ బ్రోవఁగ, మతి గలిగిన విడువు మేను మనియెదఁ బతితోన్.
ఆ. ప్రసవ మైనపిదపఁ బతి తెంతుఁ బతితోడ, సీత నిన్నుఁ జూచుకౌతుకమున
నంతె కాని యిప్పు డరికట్టకుము నన్ను, బతిని బాసి నేను బ్రతుకఁ జాల. 1099

—: కీరాంగన సీతను శపించుట :—

క. అని మొఱపెట్టఁగ వినియును, వినకట్టుల సీత యుండ విహగి విషాదం
బును గ్రోధమ్మును బెనఁగొన, మనమునఁ గడు వెచ్చ నూర్చి మలినాననయై.
ఆ. కఠినురాల నీవు గర్భిణి నగుసన్ను, భర్తతోడ నెడలువాపినట్లు
నైన మింక గర్భధారిణి నగునిన్ను, భర్తతోడ నెడలువాపుఁ గాక. 1101
క. అని శాప మిచ్చి దేహం, బును వదలి విమానమునను బోయెను ద్రిదివం
బున కరి గనుఁగొని యేడ్చుచుఁ, జని కీరము తత్క్షణంబ జాహ్నవి కడకున్. 1102

—: కీరము చాకలియై యయోధ్యలోఁ బుట్టుట :—

ఆ. ఉద్భవించెనే నయోధ్యలో సీతను, భర్తతోడ నెడలువాప కున్నఁ
గీరజాతిలోనఁ జేరినదానను, గాన టంచుఁ గ్రోధకలుష మగుచు. 1103
గీ. అందులోఁ బడి మునిఁగి తా నసువు లుడిగి, యంత కాలక్రమధాబుద్ధి కనుగుణముగ
జనన మంది యయోధ్యలోఁ జాకి యగుచు, నవనిజాతను నెడఁబాపె ధవునితోడ.
క. ఇదె సుమి సీతను రాముఁడు, వదలుటకు నిదాన మింక వచియించెద నా
మొదటికత వినుము వీరులు, విదళితభుజు లగుచు నట్లు విచ్చేయంగన్. 1105
మ. కని శత్రుఘ్నుఁడు వారి నెల్లరను నాకర్ణించి తద్బాహుకృం
తనబీజంబును దన్ముఖంబున నితాంతక్రోధసందీప్తలో
చనుఁడై సైన్యపతిం గనుంగొనుటయున్ సైన్యాధినాథుండు చ
య్యనఁ దద్భావ మెఱింగి సైన్యసహితుండై పోయి యచ్చోటికిన్. 1106

ఆ. లవునిఁ జూచి రామలక్షణంబులు వాని, యందుఁ గాంచి యిట్టు లనియె వత్స
యెవఁడ వీవు వంశ మెయ్యది పేరేమి, యేల పట్టికొంటి వీహయంబు. 1107

ఉ. రామునిలక్షణంబులు విరాజిలుచుండుటఁ జేసి నీమెయిన్
నామన సొప్పదాయె నిను నాశ మొనర్పఁగ నేను గాలజి
న్నాముఁడ రామభద్రదళనాథుఁడ నీవిషయంబు సర్వమున్
సామమునన్ వచించి క్రతుసైంధవమున్ ద్యజియింపు మిత్తఱిన్. 1108

—: లవుఁడు కాలజిత్తును వధించుట :—

క. అనుటయు నవ్వుచు లవుఁ డి, ట్లనియెను నీ కేల యన్యాయముమాట లవుం
డను నేను రిపులశీర్షము, లను ఖండించెదను నాజి లవములు గాఁగన్.

గీ. జనని వాత్సల్యమునఁ బెట్టికొనినపేరు, వడయుటనె యింతగర్వంబె పక్వబింబ
ఫలమునకు వర్ణమాత్రంబువలనఁ గాక, కలుగునె ప్రశస్తి వీర్యంబువలనఁ జెపుమ.

చ. అనుచిత మైనవాక్యముల నాడితి వైనను సేవకుండ వా
టను క్షమియించినాఁడను గటారికి నిన్ బలియీక పొమ్ము చ
య్యన నటు పొనిచో నిపుడె యంపెద నేనె పరేతరాణ్ణికే
తనమునకున్ బ్రియాతిథిగఁ దక్కినమాటలు వేయి యేటికిన్. 1111

చ. అనుటయుఁ గాలజిత్తు జ్వలదాననుఁడై లవ పెక్కుమాట లిం
కను బని లేదు నీవు పదగామివి నేను రథస్థితుండ నై
యని యొనరించి నిన్నుఁ దెగటార్చుట ధర్మము గాద టంచు నా
మనమున నాఁగుచున్నయది మండెడిక్రోధకృశాను విత్తఱిన్. 1112

మ. అని గర్జించుటయున్ లవుండు విని భృత్యా నిన్ను నేఁ గాదచా
రిని గావించి యధర్మసంచయము వారింతున్ నివారింపఁగాఁ
బని లే దింక నమర్షవహ్ని నని చాపంబందు సంధించి భూ
రినిశాతాశుగసంతతుల్ విడిచె నుద్రేకంబుతో వానిపై. 1113

క. ఆశరవర్షంబున రథ, నాశం బగుటయును నెక్కి నాగము నతఁ డా
వేశమున లవునిమీఁదను, నాశీవిషనిభము లైనయమ్ముల నేసెన్. 1114

క. ఆయమ్ములు తాఁకుటయును, గాయమ్మునఁ గినిసి లవుఁడు కరవాలమునన్
వ్రేయఁ దెగి కరము వృక్షము, చాయను ధరమీఁదఁ బడియె సామజ మంతన్.

ఆ. కాలజిత్తు రోషకలుషీకృతంబులై, యెఱ్ఱఁబడఁగఁ గన్ను లిలకు నుఱికి
గదను ద్రిప్పి వ్రేయ బ్రదరంబులను దానిఁ, జలిపె లవుఁడు మూఁడు శకలములుగ.

ఉ. అంతటఁ గాలజిత్తు మది నాఁగనిక్రోధభరంబుచేత న
త్యంతభయావహం బయినయట్టినరాజిని గేలఁ బట్టి కా
లాంతకునట్లు మీఁదికి రయంబున వచ్చుచు నుండఁగా లవుం
డంతటిలోనఁ ద్రుంచె నొకయమ్మున నాతనిఖడ్గబాహువున్. 1117

క. త్రుంచుటయు భుజము నాతఁడ, చంచలధైర్యమున వామశయమున గదనం
కించుకొని లవునిమీఁదికిఁ, బంచాననమట్లు దుమికెఁ బాయనికడఁకన్. 1118
క. దుముకుటయు నట్టు లతఁడా, నిమిషముననె త్రుంచె నొక్కనిష్ఠురనారా
చముచేతఁ దత్కరంబును, సమరోత్సాహమున లవుఁడు సహామూలముగన్.
ఆ. అపుడు కాలజిత్తు వ్యపగతభుజుఁ డయ్యుఁ, దలఁక కించు కేని తత్క్షణంబ
పాదయుద్ధ మొనరుపఁగ రాఁగ ఖండించె, ఖడ్గమునను వానికాళ్లు లవుఁడు.
క. ఖండితపదుఁడై దళనా, థుండు ధరం గూలి శిరముతోఁ బొడువంగా
నుండుటయును దచ్ఛిరమును, ఖండించె లవుండు తీక్ష్ణకరవాలమునన్. 1121
క. అప్పుడు హాహాకారము, లుప్పతిలన్ దళములోన నొడక క్రోధం
బొప్పార యోధవీరులు, కుప్పలుగా లవునిమీఁద గుప్పిరి తూపుల్. 1122
క. లవుఁ డంతటఁ దచ్ఛరములు, లవములు గా నఱికి తూపులను వారలపైఁ
గవియుటయును నన్యోన్యము, బవరము గావించి రఖిలభయదము గాఁగన్. 1123

—: లవుఁడు యోధు నెల్ల వధించుట :—

ఆ. అపుడు లవునినిష్ఠురాశుగనిహతిచే, యోధు లెల్ల నిధన మొందఁ బాఱెఁ
బ్రధనభూమిలోన రక్తప్రవాహంబు, నదులు గాఁగ నే మనంగవచ్చు. 1124
గీ. అటులు యోధుల నెల్లను హత మొనర్చి, శరశరాసనములు దాల్చి కరములందు
నిలిచి రణమండలంబున నిర్భయముగ, లవుఁడు వీక్షించుచుండె శాత్రవులకొఱకు.
గీ. అపుడు శత్రుఘ్నుఁ డుగ్రుఁడై యాగ్రహమున
నిషుధిచాపంబులను ధరియించి సకల
బలములను దోడుకొని వీరభటులతోడ
నరుగుదెంచి రణక్షితి నాక్రమించె. 1126
వ. ఆసమయంబున సహస్రసంఖ్యాకం బగుప్రథమభ్రమియును నయుతసంఖ్యాకం
బగుద్వితీయభ్రమియును నయుతయుగ్మసంఖ్యాకం బగుతృతీయభ్రమియును బం
చాయుతసంఖ్యాకం బగుచతుర్థభ్రమియును లక్షసంఖ్యాకం బగుపంచమభ్రమి
యును నయుతాధికలక్షసంఖ్యాకం బగుషష్ఠభ్రమియును లక్షయుగ్మసంఖ్యాకం
బగుసప్తమభ్రమియును జుట్టును నావరించి శరఖడ్గప్రాసకుంతపట్టిసపరిఘాద్యా
యుధంబులతోడం గొట్టుచుండ లవుండు తన్మధ్యంబునం దద్వితీయపరాక్రమం
బున వీరవిహారంబు గావించుచు. 1127
క. మితి లేనిశిలీముఖసం, తతులను దద్భ్రమిదళప్రతానము నెల్లన్
హతమార్చి విగతమేఘా, వృతి యగుశరదమృతకరునివిధమునఁ బొలిచెన్. 1128

—: లవుఁడు పుష్కలుని జయించుట :—

ఉ. అప్పుడు పుష్కలుండు ప్రళయాగ్ని తెఱంగునఁ బ్రజ్వరిల్లుచున్
ముప్పిరి గొన్నకోపమున ముల్కులు వింటను గూర్చుచుండ నా

చొప్పు గ్రహించి నే లవుఁడు మార్గణ మొనర్చె శిలీముఖంబులన్
గుప్పి తదీయచాపమును గోలలతోడను గూడ నంతటన్. 1129
క. భరతాత్మజుండు వేఱొక, శరాసనము గొని శరంబు సంధించెడున
త్తరుణమునఁ ద్రుంచె నాతని, యరదంబును లవుఁడు నిష్ఠురాశుగములచేన్.
క. అంతట నిర్వేఱఁ జెందుచు, స్వాంతంబునఁ బుష్కలుఁడు పదాతి యయి పరా
క్రాంతిమెయిఁ గురిసె సాయక, సంతతులను లవునిపై నసంఖ్యేయముగన్. 1131
చ. అపుడు లవుండు క్రోధకుటిలాననుఁడై తదజిహ్మగంబులన్
నిపుణతతోడఁ ద్రుంచి యొకనిష్ఠురబాణము వింటఁ గూర్చి ని
ష్కృపముగ నేసెఁ బుష్కలునిహృత్తటమం దది గాఁడ నాఁటుటన్
వ్యపగతచేష్టుఁడై పడియె నాతఁడు సంగరభూతలంబునన్. 1132
క. అది గని మారుతి యాగ్రహ, మొదవఁగఁ బెకలించి పొదిగ నుర్వీరుహముల్
వదలుటయు విసరి మీఁదికి, విదళించె లవుండు వాని విశిఖంబులచేన్. 1133
ఉ. అంతట నాంజనేయుఁ డెద నచ్చెరు వొందుచు గండశైలముల్
వింతగ నెత్తి తెచ్చి యవలీలను వైవఁగ మీఁద వాని నా
నంతలు గాఁగఁ జేసె నొకయాశుగ మేసి లవుండు పిమ్మటన్
బంతము మీఱఁగా లవునిఁ బావని చుట్టి బిగించెఁ దోఁకతోన్. 1134
ఆ. అపుడు లవుఁడు చిత్తమందు వాల్మీకిని, జానకిని స్మరించి సత్వరముగ
ముష్టియుగముతోడ మోఁదంగ వాలంబు, దిట్టతనము పోయి పట్టు సడలె.
క. అంతటను లవుఁడు మార్గణ, సంతతులను జాపమందు సంధించి హనూ
మంతునిపైఁ గురియించె ని, రంతరముగఁ బ్రళయవర్ష మనుచందమునన్.
ఉ. ఆశరవృష్టిపాతమున కాఁగఁగ లేక సమీరనందనుం
డాశ లడంగి యుద్ధమునయందుఁ బలాయన మాటకున్ వచో
ధీశవరంబునన్ దనకు మృత్యువు మూర్ఛయు లేమిచే మదిన్
గ్లేశము నొందుచున్ దుదకు నేలను వ్రాలెను మూర్ఛితుండు నాన్. 1137

—: లవశత్రుఘ్న యుద్ధము :—

సీ. అంతట మూర్ఛితుం డయ్యె మారుతి యను, కోలాహలధ్వని నాలకించి
శత్రుఘ్నుఁ డెదలోన సంతాపమును జెంది, ధనువు బాణంబులుఁ దాల్చి కేలఁ
బ్రధనభూమిని జొచ్చి రామచంద్రసమాన, లక్షణయుతుఁ డైనలవునిఁ గాంచి
యితఁడు విదేహజాసుతుఁ డగుఁ గాఁ డన్యుఁ, డని మనంబున నిశ్చయంబు చేసి
గీ. వత్స మెచ్చితి నిన్ను నెవ్వఁడవో నీవు
నీకుఁ దలిదండ్రు లెవ్వరో నీయభిఖ్య
యేమొ వచియించి విడువు మియ్యెడల హాయము
నేను క్షమియింతు నీతప్పు లెల్ల ననియె. 1138

క. అనవుడు శత్రుఘ్నునిఁ గనుఁ, గొని లవుఁడిట్లనియె వీరకుంజర బలముం
డినఁ గొనిపొమ్ము హయమ్మును, బనిలేనిబహూక్తు లేల భాషింపంగన్. 1139

క. అనుటయు శత్రుఘ్నుఁడు నెమ్మనమునఁ గ్రోధంబు గదుర మార్గణములు విం
టను గూర్చుచుండ నావిలు, దునిమెను లవుఁ డొక్కవాఁడితూపునఁ గడిమిన్.

గీ. అంతశత్రుఘ్నుఁడన్యశరాసనంబు, గొని శరంబులు విడువ నూల్కొనుచు నుండు
నంతలోపల లవుఁ డొకయాశుగమునఁ, దునిమె నాతనిరథమును దునుకలుగను.

సీ. అంతట శత్రుఘ్నుఁ డపగతరథుఁ డయి, లవునితో సమముగా భువిని నిలిచి
కురియించె బాణముల్ కుంభినీతల మెల్ల, గజగజ వడఁక దిక్కరులు బెదర
లవుఁ డాశరంబుల నవలీలగాఁ ద్రుంచి, యశనికల్పము లైనయాశుగములఁ
బుంజంబులుగను దూపులు వింట సంధించి, నింగియు భువియును నిండ నేసె

గీ. నపుడుశత్రుఘ్నుఁడాయమ్ములంగములను, గ్రుచ్చుకొనిరక్తధారలుగురియుచుండ
నపరిమితకోపవిస్ఫురితాస్యుఁడగుచు, లవునిపైఁ బది వాఁడికోలలను విడిచె.

క. ఆపత్త్రిదశకమును ద్రుంచి, లోపలఁ గావించి తునుకలుగ లవుఁడు మహా
కోపంబు నొక్క దానిని, చాపంబునఁ గూర్చి యేసె శత్రుఘ్నునిపై.

—: శత్రుఘ్నుఁడు మూర్ఛిల్లుట :—

క. ఆశరము నాఁటుటయు హృ, దాకాశంబున నదరి పడియె క్షోణిస్థలిపైఁ
గ్లేశంబున శత్రుఘ్నుం, డాశ లుడిగి చెదరి పఱవ నఖిలబలంబుల్.

వ. అంతట సురథవిమలవీరమణిసుమదరిపుతాపాదిమహావీరు లెల్లరును నొక్కపెట్టఁ
బరివేష్టించి తోమరప్రముసలప్రాసకుంతిపరశుప్రముఖాయుధంబులచే సదయంబు
గాఁ బ్రహరించుటయుఁ దన్మధ్యగతుండై లవుండు నిశితాశుగంబులచేఁ దదా
యుధంబుల నెల్లం ద్రుంచి నిష్ఠురంబుగా వారలపై బాణవర్షంబు గురియించె.

క. వా రెల్లరుఁ దద్విశిఖా, సారంబునఁ దప్పిరిల్లఁ జాలక వివశా
కారు లయి పడిరి రణధా, త్రీరంగమునందు నదర దిక్కటు లెల్లన్. 1146

వ. అంతట శత్రుఘ్నుండు మూర్ఛఁ దేఱి విచేష్టులై పడియున్ననిజబలవీరులం జూచి
విస్మయంబుం జెంది. 1147

క. యమదంష్ట్రాసన్నిభమును, శమితలవణాదైత్యమును బ్రశంసార్హపరా
క్రమమును నగుశరమును జా, పమునను సంధించి లవునిపైకిన్ విడిచెన్. 1148

—: లవుఁడు మూర్ఛిల్లుట :—

చ. విడుచుటయున్ దదాశుగము వీర్యముతోడను బ్రజ్వరిల్లుచున్
గడువడి నేఁగి వక్షమునఁ గాఁడఁగ నాఁట లవుండు నేలపైఁ
బడియెను సొమ్మసిల్లి శరపాతజవేదన కోర్వ లేక య
ప్పుడు మునిబాలకుల్ బెదరి పోయి వచించిరి సీత కాకథన్. 1149

క. అంతట జానకి యావృ, త్తాంతం బంతయును విని మహాఖేదపరీ
తాంతరయై యేడ్చుచు వి, భ్రాంతిమెయిన్ జేష్ట లుడిగి పడియె ధరిత్రిన్. 1150
వ. అటులుండ నుజ్జయినీపురంబున మాఘకృష్ణచతుర్దశీదివసంబునందు మహాకాళే శ్వరు నారాధించి తత్కృపా ప్తభూరివరుండై కుశుం డాసమయంబున నరుదెంచి విచేష్టయై భూమిపయిం బడియున్నతల్లి నుపలక్షించి విషణ్ణహృదయుండగుచు మునిబాలకులవలనఁ దన్నిదానంబు నెఱింగి త్వరావిష్టమానసుండై.
క. అమ్మా యని పిలుచుటయును, నెమ్మది కామాట యమృతనిభ మై సోఁకన్
సొమ్మసిలినజానకి కనుఁ, దమ్ము లపుడు విచ్చి చూచెఁ దనయుని నెదుటన్.
ఆ. అంతఁ గుశుఁడు తల్లియాజ్ఞను గైకొని, ధనువు బాణములను దాల్చి కేల
వాయుజవముతోడ వచ్చి సంగరభూమి, యందుఁ జొచ్చి కాలయముఁడువోలె.
క. చేసె ధనుష్టంకారము, నాశ లదర సోఁకి చెవుల కది లవుఁడు మహో
ల్లాసమున లేచి వెంటనె, త్రాసము గలుగంగ శత్రుదళమున కెల్లన్. 1154
క. కురియింపఁజొచ్చె విశిఖో, త్కరంబులను కుశుఁడు తత్ప్రతాపము హెచ్చన్
గురియింపఁదొడఁగెఁ దోడుగ, శరతతులను భువియు నాకసముఁ గ్రమ్మంగన్.
క. ఆయిరువురుఁ బ్రహరించెడి, సాయకఘాతముల కోర్వఁ జాలక భీతిన్
బాయఁ దొడఁగె నరిబలములు, వాయుప్రహతంబు లైనవారిదములు నాన్.
గీ. అపుడు శత్రుఘ్నుఁ డాశ్చర్య మావహిల్ల, మానసంబున రామసమానరూపుఁ
డైనకుశుని విలోకించి యాదరమున, నిట్టు లనియె మహావీర యెవఁడ వీవు.
క. లవునకు నీకును గలబాం, ధవ మేమియొ యేది వాసధామ మొ నీకున్
భవదభిధానం బేమియొ, యెవరో భవజన్మహేతు వెఱుఁగం జెపుమా. 1158
క. అని యడుగుటయును కుశుఁ డి, ట్లనియెను నే క్షత్త్రియుఁడఁ గుశాఖ్యుఁడ వాల్మీ
కిని గొలుచుచుందు వనమున, ననుజుండు లవుండు తల్లి యవనిజ నాకున్. 1159

—: కు శ శ త్రు ఘ్న యు ద్ధ ము :—

క. అనవుడు వారలు రాముని, తనయుల యని తెలిసికొనియుఁ దనమదిలోఁ జే
యున దేదియుఁ గనరామిని, గనలుచు శత్రుఘ్నుఁ డాత్తకార్ముకుఁ డయ్యెన్.
క. అది గనుఁగొని కుశుఁ డాగ్రహ, మొదవఁగ వర్షించె శరము లొక్కుమ్మడి న
య్యదనున శత్రుఘ్నుం డవి, విదళించుచుఁ గుశుని విశిఖవృష్టిని ముంచెన్.
వ. అపుడు కుశుం డాగ్నేయాస్త్రంబు ప్రయోగించి సర్వాశుగంబులను దహియింప శత్రుఘ్నుండు పర్జన్యాస్త్రం బేసి తదగ్నినిర్వాపణం బొనర్చె. కుశుండు వాయవ్యాస్త్రంబుచే దాని నివారింప శత్రుఘ్నుండు పర్వతాస్త్రం బేసి తచ్ఛక్తిని నిర్మూలించెను. కుశుండు వజ్రాస్త్రంబునఁ దదస్త్రంబు ఛిన్నభిన్నంబు గావించి నారాయణాస్త్రంబు ప్రయోగింప శత్రుఘ్నుండు రామస్మరణంబుచే దానినుండి తప్పించుకొని తీక్ష్ణపుంఖంబు లగుశిలీముఖంబులం బ్రయోగించె. కుశుండు తదీ

శిఖంబుల నెల్ల నెట్టకేలకు రూపుమాపి విసివి కట్టకడకు శరాసనంబున నొక్క నిష్ఠురాశుగంబు ననుసంధించి మాతృపాదంబులు స్మరియించికొని శత్రుఘ్నుని నుపలక్షించి. 1162

గీ. ఈశరంబున నినుఁ గూల్ప నేని యిలను, బుణ్యమున మర్త్యతనువును బొంది దాని నాదరింపనియజ్ఞనియఘమునాకుఁ, బ్రాప్తమగుఁగాక యని వానిపై ని విడిచె. 1163

—: శత్రుఘ్నుఁడు మూర్ఛిల్లుట :—

క. విడుచుటయును నాబాణము, కడువడి నరుదెంచి యురము గాఁడఁగ నాఁటఁ బుడమిపయిఁ శత్రుఘ్నుఁడు, పడియెను దక్షిణమునంద పరవశుఁ డగుచున్.

—: కుశలవుల విజయము :—

గీ. అపుడు సురథాదిభూవరు లాప్తసంజ్ఞ, లగుచు లేచి రణాంగణమందు భీక రాకృతిని నున్న కుశునిపై నాశుగముల, నొక్కమొగి నేసి రవకాశ మొసఁగకుండ.

క. అంతటను గుశుఁడు దచ్ఛర, సంతతులను భూరినిశితసాయకములచే నింతింతలు చేసి మహీ, కాంతుల నెల్లరను గూల్చెఁ గదనస్థలిలోన్. 1166

గీ. అపుడు పవనాత్మజుఁడు లేచి యతనిఁ జూచి
రామసుతుఁ డని యెఱిఁగియు స్వామికార్య
మొనరుచుట ధర్మ మని యెంచి యొక్కపెద్ద
తరువుఁ గైకొని పఱతెంచుతరుణమందు. 1167

మ. కుశుఁ డాపావనిఁ ద్రిక్షురప్రములచేఁ గొట్టంగ నుద్యత్క్రుధా
వశుఁడై మారుతసూనుఁ డాద్రుమముఁ దద్వక్షఃప్రదేశంబునం
దశనిప్రాయము గాఁగ వైచుడుఁ గుశుం డద్దాని ఛేదించి ది
వ్యశరం బొంటను వాయుసూతిపయి సంహారాస్త్ర మేసెన్ వెసన్. 1168

క. ఆసంహారాస్త్రమునకుఁ, గేసరిసుతుఁ డాఁగ లేక క్షితిపై వ్రాలన్ వ్రేసెను లేచి ససంజ్ఞుం, డై సుగ్రీవుండు కుశుని నవనీజమునన్.

క. కుశుఁ డాక్షోణీజము నొ, క్కశరంబునఁ ద్రుంచి యేసెఁ గపినాథునిపై నిశితశిలీముఖతతులను, దిశ లెల్లను మండఁ దత్సుతీక్ష్ణద్యుతికిన్. 1170

క. అంతట సుగ్రీవుం డ, త్యంతామర్షమున గిరుల ధాత్రీజములన్ వింతగ వర్షింపఁగఁ గుశుఁ, డింతింతలు చేసి వాని నిషువులచేతన్. 1171

గీ. ఘోరముగ వారుణాస్త్రంబు గూర్చి వింట, నేయఁ దద్బద్ధుఁడై కపినాయకుండు పడియె నాయోధనక్షితిపైని మేను, సత్త్వహైన్యంబునను నిల్వఁ జాల కునికి.

గీ. అప్పు డంగదపుష్కలాద్యఖిలవీర, వరులఁ గూలిచి సంగరావని లవుండు వచ్చుటయు జయలక్ష్మితో వానిఁగుశుఁడు, కౌఁగిటను జేర్చికొనియెనుగౌతుకమున.

ఆ. అంత లవుఁడు కుశున కభివాదన మొనర్చి, యన్న నీకృపాకటాక్షమునను నిస్తరింప నయ్యె నిరవధికం బైన, ప్రధనవార్ధి యనుచుఁ బ్రస్తుతించె. 1174

గీ. అపుడు వారిద్దరును గూడి యాజిభూమి, బడలి పడియున్న శత్రుఘ్న భరతసుతుల
మణికిరీటాంగదములుసమ్మదముతోడఁ, గైకొని ధరించి శౌర్యంబు గణన కెక్క.

క. ఆవలఁ జని హనుమత్సు, గ్రీవులయొద్దకుఁ దదీయరీతులు గని హా
సావృతముఖులై తల్లికి, నావానరములను జూపునౌత్సుక్యమునన్. 1176

క. పట్టుకొని వారితోఁకలు, గట్టిగ నటనుండి కదలి కడువేగమునన్
జుట్టును మునిబాలురు గుమి, గట్టి పరువు లెత్త వచ్చి క్ష్మాసుతకడకున్. 1177

ఆ. తల్లి నీవు చూచి యుల్లంబునను మోద, మందఁగల వటన్నయాసతోడ
నిటకుఁ దెచ్చినార మీకోఁతులను బట్టి, కనుఁగొనంగదమ్మ కౌతుకమున. 1178

క. అనవుడు నావానరులను, గని జానకి విస్మయంబు గదురఁగ నెద నం
దనులార యెచట వీరిని, గొని తెచ్చితి రెట్లు వీరు గూడిరి మీకున్. 1179

క. అని యడుగుటయును నామెకు, వినయంబున జరిగినట్టివృత్తాంతం బె
ల్లను వచియించె లవుం డది, విని జనకతనూజ శోకవిహ్వల యగుచున్. 1180

—: కుశలవులు సీతాదేశంబున నశ్వమును శత్రుఘ్నున కర్పించుట :—

క. సుతులార రాముఁ డనఁగను, బతిదేవత నైననాకుఁ బతి సుమి మీకున్
బిత సుమి యపచారము చే, సితిరి తదధ్వరహయంబుఁ జేకొని మీరల్. 1181

క. ఈకపివీరులు మును నను, రాకాసులబారినుండి రక్షించినసు
శ్లోకులు వీరిని విడువుఁడు, మీకుఁ ద్రిలోకంబులందు మే లొనగూడున్. 1182

క. క్షమతోడను మాతప్పులు, క్షమియింపు మ టంచు వేఁడి శత్రుఘ్నున క
శ్వము నర్పింపుం డతఁ డప, రిమితబలపరాక్రముఁడు పితృవ్యుఁడు మీకున్.

క. అని చెప్పుటయును వారలు, కనుఁగొని జానకిని దల్లి క్షత్త్రియధర్మం
బునఁ బట్టుకొంటి మశ్వం, బును మాయెడఁ దగునె తప్పు మోపఁగ నీకున్.

క. మును కణ్వాశ్రమమునకుం, జనుదెంచినమఖహయంబు శౌర్యంబునఁ బ
ట్టినవాఁ డయి భరతుఁడు తన, జనకునితోడను రణంబు సలిపినకతనన్. 1185

క. తనయుండు తండ్రితోడను, ననుజన్ముం డన్నతోడ నాచార్యునితో
డను శిష్యుం డని చేయుట, యనయము గా దనిరి క్షత్త్రియాన్వయజులకున్.

క. ఐనను నవిలంఘ్యము నీ, యానతి మా కనుచు మ్రొక్కి యామెకుఁ బ్రథన
స్థానమునకు నరుదెంచిరి, మానిసుతులు వెంట రాఁగ మఖతురగముతోన్.

గీ. అపుడు రాముని దలఁచుచు నవనిజాత, కర్మసాక్షినిఁ దిలకించి కదనభూమి
యందుఁ బడియున్నవా రెల్లఁ బ్రాణధారు,లగుచు లేవంగ భావించె నాత్మలోన.

గీ. ఆమె భావించినట్ల రణాంగణంబు, నందుఁ బడియున్నవా రెల్ల నాక్షణంబ
లేచి రసుధారు లగుచు నాలీలఁగాంచి,సంతసముఁజెంది కుశలవుల్ స్వాంతములను.

క. వినయమ్మున శత్రుఘ్నున, కొనరిచి వందనము క్రతుహయోత్తంసము న
ప్పనచేసి తా మొనర్చిన, యనయము సైరింపు మనుచు నభ్యర్థింపన్.

—: అశ్వమేధాశ్వము విజయముతోడ నయోధ్యకుఁ జేరుట :—

గీ. మదిని శత్రుఘ్నుఁ డెంతేని ముదము నొంది
కౌఁగిటను జేర్చికొని వారి గాఢముగను
నాదరము చూపి విస్మయం బంది నిహత
మైనబల మెల్ల నుత్థితం బైనకతన. 1190

ఆ. బయలుదేఱి సకలబలములతోడను, దాఁటి మధ్యజనపదంబు లెల్ల
శీఘ్రగమనమునను జేరె నయోధ్యకు, సమయ మెఱిఁగినట్టిచతురుఁ డగుట.

సీ. దశదిక్కులను బ్రతిధ్వను లీన బ్రాహ్మణుల్, వేదపాఠములు గావించుచుండ
బహువిధభక్ష్యాన్నపానంబులను విప్ర, సంతర్పణంబులు సాగుచుండ
బ్రహ్మతత్త్వము ననుభవనిదర్శనముచే, బ్రహ్మవేత్తలు బోధపఱుచుచుండఁ
దెఱపి లేకుండ రాత్రిందివంబులు గూడ, హరినామకీర్తనల్ జరుగుచుండ

గీ. సవనమండపమందు భాస్కరుఁడువోలె, ఋత్విజులమధ్యమునఁ దేజరిల్లుచుండు
రామచంద్రున కెఱిఁగి తురంగమమును, భక్తిపూర్వకముగ సమర్పణము చేసె.

ఆ. అపుడు రామభద్రుఁ డానందమును జెంది, మురువు మీఱ సుమతి మోముఁ జూచి
సచివవర్య యశ్వసంచారమున నేమి, యేమి జరిగినదియొ యెఱుఁగఁ జెపుమ.

క. అనవుడు సుమతి తదాజ్ఞను, వినయంబునఁ దలను దాల్చి విషయము లెల్లన్
వినిపింప సవిస్తరముగ, విని రాఘవుఁ డాత్మలోన విస్మయ మొదవన్. 1195

గీ. ఋషులమధ్యంబునను దేజరిల్లుచున్న, యట్టివాల్మీకి నీక్షించి యమలచరిత
యెవరు కుశలవు లన వారి కెట్లు గలిగె, నట్టిసామర్థ్యము వచింపు మనుచు నడిగె.

క. అడుగుటయుఁ బుట్టుపుట్టువు, జడదారి తదీయజన్మచరితాదుల నే
ర్పడ నుడివి యెల్లవారికిఁ, గడువిస్మయ మొదవఁ గట్టకడ కిట్లనియెన్. 1197

ఆ. రామచంద్ర భావిరామాయణంబును, వ్రాసి దివ్యదృష్టివలన నేను
జెప్పినాఁడ వారి కొప్పుగా నది గాన, ఘనితితోడ వారు పాడుచుండ. 1198

క. కాననములలో మృగసం, తానములును నండజప్రతానంబులునన్
మేనులను మఱచి వారల, గానంబును వినుచు నుండుఁ గడుఁ జిత్రముగన్.

ఆ. దైవికముగ దివిని బోవుచు నొకనాఁడు, వరుణుఁ డాలకించి వారిపాట
యద్భుతంబు నొంది యంతరంగంబునఁ, బారితోషికములు వారి కొసఁగె.

ఆ. అట్లె లోకపాలు రందఱుఁ గూడను, వారిగానమునకు వశ్యు లగుచు
దివ్యభూషణములు దివ్యాంబరంబులు, కానుకలుగ నిడిరి గౌరవమున. 1201

క. ఆశిశువులగానకళా, కౌశల్యంబునకుఁ బారితోషులు హర్షా
వేశం బొదవంగ ననే, కాశీర్వాదములు చేసి రభివర్ధిల్లన్. 1202

గీ. ఒక్కొకొక్కటిగను నేను లెక్కపెట్టి, చెప్పఁదలకొన్న నెన్నని చెప్పఁగలను
మోహితము లయ్యె ముల్లోకములును వారి, గానరూపవయోగుణగరిమమునకు.

క. జగ మెల్ల నేకరామం, బుగ భాసిలె ననిరి మునులు మున్ను త్రిరామం
బుగ నుండె ననిరి నేఁ డా, సుగుణాఢ్యులరూపములను జూచినవారల్. 1204
ఆ. పూతచరిత యైనసీతామహాదేవి, యోగ్యతను నుతించు చుందు రెపుడు
నాకుమారయుగము నవలోకనముచేయు, నట్టివార లెల్ల నద్భుతముగ, 1205
క. క్షితిసుత యన సాధారణ, సతి గా దాలోకమాత సంకల్పముచేఁ
జతురాననాదిసురసం, తతులను గూడను సృజించు దశరథతనయా. 1206
క. సిద్ధులలోపల నుత్తమ, సిద్ధి మహీజాత యామెసేవనమున సం
సిద్ధిని బొంది రనేకులు, బద్ధులు గాకుండఁ గ్లేశపాశంబులచేన్. 1207
గీ. ధరణిజాత్యాగ మొక్కటి తక్క రామ, కృతము లైనట్టికార్యంబు లెల్ల స్తోత్ర
పాత్రముల యనులోకులభాషణములు, ప్రతిపదంబును విన నయ్యెఁ బార్థివేంద్ర.
క. ప్రవిదారణనిహతం బగు, భవదీయబలంబు నెల్ల బ్రతికించినయా
యవనిసుత సంస్తుతింపం, దవినమహాసాధ్వి చూవె ధరణీనాథా. 1209
ఆ. అచ్యుతుఁడు లక్ష్మియును యుష్మదాకృతులను
నవతరించిరి భూభార మపనయింప
జనకుఁడవు నీవు జానికి జనని చూవె
సకలలోకంబులకుఁ గూడ సత్య మిదియ. 1210
క. ఎఱుఁగుదురు దేవతలు మే, మెఱుఁగుదు మీా వెఱుఁగుదువు మహీసుతశుద్ధిన్
బెఱవార లేల నీకున్, గఱపఁగఁ జేయంగఁ దగినకార్యము ననఘా. 1211
క. అని చెప్పి యూరకుండుట, యును నచ్చట నున్నతాపసోత్తము లెల్లన్
మునివరుఁడు చెప్పె.సత్యము, నని రంతట గగనవాణి యట్టులె పలికెన్.1212

—: రాముఁడు సీతాదేవిని దోడ్కొని రా లక్ష్మణున కాజ్ఞాపించుట :—

ఆ. అపుడు రాముఁ డిట్టు లనియె లక్ష్మణునకు, ననుజ శీఘ్రముగను నరిగి నీవు
జనకసుతను బుత్రసహితంబుగాఁ గొని, రమ్ము రాజవైభవమ్ముతోడ. 1213
క. అనవుడు లక్ష్మణుఁడు తదా, జ్ఞను శిరమునఁ దాల్చి సంతసమునఁ బరికరం
బును గొని వాల్మీకిమహా, మునియాశ్రమమునకుఁ బోయి మ్రొక్కి వదినెకున్.
క. మ్రొక్కుటయును జానకి కడు, నక్కజమును జెంది వత్స యరుదేరఁగ నీ
విక్కడకు నేమి కార్యమొ, చక్కఁగ వచియింపు ముడిగి సందేహంబున్.
సీ. కుశలియె నాస్వామి కుశలమె నీకు మీా, యన్నదమ్ములకు మాయత్తలకును
నను వీడనాడిననాఁటనుండి ధరిత్రి, నమల మై యున్నె మీాయన్నయశము
నాప్రాణధవునకు నామీాఁద నున్నకో, పము శమించినదె యిప్పటికి నైన
ననుఁ జూడకున్నను నావాఁడు నే ధ్యాన, మందు నిత్యముఁ జూచు చుందు నతని
గీ. విడిచినను భర్త పతిని నే విడువ కుంటఁ, జచ్చినను నేను బోదును స్వామికడకె
సాధనమునకు ఫలము వశంబు గాని, సాధనము ఫలమునకు వశంబు గాదు. 1216

ఆ. నన్ను వీడినట్లు నిన్నుఁ గూడను వీడె, నా వచింపు మామహాప్రభుండు
మిగిలి కీర్తికాంతు మేను సైతము వీడు, వాని కింక వీడరాని దేది. 1217

క. అనుటయు రామానుజుఁ డి, ట్లనియెను మనవారు కుశలు లందఱు వేగన్
జనయిత్రి నిన్నుఁ దోడ్కొని, చనుదెమ్మని పనిచె రామచంద్రుఁడు నన్నున్.

క. పనుచుచు నను నీకడ కి, ట్లనియెను మాయన్న తల్లి యామాటలె నే
వినిచెదను నీకు దయతో, వినుమని ప్రార్థించి విన్నవింపఁ దొడంగెన్. 1219

గీ. ఎల్లవారును దేవి సర్వేశ్వరునిఁ గఁ, బలుకుచుందురు నన్నె ప్రపంచమందు
నన్నిటికిఁ గూడను స్వతంత్ర మైనహేతు, వొకయదృష్టమ యంచు నే నుగ్గడింతు.

ఆ. అనుసరించుచుండు నబ్జాక్షి సర్వేశ్వ, రుండు గూడఁ జేయుచుండునట్టి
పనులలో నదృష్టమునె తప్పకుంటను, బరులమాట యింకఁ బలుక నేల. 1221

క. సృష్టిస్థితిలయములకును, గష్టములును సౌఖ్యములును గలుగుటకును సం
తుష్టి కసంతుష్టికిని న, దృష్టమె కారణము చూపె నెందును గూడన్. 1222

సీ. హరధనుర్భంగంబునందును గైకేయి, మతిభంగమునఁ బితృమరణమునను
నటవీనివాసమునందు దైత్యుఁడు నిన్ను, హరియించుటను వార్ధితరణమునను
ఋక్షవానరు లొనర్చినసాయమునయందు, రావణాసురునిమారణమునందుఁ
ద్వత్ప్రాప్తియందు బాంధవదర్శనమునందు, రాజ్యసంపత్తిసంప్రాప్తియందుఁ

గీ. దావకపునర్వియోగవిధానమందు, నేది యయ్యెనొ తప్పనిహేతు వదియె
కారణం బగుచున్నది వారిజాక్షి, మనసమాగమమునకును మరల నేఁడు.

క. గతవిషయకఖేదంబును, సతి మనమున నుంచికొనక చనుదెమ్ము సుతా
న్వితముగ నీనగరమునకు, నతులితవైభవముతోడ నందఱుఁ బొగడన్. 1224

క. అని పలికె ననుటయును ని, ట్లనియెను భూపుత్రి వత్స యపయశమును గొ
ల్పిననేను స్వామికడకున్, జనుదేరఁగ మరల నవ్వ సాగరె లోకుల్. 1225

క. పెండిలి మొదలుగ మదిలో, నుండినరూపంబు పాయ కున్నది నేఁడున్
నిండుగ నాహృదయమునవె, యుండిన నిట నచట నున్న నొక్కటె నాకున్.

క. స్వామినె యారాధించుచు, నీమేను దొలంగుదాన నిచటనె నా కిం
కేమి గలదు కావలసిన, కామితము మ ఱొండు స్వామికడ కేతేరన్. 1227

—: కుశలవులు రామునికడకు వచ్చుట :—

గీ. స్వామితేజోంశభవులును వంశమునకు, నంకురములును నైనయీయాయాత్మజులను
స్వామి కర్పింపుము మదీయవందనముల, తోడఁ గూడను మదికి సంతుష్టి గలుగ.

క. తెలుపుము లక్ష్మణ వేఱుగఁ, బలుకక నామాట కీవు ప్రతివచనము పె
ద్దలకుఁ బ్రణామంబులు పి, న్నలకున్ దీవనలు నే నొనర్చితి ననుచున్. 1229

క. అని యానతిచ్చి తనయుల, ననుపుటయును మాఱుమాట యాడక ప్రణతిం
బొనరిచి లక్ష్మణుఁ డామెకుఁ, జనుదెంచెను వెంటఁ గవలు చనుదేరంగన్.

క. చనుదెంచి సుమిత్రానం, దనుఁ డన్నకు మ్రొక్కి తెలిపె ధరణీసుత ప
ల్కినపల్కు లెల్ల వినయం, బున నద్ది విని రాఘవుండు మూర్ఛితుఁ డయ్యెన్.
గీ. అట్లు మూర్ఛితుఁడై రాముఁ డవలఁగొంత, సేపునకు నెట్టొ తెల్వి తెచ్చికొని చూచి
వత్స లక్ష్మణ పోయి మీ వదినె కడకు, మరల వచియింపు మిట్లు నామాటలు గను.
క. పతికంటె సతికి వేఱొక, గతి లే దని చెప్పుచుండఁగా శ్రుతు లెల్లన్
బతి నడసి చేయుతప మే, వితమున ఫలియింపఁగలదు వెలఁదుక నీకున్.
ఆ. అడవి కేఁగ నీవె యాశించుటను జేసి, పంపినాఁడ నేను బంకజాక్షి
యంతమాత్రమునకె యలిగి నాయెడ దోష, మున్నయట్లు రాక యుండఁ దగునె.
క. వనమునఁ గలమునికాంతా, జనమును జూచితివి వాంఛ సఫలం బయ్యెన్
జనుదె మ్మిఁక నాయెడఁ ద, ప్పును మోపక యుందు వేని పూర్ణేందుముఖీ.
క. కులసతులు చేయుదురు చేఁ, తలు పతులకు ముదము గలుగ దాన నిపుడు నీ
సలిపినకర్మము మిగులన్, గలిగించెను సంతసంబు నాకు లతాంగీ. 1236
క. పతి సంతోషించినయెడ, సతి చేసెడిచేఁత లెల్ల సఫలంబు లగున్
బతి సంతోషింపనియెడ, సతి చేసెడిచేఁత లెల్లఁ జను వ్యర్థము లై. 1237
క. వ్రతములు జపములు తపములు, క్రతువులు తీర్థములు పుణ్యకార్యము లెల్లన్
బతిసేవకంటెఁ దక్కువ, యతివల కని యెఱుక పడదె యవనిజ నీకున్. 1238
క. అని విరమించుటయును రా, మునియానతి దాల్చి శీర్షమునను సుమిత్రా
తనయుం డన్నకు నభివా, దనముం బొనరించి చనియె ధరణిజకడకున్. 1239
సీ. అంతట వాల్మీకియాదేశమునఁ గుశ, లవులు తాళస్వరలయయుతముగఁ
బాడఁ దొడంగిరి పలికించుచును వీణ, రామాయణము నబ్బురంబు దోఁప
నపగతచేష్టు లై రాగానమును విని, సాలభంజికలు నా సభ్యు లెల్ల
నపుడు రాముఁడు మహాహ్లాదంబుతోడను, లేచి పుత్రులఁ గౌఁగిలించికొనియె
గీ. ననుడు వాత్స్యాయనుం డిట్లు లనియె దేవ
యెపుడు రామాయణము రచియింపఁబడెనొ
యది రచింపఁగ హేతు వెయ్యదియొ యందుఁ
గలవిశేషంబు లేవియొ తెలియఁ జెపుమ. 1240

—: రామాయణరచనాదికథనము :—

క. అనవుడు నాగాధిపుఁ డి, ట్లనియెను మౌనీంద్ర పూర్వమం దొకదివసం
బున వాల్మీకిమహాముని, చనియె నొకయరణ్యమునకు ఛాత్రులతోడన్. 1241
ఆ. అచట నొక్కచోట హర్షాతిరేకంబు, వెలయఁ గామసౌఖ్యములను దేలు
చున్నయట్టిక్రౌంచయుగమందు మగదానిఁ, గఱకుఁగోల నొక్కయెఱుకు గూల్చె.
వ. అప్పు డమ్మునీంద్రుం డాఘోరకృత్యముం జూచి యాగ్రహంబున జలోప
స్పర్శంబు గావించి కిరాతు నుద్దేశించి. 1243

శ్లో. మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ, మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః
యత్క్రౌంచమిథునా దేక, మవధీః కామమోహితమ్. 1244
క. అని శపియించుటయుఁ దపో, ధనువాక్యము శ్లోక మగుచుఁ దనరుటను గనుం
గొని శిష్యు లెల్ల విస్మయ, మునఁ దొడఁగిరి సన్నుతింప మునివల్లభునిన్. 1245
సీ. అంతటఁ బరమేష్ఠి యరుదెంచి యచటికి, నమ్మునీంద్రునిఁ గాంచి సమ్మదమునఁ
దాపసోత్తమ నీవు ధన్యుండ వైతివి, చరితార్థ మయ్యె నీజన్మ మెల్ల
భారతి శ్లోకరూపమున నీముఖమందుఁ, బుట్టె లోకముల కభ్యుదయ మొదవ
భవదాననమునుండి బయలు దేఱిన వాక్కు, శక్రాదులకును విస్మయము గొలిపెఁ
గీ. గాన సకలాఘవిధ్వంసకారి యైన, రామచరితంబు రచియించి రమ్యతుగను
విశ్వమున నిల్పికొనుము నీ విమలకీర్తి, నని వచించి యంతర్ధాన మందె నంత.
గీ. అమ్మహర్షి నదీతీరమందుఁ గూరు, చుండి రామాయణంబు వ్రాయుటకుఁ జింత
సేయుచును ధ్యాననిష్ఠను జెంది యుండ, నపుడు రాముఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యె నంత.
క. రామునిఁ గనుఁగొని యానం, దామృతవీచికల నోలలాడుచు నుండం
గా మౌనికిఁ ద్రైకాలిక, రామచరిత్రంబు గోచరం బయ్యెఁ జుమీ. 1248
గీ. అంత వాల్మీకి యత్యంతహర్షమునను, నాఱుకాండంబులుగను రామాయణంబు
వ్రాసెనమృతాభిషేకంబుఁ జేసెననఁగఁ, బలుకుపలుకునమాధుర్యమొలుకుచుండ.
వ. అందు మొదటి దగు బాలకాండంబున దశరథపుత్రకామేష్టియును రామభరత లక్ష్మణశత్రుఘ్నజననంబును విశ్వామిత్రయజ్ఞరక్షణంబును సీతాపాణిగ్రహణంబును భార్గవవిజయంబును నయోధ్యాపురప్రవేశంబును నరణ్యాగమనంబును జిత్రకూటనివాసంబును భరతదీక్షయును వర్ణింపంబడియె. రెండవది యగునరణ్యకాండంబునఁ దపోధనాశ్రమవిలోకనంబును శూర్పణఖానాసాచ్ఛేదంబును ఖరదూషణవధంబును మాయామారీచహననంబును సీతాపహరణంబును విరహభ్రమణంబును గబంధప్రేక్షణంబును బంపాగమనంబును హనుమత్సమాగమంబును వర్ణింపంబడియె. మూఁడవది యగుకిష్కింధాకాండంబునందు సప్తతాళభేదనంబును వాలిమారణంబును సుగ్రీవరాజ్యదానంబును సీతాన్వేషణంబును సంపాతిప్రేక్షణంబును వార్ధిలంఘనంబును వర్ణింపంబడియె. నాల్గవది యగుసుందరకాండంబునందు లంకాగృహాన్వేషణంబును సీతాసందర్శనభాషణంబులును వనభంగంబును బ్రహ్మాస్త్రబంధనంబును లంకాదహనంబును వానరసమాగమంబును సీతాభిజ్ఞానప్రదానంబును సైన్యప్రస్థానంబును సేతుబంధనంబును శుకసారణసమాగమంబును వర్ణింపంబడియె. అయిదవది యగుయుద్ధకాండంబునందు రావణాదివధంబును సీతాసమాగమంబును వర్ణింపంబడియె. ఆఱవది యగు నుత్తరకాండంబునందు ఋషిసంవాదంబును యజ్ఞవిధానంబును వర్ణింపంబడియె.

గీ. శ్రవణ మొనరించినంతమాత్రంబుచేత, బ్రహ్మహత్యాదిసకలపాపక్షయంబు
గలుగఁజేయురామాయణకథను నీకు, సంగ్రహంబుగఁ జెప్పితి సంయమీంద్ర.

—: సీతాదేవి రామునికడకు వచ్చుట :—

గీ. అవలికత చెప్పెదను విను మట్టు లరిగి, జానకిసమక్షమునకు లక్ష్మణుఁడు మ్రొక్కి
వినయమున నాయమకు విన్నవించె రామ, భద్రుఁ డెటిఁగింపు మన్నట్టిపలుకు లెల్ల.

క. అంతట జానకి భర్తకు, సంతాపము గలుగఁజేయఁ జన దని రోషం
బంతయును నడఁచికొని తన, స్వాంతంబునఁ దలను దాల్చి వల్లభునాజ్ఞన్.

క. మునులకు మునిసతులకు వం, దనములు గావించి వారు దయచేసినదీ
వనలను గొని మఱఁదియుఁ బరి, జనులును గొలువంగ వచ్చె స్వపురంబునకున్.

క. చనుదెంచి యట్లు జానకి, కనుఁదమ్ములనుండి బాష్పకణములు రాలన్
దనప్రాణవల్లభునిపద, వనజంబులమీఁద వ్రాలె వైవశ్యమునన్. 1255

ఉ. అప్పుడు రామభూమిపతి యశ్రులు గన్నులనిండఁ గ్రమ్మఁగా
నప్పతిదేవతన్ దనకరాబ్జములన్ స్పృశియించుచున్ సతీ
యిప్పగిదిన్ మదిన్ బొగుల నేల యెఱుంగమె త్వత్పవిత్రతన్
దప్పు గాక ప్రాగ్జనికృతంబులు గర్మము లెంతవారికిన్. 1256

ఆ. అనుభవింపఁబడియె నాకర్మఫల మెల్ల, నింతదనుక వలదు చింత యింక
ననుచు ననునయింప నాసాధ్వి మదిలోన, ధైర్యమును వహించి తత్క్షణంబ.

గీ. మొదట వాల్మీకిమౌనికిఁ బిదప ఋషుల, కందఱకు నావలను దనయత్తలకును
వందనంబులు గావించి వారివలన, దీవనల నొంది నాథునిచెంత నిలిచె. 1258

సీ. అపుడు కుంభోద్భవుం డత్యంతముదమునఁ, గనకసీతాప్రతీకమును విడిచి
యాస్థానమున నిల్పి యామెను సర్వస, మక్షంబునను యజ్ఞదీక్ష నొసఁగె
రోహిణీసహితచంద్రుఁడు నాఁగ జానకీ, యుతుఁడై నరాఘవుం డుల్లసిల్లెఁ
గని జానకీరాములను యజ్ఞవేదిపై, నభినుతింపఁ దొడంగి రఖిలజనము

గీ. లంతటను గుంభసంభవుం డాచరింపఁ
దగినకార్యకలాప మంతయును నడపి
రామ యిఁకఁ జేయవలయును బ్రాహ్మణులకుఁ
బ్రథమపూజను గ్రతువు సాఫల్య మొంద. 1259

గీ. తొల్లి హయమేధమును మరుత్తుండు సలిపి
యపరిమిత మైనధనము బ్రాహ్మణుల కొసఁగె
వార లది మోయఁ జాలక వైచి తుహిన
శైలమునఁ గొంత గైకొని చనిరి చూడె. 1260

క. కావున నీవును నట్టులె, కావింపుము దానములను గాలం బిదె భూ
దేవులను సత్కరింపఁగ, నీ వెఱుఁగనిధర్మ మున్నె యెందును దేవా. 1261

—: రాముఁడు సత్కారములు చేయుట :—

క. అనవుడు రాముఁడు హర్షం, బును జెందుచు ముందు బ్రహ్మపుత్రుం డగున
మ్మునికొసఁగె భూరిదేశము, లను రత్నసువర్ణరాసులను ధేనువులన్. 1262

క. క్రమముగ వ్యాసాదిమహా, శమధనులకు నెల్ల నట్లె సముచితసత్కా
రము చేసి ద్విజుల కెల్లను, బ్రమదం బొదవంగ నిచ్చె బహుమానములన్.

గీ. అవల దీనాంధకృపణు లైనట్టిజనుల, కెల్లరకుఁ గూడ సర్వసమృద్ధి గలుగ
నిడియె నాకాంక్షితార్థంబు లెల్ల రామ, వితరణమునకు సరి రామవితరణంబ.

ఆ. అట్టు లిచ్చుచుండ హస్తయుగ్మమునను, నవిరతముగ రాముఁ డర్థములను
నవలఁ జలుపఁ దగినయట్టికార్యంబును, జలుపఁ బూనికుంభసంభవుండు. 1265

—: రామచంద్రాదు లశ్వాభిషేకతీర్థముం జెప్పుట :—

వ. చతుష్షష్టిరాజదంపతిసమేతుండై మంగళవాద్యంబులతోడ సరయూతరంగిణి
కరిగి తత్సలిలంబు కరంబున స్పృశియించుచు నభిమంత్రించి. 1266

క. సలిలంబ రామచంద్రుఁడు, సలిపెడిహయమేధమఖము సఫలము గాఁగన్
జలుపుము క్రతుహయశుద్ధిని, సులభంబుగ నీవు మేన సోఁకినమాత్రన్. 1267

వ. అని యాదేశించి తజ్జలంబుం గొని రం డని యానతిచ్చుటయు నభిమంత్రితం
బైనయాసలిలంబు స్వర్ణకుంభంబులతోడం గైకొని సీతామహాదేవితోడ రామ
చంద్రుండును మాండవితోడ భరతుండును నూర్మిళతోడ లక్ష్మణుండును శ్రుత
కీర్తితోడ శత్రుఘ్నుండును గాంతిమతితోడఁ బుష్కలుండును సత్యవతితోడ
సుబాహుండును వీరభూషతోడ సత్యవంతుండును సత్కీర్తితోడ సుమదుండును
రాజ్ఞితోడ విమలుండును శ్రుతవతితోడ వీరమణియును గోమలతోడ లక్ష్మీనిధి
యును నంగసేనతోడ రిపుతాపుండును మహామూర్తితోడ విభీషణుండును బ్రతీ
తతోడఁ బ్రతాపాగ్ర్యుండును గామగమనతోడ నుగ్రాశ్వుండును నధికరమ్య
తోడ నీలరత్నుండును సుమనోహరితోడ సురథుండును మోహనతోడఁ గపి
యును దదన్యరాజ్ఞీబృందంబుతోడఁ దదితరరాజబృందంబునుం గూడి రా నగ
స్త్యుం డాజలంబుచే నశ్వంబున కభిషేకంబు చేయించి రామచంద్రునికర్ణం
బునం జెప్పుటయు రాముండు. 1268

—: రామభద్రుం డశ్వవిశసనంబునకుం గడంగుట :—

క. నను యజ్ఞతురంగమ పా, వనునిఁ గ నొనరింపు మీవు త్వన్మేధంబుం
బొనరించువాఁడ నిప్పుడె, యనిమిషులకు నెల్లఁ దృప్తి యామతిలంగన్. 1269

వ. అని ప్రార్థించి కుంభజన్ముం డభిమంత్రించి యొసంగిన కరవాలంబు గేలం బట్టికొని
సైంధవంబును హస్తంబున స్పృశియించె. 1270

—: రామకరస్పర్శమున నశ్వము శాపవిముక్తిం జెంది స్వచరిత్రముం జెప్పుట :—

క. అపు డాయధ్వరసైంధవ, మపగతనిజకాయ మగుచు నమరాకృతితో
నుపలక్షించెడివారల, కపరిమితాశ్చర్య మొదవ నచ్చట నిలిచెన్. 1271

వ. అంత నాదివ్యపురుషునిం గని రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 1272

క. ఎవఁడవు నీ వేకతమున, సవనాశ్వం బైతి వెట్లు సమకుఱె నీకున్
దివిషద్రూపం బిప్పుడు, శ్రవణార్హం బైనఁ జెపుము సకలము మాకున్. 1273

క. అని యడుగుడు రామున కి, ట్లనియెను నాదివ్యపురుషుఁ డఖిలాత్మ యెఱుం
గని దున్నె నీకు నయినను, వినిచెద భవదాజ్ఞ కేను వినతుఁడ నగుచున్.1274

సీ. మును నేను ద్విజుఁడ నై జనియించి పుడమిపైఁ, జరియించుచును ధర్మసరణియందు
నొకదినంబున సరయూమహానది కేఁగి, స్నానసంధ్యాదులు సలిపి యందుఁ
దావకధ్యానంబు గావించుచును నదీ, తీరదేశంబునఁ గూరుచుండి
స్నానార్థ మచటికిఁ జనుదెంచునట్టివా, రల నెల్ల వంచింపఁ దలఁపు గలిగి

గీ. దేహ మెల్లెడఁ దిలకముల్ దీర్చి దర్భ, పాణి నై చేర్చి యజ్ఞసంభారములను
నగ్ని దగిలించి కుండములందు నుంటిఁ, దనువు దాలిచి వచ్చినదంభ మనఁగ.

క. ననుఁ జూచి యప్పు డచ్చటి, జను లెల్లరుఁ గూడ నితఁడె సాక్షాద్దేవుం
డని పొగడుచుఁ బైఁ బైఁ బడి,యొనరించుచుఁ బ్రణతు లొసఁగుచుండిరి కాన్కల్.

గీ. అట్టు లుండంగ నాయభాగ్యంబువలన, నచటి కేతెంచి దుర్వాసుఁ డపుడు నన్నుఁ
జూచి నే మౌనమును దాల్చి చూచుచుండఁ, గన్ను లెఱ్ఱవడంగ నాగ్రహము చెంది.

క. ఓరి దురాత్ముఁడ మును లను, గౌరవమును లేదె యింత గర్వమె యనుచున్
ఘోరముగఁ దిట్టి పశ్వా, కారంబును జెందు మనుచుఁ గడకు శపించెన్. 1278

క. ఆశాపవచనమును విని, నాశం బొనగూడె నేఁడు నా కని బహుళ
క్లేశమును జెంది యమ్మా, నీశుని కాళ్ల పయిఁ బడితి నే నేడుచుచున్. 1279

క. నాయేడుపు వినఁ జాలక, యాయమివర్యుండు రాముఁ డధ్వరభూమిన్
జే యిడు నీపైఁ బరమ, శ్రేయం బద్దాన నీకుఁ జేకుఱు ననియెన్.

గీ. అమ్మహాత్ముండు దయచేసినట్టిశాప, మరయఁగను నా కనుగ్రహం బయ్యె నిపుడు
కానియెడ నబ్బునె సమస్తకలుషములను, బాఱఁ ద్రోలెడినీకరస్పర్శ మనఘ.

ఆ. నీయనుగ్రహమున నే నేఁగు చున్నాఁడ, జన్మమృత్యుశోకజరలు లేని
దివ్యధామమునకు దేవర సెలవీయు, మని విమాన మెక్కి యతఁడు చనియె.

—: రాముఁ డశ్వమేధయాగపూర్తిం గావించుట :—

వ. అంతట రామచంద్రుండు మహర్షులం జూచి మహనీయు లెల్లరును నింద యు
న్నవారు. పురఃకర్తవ్యవిధానంబుం బ్రబోధింప వలయు నని సప్రశ్రయంబుగాఁ
బ్రార్థించుటయుఁ దన్మహాజనానుమతిం గైకొని కుంభసంభవుండు కర్పూరంబు
దేవతాసంతృప్తికరం బగుంగానఁ దద్ధోమంబు గావించి యజ్ఞసమాప్తి నొందింప

పలయు నని సభామధ్యంబునం జెప్పుటయు రామభద్రుండు సర్వాంగీకారంబు
నెఱింగి కర్పూరరాశిం దెప్పించి సిద్ధపఱిచె. 1283

గీ. అంతటను గుంభజన్ముఁడు హర్షమునను, వేల్చుచును గర్పూరంబును విధియుతముగ
దేవతాహ్వాన మొనరింప దివిజు లెల్ల, నరుగుదెంచి గ్రహించి హవ్యమును జనిరి.

క. అది చూచి రామచంద్రుఁడు, ముద మొందుచు హోతృముఖ్యమునివరులకు నిం
పొదవఁ జతుర్దిగ్రాజ్యం, బు దక్షిణగ నిచ్చె నెల్లబుధు లగ్గింపన్. 1285

సీ. అంతఁ గుంభోద్భవమహర్షి యద్భుతముగఁ
జలిపి పూర్ణాహుతిని మహోత్సాహమునను
నవల వర్ధాసనంబును నవభృథమును
విధివిధానానుసృతిని గావింపఁ జేసె. 1286

క. ఆపిదప యజ్ఞయూపము, స్థాపించి రఘూద్వహుండు సరయూతటిపై
భూపతులు మెచ్చ మరలను, నాపై నొనరించె మూఁడు హయమేధంబుల్.

గీ. బ్రహ్మహత్యాదిసకలపాపముల రూపు, మాపఁ గలరామహయమేధమఖచరిత్ర
మాలకించినఁ జదివిన నదియె చాలు, నశ్వమేధాధ్వరఫలసంప్రాప్తి గలుగ.

ఆ. రోగముక్తుఁ డగును రోగార్తుఁడు ధనంబు, పొందు నిర్ధనుండు పొందు సుతులఁ
బుత్రకాంక్షి ముక్తిఁ బొందును బద్ధుండు, శ్రవణపతిత మైన రామగాథ. 1289

ఆ. ఎట్టిపాపు లైన నిట్టి తరింతురు, సంస్మరించి రామచంద్రమూర్తి
నేమి చెప్ప నింక రామచరిత్రంబు, భక్తితోడ విన్నఁ బడయుఫలము. 1290

క. ఈరామకథను వినిచిన, వారలకు నొసంగవలయు స్వర్ణరచితసీ
తారామప్రతిమ లలర, గారాముల పరమపదము గలుగును దానన్. 1291

క. నీ వడిగినట్టి త్రిభువన, పావనచరితమును దెలియఁ బఱిచితి నింకన్
గావలసినట్టి చరితము, లే వేనియు నున్న నడుగు మేర్పడ ననఘా. 1292

క. అని చెప్పుటయును వాత్స్య, యనుఁ డానందంబు నొంది యహినాథునకున్
బొనరించి వందనంబును, జనియెను హరిమహిమ మెల్లజనులకుఁ దెలుపన్.

చ. అనుటయు శౌనకాదిమును లాతనిఁ గాంచి మహానుభావ రా
మునిహయమేధగాథను బ్రమోదము గల్గ వచించినాఁడ వై
నను మఱియొక్కకోరికి మనంబులలో నుదయించె మాకుఁ గృ
ష్ణునికథ నాలకింపఁ బొడచూపునె మేలునఁ దృప్తి యేరికిన్. 1294

—: కృష్ణచరిత్రకథనము :—

క. అనవుడు నత్యానందం, బున సూతుం డిట్టు లనియె మునివర్యులకున్
నను మీర లిప్పు డడిగిన, యనువున మును గౌరి యడుగ హరుఁ డిట్లనియెన్.

ఆ. వినుము గౌరి కృష్ణుఁ డనఁ బరబ్రహ్మంబు, కాని వేఱు గాదు వానిచరిత
మతినిగూఢ మమిత మాశ్చర్యజనకము, పాపహరము దుర్లభంబు చూవె.

క. ఆనాయకునకు ముఖ్య, స్థానము బృందావనంబు తన్మహిమంబుఁ
నేను వచింపంజాలను, మానిని యది సకలభాగ్యమందిరము సుమీ. 1297

క. వైకుంఠలోకమును గో, లోకంబును గూడ దానిలోనిశతాంశ
శ్రీకిని సమములు గా వన, నేకరణిని బోలు దాని కితరజగంబుల్. 1298

క. అది పురుషోత్తమునకు నా, స్పద మై యిల నుండుటను బ్రపంచంబులలో
నాదవెను దేనికి నేనియు, నాదవని శ్రేష్ఠత్వ మొక్కయుర్వికి వింటే. 1299

గీ. ఉత్తమంబులలోపల నుత్తమంబు, దుర్లభంబులలోపల దుర్లభంబు
గోప్యములలోన గోప్యంబు కోమలాంగి, దేవతాసేవ్య మైనబృందావనంబు.

క. మానిజనధ్యేయంబును, నానందవిధాయకమును నవ్యయమును న
న్యూనగుణాశ్రయమును నగు, దానికిఁ బోల్పంగఁ జక్రధరుఁ డొకఁ డెతగుఁ.

సీ. మత్తకోకిలపంచమస్వరంబులతోడ, నహిభుగ్విలాసనృత్యములతోడ
పరవశీకరణకృత్పరిమళంబులతోడ, నానావిధప్రసూనములతోడఁ
జంచరీకమనోజ్ఞసంగీతములతోడఁ, గలహంసరమణీయగతులతోడ
సంతతప్రస్ఫురచ్చంద్రహాసముతోడఁ, దరణిమందాంశుసంతతులతోడ

గీ. దివ్యమాణిక్యరుచిరవీధులతోడ, నయనపేయతరుప్రకాండములతోడ
నుల్లసిల్లుచు నుండు లోకోన్నతముగ, దైవతాకార మైనబృందావనంబు.

క. పూర్ణప్రేమానందర, సార్ణవము విషాదరహిత మచ్యుతలీలా
కీర్ణం బజరామరణము, వర్ణింపగ లేము దానివైశిష్ట్యంబుఁ. 1303

క. నిరతము హరిపాదాంబుజ, పరాగసంస్పర్శమునను బావన మగుటఁ
నరులను నిజనామసకృ, త్స్మరణంబున నాననంబు ధన్యులఁ జేయుఁ. 1304

వ. తత్కర్ణికకు దక్షిణభాగంబున నుండు ప్రథమదళంబునందు నిగమాగమదుర్గమంబును యోగీంద్రులకును దుష్ప్రాపంబును నగుమహాపీఠంబు గలదు. ఆగ్నేయభాగంబున నుండు రెండవదళంబునందు సంకేతంబును ద్విపదంబును గుటీద్వంద్వంబును విరాజిల్లుచుండు. పూర్వభాగంబున నుండుమూఁడవదళంబు స్పర్శమాత్రంబున గంగాదిసర్వతీర్థంబులకంటెను శతగుణాధికపావనత్వంబు గలిగించు. ఈశానభాగమున నుండునాల్గవదళంబున సిద్ధపీఠంబు గలదు. అందు గోపికలు గృష్ణుని నాథునిఁగాఁ బడయం గోరి కాత్యాయనీపూజ గావించుటయుఁ గృష్ణుండు తద్వస్త్రాలంకారంబుల హరియించుటయుం గలదు. ఉత్తరభాగంబున నుండునైదవదళంబు ద్వాదశాదిత్యస్థానం బై వెలుంగుచుండు. వాయవ్యభాగంబున నుండునాఱవదళంబునఁ గాళీహ్రదంబు గలదు. పశ్చిమభాగంబున నుండునేడవదళంబు బ్రహ్మహ్రదం బనుపేరఁ బ్రసిద్ధిం బడసె. అందు యజ్ఞపత్నీగణవాంఛితవరప్రదానంబును నసురనిర్వాణంబును బ్రహ్మమోహనంబును జరిగె. నైరృతభాగంబున నుండు నెనిమిదవదళంబునందు శంఖచూడవధంబును నానాకే

లిరసాస్వాదంబును గావింపంబడియె.తత్కర్ణికామధ్యంబున స్వర్ణసింహాసనంబు గలదు. అయ్యది కృష్ణపరబ్రహ్మలీలావిహారప్రధానమందిరంబు. మఱియును బృందావనంబున గోపీశ్వరం బను నొక్కశివలింగంబు గలదు. తద్బహిర్భాగంబున నొక్కలీలావనంబు గలదు.తత్కర్ణికకుఁ బ్రదక్షిణక్రమంబున షోడశదళంబులు గలవు. అందుఁ బ్రథమదళంబున గోవర్ధనగిరి గలదు. ద్వితీయదళంబునఁ గృష్ణుండు గోవిందత్వముం బడసి విరాజిల్లె. తృతీయదళంబు పూర్ణబ్రహ్మానందరసాశ్రయం బై యుండె.చతుర్థదళంబున నందీశ్వరవనంబును నందాలయంబును గలవు. పంచమదళంబునఁ గృష్ణుండు గోవులం గాచుచు గోపాలుఁ డై యుండె. షష్ఠదళంబున నందవనంబు గలదు. సప్తమదళంబున వకుళారణ్యంబు గలదు.అష్టమదళంబునఁ దాళవనంబు గలదు.అందు ధేనుకాసురవధంబు గావింపంబడియె. నవమదళంబునఁ గుముదారణ్యంబు గలదు.దశమదళంబునఁ గామారణ్యంబు గలదు. అందు బ్రహ్మప్రసాదనంబును విష్ణుచ్ఛద్మప్రదర్శనంబును జరిగె. ఏకాదశదళంబునందు సేతుబంధనిర్మాణంబు గావింపంబడియె. ద్వాదశదళంబున భాండీరవనంబు గలదు.అందుఁ గృష్ణుండు శ్రీదామాదులతోడం గూడి క్రీడారతుం డయ్యె.త్రయోదశదళంబునందు సకలక్షేమవిధాయకం బగు భద్రవనంబు గలదు.చతుర్దశదళంబునందు సర్వైశ్వర్యప్రదం బగు శ్రీవనంబు గలదు. పంచదశదళంబున సకలలోహస్థానం బగు లోహవనంబు గలదు.షోడశదళంబున మహావనంబు గలదు.అందుఁ గృష్ణుండు ప్రేమానందరసస్వరూపుం డై పంచాబ్దంబులు గలిగి దామోదరనామంబున విలసిల్లుచు వత్సపాలపరివేష్టితుం డై బాలక్రీడలు గావించుచు యమళార్జునభంజనంబును బూతనాసంహారంబును గావించె.మఱియును నాబృందావనంబునందు విష్ణుచక్రపరిణామంబును సహస్రపత్త్రకమలాకారంబును ననేకమనోజ్ఞస్థానశోభితంబును గర్ణికాపర్ణవిస్తారంబును గృష్ణమనఃప్రియంబును నిగూఢంబును నగు మాధురమండలము గలదు.అందు గోకులం బను నొక్క క్రీడాకాననంబు గలదు. 1305

క. అది గోలోకాధికసం, పద గలిగి సహస్రపత్త్రపద్మాకారం
బాదవి మురారిక్రీడా, స్పద మై విలసిల్లు భువనపావనకళలన్. 1306

క. బృందావనకర్ణిక కా, నందం బొదవంగఁ బ్రదక్షిణము గాఁగను గా
ళింది విలసిల్లుచుండును, నందసుతక్రీడనాభినందిత మగుచున్. 1307

వ. త్రైలోక్యగోపితంబును బ్రహ్మాదివాంఛితంబును బ్రహ్మాండోపరిసంస్థితంబును సురసిద్ధాదిసేవితంబును యోగీశ్వరధ్యాతంబును గంధర్వాప్సరోగీతనృత్యనిరంతరంబును గృష్ణదేహాభిన్నంబును బూర్ణబ్రహ్మసుఖాశ్రయంబును నగు బృందావనంబుమధ్యంబున నొక్కమంజులభవనంబునం దష్టకోణమండితం బగు యోగ

పీఠంబున విలసిల్లెడిరత్నసింహాసనంబున నిష్యమానాష్టదళపద్మకర్ణికపై రాధా
దేవి తోడం గూడి కృష్ణుండు సుఖోపవిష్టుం డై యుండు. 1308

క. గోవిందునిమాహాత్మ్యము, భావింపఁగ నలవి గాదు బ్రహ్మాదులకున్
భావిని కన నాధారము, గోవిందుఁ డొకండె జంతుకోటుల కెల్లన్. 1309

సీ. కుటిలాసితస్నిగ్ధకుంతలంబులవాఁడు, నీలకంఠశిఖండమాళివాఁడు
త్రిభువనాకర్షణోర్జితహాసితమువాఁడు, సోముబింబము నోము మోమువాఁడు
నీరేజదళదీర్ఘనేత్రయుగ్మమువాఁడు, కమ్మఁగస్తురితిలకంబువాఁడు
నవమౌక్తికాంచితనాసికాగ్రమువాఁడు, బింబారుణాధరోష్ఠంబువాఁడు

గీ. రత్నకుండలదీప్తకర్ణములవాఁడు, కౌస్తుభశ్రీవిరాజివక్షంబువాఁడు
కామశతకోటిచారువిగ్రహమువాఁడు, మహితగుణజాలములవాఁడు మాధవుండు.

ఆ. కరములందు స్వర్ణకటకంబులు భుజంబు, లందు దివ్యమణిమయాంగదములు
కాళ్లయందు నవలగజ్జియలును గల్గి, విశ్వమోహనముగ నెన్నఁ డుండు. 1311

క. ఒకవేళఁ జలుపు నృత్యము, నొకవేళను వేణుగాన మొనరుచు నాబా
లకచక్రవర్తి విస్మయ, వికలము లయి చూచుచుండ విశ్వము లెల్లన్. 1312

క. అతనిత్రిభంగములు గనఁ, జైతన్యము దప్పి సకలజంతువులును లో
కాతీతపరానందో, పేతముగను నుండు నవధి యేర్పడ కుండన్. 1313

గీ. కృష్ణమహిమజ్ఞ లగుకొందఱిలను జూడ, సతనియంశంబ చిద్రూప మైనబ్రహ్మ
మనియుఁ దద్దశమాంశంబ యాద్యుఁ డైన, శ్రీమహావిష్ణు వనియు వచింతు రబల.

క. పరిపూర్ణప్రేమరసా, కర మగుతత్త్వంబు గోపికాజనహృదయాం
తరవర్తికంటె వే ఱొకఁ, డరయంగా లేఁడు జగములందును నెందున్. 1315

క. సాపాంగము వామాంస, ప్రాపితగండంబు కుంచితాధరబింబ
స్థాపితవంశము తిర్య, గ్వ్యాపృతకంఠమును నయి తదాకృతి వెలుఁగున్. 1316

క. లీలామానుషరూపము, నాలోకింపంగ నమరు లమరాధిపుఁడున్
నాళీకభవుఁడు నేనును, వేళలు వేచికొనియుంట వినవె లతాంగీ. 1317

గీ. ఆమహాస్వామిపాదనఖామృతాంశు, రశ్మిమహిమంబు చెప్పఁ దరంబు గాదు
తత్కళాకోటికోట్యంశతౌల్య మొందఁ, జాలము త్రిమూర్తులము గూడ నీలవేణి.

గీ. అతివ తద్రూపకోటికోట్యంశకళల, చూవె కందర్పవిగ్రహశోభ లెల్లఁ
దత్ప్రభాకోటికోట్యంశతతుల చూవె, చండభానుమయూఖసంచయము లెల్ల.

గీ. తరుణి నానావిధసుగంధభరిత మైన, వాతపోతంబు లెల్లఁ దద్వర్ష్మగంధ
కోటికోట్యంశముల చూవె మాట లేల, యఖిలలోకంబులును దద్దశాంశకళల.

గీ. ఇంతి యాద్యప్రకృతి రాధ కృష్ణదయిత, తత్కళాకోటికోట్యంశతతుల చూవె
త్రిగుణరూపంబులను దాల్చి తేజరిల్లు, చండదుర్గాది దేవతామండలములు.1321

గీ. ఆమెపాదరజస్స్పర్శ మయ్యె నేని, కలుగుసుమరు కోటివిష్ణువుల్ కలువకంటి
రాధ కీడైనవస్తువు రాధయొకతె, కృష్ణునకు సాటి యగువ్యక్తి కృష్ణుఁడొకఁడె.
గీ. రాధాకృష్ణవిలాసము, బోధానందైకరూపముగ నుండుఁ దదా
రాధనయోగోత్తరు లగు, సాధువులకె దానిలోనిసారము దెలియున్. 1323
క. అని చెప్పుటయును హర్షం, బెనయఁగ ని ట్లనియె గౌరి మృత్యుంజయ కృ
ష్ణునిపరివారగణంబును, వినిపింపుము నాకు వినఁగ వేడుక యయ్యెన్. 1324
వ. అని వేఁడుటయు నీశ్వరుండు పార్వతి కిట్లనియె. 1325

—: శివుండు పార్వతికిఁ గృష్ణపరివారవర్గంబు నెఱింగించుట :—

ఆ. అట్లు రాధతోడ నానందమున నుండ, మణిమయాసనమున మాధవుండు
పడఁతి రాధికాంశభవ లైనషోడశ, ప్రకృతు లుందు రతనిప్రక్కలందు. 1326
వ. సమ్ముఖంబున లలితయును వాయుకోణంబున శ్యామలయును నుత్తరకోణంబున శ్రీమతియును నీశానకోణంబున హరిప్రియయును బూర్వకోణంబున విశాఖయును నాగ్నేయకోణంబున శైవ్యయును దక్షిణకోణంబునఁ బద్మయును నైరృతికోణంబునఁ జంద్రావతియును ననుసప్తప్రకృతులును నగ్రద్వారంబునఁ జంద్రావళి చిత్రరేఖ చంద్ర మదనసుందరి ప్రియ మధుమతి చంద్రరేఖ హరిప్రియ యనుసప్తప్రకృతులును గిశోరవయోభాసురాంగులును నభిన్నగుణలావణ్యసమేతలును గృష్ణాలింగనసముత్సుకలును గోపకన్యాసహస్రసంయుతలును గృష్ణవల్లభలును నై యోగపీఠంబులందు స్వర్ణసింహాసనంబులపై విరాజిల్లు చుందురు. దక్షిణద్వారంబున శ్రుతికన్యకలు సహస్రాయుతగోపకన్యాసమేతలును గృష్ణనివిష్టమానసలును బహువిధస్వరాలాపముగ్ధీకృతజగత్త్రయలును నై జగన్మోహనరూపంబులతోడఁ గృష్ణరహస్యచరిత్రంబులు గానంబు సేయుచుందురు. సవ్యద్వారంబున దేవకన్యకలు దివ్యవేషరసోజ్జ్వలాంగులును గృష్ణాంగస్పర్శనోత్సుక్యవిగళితలజ్జాభరలును స్మితసాచినిరీక్షణవికసితాననలును నై విలసిల్లుచుందురు. బాహ్యద్వారంబున సమానవేషవయోబలపౌరుషలును సమానగుణక్రియలును సమానాభరణలును సమానస్వరసంగీతవేణువాదనలును నగుకృష్ణవల్లభలు విరాజిల్లుచుందురు. మఱియును బశ్చిమద్వారంబున శ్రీదాముండును నుత్తరద్వారంబున వసుదాముండును బూర్వద్వారంబున సుదాముండును దక్షిణద్వారంబునఁ గింకిణియును దద్బహిర్ద్వారంబునందు స్వర్ణాభరణభూషితంబును సువర్ణమందిరస్థంబును సువర్ణవేదీమధ్యస్థితంబును నగుస్వర్ణపీఠంబున సమానశృంగవీణావేణువేత్రవయోవేషాకృతిస్వరులును జిత్రరూపులును నయుతాయుతసంఖ్యాకులును గృష్ణగుణధ్యానగానరసపారవశ్యంబున నానందాశ్రువులు వర్షించుచుఁ బులకాంకితసర్వాంగు లై చిత్రార్పితమూర్తులువోలె నిశ్చేష్టులును నయి యుందు

గోపాలురను క్షురత్ప్రయోధారాప్రసారంబు లగునసంఖ్యాకగోబృందంబులును విరాజిల్లుచుండు. కోటిసూర్యప్రభాజాజ్వల్యమానం బగుతద్బహిర్ద్వారంబునందుఁ బశ్చిమభాగంబున మహోద్యానంబును దానినడుమఁ బారిజాతద్రుమంబును దానిక్రింద స్వర్ణమందిరమండితం బగుసువర్ణపీఠంబును దన్మధ్యంబున మాణిక్యఖచితసింహాసనంబును దానిపై నింద్రనీలశ్యామవర్ణుండును బద్మపత్త్రవిశాలలోచనుండును మకరకుండలమండితకర్ణుండును జతుర్భుజుండును వనమాలాధరుండును శంఖచక్రగదాసికరుండును ద్రిగుణాతీతచిద్రూపుండును సర్వకారణకారణంబును జ్యోతిస్స్వరూపుండును నాద్యంతరహితుండును బీతాంబరధరుండును దివ్యభూషణభూషితుండును దివ్యానులేపనుండును సనాతనుండును నగువాసుదేవుండును దద్దయిత లగురుక్మిణి సత్యభామ నాగ్నజితి సులక్షణ మిత్రవింద సునంద జాంబవతి సుశీల యనెడియష్టవల్లభలును వసియించి యుందురు. ఉత్తరభాగంబున మహోద్యానంబును దానినడుమ హరిచందనద్రుమంబును దానిక్రింద మణిమండపంబును దన్మధ్యంబున స్వర్ణపీఠంబును దానిపైని రత్నసింహాసనంబును దానిమీఁద శుద్ధస్ఫటికాకారుండును రక్తాంబుజదళలోచనుండును నీలాంబరధరుండును మధుపానరతుండును దివ్యమాలాభూషణభూషితుండును నగుసంకర్షణహలాయుధుండు రేవతితోడం గూడి యుండు. దక్షిణభాగంబునందు మహోద్యానంబును దానినడుమ సంతానద్రుమంబును దన్మూలంబున మణిమందిరంబును దన్మధ్యంబున దివ్యమాణిక్యసింహాసనంబును దానిపైని జగన్మోహనవిగ్రహుం డగుప్రద్యుమ్నుండు రతితోడం గూడి యుండు. పూర్వభాగంబున మహోద్యానంబును దానినడుమఁ గల్పవృక్షంబును దానిక్రింద హేమమండపంబును దన్మధ్యంబున స్వర్ణపీఠంబును దానిపై దివ్యసింహాసనంబును దానిమీఁదఁ గిరీటియును దివ్యాభరణభూషితుండును నతిలోకసుందరుండును బ్రియభృత్యగణారాధ్యుండును నగు ననిరుద్ధుం డుషతోడం గూడి యుండు. మఱియును దద్భవనంబున కూర్ధ్వంబునందు సర్వేశ్వరేశ్వరుండును ననాదియును నవ్యక్తుండును జిద్రూపుండును నవ్యయుండును ద్రిగుణాతీతుండును మేఘశ్యామసుందరవిగ్రహుండును గిరీటకుండలమండితుండును నగుమహావిష్ణువు శుద్ధసత్త్వాత్ములును జిద్రూపులును నాసాగ్రన్యస్తలోచనులును నగునాత్మారాములచే ధ్యానింపంబడుచుండు. తత్సవ్యభాగంబున సిద్ధగంధర్వాప్సరోయక్షవిద్యాధరాదులు కృష్ణపరబ్రహ్మనివేశితమానసులై నృత్యగీతంబులు గావించుచును బ్రహ్లాదనారదకుమారశుకజనకాదులు సర్వమంత్రైకకారణంబును మంత్రచూడామణియును నర్ధయుగ్మాక్షరంబును నగుకృష్ణమంత్రంబు తదేకాగ్రచిత్తంబుల జపియించుచుఁ గృష్ణపదాంభోజనిశ్చలధ్యానరసనిమగ్ను లగుచును నుందురు. తద్బాహ్యభాగంబునఁ బశ్చిమద్వారంబు

నందు శుక్లవర్ణుండును జతుర్భుజుండును శంఖచక్రగదాపద్మహస్తుండును రత్న కిరీటవిరాజమానుండును నగువిష్ణువును నుత్తరద్వారంబున శంఖచక్రాదిభూషితుండును జతుర్భుజుండును రక్తవర్ణుండును నగువిష్ణువును బూర్వద్వారంబున శంఖచక్రాదిభూషితుండును జతుర్భుజుండును గౌరవర్ణుండును నగువిష్ణువును దక్షిణద్వారంబున శంఖచక్రాదిభూషితుండును జతుర్భుజుండును గృష్ణవర్ణుండును నగువిష్ణువును ద్వారపాలకులు గా నుందురు. 1327

క. వ్రతతీర్థతపోదాన, క్రతువులు సాంగములు గావు కలిలో గంగా
ప్లుతియును నచ్యుతనామ, స్మృతియును నివి రెండె గతి తరింపఁగ నెందున్. 1328

ఆ. కృష్ణ కృష్ణ యనుచుఁ గీర్తించువారల, కడకుఁ జేర లేక కలి వడంకుఁ
గాన నెట్టిపాపకర్ముల కేనియు, దిక్కు కృష్ణనామధేయ మొకఁడె. 1329

గీ. ఎట్టియపరాధి యైనను నెట్టిహీన, జాతి యైనను నెట్టిపాపుండుఁ డైన
నశుచి యైనను శుచి యైన నార్తుఁ డైన, ధన్యుఁ డగు విష్ణునామంబు దలఁచె నేని.

గీ. బ్రహ్మహత్యాదికోటిపాపములు గూడ, నాశమును జెందు గోవిందనామమునను
భస్మ మైపోదె యగ్నిసంపర్కమునను, గ్రావసన్నిభ మగుతూలరాశి యైన.

క. స్మరియించినంతమాత్రనె, హరినామము నెట్టిమందుఁ డైనను జెందున్
బరిశుద్ధిని బాహ్యాభ్యం, తరములయందును ననారతంబును వింటే. 1332

వ. పాదాంగుష్ఠమూలంబున సంసారగుల్మచ్ఛేదకం బగుచక్రంబును మధ్యమాంగుళిమూలంబున ధ్యాతృచిత్తద్విరేఫలోభనం బగుపద్మంబును పద్మంబున కధోభాగంబున సర్వానర్థజయధ్వజం బగుధ్వజంబును గనిష్ఠామూలంబున భక్తపాపాద్రిభేదనం బగువజ్రంబును బార్ష్ణిమధ్యంబున నాశ్రితచిత్తేభదమనదక్షం బగునంకుశంబును నంగుష్ఠపర్వంబున భోగసంపత్ప్రదాయకం బగుయవరేఖయును బర్వమూలంబునఁ బాపభూభృచ్ఛేదనం బగుగదయును నారాయణునిపాదంబులందు విలసిల్లుచుండు. అట్టివిష్ణుపాదంబులు సువర్ణంబుతోడం గాని రజతంబుతోడం గాని పట్టంబుతోడం గాని యేర్పఱిచికొని తత్పూజ గావించి రేని సంసారబంధవిముక్తిం జెందం గలుగు. నింకఁ గృష్ణప్రీతికరం బగుమాసకృత్యముం జెప్పెద. వినుము. జ్యేష్ఠమాసంబునఁ బూర్ణిమయందుఁ బవమానబుక్కులును బురుషసూక్తంబునుం జెప్పుచు గోవిందునకు గంధోదకపుష్పోదకరత్నోదకనారికేళఫలోదకంబులచే నభిషేకంబు గావించె నేని జ్ఞానాజ్ఞానకృతంబు లగుబ్రహ్మహత్యాసహస్రంబులును స్వర్ణస్తేయసురాపానగురుతల్పగమనాయుతంబులును గోటికోటిసహస్రోపపాతకంబులును దత్క్షణంబ నశియించు. ఆషాఢశుక్ల ద్వాదశియందు స్నాపమహోత్సవంబును శ్రావణంబున శయనావిధియును బవిత్రారోపణంబును భాద్రపదంబునఁ బరివర్తనోత్సవంబును జేయం దగు. ఆశ్వయుజమా

సంబున సువర్ణమయముగాని రజతమయముగాని యగువిష్ణురూపమహామాయను హింసాద్వేషవర్జితంబుగాఁ బూజింపవలయు.తన్మాసాంతదినంబునదీపావళిమహోత్సవంబు చేయం దగు.కార్తికమాసంబున నుత్థానోత్సవంబు గావింపం దగు.మఱియును జతురంగుళప్రమాణంబు లగుసప్తవర్తులచేఁ బ్రాంశుస్థానంబున దామోదరు నుద్దేశించి దీపంబు వెలిఁగింప నగు.మార్గశీర్షమాసంబున సితపక్షషష్ఠీదినంబున శ్వేతాంబరంబులచేఁగోవిందునిఁబూజింప నగు.పౌషమాసంబునఁ బుష్యాభిషేకంబును శ్లథ చందనవర్జనోత్సవంబును గావింప నగు.మాఘమాసంబున సంక్రాంతినాఁడు నారాయణునకు సాధివాసితతిలంబులనైవేద్యంబు గావించి బ్రాహ్మణభోజనంబు చేయింప వలయు. 1333

సీ. వ్యంగమైనను గర్మంబు సాంగ మగును, భూదివౌకసులకుఁ బెట్టుభోజనము
నొక్క-బ్రాహ్మణునకు నన్న మొసఁగె నేని, కోటిమందికి భుక్తి చేకూర్చినట్లు.

వ. ఫాల్గునమాసంబునఁ జతుర్దశినాఁ డష్టమయామంబునం గాని పూర్ణిమనాఁటి ప్రతిపత్సంధియందుఁ గాని రంగరూపంబు లగుచతుర్విధఫల్గుచూర్ణంబులచే మాధవునకు సంప్రీతిం గావింప వలయు.మఱియును గృష్ణునకు దినపంచకంబు గాని దినత్రయంబు గాని డోలోత్సవంబు గావింప వలయు. 1335

సీ. దక్షిణాశాభిముఖ్యంబు దనరుచుండ, డోలలో నూఁగుచుండుగోపాలమూర్తిఁ
గన్నులారంగ నొకసారి కాంచె నేని, సమసిపోవు నశేషాపచారములును. 1336

వ. చైత్రమాసంబునందు స్వర్ణపాత్రంబునం గాని రజతపాత్రంబునం గాని తామ్రపాత్రంబునం గాని మృత్పాత్రంబునం గాని సలిలంబు నుంచి తన్మధ్యంబున విష్ణుసాలగ్రామంబుం గాని విష్ణుప్రతిమం గాని యర్చించె నేని తత్పుణ్యం బగణ్యం బగు.వైశాఖమాసంబునఁ దృతీయాదివసంబున జలమధ్యంబునం గాని ప్రతిదినంబును మండలంబునం గాని మండపంబునం గాని వనంబునం గాని చందనాగురుహ్రీబేరకృష్ణకుంకుమరోచనాజటామాంసీమురాఖ్యంబులునువిష్ణుప్రీతికరంబులును నగునష్టగంధంబులచేఁ గాని కర్పూరాగురుమిళితం బగుతులసీకాష్ఠగంధంబుచేఁ గాని హరిచందనంబుచేఁ గాని మాధవున కంగలేపనంబు గావింప వలయు.పుష్పమధ్యంబున స్థాపించి పూజించుటయు సుగంధమిశ్రితం బగుతోయంబుచే నభిషేకించుటయు విష్ణుప్రీతికరంబులు. 1337

క. ఫలములు దధ్యోదనమును, గలకండంబులును జవులు గలుగుపదార్థం
బుల నెల్ల సమర్పింపఁగ, వలయు హరికి భక్తిపారవశ్యముచేతన్. 1338

క. తన కింపైనపదార్థం, బును నెల్లను హరికి భక్తిపూర్వకముగ న
ర్పన మొనరించెడివానికి, ననవాప్యము లేదు జగములం దెందైనన్. 1339

సీ. తిరిగి బృందావనంబునఁ దిర్గమాడి, యమునలోఁ గృష్ణపాదతోయజరజంబు
తనువున నలందికొనినట్లు తలఁచె నేని, లేమ యేటికిఁ జందనలేపనంబు. 1340

క. హరిరూపగుణ స్తవతి, న్పెరు లగువారలకు నేల పాతాంతరముల్
హరిభక్తిప్రేమవిలా, సరసావిష్టులకు నేల సారసగంధుల్. 1341
క. శ్రీకృష్ణకథాతత్త్వము, నీకు నెఱింగించినాఁడ నీరేజాక్షీ
లోకులకు నెల్లఁ దెలియఁగ, నీకును సంరక్షణీయ మిది గోప్యము గన్. 1342
క. అనవుడుఁ బార్వతి యిట్లని, యెను వల్లభ వినినకొలఁదిఁ గృష్ణచరిత్రం
బును వినఁగ వేడ్క యయ్యెడి, వినిపింపుము తద్విశేషవృత్తాంతంబున్. 1343
వ. అని యడుగుటయు నమందానందంబున నీశ్వరుండు పార్వతి కిట్లనియె. 1344

—: కృష్ణచరిత విశేషవృత్తాంతకథనము :—

సీ. దేవకి యొకనాఁడు గోవిందుఁ డిలలోన, నవతరించినవార్త నాలకించి
యంతరంగమున నత్యానందమును జెంది, వాయించుచును వీణ వచ్చి భువికి
గోకులంబును జేరి గోపాలకుం డైన, నందునిభవనంబునందుఁ జొచ్చి
కలయఁగఁ జూచి యక్కడ దివ్యతేజంబు, నలుగడలను గూడ వెలుఁగుచుండ
గీ. నక్కజము నొంది యచ్చట నొక్కచోటఁ
జోద్యముగ గోపకన్యలు చూచుచుండ
సస్మితాననుఁ డై రమ్యశయనమందుఁ
బండుకొని యున్న శిశువు నేర్పడఁగఁ గాంచి. 1345
క. ముదమున బ్రహ్మానందం, బెనయఁగఁ దద్దర్శనమున నితఁడె కృష్ణుం
డని నిశ్చయించుకొని కన్య, గాని నందుని నిట్టు లనియెఁ గుతుకం బొదవన్.
సీ. నందసీపూర్వపుణ్యము లెల్ల ఫలియించె, ధన్యాత్మకుండ వింతకును నీవు
నీగృహంబును జొచ్చె నిఖిలదేవతలును, నాసించుచుండునారాయణుండు
బాలమాత్రుఁడు గాఁడు పరికింప నితఁడు, ధ్యానైకగమ్యుండు మానులకును
దైవభావమున నీతనిఁ గొల్చువారికిఁ, బ్రాప్తించు మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మి
గీ. యని వచించి తదీయపూజనము వడసి
యింటి జనియించు గోపి యై యిందిరయును
ననుచు నూహించి యామెదర్శనము చేయ
భావ ముదయింప నటనుండి బయలుదేఱె. 1347
వ. గోపసదనంబుల నెల్లం జొచ్చుచు విష్ణుభావంబున వారలు చేయుసత్కారంబు
లం గొనుచు నందతనూజునిపై వారికిం గలప్రేమాతిశయంబున కానందించుచుఁ
గట్టకడకు నందునిమిత్త్రుండును భానునామధేయుండును నగునొక్కగోపపుంగవుని
గృహముం జొచ్చి యందు స్వేతరూపంబుచే దేదీప్యమానయై భూతలంబునం
బ్రాఁకుచుండునొక్కబాలికామణిం జూచి ముహూర్తద్వయంబు విచేష్టుండై
తుదకు సంజ్ఞ నొంది యీయమ లక్ష్మి యై యుండు నని నిశ్చయించికొని తద్ద

ర్శనభాగ్యలాభంబునకు లోలోన నపరిమితప్రమోదమును జెందుచుండ నార
దున కుచితోపచారంబు లాచరించి దృష్టుండగుతనపుత్రుని నాతనిపాదంబు
లపైఁ బడవైవ నారదుండు యోగదృష్టిం దిలకించి సర్వావయవసుందరుం డగు
నాబాలునిఁ గౌఁగిటం జేర్చుకొని యానందించుచు. 1348

గీ. గోపకులవార్ధిచంద్ర నీకొడుకు రామ, కృష్ణులకు మిత్త్రుఁ డై యుండి యెల్లవేళ
లందు బ్రహ్మాదులకుఁ గూడఁ జెందరాని, పదము నొందంగలఁడు వీనిభాగ్య మేమొ.

చ. అనుటయు భానుఁ డెంతయును హర్షము నొంది రయంబునన్ స్వపు
త్త్రిని గొనివచ్చి తాపసవరేణ్య మదాత్మజ యీమె విశ్వమో
హనతనుకాంతి యయ్యు బధిరాంధజడాకృతి నుండె నేకతం
బునని యెఱుంగ మేదియును బ్రోవవె నీకరుణార్ద్రదృష్టిచేన్. 1350

క. అని వేఁడుటయును నిర్జర, మునివర్యుం డామెభువనమోహనరూపం
బును గాంచి మరలఁ జక్కఁగ, ననవధికం బైనహర్ష మందుచు మదిలోన్.

క. వినిమీలితాక్షుఁ డగుచును, గనఁ జాలక యామెతాత్త్వికస్థితి చిత్తం
బునకు నగోచర మగుటను, వినుతింపఁ దొడంగె నిట్లు వినతాస్యుం డై. 1352

సీ. అమ్మ నేఁ దిరిగితి నఖిలలోకములును, జూచితి జగదేకసుందరులను
గానంగరా దెందు నేని త్వద్రూపశ, తాంశంబునకును నీ వైనరూపు
నీవు జగన్మోహినివి నీస్వరూపంబు, తెలియంగ రాదు యోగులకుఁ గూడ
బ్రహ్మరుద్రాదులప్రాభవంబుల కెల్ల, జన్మస్థలంబు నీశక్తిలవము

గీ. యప్రమేయంబు లైనమాయావిభూతు, లన్నియును దావకీనకళాంశజముల
చూడ నర్హత గల దేని చూపు మొక్క, సారి నీదివ్యరూపంబు జనని నాకు.

మ. అని ప్రార్థించుటయున్ గనంబడియె నత్యంతాద్భుతాశేషమో
హనసౌందర్యముతోడ నమ్మునికి నసామాన్యలోకనీయంబు గాఁ
గను గృష్ణప్రియ గోపకన్యకలు వేడ్కన్ గొల్చుచుండంగ నం
తను నిశ్చేష్టత నొందె నారదుఁడు దత్కాయంబు నీక్షించుచున్. 1354

ఆ. అపుడు గోపకన్య లామహేశ్వరిపాద, జలజములను గడిగి తజ్జలాంబు
కణములను సురర్షికాయంబునను జల్ల, నతఁడు మేలుకొనినయట్ల లేచి. 1355

ఆ. హర్షవేగములను సాష్టాంగవందన, మాచరించుచుండ నంతలోన
నావరాంగి చెందె నంతర్హితత్వంబు, కలహభోజనుండు గళవళింప. 1356

వ. అంతట గోపకన్యకామణులు వ్యాకులచిత్తుం డగునారదునిం జూచి స్వామి
మాస్వామినిఁ గృష్ణవల్లభఁగా నెఱుంగుము. బృందావనంబునందు గోవర్ధనగిరి
సమీపంబున గుసుమసరస్తటంబున సర్వకాలంబులందును బుష్పసుగంధభరిత
మగునశోకలతికక్రింద నర్ధరాత్రసమయంబున మే ముందుము. మాదర్శనంబు
నపేక్షించితివేని నీ వచ్చటికి రమ్మని చెప్పి యంతర్ధానంబుఁ జెందిరి.

ఆ. అంతఁ గనులు విచ్చి యమరర్షి భానునిఁ, జూచి యిట్టు లనియె సుకృతమూర్తి
యీకుమారి త్వత్పురాకృతభాగ్యంబు, కతనఁ గలిగె నీయగారమందు. 1358

ఆ. ఈమె యుండుచోట నింద్రాదిసకలని, ర్జరసమేతుఁ డగుచుఁ జక్రధరుఁడు
సర్వసిద్ధివృద్ధిసహిత యై లక్ష్మియు, నుందు రెల్లవేళలందుఁ గూడ. 1359

క. కావున నీబాలను బర, దేవతఁగా నెంచి భక్తి దీపింపంగాఁ
బ్రోవుము శుభములు నీ కగుఁ, గావుత మని పలికి యుత్సుకత్వముతోడన్.

వ. అటనుండి సత్వరంబ వెడలి గోపకన్యానిరూపితప్రదేశంబునకుం జేరి వినతుండై చేతులు జోడించుకొని తదాగమనంబునకు నిరీక్షించుచుండ దివ్యాభరణభూషితాంగి యగునొకసుందరీమణి మనోజ్ఞరూప లగుగోపికామణులతోడం గూడి చనుదెంచి యెదుట నిలువంబడియె నంత నారదుండు రక్తాంబరమాల్యానులేపనయు రక్తోత్పలావతంసయు రక్తమాణిక్యకేయూరముకుటాదిభూషితయు నగు నామోహనాంగి నీక్షించి ప్రణమిల్లుటయు నాయమ యాతనిం జూచి మునీంద్రా నే నశోకమాలిని యనుపేరం బరగునశోకవనదేవతను. నాకీయశోకకలిక యావాసస్థానంబు. మున్నొక్కనాఁడు వసంతోత్సవంబున రమారూపధారిణులగు గోపికామణులు సేవించుచుండఁ బ్రియాసమేతుం డై గోపవేషంబున విహరించు మాధవుని నే నశోకమాలికలచే నర్చించి యది మొదలు హరికరుణాకటాక్షంబులకుఁ బాత్రురాల నై యీగోపికామణులలోన మెలంగుచుంటి. త్రైకాలికవిషయంబులు నాకు గోచరంబు లై యుండు. నీవు బ్రహ్మానందదాయిని యగుకృష్ణప్రియను జూడ నెంచితి వని నే నెఱుంగుదును. కావునఁ దద్వృత్తాంతం బొకింత నీ కెఱింగించెద. వినుము. మానససరస్తీరంబునఁ దద్రూపసందర్శనకాంక్షు లై యేకసప్తతిసహస్రసంఖ్యాకు లగుమహామునులు తీవ్రతపం బాచరించుచుండిరి. అం దుగ్రతపుం డగునొక్క మునీంద్రుం డగ్నిభక్షుండై కామమంత్రసంపుటితంబును బంచదశాక్షరంబును నగుకృష్ణమంత్రంబు జపియించుచు నీలమేఘశ్యామవిగ్రహుండును రాసక్రీడారసపరవశుండును నై యొక్కకరంబునం బ్రియ నాకర్షించుచు మఱియొండుకరంబున వదనంబున వేణువుం బెట్టికొని యుండుకృష్ణుని ధ్యానించుచుఁ బంచాగ్నిమధ్యంబున నుగ్రతపంబు గావించి కల్పశతాంతంబున దేహంబు విడిచి సునందుం డనుగోపునకు సునంద యను కన్యయై పుట్టె. చూడుము. వీణాపాణి యైనయీయమయే సునంద. సత్యతపుం డనునొక్కమహర్షి శుష్కపర్ణంబులు భుజియించుచుఁ గామబీజసంపుటితంబును రత్యంతంబును దశాక్షరంబును నగుకృష్ణమంత్రంబు తోయంబునం దుండి జపించుచుఁ జిత్రవేషధరుం డై ప్రియాదోర్వల్లులం బట్టికొని స్మితవదనంబున నృత్యంబు గావించుచుండుకృష్ణుని ధ్యానించుచుఁ దపంబు గావించి దేహంబు విడిచి దశకల్పాంతంబున సుభద్రుం డనుగోపునకు భద్ర యనుకన్యక యై పుట్టె.

వ్యజనధారిణి యగునీయమయె భద్ర. కనుంగొనుము. హరిధాముం డనునొక్క
తపోధనుండు నిరశనవ్రతంబున వింశతివర్ణంబులు గలకృష్ణమంత్రంబు జపించుచు
బృందావనంబున మాధవీమండపంబునందుఁ బల్లవాస్తరణంబుపై నొక్కపరి
యుత్తానశాయి యగుచును నొక్కపరి ప్రియావక్షోరుహశాయి యగుచును
యౌవనోద్భిన్నకైశోరరూపంబున నుండుకృష్ణుని ధ్యానించుచు మహాతపంబు
గావించుచు బహుదేహంబులు విడిచి కల్పత్రయాంతంబున సారంగుం డను
గోపునకు రంగవేణి యనుకన్యక యై పుట్టి చిత్రకర్మనైపుణ్యంబు వహియించి
యుండె. చూడు మీయమదంతంబులందు శోణబిందువులు చిత్రితంబులై కానం
బడుచున్నయవి. జాబాలి యనునొక్కమహర్షి తపోరతుండై పృథివి యంతయుం
దిరుగుచు నొక్కమహారణ్యముం జొచ్చి యం దొక్కదివ్యవాపియును దానికిఁ
బశ్చిమభాగంబున నొక్కవటపాదపంబునుం జూచి తన్మూలంబునందుఁ దరుణ
వయస్కయు మనోహరాంగియుఁ గటితటన్యస్తవామపాణియు దక్షిణహస్త
ధృతజ్ఞానముద్రయు ననిమేషలోచనయు సుస్థిరమానసయు నిరాకృతాహార
విహారయును నయి ఘోరతపంబు గావించు చుండునొక్కతాపసిని గాంచి
యచ్చట శతసంవత్సరంబు లుండి యొక్కనాఁ డామె చలింప నాసమయంబున
సప్రశ్రయంబుగ మ్రొక్కి తల్లీ నీ వెవ్వర్తవు. నీకృత్యం బేమి. చెప్పఁదగియున్న
యెడ దయతోఁ జెప్పు మని యడుగుటయుఁ దపఃకర్శిత యగుటవలన నాయమ
మెల్లఁగా ని ట్లనియె. 1361

ఆ. ఏను బ్రహ్మవిద్య నెట్టివారలకును, గానఁబడెడిదానఁ గాను గాని
చేయుచున్నదానఁ జిరకాలముననుండి, శౌరి నెనయఁ గోరి ఘోరతపము. 1362

క. ఆనందపూర్ణ నగుచును, నే నుండుదు నెపుడుఁ గూడ నేమి ఫలం బి
ద్దానను గృష్ణప్రీతికిఁ, గా నైతిని బాత్ర మింతకాలము దనుకన్. 1363

గీ. కృష్ణసంప్రీతిపాత్రత నెనయఁ జాల, నట్టిశూన్యాత్మతో నుండ నభిమతంబు
గామి నీపుణ్యవాపిలోఁ గాయ ముడుగ, నుంటి ననవుడు నాశ్చర్య మొంది మౌని.

క. జననీ కృష్ణోపాసన, మొనరించెడివిధము చెప్పు మొనరించెద నే
ననవుడు నాయమ కనికర, మెనయంగను గృష్ణమంత్ర మిచ్చెను మునికిన్.

సీ. అంతట జాబాలి యతిహర్షమున నామె, యాజ్ఞను గొని యొకయడవి కేఁగి
యక్కడ నొకచోట నొక్కపాదంబున, నిలిచి యున్మీలితనేత్రుఁ డగుచు
నీక్షించుచును రవి నేకాగ్రదృష్టితో, నాహారవర్జన మాచరించి
పంచవింశతివర్ణభాసమానం బగు, కృష్ణమంత్రము జపియించుకొనుచుఁ

గీ. చిత్రకందర్పలీలావిశేషములను, గోపికాగేహములలోనఁ జూపుచున్న
వనరుహాక్షుని ధ్యానించుచును ననేక, కాయముల నవకల్పముల్ గడచుటయును.

వ. కడకు గోకులంబునఁ బ్రచండుం డనునొక్కగోపాలునకుఁ జిత్రగంధ యనుకన్యకయై జనియించె. నిజాంగసౌరభంబు దశదిక్తటంబులకును వెదచల్లుచుండునీయమయె చిత్రగంధ. మఱికొందఱు మౌనీంద్రులు వాయుభక్షు లగుచుఁ బంచదశాక్షరం బగుకృష్ణమంత్రంబును జపించుచు దివ్యదుకూలశోభితంబును బర్హిబర్హావతంసంబును నుజ్జ్వలకుండలంబును విచిత్రనాట్యవేణుగానసమాకృష్టగోపకాజనమనోనయనంబును గోపీవికీర్యమాణప్రసూనవ్యాకీర్ణంబును నగుకృష్ణవిగ్రహంబును ధ్యానించుచు ఘోరతపంబు గావించి కల్పాంతంబున దేహంబు లుజ్జగించి గోపికలై ప్రాదుర్భవించిరి. రత్నతాటంకభూషితకర్ణలును రత్నమాల్యాలంకృతకంధరలును రత్నపుష్పకరంబితవేణులును నగునీగోపికలామునివర్యు లని తెలియం దగు. బ్రహ్మర్షి యగుకుశధ్వజునిపుత్రు లగుశుచిశ్రవుండును సువర్ణుండును నూర్ధ్వపాదులై త్ర్యక్షరకృష్ణమంత్రంబు జపించుచు దశవార్షికబాలకుండై కందర్పకోటిలావణ్యరూపంబునగోపికామణుల మోహింపం జేయుచుండుకృష్ణుని ధ్యానించుచుఁ దపంబు గావించి కల్పాంతంబున శరీరంబులు వదలి గోకులంబున సువీరుం డనుగోపాలకునకుఁ గన్యలై పుట్టిరి. చూడుము. శారికా హస్త లగువీరల యవ్వారలు. జటిలుండును జంఘుపూతుండును ఘృతాశియును గర్బుపును ననునలువురు తపోధను లిహపరనిస్స్పృహులై యేకాగ్రభావంబుచే రమాత్రయసంపుటితంబును నాద్యంతగతకామబీజంబును దశాక్షరంబును నగుకృష్ణమంత్రంబు జపించుచు వల్లవీజనంబులతోడం గూడి వనవిహారంబు గావించుమాధవుని ధ్యానించుచు ఘోరతపంబు గావించి కల్పత్రయాంతంబున గోకులంబునందు గోపికలై యుదయించిరి. రత్నమౌక్తికఖచితస్వర్ణవలయాలంకృతప్రకోష్ఠలై యున్నయీగోపికామణుల వారలు. వ్యాసమహర్షిపుత్రుం డగుశుకుండు బాల్యంబునంద పితృమాత్రాదుల విసర్జించి వనంబునకరిగి యనశనవ్రతంబు నవలంబించి రమాసంపుటితంబును నష్టాదశాక్షరంబును నగుకృష్ణమంత్రంబు జపించుచు స్వర్ణతరువుక్రింద స్వర్ణమండపమున స్వర్ణసింహాసనంబున నాసీనుండై వామహస్తాంగుళులచే స్వర్ణవేణువుం దాల్చి దక్షిణహస్తంబున స్వర్ణపద్మంబుం ద్రిప్పుచుఁ బ్రియావిరచితస్వర్ణద్రవాంగవిలేపనుండగుచు నవ్వుచు బెళుకుఁజూపులం జూచు చున్నగోవిందుని ధ్యానించుచు హర్షాశ్రువులు జాఱఁ బులకలు మొలకలెత్త నాథా నాథా యని యుచ్చైస్స్వరంబునం బిలుచుచు దండప్రణామంబు గావింపఁ దలంచి విచేష్టుండై భూమిపయిం బడుటయు భక్తవత్సలుం డగుపుండరీకాక్షుండు తత్క్షణంబ ప్రత్యక్షుండై తద్భుజంబులం బట్టికొని లేవ నెత్తి స్మేరావలోకనంబులం జూచి భద్రా నీవు నాకుఁ

ప్రియతమ వై నాయంతికంబునందె యుండెదవు గాక యని పలికి యంతర్ధానంబు నొందె. 1367

గీ. అంత నమ్మునివరుఁడు కల్పాంతమందుఁ, దనువు ద్యజియించి గోకులంబున జనించె
సకలజను లెన్న నుపనందునకుఁ దనూజ, యగుచు రతికోటిరూపరేఖాదు లమర.

వ. స్వర్ణకుండలమండితగండస్థలయు స్వర్ణపద్మమాలాధారిణియు మాధవార్పితచర్వణీయవిరాజమానహస్తయు నగునీగోపికామణియ యామహామునీంద్రుండు.

క. ఈవెలఁది వేణుగానము, గావింపఁగ నాలకించి కానుకగను గుంజావళి నొసఁగెను గృష్ణుఁడు, దేవర కను మీఁమె మెడను దీపిలు దానిన్. 1370

వ. వేదవేదాంగపారగుం డగు శ్వేతకేతుతనూభవుండు సర్వసంగపరిత్యాగంబు గావించి యరణ్యంబున కేఁగి యేకాదశాక్షరమంత్రంబు జపించుచు బ్రహ్మరుద్రాదిదుర్లభయును గోవిందదయితయును నగుమహాశక్తిని ధ్యానించుచుఁ దపంబుం జేసి కల్పద్వయాంతంబున గోకులంబునందు గోపిక యై యుదయించె. ముక్తావళిలసత్కంధరయు శుద్ధకౌశేయాంబరయు మంజీరకంకణాంగదకుండలాభరణయు నగునీగోపికామణియ యమ్మహామునీయుండు. చంద్రప్రభుం డనునొకరాజర్షికిఁ గృష్ణప్రసాదంబునఁ జిత్రధ్వజుం డనునొక్కకుమారరత్నం బుదయించె. చిత్రధ్వజుండు ద్వాదశాబ్దవయస్కుం డై యష్టాదశాక్షరమంత్రదీక్ష బ్రాహ్మణముఖంబునం గైకొని మంత్రపురశ్చరణంబు గావింప విష్ణుదేవాలయంబున కరిగి యచ్చట నొక్కచోటఁ ద్రిభంగలలితాకారంబును శిఖండిపింఛభూషణంబును నధరార్పితకాంచనవేణువిరాజమానంబును సవ్యాపసవ్యపార్శ్వగతసుందరీచుంబనాశ్లేషణకరంబును సుందరంబును నగుకృష్ణశిలావిగ్రహముం జూచి సిగ్గుచేఁ దలవంచికొని నిలువంబడియె. అంతఁ గృష్ణుండు నవ్వుచు దక్షపార్శ్వగత యగు నిజప్రేయసిం జూచి. 1371

క. కలకంఠకంఠి యనలీ, లలు చూచి యితండు దాల్చె లజ్జాభరమున్
జెలియుం జాలక యుస్మ, ద్విలసితవేషములు నిర్వివేకుం డగుటన్. 1372

క. మృగలోచన నీతో సమ, మగురూపము వీని కొదవునట్టు లొనర్పం
దగు నిపుడు దాన వీనికి, విగళిత మై లజ్జ మది వివేకము గలుగున్. 1373

గీ. ధ్యాన మొనరింపు మీతని మేను నాదు, కాయమునకు సమం బగుఁ గాక యనుచు
దాన నీదేహాశీష్ములు దగిలి వీఁడు, పొందఁగలఁడు భవద్రూపమును లతాంగి.

క. అని చెప్పుటయును నాయమ, కనుఁగొనుచును వాని నాత్మకాయముతో నాతనికాయమున కభేదం, బొనరఁగ వలయు నని ధ్యాన మొనరుచు చుండన్.

గీ. అపుడతనితేజ మాతనియందుఁ గ మెల్ల, నావరించుటయును నప్పు డతని కొదవె
నాలతాంగికిఁ గలరూప మచ్చముగను, గనులు మిఱుమిట్లు గొలి పెడికళలతోడ.

క. దీపంబువలనఁ గలిగెడి, దీపంబును బోలె నాత్మదివ్యకళలతో
నేపారుచుండుకన్యను, గోపాలవధూటి చూచి కుతుకం బొదవన్. 1377

వ. తత్కారంబుం బట్టి తోడ్కొని వచ్చి కృష్ణవామపార్శ్వస్థ యగునిజసఖ కొప్పగించుటయు నాయమ యాకన్యకకుఁ జిత్రకళ యనుపేరు వెట్టి గోవిందునికడ వీణాగానంబు చేయ నియోగించె. 1378

ఉ. అంతట నామృగేక్షణ యొయార మెలర్పఁగఁ గూరుచుండి యా
వంతయు భేద మేర్పడనియట్టులు వీణియపాటలోపలన్
గొంతుసారం బిమిడ్చి యతికోమలరీతిని బాడె దాన న
త్యంతముదంబు గల్గి జలజాక్షుఁడు కౌఁగిటఁ జేర్చె నాయమన్. 1379

గీ. అపుడు తత్పాణిసంస్పర్శ మైనకతన, ననుభవించి మహానంద మాలతాంగి
పిదపఁ బూర్వకళేబరం బొదవ సౌఖ్య, మెడసె నని యేడుచుచునొక్కయడవి కేఁగి.

గీ. అచట దుష్కర మగుతపం బాచరించి, విడిచి కల్పాంతమున మేను వీరగుప్తుఁ
డనెడిగోపున కాత్మజ యై జనించెఁ, జిత్రకళ యనుపేర విచిత్రముగను. 1381

వ. స్కంధధృతవిపంచికయు వామహస్తధృతరత్నభృంగారయు దక్షిణహస్తధృతరత్నపతద్గ్రహయు నగునీగోపికామణియ యాద్విజోత్తముండు. కళ్యాపుం డనునొక్కబ్రాహ్మణుండు మున్ను ప్రతిదినంబును బుత్రశ్రేమార్థియై శతరుద్రీయమంత్రంబులచే నీశ్వరుని నారాధించుచుండ భక్తవత్సలుం డగువిశ్వేశ్వరుండు పార్వతితోడ నతనికిఁ జతుర్దశినాఁ డర్ధరాత్రంబునఁ బ్రత్యక్షంబై భూసురోత్తమా నీపుత్రునకు నే నిచ్చెడిమంత్రంబు నుపదేశింపుము. దాన నాతండు వాక్సిద్ధియును విష్ణుభక్తియుం గలిగి దశపూర్వాపరవంశంబుల నుద్ధరించువాఁ డగు నని పలికి యేకవింశతివర్ణం బగువిద్యాగోపాలమంత్రంబు నుపదేశించి పూర్ణసుధాసాగరమధ్యంబునఁ గాళిందీవేష్టితం బగుజ్యోతిర్మయద్వీపంబును దన్మధ్యంబున బృందావనంబును దన్మధ్యంబున శతయోజనోచ్ఛ్రితం బగుపారిజాతద్రుమంబును దన్మూలంబున ధేనుమండలంబును దన్మధ్యంబున గోపబాలకులను దన్మధ్యంబున వివిధోపాయనపాణు లగువ్రజసుందరీమణులను శుక్లాంబరధారిణులును శుక్లాభరణభూషితలును గృతాంజలులును నగుశ్రుతికన్యకలను దన్మధ్యంబున రత్నవేదికయును దానిపై రాధయూరువున శయనించి తద్వదనచంద్రబింబంబుఁ బ్రేఁగంటం జూచుచు వేణుయుక్తం బగువామహస్తంబున దయితాలింగనంబును దక్షిణహస్తంబునఁ బ్రియాచుబుకస్పర్శంబును గావించుచు.

సీ. మాయూరపింఛంబు మస్తకంబునయందుఁ, గస్తురిబొట్టు వక్త్రంబునందుఁ
గర్ణంబులందు మకరకుండలములును, నధరోష్ఠతలమునయందు మురళి
కంఠంబునందు ముక్తాహారమును నురో, మధ్యంబునను వనమాలికయును
భుజములం దంగదంబులుకంకణములుహ, స్తములయందును నుంగరములుఁ బ్రేల్లఁ

గీ. కటితటంబునఁ గాంచియుఁ గాళ్లయందు, గజ్జెలును గలశాదిరేఖలును నడుగు
లందుఁ గలిగి ప్రకాశించునందసుతుని, ధ్యాన మొనరించుకొనుచునుమానసమున.

వ. దశాక్షరమంత్రవిధానంబునం బూజయును మంత్రపురశ్చరణంబునుం జేయుచు వలయు నని చెప్పి యంతర్ధానంబు నొందె. కశ్యపుండు భగవదాజ్ఞానుసారంబుగాఁ దనపుత్త్రుం డగుపుణ్యశ్రవునకు యథావిధి మంత్రోపదేశంబు గావింపఁ బుణ్యశ్రవుండు స్వగృహంబునుండి బయలువెడలి యొక్కకాననంబున కేఁగి వాయుభక్షుండై తండ్రి చెప్పినట్లు తపంబు గావించి ముప్పదివేలకల్పంబులు చనినపిదప దేహంబు నుజ్జగించి గోకులంబున నందభ్రాతృగృహంబున లవంగ యనుగోపిక యై పుట్టె. చూడుము. కృష్ణముఖమార్జనయంత్రముం బట్టికొని యున్నయీగోపికామణియ యామహానీయుండు. 1384

ఆ. కష్ణవల్లభలచరిత్రంబు వచియింప, నలవి గాదు చూవె యజున కైన
నించుకంత నీకు నెఱిఁగించితిని ముఖ్య, లైనవారిగాథ లందులోన. 1385

క. అని చెప్పుటయును విస్మయ, మును జెందుచు నారదుండు పోయెను ద్రిదివం
బునకు హరిధ్యానంబుం, బొనరించుచుఁ దానుఁ బుట్ట భువి గోపిక యై.

వ. మఱియు నొక్కవృత్తాంతముం జెప్పెద నాకర్ణిపుము. మున్ను విష్ణుభక్తుం డగు నంబరీషుండు బదర్యాశ్రమమునందు మునిసభామధ్యంబున నాసీనుం డై యున్న వేదవ్యాసునికడకుం బోయి తత్పదంబులకు సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లి. 1387

గీ. స్వామి దుస్తర మైనసంసారవార్ధి, గట్టుఁ జేరంగఁగలుగుమార్గంబు నాకు
నానతి మ్మొట్టివారికి నైనఁ దుదకు, నదియ కాదె సమస్తదుఃఖాపహంబు.

వ. అని యడుగుటయు వేదవ్యాసుం డమ్మహీపాలునిం జూచి నరేంద్రా నీయడిగిన యంశం బతిగోప్యంబు. నాకుమారుం డగుశుకునకుం గూడ నే నెఱింగింప నైతి. విష్ణుభక్తుండ వగుట నీకుం దెలిపెద. వినుము. నేను మున్ను బహుసహస్రవర్షంబులు ఫలమూలపలాశంబువాయుభక్షుండ నై తీవ్రతపంబు గావింప నొక్కనాఁడు నారాయణుండు ప్రత్యక్షుండై వత్సా నీతపంబునకు సంతసించితి. వరముం గోరు మనుటయు నేను సవినయంబుగా నమస్కరించి దేవా మునిధ్యేయంబును సంసారోత్తారకంబును సర్వలోకకారణంబును నప్రమేయంబును నగునీరూపంబు లోచనగోచరంబు గా ననుగ్రహింపు మని ప్రార్థింప భగవానుండు ప్రసన్నవదనుం డై కుమారా నేఁడు నీ వడిగినట్లు మున్ను పరమేష్ఠి నన్నడుగ నే నాతనికిం జూపినపరమార్థరూపంబ నీకుం జూపెద నని పలికినతోడన తద్దివ్యరూపంబు నాకుఁ బ్రత్యక్షం బయ్యె. 1389

క. కనుఁగొంటి నిష్టదయితా, స్తనశాయిని నీలమేఘతనుకాంతిని గాం
చనచేలుని జగదభిరా, ముని నొకబాలునిఁ గదంబమూలమునందున్.

క॥ కనుఁగొంటిని బృందావన, మును శుకపికనీలకంఠముఖపతగమనో
జ్ఞనినాదబంధురంబును, ననిమిషసేవితము మునిజనాధ్యాసితమున్. 1391
క॥ నీలోత్పలదళకాంతులఁ, గాళిందిని గంటిఁ గృష్ణకరకమలమునన్
గ్రాలెడిగోవర్ధన మను, శైలంబును గంటిఁ గనులు సఫలంబులు గాన్. 1392
క. తిలకించితి గోపాలక, కలితంబును గోపికాప్రకరలీలాఢ్య
గ్వాలసనభూషితమును ని, ర్మలరుచిదీప్తమును నైనమధురాపురమున్. 1393
క. అవి యెల్లఁ జూచి చిత్తము, వివశం బగు చుండ వల్లవీనాథుఁడు న
న్నవలోకించి యనుగ్రహ,మిప్పరొత్తెడిదృష్టితోడ నిట్లు వచించెన్. 1394
సీ. మునినాథ నీవు చూచునదియె నారూప, మిదియె వెలుంగుల కెల్ల వెలుఁగు
నిష్క్రియం బిదె యిదె నిష్కళం బిదె శాంత,మిదె సచ్చిదానంద మిదియె ఋతము
నిఖిలవేదాంతవినిశ్చితం బిదె యిదె, ఘన మిదె కారణకారణంబు
సూక్ష్మసూక్ష్మం బిదె సుస్థిరం బిదె సనా, తన మిదె సంపూర్ణతత్త్వ మిదియె
గీ. నేనె సర్వేశ్వరుండను నేనె సర్వ, శక్తియుతుఁడను నాయంద సకలలోక
ములునుమాయావిజృంభణముననుజేసి, కానఁబడుచుండుబహువిధాకారములను.
వ. నన్నుఁ గొందఱు ప్రకృతి యనియును గొందఱు పురుషుం డనియును గొంద ఱీశ్వరుం డనియును గొందఱు ధర్మం బనియును గొందఱు ధనం బనియును గొందఱు శూన్యం బనియును గొందఱు భావం బనియును గొందఱు శివుం డనియును గొందఱు సదాశివుం డనియును గొంద ఱకుతోభయం బగుమోక్షం బనియును గొందఱు వేదశిరోగతంబును సనాతనంబును నేకంబును నిర్వికారంబును సచ్చిదానందరూపంబును నగుబ్రహ్మం బనియును బహువిధంబులం బలుకుచుందురు. 1396
క. అనపాయిని యగుప్రేయసి, యన రాధయె నాకు మొదట నావల గోపీ
జనమును మధురయు బృందా, వనమును గోవులును బ్రేమవసతులు చూవే.
వ. మత్పరికరం బంతయుం గూడ నాతోడ నిత్యంబుగా నుండునదియ యనుటయు నే నమందానందముం జెంది లోకేశ్వరా త్వత్ప్రేమపాత్రంబు లై నిన్ను నిత్యంబును సేవించెడిమహాభాగ్యంబు వడసినయీగోపగోపీదేవకన్యాగోకదంబబృందావనశుకపికాదిపతత్రినదీగిరివేణువులయథార్థరూపంబులు నా కెఱింగింపు మని ప్రార్థింప సంతసించి భగవానుం డిట్లనియె. వత్సా 1398
గీ. శ్రుతులు గోపాంగనలు ముముక్షువులు దేవ,కన్యలు కదంబవృక్షంబు కల్పతరువు
గోపకన్యలు ఋక్కులు క్షోణిధరము, విశ్వవిదితుం డగుననాదివిష్ణుభటుఁడు.
గీ. జమున సురధుని కోకిలశారికాళు, శాదిపక్షులు సిద్ధసాధ్యాదిసురులు
ద్వారికాంత్యులు గోపగోపాలసుతులు,నందనవనంబు బృందావనంబు కంటె.

సీ. ఇఁక వేణుతత్త్వంబు నెఱిఁగింతు దేవవ్ర, తుండు నా నొకబ్రాహ్మణుండు మున్ను
కర్మఠుం డయి విష్ణుధర్మంబు లెఱుఁగక, కావించుచుండఁగాఁ గర్మములను
మద్భక్తుఁ డైనబ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁ డొకతఱి,నరిగి తద్గృహమున కతిథి యగుచు
నొవరించి విష్ణుపూజను దులసీతీర్థ, మాతని కీయంగ నాదరమున
గీ. నతఁడు నవ్వుచు నశ్రద్ధ యావహిల్లఁ, బుచ్చుకొనియెను నెట్లొ తత్పూతజలము
వంశరూపంబు నవ్వుటవలనఁ దీర్థ, పానమున మత్ప్రియత్వంబు వాని కొదవె.
క. జననమునను మౌంజీవ్రత, మునను మరణమునను దహనమునను విముక్తిన్
జనులకు నాల్గువిధంబుల, నొనరించెడిపురము మధుర యొక్కఁడె యిలలోన్.
క. మానసమున నెన్నఁడును, ధ్యానించుచు నుండుపుణ్యధనులకుఁ దక్కన్
గానఁబడదు సాధారణ, మానవులకుఁ దరమె మధురమహిమము దెలియన్.
ఆ. మధుర యనుచు నొక్కమాఱు స్మరించిన, సకలపాపములును సమసిపోవుఁ
బూని దీక్ష నచట భూతేశ్వరుం డుండుఁ, బాపులకును మోక్షపదము నీయ.
క. నామధురను గనఁజాలఁడు, భూమిని నేమనుజుఁ డేని భూతేశునకున్
బ్రేమపురస్సరముగను బ్ర, ణామము గావించి యర్చనను జేయనిచోన్. 1405
క. నామధురాపురమును సు,త్రామాదులు సన్నుతించెదరు నిత్యంబున్
గామితము లెల్లఁ దీర్చెడి, ధామం బగుటను మదిష్టధామం బగుటన్. 1406
క. బాలుం డైనను ధ్రువుఁడు సు, శీల మెలర్పంగ నను భజించుట నిచటన్
ఫాలాక్షుఁ డైనఁ జెందం, జాలనిమత్పరమపదము సంపాదించెన్. 1407
క. నానగరంబున నెంతటి, హీనుం డైనను త్యజించె నేని యసువులన్
వానికి జన్మజరాదులు, లేనిపదం బబ్బుఁ గర్మలిప్తుఁడు గామిన్. 1408
గీ. ఏను జెప్పినవిషయంబు లెల్ల వేద, సార మని నమ్ము మిందు సంశయము లేదు
తెలిపితిని తత్త్వమును నీకుఁ దేటపడఁగ,నని వచించి యంతర్ధాన మయ్యె నబల.
వ. మఱియొకవృత్తాంతంబుఁ దెలిపెద. వినుము. మున్నొక్కనాఁ డేకాంతంబుగ
నున్నసమయంబున నుద్ధవుండు సనత్కుమారునికడ కేఁగి ప్రణమిల్లి స్వామీ
గోపికావృత్తాంతంబు సవిశేషంబుగా నాకెఱింగింపు మని యడుగుటయు సన
త్కుమారుం డాహ్లాదంబున నతని కిట్లనియె. 1410

—: అర్జునవృత్తాంతకథనము :—

సీ. అర్జునుం డొకనాఁడు హరిసన్నిధికిఁ బోయి, సాష్టాంగవందనం బాచరించి
స్వామి గోపికలు నీవల్లభ లంటివి, తద్విషయం బెల్ల దాఁపకుండ
హితుఁడ నై నట్టినా కెఱిఁగింపు మనుటయుఁ, గృష్ణుఁడు నగుచు వీక్షించి యతని
వత్స తచ్చరితంబు వచియించునెడ నీకు, వారిని జూడంగ వాంఛ వొడము
గీ. బ్రహ్మరుద్రాదులకుఁ గూడఁ బడయరాని, తద్విలోకనభాగ్యంబు తదితరులకు
నెట్లు సమకూడఁగలుగు నీవిట్టియాశ, విడిచి వేఱొకవిషయంబు నడుగు మనిన.

ఆ. అంత నతఁడు మిగుల సంతోష మొందుచుఁ, బడిమె స్వామికాళ్లపయిని నపుడు
లేవ నెత్తి వాని గోవిందుఁ డిరుగేల, నెదను గృప దలిర్ప నిట్టు లనియె. 1412

క. చెప్పఁగ నే మగుఁ దత్కథ, లప్పరమానందధామ మవలోకింపన్
జొప్పడెడిమార్గమును నేఁ, జెప్పెద నొనరింపు మట్లు శ్రేయం బొదవున్. 1413

వ. సృష్టిస్థితిలయకారిణి యగుత్రిపురసుందరీపర దేవత తక్క నితర దేవత లెవ్వరును నాదివ్యధామమును జూప సమర్థులు కానేరరు. కావున నాపర దేవతను నీ వారాధించితి వేని మద్దివ్యధామసందర్శనానందలాభంబు నీకు సిద్ధించు నని యనుగ్రహించుటయుఁ బార్థుంసు మహానందభరితాంతరంగుండై శ్రీమత్త్రిపురసుందరీ శ్రీపాదుకాతలంబుం దరిసి యచ్చట నానారత్నఖచితసోపానశోభితం బగుచింతామణివేదికయును దానిపై సర్వర్తుశోభాభరితంబును నానాపుష్పవిరాజితంబును బ్రసన్నాంభఃకశీకరంబును శుకపికశారికాషట్పదకపోతచకోరాదిపతత్త్రినినాదమేదురంబును నగుకల్పవృక్షంబును దన్మూలంబున దేదీప్యమానం బగురత్నమందిరంబును దన్మధ్యంబునఁ గోటిసూర్యప్రకాశమానం బగురత్నసింహాసనంబును దానిపై బాలార్కశోభావిభాసురాంగియును నానాలంకారభూషితయును నవయౌవనసంపన్నయును సృణిపాశధనుశ్శరవిభ్రాజమానచతుర్భుజయును బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరకిరీటమణిరశ్మిప్రభాలంకృతపాదపద్మయును నణిమాదిపరివేష్టితయును సకలామరసంసేవితయును సుప్రసన్నవదనయును భక్తవత్సలయును నగుత్రిపురసుందరిం దిలకించి పులకితదేహుండై నిజనామమ్ముం జెప్పుచు నమస్కరించి కృతాంజలి యై కట్టెదుట నిలువంబడి యుండుటయు నామహాదేవి కరుణార్ద్రకటాక్షంబుల నాతనిం జూచి. 1414

గీ. ఎట్టిక్రతు వొనరించితో యెట్టిదాన, మిచ్చితివొ పాత్రుఁ డగువాని కెట్టితపము
చేసితివొ యెట్టివ్రతము చేసితివొ శౌరి, కిట్టియనుకంప గలుగ నీయెడల వత్స.

ఆ. హరవిరించిముఖులయందును సురలందు, మునులయందు భక్తజనులయందు
నెవరియందుఁ గూడ నెపుడును గలుగని, కరుణ నీయెడలను గలిగె హరికి.

క. కాకుండిన నెవ్వరికిని, నేకాలంబునను గాననీయనిపదమున్
నీకున్ జూపఁ దలంచునె, వైకుంఠుం డెంతపుణ్యవంతుఁడవొ సుతా. 1417

వ. నీకుఁ గలమనోరథార్థంబు నా కవగతం బయ్యె. మదీయకులకుండసరోవరంబున స్నానం బొనరించి శీఘ్రంబ ర మ్మని యానతిచ్చుటయు నర్జునుండు తదాజ్ఞాప్రకారంబున స్నాతుం డై వచ్చి సప్రశ్రయంబుగా నిలువంబడి యుండ నప్పరదేవత తద్దక్షిణకర్ణంబున బాలామంత్రంబు నుపదేశించి తదనుష్ఠానవిధానం బంతయుం జెప్పి జపింపు మనుటయు నాతండు తదుక్తవిధివిధానంబున దీక్షితుం డై తన్మంత్రానుష్ఠానంబు నిర్వర్తించి నివేదింప నాజగదీశ్వరి సంతసించి వత్సా నీ కిప్పుడు కృష్ణలీలాధామసందర్శనాధికారంబు గలిగె నని పలికి నిజవయస్య

యగుసర్వకామదాదేవి నాలోకించునంత నామె కిరీటిని గోలోకంబునకుం బై
నున్నబృందావనంబునకుం దోడ్కొని పోవుటయు నాతండు పూర్ణప్రేమరసా
త్మకంబును నిత్యరాసమహోత్సవంబును బరమరహస్యంబును వాయుధృతంబును
దివ్యకళాదేదీప్యమానంబును నగుబృందావనంబును దివ్యచక్షువులచేఁ దిలకించి
పారవశ్యంబున మేను మఱచి పడి కొంతసేపునకు లబ్ధసంజ్ఞుం డై యామెక
రావలంబంబున లేచి యించుక స్థైర్యంబు వహియించి తల్లి నాకింకఁ గర్తవ్యం
బేమి యని యడుగుటయు సర్వకామదాదేవి యాతనిం దోడ్కొని చని బృందా
వనదక్షిణభాగంబున నొక్కదివ్యసరోవరముం జూపి వత్సా నీ వీహ్రదంబున
మునింగితి వేని సకలవిశేషంబులును నీకు గోచరించు నని వచియింపఁ బార్థుం
డత్యౌత్సుక్యంబున నాహ్రదంబున మునుంగ నామె యంతర్ధానంబు నొందె.
అంతట నర్జునుండు. 1418

సీ. కుటిలంబు లగునీలకుంతలంబులతోడ, మురువు సూపెడిముద్దుమోముతోడఁ
గొమరారుమాణిక్యకుండలంబులతోడ, భ్రమము గొల్పెడునురోజములతోడ
స్మరచాపమును గేలిసలుపుభ్రూలతతోడ, ఖంజనంబుల నేలుకనులతోడఁ
గనకకాంచీలసత్కటిమండలముతోడ, రమణీయకరపదాబ్జములతోడ

గీ. మనములను దోఁచుకొనుచక్కఁదనముతోడఁ
జెలువు మీఱెడిశృంగారకళలతోడఁ
బ్రియతమం బగుకైశోరవయసుతోడఁ
గలికి యై వచ్చెఁ దత్సరోజలమునుండి. 1419

ఆ. వచ్చి కృష్ణమాయవలన విస్మృతపూర్వ, దేహుఁ డై కిరీటి దిగ్భ్రమంబు
గలిగి చూచుచుండఁగా నిట్లు వినవచ్చె, నుప్పరంబునుండి యొక్కఫణితి. 1420

గీ. కలికి యీమార్గమున నె శీఘ్రముగ నేఁగి, చేరి పూర్వహ్రదంబు స్పృశింపు మందుఁ
గలజలంబును గలుగును గార్యసిద్ధి, చింతిలకు మందె కలరు నెచ్చెలులు నీకు.

క. అని విరమించుటయును నా, యనద యుదితధైర్య యగుచు నాహ్రదమునకుం
జని తత్సలిలోపస్ప, ర్శన మొనరిచి నిలిచె నొక్కక్షణ మచ్చోటన్. 1422

గీ. అంతటను గొంద ఱచ్చటి కరుగుదెంచి, మధురమధురాకృతులు గలమందగమన
లాలతాంగిని వీక్షించి యబ్రపడుచు, స్వాంతములలోన నుండ నాసమయమందు.

వ. ఆవిలాసినులలో నుండి ప్రియముద యనునొక్కకంబుకంఠి యాకాంతామణిం
దరిసి యి ట్లనియె. 1424

ఉ. ఎవ్వతె వీవు భీతహరిణేక్షణ నీజనకుం డెవండు నీ
కెవ్వఁడు భర్త యెందు వసియించెద విచ్చటి కేఁగుదేరఁగా

నెవ్విధిఁ గల్గెఁ జెప్పు మన నిట్లనియెన్ మొగ మోర సేసి యా
పువ్విలుకానికోల పువుఁబోఁడిరొ యే మనవచ్చు నాకథన్. 1425
చ. ఎవతెనొ నేను నాజనకుఁ డెవ్వఁడొ యెవ్వఁడొ నాథవుండు నా
నివసతి యేదొ నే నెఱుఁగ నిక్కముఁ జెప్పితి వ్యోమవాణి మీ
సవిధముఁ జేర్చి న న్నొకప్రశస్తసరస్తటినుండి నేఁడు నా
కవగత మైన దియ్యదె సుమా యిఁక మీవిషయంబు సెప్పఁడీ.
క. అనవుడుఁ బ్రియముద యిట్లని, యెను మే మెల్లరము గూడ బృందావననా
థునకు విహారవధూటీ, జనులము వనజాక్షి ప్రాణసఖులము నీకున్. 1427
వ. వీరలు శ్రుతిగణంబులు. వీరలు మునిగణంబులు. వీరలు నిత్యలును నిత్యవిహారిణులును నిత్యకేళీధామంబులును నై బృందావననాథునకు ముఖ్యకాంత లై యున్నవారు. వీరలలోఁ గొందఱనామంబులం జెప్పెద. ఈమె పూర్ణరస. ఈమె రసమంథర. ఈమె రసాలయ. ఈమె రసపల్లరి. ఈమె రసపీయూషధార. ఈమె రసతరంగిణి. ఈమె రసకల్లోలిని. ఈమె రసవాపిక. ఈమె యనంగసేన. ఈమె యనంగమాలిని. ఈమె మదయంతి. ఈమె రసవిహ్వల. ఈమె లలిత. ఈమె లలితయావన. ఈమె యనంగకుసుమ. ఈమె మదనమంజరి. ఈమె కళావతి. ఈమె రతికళ. ఈమె కామకళ. ఈమె కామదాయిని. ఈమె రతలోల. ఈమె రతోత్సుక. ఈమె రతిసర్వస్వ. ఈమె రతిచింతామణి. ఈమె నిత్యానంద. ఈమె నిత్యప్రేమరసప్రద. ఇంక శ్రుతిగణంబులలోఁ గొందఱనామంబులం జెప్పెద. ఈమె యుద్గీతి. ఈమె సుగీత. ఈమె కలగీత. ఈమె కలసురాఖ్యాత. ఈమె కలకంఠిక. ఈమె విపంచి. ఈమె క్రమపద. ఈమె బహుహుతి. ఈమె బహుప్రయోగ. ఈమె బహుకల. ఈమె కలావతి. ఈమె క్రియావతి. ఇంక మునిగణంబులలోఁ గొందఱనామములం జెప్పెద. ఈమె యుగ్రతప. ఈమె బహుగుణ. ఈమె ప్రియవ్రత. ఈమె సువ్రత. ఈమె సురేఖ. ఈమె సుపర్వ. ఈమె బహుప్రద. ఈమె రత్నరేఖ. ఈమె మణిగ్రీవ. ఈమె సుపర్ణ. ఈమె యాకల్ప. ఈమె సుకల్ప. ఈమె రత్నమాలిక. ఈమె సౌదామిని. ఈమె కామదాయిని. ఈమె భోగద. ఈమె విశ్వమత. ఈమె ధారిణి. ఈమె ధాత్రి. ఈమె సుమేధ. ఈమె కాంతి. ఈమె యపర్ణ. ఈమె సులక్షణ. ఈమె సుదతి. ఈమె గుణవతి. ఈమె సౌకలిని. ఈమె సులోచన. ఈమె సుమన. ఈమె యశ్రుత. ఈమె సుశీల. ఈమె రతిసుఖప్రదాయిని. ఇంక గోపకన్యల మగు మాలోఁ గొందఱనామములం జెప్పెద. ఈమె చంద్రావళి. ఈమె చంద్రిక, ఈమె శుభ. ఈమె చంద్రరేఖ. ఈమె చంద్రమాల. ఈమె చంద్రప్రభ. ఈమె చంద్రకల. ఈమె వర్ణావళి. ఈమె వర్ణమాల. ఈమె మణిమాలిక. ఈమె మంత్రి. ఈమె నవమంత్రి. ఈమె శైవలిక. ఈమె వర్ణప్రభ, ఈమె సుప్రభ,

ఈమె మణిప్రభ. ఈమె హారావళి. ఈమె తారామాలిని. ఈమె మాలతి. ఈమె యూథి. ఈమె వాసంతి. ఈమె నవమల్లిక. ఈమె సౌగంధిక. ఈమె కస్తూరి. ఈమె పద్మిని. ఈమె కుముద్వతి. ఈమె రసోల్లాస. ఈమె చిత్రబృందాసమ. ఈమె రంభ. ఈమె యూర్వశి. ఈమె సురేఖ. ఈమె స్వర్ణరేఖిక. ఈమె కాంచనమాల. ఈమె సతసంతతిక. 1428

క. మాతోడఁ గూడి నీవును, జేతోమోదంబు గలుగఁ జేయుము కృష్ణ
ప్రీతికర మయినవిధులనె, యేతాదృశ మయినమహిమ మెనయుదు వబలా. 1429

వ. అని చెప్పి పూర్వసరోవరంబున స్నానంబు చేయించి దీక్షావిధిపురస్సరంబుగా నాయమకు బృందావనకలానాథప్రేయసీమంత్రంబు నుపదేశించి తత్పురశ్చరణ విధానంబు నెల్లం దెలుపుటయు నాకన్యామణి వరుణబీజపరంబును వహ్నిబీజ పురస్కృతంబును జతుర్థస్వరసంయుతంబును నాదబిందువిభూషితంబును బ్రణవ సంపుటితంబును సర్వసిద్ధిప్రదంబును నగునమ్మంత్రంబు జపియించి పూజాహవనాదిక్రియాకలాపంబు యథావిధి నిర్వర్తించి నుతియించుచుండఁ గృష్ణప్రేయసి సంతుష్టమానస యై. 1430

క. వెలిఁగించుచు నిజతనుదీ, ప్తులచేతను దెసల నెల్లఁ దోలుకారుమెఱుం
గులప్రోవు నాఁగ వెలుఁగుచుఁ, గలుగఁగ విభ్రమము నిలిచెఁ గన్నులయెదుటన్.

క. నిలుచుటయు దేవి యెదుటను, దిలకించి తదీయరూపధేయము నత్తొ
య్యలి విగతచేష్ట యగుచున్, గలుగఁగ విస్మయము బొమ్మకైవడి నుండెన్.

వ. అంత రాధాదేవి యాకన్యామణిం జూచి బాలా నీవు నాకుఁ బ్రియసఖివి. నీకు మేలు గూర్చెద నని పలుక నాయమ యెట్టకేలకు స్మృతిం దెచ్చుకొని యాదేవిపాదంబులపైఁ బడుటయు నాస్వామిని యామెను దేవీసంగం బను నిజోత్తరసరస్తీర్థంబున స్నానంబు చేయించి సర్వతంత్రగోపితంబును స్మరణ మాత్రసిద్ధిప్రదంబును నగుగోకులనాథమంత్రంబు నుపదేశించి యేతన్మంత్ర పురశ్చరణంబు యథావిధిఁ జేయింపు మని తత్ప్రియసఖ యగుప్రియంవదతోడం జెప్పి యంతర్ధానం బయ్యె. అంతఁ బ్రియంవద చెప్పినట్టు లాకన్యామణి గోరోచనచందనకుంకుమాదిసుగంధద్రవ్యంబులచే నష్టదళపద్మంబు నిర్మించి దాని మీఁద యంత్రరాజమును దానిపయిని మంత్రరాజంబును లిఖయించి దానికిఁ బ్రాణప్రతిష్ఠయు షోడశోపచారంబులును గావించి నీలోత్పలదళశ్యామవిగ్రహుండును నానాలంకారభూషితుండును గందర్పకోటిసుందరాకారుండును రాసక్రీడారసలోలుండును నగునందనందనుని ధ్యానించుచుఁ దన్మంత్రరాజజపంబు గావించుచుండ భక్తివశుం డగుయశోదానందనుం డాకన్యామణిని రావింపు మని రాధాదేవికిం జెప్ప నాయమ శారద యనునిజసఖిం బంచి యాకన్యకను రావించె. అంత నాకన్యామణి యరుదెంచి. 1433

సీ. సర్వర్తుకుసుమభాస్వరమును మలయానిలా సేవితము గంధవాసితమును
మకరందకణవృష్టిమంజులంబును మహా, నందరూపంబును సుందరమును
మాయూరనృత్యసమంచితంబును దివ్య, పత్త్రికాంతానాదచిత్రితమును
జారుప్రకాశజాజ్వల్యమానంబును, బ్రహ్మాదిదేవతాభావితమును

గీ. సత్త్వభరితంబును బ్రభావసంయుతమును, భువనమోహనమును సర్వపూజితమును
నిత్యమును గుప్తమును ముక్తినిలయనమును, నైన నందనవనము గన్నారఁ గాంచి.

వ. తన్మధ్యంబున నత్యద్భుతం బగు సువర్ణభూప్రదేశంబును నచ్చట లసన్మరకతచ్ఛ
దంబును బ్రవాళపల్లవశోభితంబును హేమదండంబును స్ఫటికప్రవాళమూలంబును
నర్థిజనాభీష్టఫలప్రదంబును నగు కల్పవృక్షంబును దానిక్రింద రత్నమందిరంబును
దానియందు సవ్యాపసవ్యసంస్థితంబు లగు శంఖపద్మనిధులను దానికిఁ జతుర్దిక్త
టంబులందు నాల్గు కామధేనువులను దన్మధ్యంబున రత్నసింహాసనంబును దానిపై
నష్టదళపద్మంబును గనుంగొని తత్పద్మమధ్యంబునందు. 1435

సీ. ఆజానులంబిబాహార్గళంబులవాని, బింబఫలాధరోష్ఠంబువానిఁ
గౌస్తుభశ్రీవత్సకలితవక్షమువానిఁ, గస్తూరికాతిలకంబువానిఁ
గందర్పశతకోటిసుందరాకృతివాని, హర్యక్షమధ్యమధ్యంబువాని
సజలధారాధరశ్యామదేహమువాని, దరహాసకలితవక్త్రంబువాని

గీ. రత్నకంకణభాస్వత్కరములవాని, మంజుమంజీరపాదపద్మములవాని
వేణుగానవిమోహితవిశ్వుఁ డైన, వాని రాసరసాలసుఁ డైనవాని. 1436

గీ. వామభాగస్థరాధికావనజగంధ, దత్తతాంబూలుఁ డగువాని నాత్తగోప
కన్యకాలోకమాలికాకల్పుఁ డైన, వానిఁ గృష్ణునిఁ గాంచి వైవశ్య మొందె.

సీ. అంతట నచ్యుతుం డాకాంతయింగితం, బారసి సర్వజ్ఞుఁ డగుటఁ జేసి
తత్కరాంబుజమును దనకరంబునఁ బట్టి, తోడ్కొనిపోయి సంతోష మొదవఁ
గ్రీడావనంబునఁ గ్రీడించి సవిలాస, ముగ సౌఖ్యవార్ధిని ముంచి తేల్చి
చనుదెంచి మరల స్వస్థానంబునకు నైనఁగ, గావింప శారదాదేవి కామె

గీ. యావధూటిని బశ్చిమహ్రదమునందు, ముంచుటయు శ్రాంతివోవ నామోహనాంగి
మునిఁగి యర్జునుఁ డై లేచి ముందు నిలిచె, సౌఖ్యవిచ్యుతిజాతవిషాద మొదవ.

ఆ. అంత గృష్ణుఁ డతని నాత్మహస్తంబునఁ, దాఁకి తొలఁగిపోవఁ దద్విషాద
మనఘ నీవె మద్రహస్యవిదుండవు, నాకుఁ బ్రియసఖుం డనంగ నీవె. 1439

గీ. అడిగితివి గాన నారహస్యంబు నీకుఁ
దెలిపితి ననుభవించితి తేటపడఁగ
నొరులకు వచింపకుము దీని నొట్టు సూవె
యనుటయుఁ దదాజ్ఞ తలఁ దాల్చి యతఁడు చనియె. 1440

క. అది యంతయుఁ గూడను నా, హృదయమునకు గోచరించె నెఱిఁగింపకు మీ
విది యితరుల కని చెప్పఁగ, నుదయత్కౌతుకమున నేఁగి యుద్ధవుఁ డంతన్.
వ. కృష్ణునినిత్యలీలావిహారముం గాంచుచు నిప్పటికిని బృందావనంబునందె నివసించి యుండు. మున్ను నారదుం డడిగినను దత్పరమరహస్యంబు నాతని కే నెఱిఁగింపనైతి నైనను దైవికంబుగా నారదుండు ప్రకృతిరూపంబు వడసె. 1442
క. అని చెప్పుటయును శార్వాణి, విని సకలంబును మహేశ విన వేడుక గ
ల్గెను నారదుఁ డేచందం, బునఁ జెందెనొ ప్రకృతిరూపమును దెలుపఁ గదే.
వ. అని యడుగుటయు మహేశ్వరుం డద్రితనయ కిట్లనియె. 1444

—: నారదవృత్తాంతకథనము :—

సీ. నారదముని యొక్కనాఁ డరుదెంచి గో, లోకంబునుండి భూలోకమునకు
నైమిశారణ్యంబునకుఁ బోవ నందుండు, మును లందఱును దదర్చన మొనర్చి
నారద బృందావనరహస్యమును మాకు, వినిపింపు ముదయించె వినఁగ వేడ్క
యనుటయు సత్తపోధనుఁ డాత్మ నానంద, మిగురొత్తఁగను వారి కిట్టు లనియె
గీ. సాధుజనులార నే నొకసమయమందు
ధాతకడ కేఁగి ప్రణమిల్లి తండ్రి తెలుపు
మెఱుఁగ బృందావనరహస్య మేమొ నాకు
ననుచుఁ బ్రార్థించుటయును నవ్వనజభవుఁడు. 1445
సీ. నన్నుఁ దోడ్కొని శౌరిసాన్నిధ్యమున కేఁగి, సాష్టాంగవందనం బాచరించి
నామనోరథము నాస్వామికిఁ దెలుపంగఁ, గనికరంబున నన్నుఁ గాంచి శౌరి
యమరమునీంద్ర యీ యమృతహ్రదంబున, స్నానంబు శీఘ్రంబ సలుపు మనియె
నపుడు మునింగి నే నాహ్రదంబునయందు, విస్మయం బొదవంగ వెలఁది నగుచుఁ
గీ. దత్సరఃపారమున నుంటిఁ దత్క్షణంబ,యంత ననుఁ జూచి యట నున్న యబ్జముఖులు
కలికి నీ వెవ్వతవొ యేమి కారణమున,నిటకు వచ్చితొ నీగాథ యెఱుఁగఁ జెపుమ.
క. అని యడుగుటయును నే నా, వనితలఁ గని చానలార స్వప్నమువోలెన్
గనఁబడియెడు నాకథ యే, మని చెప్పంగలుగుదును యథార్థము నంటిన్.
గీ. అంతటను వారిలో నున్నయబ్జవదన, యొక్కతె చతుర్దశాక్షరయుక్తమైన
కృష్ణమంత్రంబు సెప్పె నా కేకతముగ, నపుడు నేను దదాకృతి నందినాఁడ.
వ. అంత నన్నామహాదేవి కేలువట్టికొని సఖీమణీ నాతోడ రమ్ము. నేను దుర్వ్యాతీతయు నిష్కళయు నగులలితాదేవి నని చెప్పుచు సచ్చిదానందవిగ్రహుండును సనాతనుండును నగుకృష్ణునిసాన్నిధ్యమునకుం దోడ్కొని పోయె. 1449
గీ. అంత ననుఁ జూచి కృష్ణుఁ డాహ్లాద మొదవఁ,జెలియ రమ్మని పిలిచి నేఁ జెంత కరుగఁ
గౌఁగిటను జేర్చికొని నన్ను గాఢముగను, నోలలాడించి సౌఖ్యపయోధిలోన.

క. మదవతి యిదె బృందావన, మిదె ద్వాత్రింశద్వనం బిదే సురరూపం
బిదె పంచయోజనం బిదె, మదుపాశ్రయసముపలబ్ధమహిమము కంటే. 1451
గీ. ఇందుఁ గలపశువృషాదు లెల్లఁ గూడి, యంతకాలంబునందు నాయంద చేరు
నెచట నున్నను గూడ నే నిచోటు విడువ, నొక్కక్షణ మేని చెప్పితి నున్నమాట.
గీ. నానికేతన మైనబృందావనమునఁ, గలవ్రజాంగన లెల్ల నిక్కముగఁ జూడ
యోగినులచూ వెయిచ్చటనున్నయమున, సుధనుగురియించునట్టిసుషుమ్న చూవె.
గీ. దేవతలు భూతములును బృందావనమున
నుంద్రు సూక్ష్మాకృతులతోడ యుగయుగమున
జరుగు సృష్టిలయంబు లిచ్చటనె చర్మ
చక్షురవిలోక్య మగురహస్థాన మిదియ. 1454
క. ఇది తేజోమయ మగునా, స్పద మిది యెంతటిమహానుభావుల కైనన్
విదితము గానిది ముక్తి, ప్రదాయకం బైననిత్యపద మిదె చూవే. 1455
గీ. నేనె కామకళాత్మకుఁ డైనవాసు, దేవుఁడను నేనె రాధ రాధికయె నేను
యోషిదాకారుఁడను నేను యోషమాంమ, కాకృతియ లేదుచూవె మాకంతరంబు.
క. నామంత్రము నాతత్త్వము, నామాహాత్మ్యంబు నెఱుఁగునరు లెల్లరు నా
ప్రేమమునకుఁ బాత్రము లై, క్షేమము నొందుదురు రాధ చెలువుర నబలా.
క. వనజేక్షణ నాబృందా, వనపరమరహస్య మెల్లవారికిఁ జెప్పం
జన దతిగోప్యము పామర, జనములు నాలీల లెఱుఁగఁ జాలరు వింటే. 1458
క. అని పలికె రాధికానన, మును గనుటయు నామె నన్ను ముం దిడుకొని చ
య్యన వచ్చి తత్సరోవర, మున మునుఁగు మ టంచుఁ జెప్ప మునిఁగితి నంతన్.
క. కరమున వీణను దాలిచి, సురముని నై లేచి నేను జోద్యముగ సరో
వరమున నుండి కనుంగొన, హరివల్లభ గోచరింపదాయెను నాకున్. 1460
క. అని వచియించుటయుఁ దపో, ధను లెల్లరు నతనిధన్యతను సంతోషం
బునఁ గొనియాడుచు నుండఁగ, ననిమిషముని చనియె దివికి నానందమునన్.
క. అని చెప్పుటయును బార్వతి, మనమున నాశ్చర్యపడుచు మహనీయ యుపేం
ద్రునిచరితలు సంగ్రహముగ, వినిపింపుము నాకు వినఁగ వేడుక యయ్యెన్.
క. అని యడుగుటయును హరుఁ డి, ట్లనియెను నే నెంతవాఁడ నచలాత్మజ కృ
ష్ణునిచరితంబులు చెప్పఁగ, విను మైనను శక్తికొలఁది వినిచెద నీకున్. 1463
వ. కృష్ణుండు శిశుపాలుని వధించినవార్త నాలించి దంతవక్త్రుండు గృష్ణుని నెదు
ర్కొన మధురాపురంబునకు వచ్చుటయు మాధవుండు బృందావనంబునుండి
మధురాపురంబున కరుదెంచి దంతవక్త్రుని సంగరంబున వధించి యమునను
దాఁటి నందవ్రజంబుం జేరి యశోదానందులకు వందనం బొనరించి యం దుండు
గోపజనంబుల కెల్ల సమగ్రవస్త్రాభరణాద్యుపాయనంబులచే సంతృప్తి గలిగించి

పుణ్యవృక్షసమాకీర్ణం బగు కాళిందీపులినంబున గోపికల నెల్లఁ గ్రీడాసుఖాంభోధి నోలలాడించి యందుండు నందాదిసకలగోపజనంబులను నఖిలపశుపక్షిమృగాదులను దివ్యరూపంబులతోడ విమానంబుల నెక్కించి వైకుంఠధామంబునకుం బనిచి బ్రహ్మాదిసుపర్వకోటులు నుతింప ద్వారవతిం బ్రవేశించి యందు వసుదేవోగ్రసేనసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాక్రూరాదులు ప్రత్యహంబునుం బూజింప విశ్వరూపధరుండై దివ్యరత్నమయలతాగృహాంతరంబుల సురతరుకుసుమపర్యంకంబులం జేర్చి యష్టాధికషోడశసహస్రమహిషీజనంబుల ననవధికక్రీడాపరానందపరవశలం గావించి యందుండు స్థావరజంగమంబులకుం గూడ భవబంధవిముక్తి చేకూరఁ బునరావృత్తిరహితం బగు మోక్షసామ్రాజ్యంబుం బ్రసాదించె. 1464

ఆ. అవతరించి యట్లు యదువంశమునఁ గృష్ణుఁ, డఖిలదేవతాహితార్థ మవని
భార ముడుగఁ జేసెఁ బరిమార్చి రాక్షస, గణము నెల్ల ముజ్జగములు మెచ్చ.

ఆ. అచ్యుతుం డనంగ నవ్యాకృతబ్రహ్మ, మతఁడు ప్రకృతిసంస్థుఁ డగుట గుణము
లనుభవించినట్లు కనఁబడుటయె కాని, కాఁడు భోక్త కర్త గానికతన. 1466

గీ. ప్రకృతివలననె పుట్టును వికృత మెల్లఁ
బుట్టునది యంతయు లయంబుఁ బొందుచుండుఁ
బ్రకృతిపరుఁడైన కృష్ణుఁడు ప్రభవ మొందు
వాఁడు లయ మొందువాఁడును గాఁడు చూవె. 1467

క. అని చెప్పుటయును బార్వతి, యనవధికం బైన మోద మందఁ దొడంగెన్
మనమున నపుడు సూతునిఁ, గనుఁగొని శౌనకుఁడు మెల్లఁగా నిట్లనియెన్.

గీ. సూత చెప్పితి వెంతేని చేత మలర, సంసృతిచ్ఛేదకం బైన శౌరిగాథ
సకలజనతారకం బైన శార్ఙ్గిమంత్ర, మింకఁ జెప్పుము జపియింప నేది యేని.

చ. అనవుడు సూతుఁ డిట్లనియె హర్ష మెసంగ మునీంద్ర చెప్పెదన్
వినుము సుపర్వమౌని యొకవేళను యామునతీరమందు రు
ద్రునిఁ బొడగాంచి తత్పదసరోజయుగంబునకున్ బ్రణామమున్
బొనరిచి శిష్యభావమును బొందుచు నిట్లడిగెన్ వినమ్రుఁడై. 1470

సీ. సర్వజ్ఞ మంత్రరాజము మున్నుగాఁ గల, మంత్రముల్ మున్ను సమగ్రముగను
నీయనుగ్రహమున నేను సంపాదించి, పర్ణాంబుఫలవాయుభక్షి నగుచు
నియమితేంద్రియుఁడ నై నేలపై శయనించి, వశుఁడను గాక షడ్వర్గమునకు
శతసహస్రాబ్దముల్ జపియించి జపియించి, కడ కాత్మసంతుష్టి గాన నైతిఁ

గీ. గాన నిప్పుడు సంసారకలుష మెల్ల, నడఁచి త్రుటిలోనఁ గడతేర్చునట్టిమంత్ర
మేది యేనియు దయచేయు మెపుడుఁ గూడ, ననియమంబుగ జపియించునట్లు నాకు.

క. అని వేఁడుటయును హరుఁ, డిట్లనియెను మౌనీంద్ర గోప్య మైనను నీకున్
వినిచెదను గృష్ణమంత్రం, బును లోకహితాభిలాషమున విను మింకన్. 1472

—: రాధాకృష్ణమంత్రకథనము :—

వ. అని పలికి "గోపీజనవల్లభచరణాన్ శరణం ప్రపద్యే" యనుషోడశార్ణ మంత్రంబు నుపదేశించి వత్సా యీమంత్రంబు యుగళం బనియును మంత్ర చింతామణి యనియును ద్వయ మనియును బంచపది యనియును బ్రసిద్ధిం బడసినరాధాకృష్ణమంత్రంబు. 1473

గీ. శ్రద్ధవలనను గాని యశ్రద్ధవలనఁ, గాని యీమంత్రము జపించె నేని కృష్ణ
సఖులసాన్నిధ్యమును జెందఁజాలునతఁడు, శ్రమ మొకింతయు లేక నిస్సంశయముగ.

వ. ఈమంత్రంబున కరిమిత్త్రాదిశోధనంబును న్యాసవిధానంబును బురశ్చరణంబును దేశకాలనియమంబును లేవు. విష్ణుభక్తి గలిగె నేని బ్రాహ్మణాదిచండాల పర్యంతంబును స్త్రీపురుషవిభేదంబు లేక యెల్లవారును నేతన్మంత్రాధి కారంబు గలవారల. 1475

ఆ. సకలవేదశాస్త్రసారజ్ఞుఁ డైనను, దాత యైన విశ్వనేత యైనఁ
గృష్ణభక్తి లేనియెడలఁ గాఁ డధికారి, యుగళమంత్రజపము నొనరుపంగ.

ఆ. కాన విష్ణుభక్తి లేనివానికిఁ గృత, ఘ్నునకు నాస్తికునకుఁ గ్రోధనునకు
నపరిశోధితునకు విపరీతబుద్ధికిఁ, జనదు యుగళమంత్రమును వచింప. 1477

వ. న్యాసపూర్వకవిధానంబు హరి కత్యంతసంతుష్టిం గలిగించు నని యేతన్మంత్రం బునకుఁ గొందఱు న్యాసాదివిశేషంబులం జెప్పుదురు. అట్టిపట్ల దీనికి ఋషిని నేను. గాయత్త్రి ఛందంబు. వల్లవీకాంతుండు దేవత. "గం" అనునది బీజంబు. "నమః" అనునది శక్తి. సప్రియుం డగుకృష్ణునిదాస్యంబున వినియోగంబు. ఆచక్రాదిమంత్రంబులచేఁ గాని మంత్రబీజం బగు "గం"కారంబుచేఁ గాని కరాంగన్యాసంబులఁ గావింపవలయు.

—: రాధాకృష్ణధ్యానకథనము :—

పిమ్మటఁ బీతాంబరధరుండును ఘనశ్యాముండును ద్విభుజుండును వనమాలి యును బర్హిబర్హాపీడుండును శశికోటినిభాననుండును ఘూర్ణాయమాననయనుం డును గర్ణికారకర్ణావతంసుండును నభితశ్చందనజుష్టమండలాకారకుంకుమబిందు తిలకవిరాజమానఫాలమధ్యభాగుండును గుండలమండితుండును దరుణాదిత్య సన్నిభుండును ఘర్మాంబుకణలసత్కపోలదర్పణుండును బ్రియాస్యన్యస్తలోచ నుండును విలాసోన్నతభ్రూవిరాజమానుండును నాసాగ్రవిస్ఫురన్మౌక్తిక భూషణుండును దశనద్యుతిజ్యోత్స్నావిరాజత్పక్వబింబఫలాధరుండును కేయూ రాంగదవిభూషితుండును రత్నకంకణముద్రికావిలసత్కరుండును వామపాణిధృత మురళీసరోరుహుండును గాంచీదామస్ఫురన్మధ్యుండును నూపురాలంకృతపాదుం డును రతికేళీరసావేశచపలుండును జపలేక్షణుండును హసన్ముఖుండును సస్మిత ప్రియాసమేతుండును బృందావనమధ్యస్థితకల్పతరుమూలరత్నసింహాసననిషణ్ణుం

డును నగు శ్రీకృష్ణుని దద్వామపార్శ్వస్థయును నీలచోళకసంవీతయును దప్తహేమసమప్రభయును బట్టాంచలావృతార్ధస్మేరాననయును గాంతాననవిన్యస్తలోచనయును చకోరీచలేక్షణయును సంగుష్ఠతర్జనీద్వంద్వనిజప్రియముఖాంబుజార్ప్యమాణతాంబూలవీటికయును ముక్తాహారస్ఫురచ్చారుపీనోన్నతపయోధరయును కృశమధ్యయును బృథుశ్రోణియును గింకిణీజాలమండితయును రత్నతాటంకకేయూరముద్రావలయమంజీరధారిణియును లావణ్యసారముగ్ధాంగియును సర్వావయవసుందరియును నానందరసమగ్నయును నవయౌవనయును బ్రసన్నయును నగు రాధను దత్సమానవయోగుణలును జామరవ్యజనహస్తలును సేవాపరాయణలును నగు సఖీమణులను ధ్యానింప వలయు. ఇంక మంత్రార్థముం జెప్పెద. వినుము. 1478

—: రాధాకృష్ణమంత్రార్థకథనము :—

సీ. అంతరంగవిభూతు లగుచిదాదుల బహి, రంగాంశము లగుమాయాదికముల
విశ్వగోపనము గావించుటచే గోపి, యనఁబడు రాధ నా నదియ చూవె
యామహాశక్తి కృష్ణాహ్లాదకారిణి, యగుటచే హ్లాదిని యనఁగఁబడియె
హ్లాదిని యన లక్ష్మియనఁ గొంకృటియొకృష్ణుఁ, డనఁగ నారాయణుం డనఁగనొకఁడె
గీ. యాయమయె దుర్గ ధూర్జటి యతఁడె యతఁడె
నజ్రి యామెయె శచి చతుర్వదనుఁ డతఁడె
యాయమయె వాణి వేయేల యాద్వయంబె
చిదచిదాత్మక మగుజగచ్ఛ్రేణి యెల్ల. 1479

సీ. త్రిభువనంబులలోనఁ బృథివీతలము మాన్య, మందు జంబూద్వీప మధికతమము
భరతవర్షం బందుఁ బ్రాశస్త్యపాత్రంబు, మధురాపురం బుత్తమంబు దాన
నందులో శ్లాఘనీయంబు బృందావనం, బందు గోపీసమూహంబు వరము
దానిలో మేటి రాధాసఖీవర్గంబు, దానిలో శ్రేష్ఠ రాధావధూటి
గీ. యావధూమణిసన్నిధానాతిశయము, వలసను యథోత్తరముగను గలుగు ఘనత
యన్నిటికిఁ గూడ నిదియె సత్యంబు దీని, కంటె నాధిక్యము మఱొండు గానరాదు.

వ. ఆరాధయే గోపి యనంబడు. నాయమసఖీగణంబు గోపీజనంబు నాఁబడు. తన్నాయకు లగు రాధాకృష్ణులు గోపీజనవల్లభు లనంబడుదురు. తచ్చరణంబులు గోపీజనవల్లభచరణంబులు నాఁబడు. అట్టిచరణంబులను జీవుఁడ నగు నేను శరణు పొందుచున్నాఁడను. 1481

గీ. శరణు చొచ్చిన నేను నిస్సంశయముగ, వారివాఁడన వే ఱొండువాఁడఁ గాను
నాకు నే దేని యున్న నంతయును గూడ, వారిదియ కాని కాదు గవ్వయును నాది.

—: రాధాకృష్ణమంత్రజపఫలకథనము :—

క. అని యెఱుఁగుము తన్మంత్రం, బున కర్థము దీని నెల్లపుడు భావింపం
గను సర్వపాతకక్షయ, మును రాధాకృష్ణదాస్యమును జేకూరుఁ. 1483

వ. యుగళార్థము న్యాసము ప్రపత్తి శరణాగతి యాత్మార్పణ మనునవి యైదును బర్యాయంబులుగాఁ దెలియం దగు. మఱియును దత్తుల్యం బగు "నమో గోపీజనవల్లభాభ్యాం" మనుమఱియొక రాధాకృష్ణమంత్రంబు పదద్వయంబుచేతను దశార్ణంబులచేతనువిరాజిల్లుచున్నయది. యుగళమంత్రజపఫలంబుదీనికింగలుగు.

గీ. ఇంక దీక్షావిధిని వచియింతు నీకు; వినుము తచ్ఛ్రవణంబు గావించినంత
మాత్రమునఁ గల్గు సంసారమగ్నులైన, మానవుల కెల్ల ముక్తి తన్మహిమ మేమొ.

—: రాధాకృష్ణమంత్రదీక్షావిధికథనము :—

సీ. గ్రహియించి సర్వజగంబులును నశించు, నవియె యంచు నిజానుభవమువలన
సుఖములు గాఁగఁ దోఁచుచునుండునవి యెల్ల, దుఃఖంబుల యటంచుఁ దుదకు నెఱిఁగి
సంసారమున రోసి సద్గురుపును డాసి, యతనికి వందనం బాచరించి
తనపరితాప మంతయును నివేదించి, కడతేఱుమార్గంబు నడుగవలయు

గీ. నంతటను దేశికోత్తముఁ డస్పష్టుఁడైన, ఛాత్రునకు మృత్తుచేఁ గాని చందనమునఁ
గాని లిఖయించి శంఖచక్రములు వామ, దక్షిణభుజంబులందు యథాక్రమముగ.

వ. ఫాలము మున్నగుచోట్ల నూర్ధ్వపుండ్రంబులు దిద్ది దక్షిణకర్ణంబునందు మంత్రద్వయంబు నుపదేశించి మంత్రార్థంబు నెఱింగించి దాసుం డనుపేరు పెట్టవలయు.

గీ. అంతటను శిష్యుఁ డధికభక్త్యాదరముల, గురుని నర్చించి తనశక్తికొలఁది వైష్ణ
వులకు మృష్టాన్నమును బెట్టవలయు దాన, సంస్కృతుండగుఁ బంచసంస్కారములను.

వ. అంకనంబును నూర్ధ్వపుండ్రంబును మంత్రంబును నామంబును యాగంబును బంచసంస్కారంబులు గాఁ జెప్పం బడియె. అందు నంకనం బన సచ్ఛిద్రపుండ్రంబు. మంత్రం బన యుగళంబు. నామం బన దాసనామంబు. యాగం బన గురువైష్ణవపూజ యని యెఱుంగునది. ఇంక వైకుంఠప్రాప్తిసాధనంబు లగుప్రపన్నధర్మంబుల నెఱింగించెద. వినుము. 1489

—: ప్రపన్నధర్మకథనము :—

క. తనయిష్టదేవతయె యను, మనమున గురువైష్ణవులకు మఱి మఱి మోదం
బును గొలుపవలయు గౌరవ, మును భక్తియు నయము వినయమును వెలయంగన్.

క. తనవలచినయింతులభర్త్సనతాడనములను గామి సైఁచెడిరీతిన్
జను సైఁపగ గురువైష్ణవ, జను లొనరుచుచేఁత లెల్ల ఛాత్రుం డెపుడున్. 1491

గీ. కలుగఁగల దైహికంబు ప్రాక్కర్మమునన, తానెయాముష్మికమునిచ్చు దానవారి
యనెడునిశ్చయమున నుండ నగును లేక, యల్ని మాముష్మికమునను నైహికమున.

గీ. ప్రాణనాథుండు ప్రోషితుం డైనవేళఁ, బతినె తలఁచుచు వినుచును బతిగుణములె
పతినె కీర్తించుచును నుండుభార్యవోలె, భక్తుఁడుండంగఁ దగుఁ గష్టరక్తుఁడగుచు.

గీ. ప్రాణనాథుండు దేశాంతరంబునుండి, యరుగుదేరంగ సతి యైనయతివ ప్రేమ
పారవశ్యంబునను జేయుపనులు చేయఁ, దగును భక్తుఁడు రాధికాధవునిఁ గాంచి.

గీ. అన్యసాధన మన్యకార్యమును నన్య, శరణమును నన్యసాధనేచ్ఛయును లేక
యనవరతమునుగృష్ణునియందెమనముఁ,దగులుకొలుపంగఁదగుభక్తుఁడగుజనుండు.

క. చన దన్యుని స్మరియించుట,యును గీర్తించుటయుఁ బూజ యొనరించుటయున్
గనుఁగొనుటయు మ్రొక్కుటయును, జనార్దనునిఁ దక్క భక్తజనముల కెందున్.

క. తినరా దన్యోచ్ఛిష్టం, బును దాల్పఁగ నన్యశేషమును గూడదు కృ
ష్ణుని యెడల భక్తి యొదవని, జనములతోఁ జేయఁ దగదు సంభాషణమున్.

క. వినరా దెపుడును హరిహరు, లను గూర్చిననింద వీనులను మూసికొనం
జను నట్టితతిని దూషకు, లను దండింపంగ వలయు లావరి యైనన్. 1498

క. యుగళార్థము భావించుచుఁ, దగు నుండఁగ మేను పడెడిదాఁకను భక్తుం
డగువాఁడు చాతకముగతి, నగళితలక్ష్యైకభావుఁ డై ధరలోనన్. 1499

క. న న్నుద్ధరించితీరును, వెన్నుఁడు రాధికయు ననెడివిశ్వాసముతో
నున్న యెడ వారిదాస్యము, గ్రన్ననఁ జేకూరు ముక్తి గలుగును దానన్.

గీ. చెప్పితిని బాహ్యధర్మంబు లిప్పు డింక, వినుతు నాంతరధర్మంబు విశదముగను
వినుము రాధాసఖీభావమునను వలయు, సేవ సేయ రాధాకృష్ణదేవతలకు.1501

క. తెలిపితిఁ బ్రపన్నధర్మం, బుల నెల్లను నీకు ముఖ్యముగ రాధాకృ
ష్ణులఁ గొలువుము నీవును ద, త్ఫలముగఁ బడయంగఁగలవు తద్దాస్యంబున్.

క. నీవాఁడను నే ననియెడి, భావంబున నొక్కపరిఁ బ్రపన్నుం డైనన్
గావఁగలఁ డచ్యుతుఁడు నిజ, సేవకసంరక్షణైకశీలుం డగుటన్. 1503

వ. ఈధర్మంబులలో నెల్ల నాంతరధర్మంబు పరమరహస్యంబు. దాని నెల్లరకుం
బ్రకటింపం దగదు. 1504

సీ. అంతరంగమునందు హరిని ధ్యానించుచు, నుచ్చరించుచు నోట యుగళమనువు
మును నేను గైలాసమూర్ధంబునం దుండ, సంతోషమును జెంది చక్రపాణి
గరుడాధిరూఢుఁ డై యరుదెంచి లక్ష్మితో, నా ముంగలను నిల్చి నన్నుఁ జూచి
భూతేశ నీతపంబునకు మెచ్చి వరంబు, నీయ వచ్చితిఁ గోరు మేది యేని

గీ.యనుటయును నేను బ్రణమిల్లి యచ్యుతునకు, నభవనిర్గుణమును నిష్క్రియమును నైన
నీస్వరూపంబుఁ జూడ జనించె వాంఛ, యదియె నాకోరుకొనువర మంటి నంత.

గీ. శౌరి నా కిట్టు లనియె నీశ్వర తలంచి, తేని మద్రూపమును జూడ నేఁగు డెమ్ము
యమునపశ్చిమకూలమునందుఁ బొలుచు,చున్నబృందావనంబు నాయునికిపట్టు.

వ. అని పలికి యంతర్ధానంబు నొందుటయు నేను దద్రూపసందర్శనకుతూహలం
బున నాతుణంబ బయలు దేఱి బృందావనంబునకుం జేరి గోపవేషధరుండును
గిశోరవయస్కుండును ప్రియాస్కంధవిన్యస్తవామహస్తుండును మేఘశ్యామ
విగ్రహుండును గోటిసూర్యప్రభాభాసమానుండును సకలకల్యాణగుణసమేతుం
డును గోబృందగోపికామధ్యవిరాజమానుండును నప్రమేయప్రభావుండును నగు
నందనందనునిం గాంచి విస్మయావిష్టమానసుండ నై యుండ నమ్మాధవుండు న
న్నాలోకించి నవ్వుచు ని ట్లనియె. 1507
గీ. ఈశ గ్రహియించి నేను నీయీప్సితంబు, నీయఁ దగినట్టిదర్శనం బిచ్చినాఁడ
నిదె యతాకికరూప మియ్యదియె ప్రేమ, రసఘనీభూతమూర్తి నిర్వాణ మిదియె.
గీ. నిత్యమును వ్యాపకంబును నిర్గుణమును, నామరూపక్రియావిహీనమును ననుచు
నుపనిషత్సంఘములు పల్కు చుండుతత్త్వ,మిదియె బ్రహ్మంబునాఁగనునిదియెచూవె.
సీ. చర్మలోచననిరీక్ష్యం బైనరూపంబు, పొందియుండమి నరూపుండ నైతి
వాఙ్మనసంబులు వర్ణింప వీ లైన, గుణములు లేమి నిర్గుణుఁడ నైతి
కర్తృత్వమును బూని కార్యసంఘాతంబు, సృష్టి సేయమిని నిష్క్రియుఁడ నైతి
నఖిలలోకములఁ జిదంశంబు చేతను, వ్యాపించి యుంట బ్రహ్మంబ నైతి
గీ. నీమె రాధావధూటి నాయిష్టకాంత,యీమెతోఁ గూడి విహరింతు నెపుడుఁ గూడ
నీమెసకియలు గోపిక లెల్లవారు, శతసహస్రంబులు గను నిచ్చటను గలరు. 1510
గీ. గోవులును గోపికలును బృందావనమును, రాధయును నేను నిత్యవిరాజితులము
భువనజాలంబు లన్నియుఁ బోవుఁ గాక, నాశ మనునది మాకు నెన్నటికి లేదు.
వ. నాయంశంబులు మాయాగుణంబులచే సృష్టిస్థితిసంహారంబుల నొనర్చు. నేను
గ్రియాంతరం బెఱుంగక రాధాప్రేమవశీకృతుండ నై యుందు. 1512
ఆ. ప్రకటలీలలోఁ బురాణప్రసిద్ధుల, మగుచు నుండినట్టు లవనియందు
నిత్యలీలలోన నెలకొని బృందావ, నమున నుందు మందఱమును మేము. 1513
క. ఆనందకంద మనుప్రథ, నూనినబృందావనంబు నొకసారి యెవం
డేనియుఁ జొచ్చినఁ గలుగదు, వానికి నెన్నఁడును గర్భవాసము మఱలన్. 1514
క. అని చెప్పి మఱియు నే నై, నను నను నీ వడుగఁ దలఁచినను నడుగు మ టం
చన దేవ యిట్టినీ వే, యనువున లభ్యుఁడవొ చెప్పు మని నే నంటిన్. 1515
చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డి ట్లనియెఁ ద్ర్యంబక రాధను గొల్చి తత్కృపన్
గనునెడ నేను లభ్యుఁడను గాని మ దేకనిషేవణంబుచే
తను ననుఁ జెందఁజాల రిది తథ్యము దీని నెఱుంగ కజ్ఞు లొ
క్కని నను సంస్మరించుచును గాలముఁ బుత్తురు నిష్ఫలంబుగన్. 1516
క. ఇది పరమరహస్యము నీ, మదిలోపల నుంచికొని యుమాధవ భజియిం
చెద వేని మత్ప్రియను జెం, దెదు సులభంబుగను నన్ను దివ్యాకృతితోన్.

వ. అని చెప్పి యంతర్ధానంబు నొందె. 1518

క. అది మొదలుగఁ దన్మంత్రం, బెదలో జపియించుకొనుచు నెపుడును రాధా
పదములు గొలుచుచు నుంటిని, ముద మొదవఁగ ననుచు దేవముని కుతుకమునన్.

వ. సదాశివునిపాదారవిందంబులకు నమస్కరించి బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియె.

గీ. యుగళమంత్రంబు కృష్ణునియొద్దనుండి
హరుఁడు గ్రహియించె గ్రహియించె హరునివలన
నారదుఁడు నారదునివదనంబునుండి
నేను గ్రహియించినాఁడను మానివర్య. 1521

క. హరముఖనిర్గత మగునీ, హరిచరితామృతముఁ గ్రోలుసట్టిమహాత్ముల్
జరయును మృతియును జనియును, బొరయక తిరుగుదురు విష్ణుపురవీథులలోన్.

క. అని చెప్పుటయును శౌనక, మునిప్రభృతు లమితహర్షమును జెందుచు ని
ట్లనిరి మహనీయ మా కిఁక, వినిపింపుము విష్ణుభక్తవృత్తాంతంబున్. 1523

వ. అనవుడు సూతుండు వారల కిట్లనియె. 1524

—: అంబరీష నారద సంవాద కథనము :—

సీ. తిరుగుచు లోకముల్ సురమౌని యొకనాఁడు, మార్గవశంబున మధురఁ జేరి
యంబరీషునిఁ జూడ నరుగుటయును నాతఁ, డతనికి నర్ఘ్యపాద్యాదు లొసఁగి
స్వామి యెల్లరకును శౌరి యొక్కఁడె గతి, యని విందు భవదుఃఖ మడఁచివైవ
నతఁడు యోగులకును నప్రాప్యుఁ డని వేద, శాస్త్రపురాణముల్ చాటుచుండు

గీ. నట్టిహరిఁగూర్చిధ్యానపూజాదికంబు, లెట్లుచేయంగవలయునో యెఱుఁగఁ జెపుమ
యనుటయునునారదుం డిట్లులనియెభూప, పరమసంతోషమయ్యె నీప్రశ్నమునకు.

గీ. సర్వదుఁడు శ్రీపతియె తత్ప్రసాదముననె
రాజ్యమును నాయువును గళత్రములు సుతులు
స్వర్గమోక్షంబులును గల్గు సంతతమును
ననెడుభావంబు నార్జింప నగును మొదట. 1526

క. అది దృఢమై మానసమున, నొదవినవారలకు వ్రతము లొకకొన్ని వచిం
చెద వినుము వానివలనను, జెదరనిహరిభక్తి పిదపఁ జెందం గలుగున్. 1527

గీ. బ్రహ్మచర్యంబు పాపవర్తనము లేమి, సత్య మస్తేయమును నహింసయును మాన
సవ్రతం బనుపేర నెసంగు నదియె, పారిశుద్ధ్యంబు నొనగూర్చు భావమునకు.

క. అనృతంబును భాషింపమి, యును బైశున్యంబు లేమియును నధ్యయనం
బును విష్ణుకీర్తనంబును, దనరారును వాచికవ్రతం బనుపేరన్. 1529

క. వినుముపవాస మయాచిత, మును నక్తము నేకభక్తమును గాయవిశు
ద్ధిని జేయుఁ గాయికవ్రత, మనుపేరను బరగి లోకమందు నృపాలా. 1530

క. వనమాలినామకీర్తన, మనిశంబును శుద్ధి చేయునది యగుకతనన్
బని లేదు తత్ప్రవర్తన, మున నాశౌచాదిదోషములను గణింపన్.
ఆ. వాఁడు విష్ణుభటుఁడు వర్ణాశ్రమాచార,ములను విడువకుండఁ దలఁపులోన
బాదుకొల్పి శౌరిపాదాంబుజములను, నిలువఁగలఁడొ యెవఁడు నేర్పుతోడ.
క. ధ్యానము గావింపం దగు, మానసవాక్కాయసంయమవ్రతములచేఁ
జానలు పతిరూపునిఁ గను, శ్రీనాథునిఁ దమకు నిష్టసిద్ధులు గలుగన్. 1533
ఆ. మొదటి మూఁడువర్ణములవారు శ్రుత్యుక్త, వాక్యములను గొలువవలయు హరిని
వనితలును జతుర్థవర్ణంబువారును, నాగమమునఁ గొలువ నగును హరిని. 1534
క. నిజధర్మస్థితుఁ డగుచున్, భజియించిన హరిని విష్ణుపదమున్ జెందున్
నిజధర్మచ్యుతుఁ డగుచున్, భజియించిన హరిని నరకపతనము నొందున్. 1535
క. జలమందుఁ బుష్పములచే, జ్వలనమున హవిస్సుచేత జపమున రవిమం
డలమందు ధ్యానమున హృ, త్తలమందు భజించెదరు గదాధరుని బుధుల్.
వ. అహింస యనుప్రథమపుష్పంబుతోడను నింద్రియనిగ్రహం బనుద్వితీయపుష్పంబుతోడను భూతదయ యనుతృతీయపుష్పంబుతోడను క్షాంతి యనుచతుర్థపుష్పంబుతోడను శమం బనుపంచమపుష్పంబుతోడను దమం బనుషష్ఠపుష్పంబుతోడను ధ్యానం బనుసప్తమపుష్పంబుతోడను సత్యం బనునష్టమపుష్పంబుతోడను నర్చించి రేని మాధవుండు మిగుల సంప్రీతుం డగు. అట్లు కావింపం జాలక బాహ్యపుష్పంబులచే నర్చించినను బురుషోత్తముండు భక్తిప్రియుం డగుటం జేసి దానికిని సంతుష్టిం జెందు. సలిలరూపం బగువారుణపుష్పంబునను ఘృతపయోదధిరూపం బగుసౌమ్యపుష్పంబునను నన్నాదిరూపం బగుప్రాజాపత్యపుష్పంబునను ధూపదీపరూపం బగునాగ్నేయపుష్పంబునను ఫలపుష్పాదిరూపం బగువానస్పత్యపుష్పంబునను గుశమూలాదిరూపం బగుపార్థివపుష్పంబునను జందనరూపం బగువాయవ్యపుష్పంబునను శ్రద్ధారూపం బగువిష్ణుపుష్పంబునను వాద్యరూపం బగువిష్ణుపదపుష్పంబునను బూజితుం డయ్యె నేని నారాయణుండు తత్క్షణంబ సుప్రసన్నుం డగు. 1537

—: విష్ణుపూజాస్థలకథనము :—

క. అనలము రవి విప్రుఁడు గో, వును గగనము జలము వైష్ణవుఁడు వాయువు మే
దినియును నాత్మయు భూతము, లును హరి నర్చించుచోటులుగ నెఱుఁగఁ దగున్.
వ. అనలంబునందు హవ్యంబుచేతను నాదిత్యునియందుఁ ద్రయీవిద్యచేతను బ్రాహ్మణునియం దాతిథ్యంబుచేతను గోవునందు గ్రాసరసాదులచేతను హృదయాకాశంబునందు ధ్యాననిష్ఠచేతను సలిలంబునందుఁ దోయాదికద్రవ్యంబులచేతను వైష్ణవునియందు బంధుసత్కారంబుచేతను వాయువునందు ముఖ్యభావంబుచేతను భూమియందు మంత్రహృదయంబులచేతను నాత్మయందు భోగంబుల

చేతను సర్వభూతంబులయందు సమత్వంబుచేతను శంఖచక్రగదాంబుజధరుం డును జతుర్భుజుండును క్షేత్రజ్ఞుండును బరమాత్మయును నగునారాయణుని నారాధింపం దగు. 1539

గీ. భూసురున కర్చనంబును జేసె నేని, యచ్యుతున కర్చనముఁ జేసినట్టివాఁడ
విప్రునకు దండనంబు గావించె నేని, హరికి దండన మొనరించినట్టివాఁడ. 1540

గీ. కలుగు ధర్మంబునను జగంబులకు శుభము
ధర్మశాస్త్రంబువలన వేదంబువలన
నిలుచు నాధర్మ మారెండు నిలుపువాఁడు
బ్రాహ్మణుఁడ దానఁ బూజ్యుండు బ్రాహ్మణుండు. 1541

క. క్షితిసురులఁ దృప్తిపఱచెడి, కతమున సమకూరుతుష్టి గలుగదు హరికిన్
వ్రతదానతపోయోగ, క్రతుపూజాధ్యానముఖ్యకైంకర్యములన్. 1542

క. బ్రహ్మప్రవర్తకుండును, బ్రహ్మణ్యుఁడు బ్రహ్మవిదుఁడు బ్రహ్మము నగునా
బ్రహ్మండనాయకునకున్, బ్రాహ్మణపరితోషణంబె పరితోష మగున్. 1543

క. నరకగతులైనపితరులఁ, దరియింపంజేసి విష్ణుధామముఁ జేర్చున్
హరిపదపూజాప్రవణుం, డరంగుఁ డయినట్టియొక్కతనయుం డున్నన్. 1544

క. సంతాపహరుం డగుహరి, నంతఃకరణమునఁ జేర్చునట్టితెఱం గొ
క్కింతయు నెఱుఁగనిమానవ, సంతతులను బశువు లనియె చాటఁగ నొప్పున్.

—: ధ్యానవిధానకథనము :—

గీ. ఇంక ధ్యానవిధానంబు నెఱుకపఱుతు,వినుము దీపంబు జ్వలియించుచునుదమంబు
నెట్లు నశియింపఁ జేయునో యట్లుచిత్త,మలములనునెల్లధ్యానంబుమాయఁజేయు.

క. ఒనరించును గర్మక్షయ, మును ధ్యానము దీపతైలమును జ్వాల హరిం
చినతెఱఁగునఁ దన్మహిమము, వనజోద్భవునకును దరమె వాక్రువ్వంగన్.1547

వ. ఆధ్యానంబు నిర్గుణం బనియును సగుణం బనియును ద్వివిధంబుగాఁ జెప్పంబడియె నందు మొదట నిర్గుణధ్యానప్రకారంబుఁ జెప్పెద. వినుము. 1548

—: నిర్గుణధ్యానస్వరూపకథనము :—

సీ. హస్తవివర్జితుం డయ్యును గ్రహియించుఁ, జరణహీనుం డయ్యు సంచరించు
వచియించు జిహ్వావివర్జితుం డయ్యును, నాస్యవర్జితుఁ డయ్యు నారగించుఁ
బ్రత్యక్ష మగును రూపవివర్జితుం డయ్యు, నీక్షించు నేత్రవిహీనుఁ డయ్యు
వినుఁ గర్ణహీనుఁ డయ్యును నాసికాశూన్యుఁ, డయ్యును నాఘ్రాణ మాచరించు

గీ. సర్వభూతాంతరస్థుఁడు సర్వమయుఁడు, నిర్గుణుం డద్వితీయుఁడు నిత్యుఁ డజుఁడు
బ్రహ్మమును నైనహరి యనుభావమునను, నలరుచుండుటె నిర్గుణధ్యాన మధిప.

క. అమృతోపమానమును ని, త్యమును నమూర్తమును నిర్భయంబును నగుధా
మము గల్గు నిర్గుణధ్యా, నముచే నది దుఃఖనాశనము నొనరించున్. 1550

క. జ్ఞానైకదృష్టిచేతను, ధ్యానపరాయణులు గాంతు రాత్మగను రమా
జానిని వారలె బ్రహ్మ, జ్ఞానులు వారలకు లేవు జననమరణముల్. 1551

వ. ఇంక సగుణధ్యానప్రకారముం జెప్పెద. వినుము. 1552

—: సగుణధ్యానస్వరూపకథనము :—

సీ. శరణాగతత్రాణబిరుదాంకితం బైన, పాదద్వయంబుచేఁ బరగువాని
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీవనమాలికా, యుత మైనయురముచే నొప్పువాని
శంఖచక్రగదాంబుజభ్రాజితం బైన, భుజచతుష్టయముచేఁ బొలుచువాని
స్మితచంద్రికావిమోహితవిశ్వ మైనము, ఖేందుబింబంబుచే నెసఁగువాని

గీ. వనజలోచనములవానిఁ గనకవసన, ధారి యగువాని దానవవైరి నెదను
నిలిపి భావించుచుండుటె యలరు సగుణ, మైనధ్యానంబు నాఁగను మానవేంద్ర.

క. ఈసగుణధ్యానంబును, జేసిన సమకూరు నిష్టసిద్ధులు మాయున్
జేసినపాతకము లనా, యాసంబుగ విష్ణుపదము నందం గలుగున్. 1554

క. అని వచియించుటయును విని, వినయంబున నంబరీషవిభుఁ డిట్లనియెన్
మునినాథ భక్తిలక్షణ, మును జెప్పుము వినఁగ వేడ్క పుట్టెను నాకున్.

—: భక్తిస్వరూపకథనము :—

వ. అనవుడు నారదుండు రాజేంద్రా లౌకికవైదికాధ్యాత్మికమానసికవాచికకాయిక
భేదంబులచే భక్తి వివిధప్రకారంబుగాఁ జెప్పంబడియె. 1556

క. బలులను జాగరములఁ బూ, జలఁ బాద్యార్ఘ్యాదికోపచారములను గీ
తుల నాట్యవాద్యముల సం, కలితం బగుభక్తి లౌకికం బనఁ బరగున్. 1557

గీ. సంహితాధ్యయనాదిప్రశస్తపాఠ, ముల యజుస్సామఋగ్జప్యములను హవ్య
హోమకర్మంబులను నొప్పు చుండునట్టి, భక్తి పరగును వైదికభక్తి నాఁగ.

వ. ప్రధానాదిచతుర్వింశతితత్త్వంబు లచేతనంబు లనియుఁ బంచవింశకుం డగుపురు
షుండు చేతనుం డై కర్తృత్వభోక్తృత్వములు గలిగియున్నవాఁ డనియు నాత్మ
నిత్యుండును నసక్తుండును నధిష్ఠాతయును జేతనుండును సర్వకారణకారణం
బును ననియును గుణాత్మకం బగుప్రధానంబునకు నానాత్వంబు వైధర్మ్యం
బనియును బ్రహ్మంబు తత్త్వాతీతం బనియును నెఱుంగుటయె యాధ్యాత్మిక
భక్తి యని సాంఖ్యులచేఁ జెప్పంబడియె. ప్రాణాయామపరుండును నియతేంద్రియుం
డును భైక్షవ్రతియును విషయనివృత్తుండును నగుచు శ్వేతవర్ణుండును జతుర్బా
హుండును వరదాభయహస్తుండును బీతాంబరుండును నగుజనార్దనుని నిజహృద
యంబున నిత్యంబును భావించుచుండుట యాధ్యాత్మికయోగికభక్తి యనం బరగు.

ఆ. ధ్యానధారణలను నామ్నాయసంస్మృతి, చేత మాధవునకుఁ బ్రీతి గలుగఁ
జేయునదియె మానసికభక్తి నాఁగను, బరగు జగములందుఁ బార్థివేంద్ర. 1560

క. ఆరణ్యకజపనైగమ, పారాయణవిధుల హరికిఁ బరితోషము చే
కూరుచుటయె వాచిక మను, పేరన్ దనరారుభక్తి పృథివీపాలా. 1561

క. నియమవ్రతోపవాసం, క్రియనిగ్రహములను బుండరీకాక్షునకున్
దయివాఱఁ బ్రీతి వర్తిలు, టయె కాయికభక్తిపేరిటన్ దనరారున్. 1562

క. ఈభక్తిపరంపరలో, నేభక్తిం గాని హరిని దృప్తిసలిపినన్
లాభించు విష్ణుభక్తి, ప్రాభవ మందఱకు దుర్లభం బది యధిపా. 1563

వ. ఏతద్భక్తిసముదాయంబు సాత్త్వికరాజసతామసభేదంబులచేన నేకప్రకారంబయ్యె.

క. జ్వలియించునగ్ని కాష్ఠం, బుల నెల్ల దహించుచందమున దగ్ధముగాఁ
జలుపు హరిభక్తి పాతక, ముల నెల్లను మరల మొలక మొలవక యుండన్.

ఆ. వినఁడొ యెంతవఱకు విష్ణుభక్తిమహత్త్వ, మంతవఱకు మర్త్యుఁ డంతు లేసి
యోనులందుఁ బుట్టి యొందుచుండును జరా, జననమరణదుఃఖసంతతులను.

గీ. అధిప దేవార్చనస్నానయజ్ఞదాన, తపములను నంతరాత్మ చెందదు విశుద్ధి
హృదయమున నున్న దేవుని నెఱిఁగి సేవ, యాచరించుటను విశుద్ధి నందినట్లు.

క. ఆరాధింపక శౌరిని, నేరీతిని నైనఁ గలుగ విహపరములలోఁ
బూరుషులకు శ్రేయంబులు, నారాయణుఁ డొకఁడె గతి జనంబుల కెల్లన్.

క. క్షితిసురుఁడు సురభి సత్యము, క్రతువును దీక్షయును దపము శ్రద్ధయు దయయున్
శ్రుతియును సంతోషంబును, స్మృతియును నారాయణునిశరీరములు సుమీ.

గీ. వాయు వన్నను జల మన్న వహ్ని యన్న, నంబరం బన్న రవి యన్న నబ్జుఁ డన్న
నుర్వి యన్న నజుం డన్న శర్వుఁ డన్న, నఖిలవిశ్వమయుం డైనహరియ చూవె.

గీ. అవనిసురరూపమున నన్న మారగించు, వాసుదేవుండు దానను జేసి ద్విజుల
నన్నసంతృప్తులను జేయునట్టివారు, విష్ణువునకు సంతృప్తి గావించువార.

ఆ. విష్ణుబుద్ధి చేత విప్రుల నర్చించు, వాఁడ నిక్క మైన వైష్ణవుండు
స్వీయధర్మ మెఱిఁగి చేయంగఁ దగినకా, ర్యమును జేసినట్టియాతఁ డగుట.

క. అని చెప్పి యూరకుంటయు, వినయంబున నంబరీషవిభుఁ డిట్లనియెన్
మునివర యమూల్యవిషయము, వినిచితి వాశ్చర్య ముద్భవింపఁగ మదిలోన్.

గీ. అనఘ మాధవమాసమాహాత్మ్య మింక, నెఱుఁగఁ జేయుము దయ గల దేని నీకు
విష్ణుభక్తుఁడ నగుటను వేడ్క పొడమె, మాధవప్రియమాసంబుమహిమ వినఁగ.

క. అనవుడు మందస్మిత మా, ననమున నుదయింప నిట్లు నారదుఁ డనియెన్
జనవర మును మాజనకుఁడు, వినిచినవిషయంబు వినుము వినిచెద నీకున్. 1575

—: వైశాఖమాసమాహాత్మ్యకథనము :—

సీ. ప్రభవించుటయె దుర్లభంబు భారతవర్ష, మం దది సంప్రాప్త మయ్యె నేని
మర్త్యజన్మంబు సంప్రాప్తించుయోగంబు, దుర్లభం బయ్యది దొరకె నేని
తనధర్మమునయందుఁ దా నుంట దుర్లభం, బది యదృష్టంబుచే నబ్బె నేని
పద్మనాభునిపాదభక్తి దుర్లభ మది, భూరిపుణ్యమునఁ జేకూరె నేని
గీ. మాధవప్రీతికర మైనమాస మెంతొ, దుర్లభం బది యెట్టులొ దొరకె నేని
స్నానదానజపాదివిధానములను, నేర్పరులు ధన్యు లగుదురు నిక్కువముగ.
క. అన్మహితులదర్శనమా, త్రమ్మున నిష్పాపు లయ్యెదరు దుర్భరపా
పమ్ము లొనర్చినజనులును, నమ్మాసమహత్త్వ మెన్న నలవియె నాకుఁ. 1577
గీ. చెప్పెదను నిశ్చితం బైనచివరమాట, మాధవప్రియ మైనట్టిమాసమందు
స్నాతము హుతంబు దత్తంబు జప్త మెల్ల, నక్షయం బైనపుణ్యంబ యవనినాథ.
సీ. విద్యలలోపల వేదంబు దేవత, లందు విష్ణువు మర్త్యులందు ద్విజుఁడు
తపియించువానిలోఁ దపనుండు తిథినుల, యందు జాహ్నవి సతులందు గౌరి
ప్రణవాక్షరంబు మంత్రములందు గాయత్రి, జప్యంబులందు శౌచంబులందు
నాత్మశుద్ధి గుణంబులందు నలోభగు, ణంబు సత్యంబు తపంబులందు
గీ. లాభములలోన నారోగ్యలాభ మాత్మ, భావనము ధ్యానములలోన నీవులందు
నభయముపరోపకృతిపున్నియములలోన, మాసములలోన మాధవమాసమువు.
వ. కార్తికమాసంబున సూర్యుండు తులాగతుం డై యుండఁ గావించుస్నాన
దానాదికర్మంబులు పరార్ధగుణంబులుగను మాఘమాసంబునందు సూర్యుండు
మకరగతుం డై యుండఁ గావించుస్నానదానాదికర్మంబులు తత్సహస్రాధికగు
ణంబులుగను వైశాఖమాసంబున సూర్యుండు మేషగతుం డై యుండఁ
గావించుస్నానదానాదికర్మంబులు తచ్ఛతగుణాధికంబులుగను జెప్పంబడియె.
క. దానము యజ్ఞము వ్రాత, స్స్నాన ముపోషణము బ్రహ్మచర్యజపాను
ష్ఠానములు హవిష్యంబును, మానుచు వైశాఖమున సమస్తాఘములఁ. 1581
వ. మఱియొకవిశేషంబు గలదు. వైశాఖశుక్లసప్తమీదివసంబునఁ గ్రోధవశంబున
జహ్నుమహర్షి గంగం ద్రావి దక్షిణకర్ణంబునుండి విడిచిపెట్టుటం జేసి తత్పుణ్య
దినంబున జాహ్నవియందుఁ గావించుస్నానదానతర్పణాదికర్మంబు లనంతపుణ్య
ఫలప్రదంబులు. 1582
క. హరిభక్తి లేనివారికి, దొరక దొకప్పుడును సకలదుర్దోషములఁ
హరియింపఁగలుగుగంగా, సరిదంభస్స్నాన మట్టిసమయమునందుఁ. 1583
గీ. ఏఁగుదేరదొ వైశాఖ మెంతదాఁక, నంతదాఁక నె పీడించు నఘము లెల్ల
నేఁగుదేరఁడొ భాస్కరుం డెంతదాఁక, నంతదాఁక నె చీఁకటు లావరించు. 1584

గీ. అంబుధిసమాన మైనజలాశయంబు, మఱియొకం డున్న మాధవమాసమునకు
సాటి సేయంగఁ దగినమాసము మఱొక్కఁ, డుండు నని చెప్పవచ్చుబహూక్తులేల.

గీ. అశ్వమేధమఖంబున నబ్బుఫలము, కలియుగంబునఁ జేకూరఁగలుగు నెల్ల
మానవులకును వైశాఖమాసమందుఁ, జేసి స్నానంబు హరిని బూజించి రేని.

క. మాధవమాసమునందుర్, మాధవుని భజించునట్టిమానవుఁడు నిజా
రాధనమునకు ఫలంబుగ, సాధించినవాఁడ జన్మసార్థక్యంబుర్. 1587

గీ. ధనము గలవార లెల్లరుఁ దగు నొనర్ప, దానములు దేశకాలపాత్రముల నెఱిఁగి
యట్లు చేయక చచ్చిన నాధనంబు, పరులపా లయి చెడిపోవు ఫలము లేక.

గీ. తగినకాలంబునను జేయుదానమునను
గలుగుఁ బ్రఖ్యాతి యిహమందుఁ గలుగుఁ బరము
నందు స్వర్గసుఖంబు జన్మాంతరమున
సకలవిధసౌఖ్యములు గూడ సంఘటిల్లు. 1589

వ. అదియునుం గాక వైశాఖమాసంబున నేకాదశి మొదలుపూర్ణిమాపర్యంతంబు
గలదినపంచకంబు విష్ణుప్రీతికరంబుగాఁ బ్రాతస్స్నానంబు గావించె నేని బహు
జన్మార్జితంబు లగుమహాపాతకంబు లెల్ల నిర్దగ్ధంబు లై యిహంబునఁ బుత్రపౌత్ర
ధనధాన్యాదిసమృద్ధియును బరంబున వైకుంఠధామంబును జెందంగలుగు. అట్లు
చేయుటకును సమర్థత లేనియెడలఁ ద్రయోదశీచతుర్దశీపూర్ణిమాతిథులందుఁ
గావించుస్నానదానాదులవలనను నట్టిఫలంబ చేకూరు. అదియునుం గానియెడ
నొక్కపూర్ణిమాదినంబునం జేయుస్నానంబున నంతటిఫలంబ ప్రాప్తించు. 1590

గీ. అనుటయును నంబరీషుఁ డి ట్లనియె స్వామి, యల్ప మైనశ్రమంబున నధికఫలము
సంభవించుటఁ జూడ విస్మయము దోఁచె, హేతు వేమియొ దానికి నెఱుఁగఁ జెపుమ.

చ. అనవుడు నారదుండు వసుధాధిప ధర్మము లన్న సూక్ష్మముల్
గనుటకుఁ దన్మహత్త్వమును గారు సమర్థులు ప్రాజ్ఞు లైనవా
రును నీకుఁ జెప్ప నేటికిఁ బరుల్ గనలే రనుమాట నే నిద
ర్శనములు కొన్ని చెప్పెదను సంగ్రహరూపము గాఁగ దానికిర్. 1592

వ. రాజన్యుం డగువిశ్వామిత్రుండు ధర్మాధిక్యంబుచే దుర్లభం బైనబ్రాహ్మణ్యంబు
నొందె. అజామిళుండు ధర్మపత్నిని విడనాడి దాసీలోలుఁ డై బహువిధపాతకం
బులం జేసియు నంతకాలంబునం బుత్రుని నారాయణా యని పిలుచుటచే నక్ష
యం బగువిష్ణులోకవాసముం బడసె. 1593

గీ. ఇచ్ఛ లేకుండినను స్పృశియించె నేని, పావకజ్వాల దహియించుపగిదిఁ గాల్చు
శౌరినామంబు పాపసంచయము నెల్ల, వ్యాజమున నైన వ్యాహృతం బయ్యె నేని.

వ. భ్రాతృజాయాగామి యగు కానీనమునిపౌత్రులును గోళకుం డగుపాండుమహీపా
లునిపుత్రులును స్వయముగాఁ గుండులును నేకభార్యారతులును నగుపంచ
పాండవులు పుణ్యశ్లోకు లైరి. 1595

గీ. కర్మశక్తులు చిత్రముల్ కర్మములును, జిత్రములు భూతభావనల్ చిత్రములు వి
చిత్రములు భూతములు తద్విచిత్రమహిమ, యెంతవారికిఁ గూడను నెఱుఁగరాదు.

వ. కర్మఫలవైపరీత్యంబు గానంబడుచుండుటం జేసి యధికకర్మంబున నధికఫలంబును
నల్పకర్మంబున నల్పఫలంబును గలుగు నని నిశ్చయింప నవకాశంబు లేదు.

గీ. అద్రిసమ మైనతృణరాశి నల్ప మైన, విస్ఫులింగంబు దహియించు విష్ణుభక్తి
కొంచె మైనను జాలును గూలఁద్రోయ, బ్రహ్మహత్యాదిఘోరపాపముల నెల్ల.

వ. చేయంబడినకర్మం బేజన్మంబున నైనను దత్ఫలంబు ననుభవింపంజేయు. ఒక
జన్మంబునఁ గావింపంబడుకర్మంబు వేఱొకజన్మంబునఁ దత్ఫలంబు నొసంగు.
ఒక్కొక్కయెడఁ బుణ్యకర్మునకు క్షైణ్యంబును బాపకర్మున కభివృద్ధియును
గానంబడు. మఱియును గావింపంబడుకర్మంబు భావహీనం బయ్యె నేని సామా
న్యంబుగా నిష్ఫలం బగు. 1599

ఆ. చేయుఁ గాక గాంగతోయంబునను స్నాన, మాచరించుఁ గాక యమితజపము
భావహీనుఁ డైనఁ బడయంగఁ జాలఁడు, దత్ఫలంబు శ్రమము తత్ఫలంబు. 1600

వ. గంగాదిపుణ్యతీర్థంబులందు నసియించుజంతువులును దేవాలయంబులయందు
నిత్యనివాసంబు గావించుపక్షిగణంబులును బస్తుండి మరణించినను భావశుద్ధి
లేమిం జేసి తత్కర్మఫలంబు నొందం జాలవు. ఘృతతైలసిక్తం బగుదీపంబును
బ్రదక్షిణావర్తశిఖంబుగా స్వకాలంబున వెలిఁగించినను భావవర్జితునకు స్వర్గంబు
గాని మఱియొకతత్ఫలంబు గాని లభియింప నేరదు. 1601

క. కావున వైశాఖంబున, భావంబును నిలిపి విష్ణుపదములయందున్
గావించి రేని స్నానము, శ్రీవైకుంఠంబు నధివసింతురు వారల్. 1602

గీ. చాలు వైశాఖమునఁ జేయుస్నానమొకఁడె, పాపసముదాయముల నెల్లరూపుమాప
నల్ప మైనను శుభకర్మ మడఁచివైచు, నశుభకర్మసహస్రంబు నైన నధిప.

వ. దీనికి నిదర్శనంబుగా నొక్కయితిహాసంబుఁ జెప్పెద. వినుము. 1604

సీ. మునిశర్మ యనుపేరఁ దనరెడుభూసురుం, డొకఁడు వైశాఖమం దొక్కనాఁడు
నర్మదాస్నానంబునకు వచ్చె మును తన, బ్రహ్మతేజము రవిపగిది వెలుఁగ
నది చూచి తత్ప్రాంతమం దుండుపాపాత్ము, లేగురు భక్తితో నేఁగుదెంచి
సాష్టాంగముగ మ్రొక్కి యతనిపాదములకు, నేడుచుచును లేచి యెదుట నిలువ

గీ. వారలను గాంచి యావిప్రవర్యుఁ డిట్టు, లనియె మీ రెవ్వరయ్య మీయాకృతులను
గాంచ నఘరూపములుగను గానఁబడెడి, నేమి హేతువు నాకడ కేఁగుదేర.

గీ. అనుటయును వారిలో నొక్కఁ డార్తితోడ, నిట్టు లనియెను స్వామి నాహీనదశను
చెప్ప సిగ్గయ్యెడిని గాని చెప్ప కున్న, నిమ్మహాదుఃఖమును సహింపఁ జాల.
సీ. పాంచాలదేశాధిపతి నేను క్షత్రియుం, డను నరవాహనుం డనెడివాఁడ
ధనమదాంధ్యంబునఁ దను వెఱుంగని చేష్ట, లొనరించు చుండుట నొక్కనాఁడు
మార్గమం దేఁగు బ్రాహ్మణుని నొక్కనిఁ జంపి, నాఁడ సాయకమును గాఁడ నేసి
యమ్మహాపాతక మంటి శిఖాసూత్ర, తిలకవర్జితుఁడ నై తిరుగుచుంటి
గీ. హితులు విడిచిరి రాజ్యంబు మఱియుఁ బోయె, బ్రహ్మహత్య యొనర్చినపాపి ననుచుఁ
జాటుకొను చుంటి నింటింటఁ గూటికొఱకుఁ, జావునకు మందు దిన్నను జావనైతి.
క. ఏసాధువు లైనను నా, దోసంబును బాపువారు దొరకుదు రనుపే
రాసను రా నిచటికి నా, చేసినపుణ్యమున నీవు చేకుఱితి విటన్. 1608
క. అని విరమించుటయును ని, ట్లనియె ద్వితీయుండు నమ్రుఁ డై నేను ఖలుం
డను చంద్రశర్మ యనువాఁ, డను మాగధదేశవాసుఁడను బ్రాహ్మణుఁడన్.
క. ఒడ లెఱుఁగని క్రోధంబున, నుడుకుచు గురుహింస చేసి యుంటిని మును నే
నుడుగక యాపాపము ననుఁ, గుడుపుచు నున్నది ఫలంబు ఘోరము గాఁగన్.
క. నకనకలాడెడుకుక్షికి, నొకనాఁడును నిండ భిక్ష యొదవదు ధిషణా
వికలుఁడ నై జందెంబును, సికయును లేకుండ నుంటి జీవంబులతోన్.
క. ఉండినచోటను నుండక, పండుకొనినచోట మరలఁ బండుకొనక ఖి
న్నుండ నయి తిరుగుచుండుదు, నెండ యనక వాన యనక యెప్పుడుఁ గూడన్.
క. అది యేమిపాతకమొ నా, యెద నొకత్రుటి యైన నుండనీ దొకచోటన్
బదరుదు నొకకాలంబున, నదిరిపడుదు నొక్కవేళ నతిచిత్రముగన్. 1613
గీ. దైవయోగంబువలన నీదర్శనంబు, ప్రాప్తమయ్యెను నాకు ధరామరేంద్ర
పాపముల నెల్ల రూపుమాపంగఁ జాలు, సంశయము లేక బ్రహ్మవర్చస మొకండె.
క. అని చాలించుటయును ని, ట్లనియెఁ దృతీయుండు స్వామి యవనిసురుఁడ నై
నను నేను జేయఁగూడని, పనులను జేసితిని మద్యపానముకతనన్. 1615
క. చేరిచికొంటిని వేశ్యను, దారసుతుల నిల్లు వెడలఁ దఱిమితి నూరన్
బేరును మాయఁగఁ దిరిగితి, స్వైరవిహారమున దేవశర్మాహ్వయుఁడన్. 1616
క. ఆపాప మంటుకొని న, న్నాపిరి వోకుండఁ జంపుచున్నది తత్సం
తాపమున కోర్వఁ జాలక, యీపగిదిని వచ్చినాఁడ నిచ్చటికి కనఘా. 1617
క. ఒనగూడుట నీదర్శన, మును జేసెడిభాగ్య మిపుడు పోయినప్రాణం
బున కాశ యొదవె మరలను, గనికరమున దీనరక్ష గావింపఁ గదే. 1618
క. అని యూరకుండుటయు ని, ట్లనియెఁ జతుర్థుండు విధురుఁ డనియెడు వైశ్యుం
డను నేను వేశ్య యొకమా, తను బొందితి మూఁడునెలలదాఁకను నంతన్.

క. తెలియక చేయంబడినను, బలు వయి గురుతల్పగమనపాపము ననుఁ జీఁ
కులఁ బెట్ట సాగె దానను, విలపించుచుఁ దిరుగుచుంటి విశ్వం బెల్లన్. 1620

క. దైవికముగఁ బ్రాప్తించెను, దావకదర్శనము నేను ధన్యుఁడ నైతిన్
బోవక యుండునె సాధుకృ, పావీక్షణమునను బాపపంకం బెల్లన్. 1621

క. అని మిన్న కుండుటయు ని, ట్లనియెను బంచముఁడు నే మహాపాపములన్
బొనరించినాఁడఁ బాతకి, జనసంసర్గమున వైశ్యజాతిభవుండన్. 1622

క. నందాహ్వయుండ నయ్యు న, నందపథంబునఁ జరించినాఁడను దానన్
గుందింపఁ దొడఁగె నాయఘ, బృందం బంతయును నన్ను రేయుం బవలున్.

క. దానికి నోర్వం జాలక, నానాక్షేత్రములు తిరిగినను ఫల మొందన్
గానక వచ్చితిఁ దుద కీ, స్థానమునకు నెపుడొ మేలు సలిపినకతనన్. 1624

క. అరుదెంచినతోడనె య, చ్చెరువుగ నీదర్శనంబు చేకుఱె దానన్
బరితుష్టి గలిగె నాత్మకుఁ, జరితార్థుఁడ నైతి నీవె శరణము నాకున్. 1625

క. అని ప్రార్థించుటయును న, మ్మునిశర్మ తదీయవృత్తముల నెల్లఁ గనుం
గొని దివ్యదృష్టిచే ని, ట్లనియెను మీ కెల్ల శ్రేయ మయ్యెడుఁ గాతన్. 1626

క. ఒనరించుట నజ్ఞానం, బునఁ బాపంబులను సత్యమును జెప్పుటచే
ననుతాపంబును జెందుట, ననుగ్రహంబునకుఁ బాత్రు లైతిరి మీరల్. 1627

వ. అశనసమం బగుతృప్తియును జనకసముఁ డగుగురుండును విప్రసముఁ డగు
పాత్రుండును విష్ణుసముఁ డగుదేవుండును గంగాసమం బగుతీర్థంబును గోదాన
సమం బగుదానంబును గాయత్రీసమం బగుమంత్రంబును నేకాదశీసమం బగు
వ్రతంబును భార్యాసమం బగుమిత్త్రంబును దయాసమం బగుధర్మంబును
స్వాతంత్ర్యసమం బగుసౌఖ్యంబును గార్హస్థ్యసమం బగునాశ్రమంబును సత్యసమం
బగునాచారంబును సంతోషసమం బగుబలంబును వైశాఖసమం బగుమాసం
బును లేమిం జేసి యీ వైశాఖమాసంబున గంగాస్నానంబు లభించె నేవి
సుగంధభరితం బగుసువర్ణంబు ప్రాప్తించినట్లు. 1628

గీ. నర్మదయు గంగయును యమునయును బాప
హరణమునఁ దుల్యముల కాన నాచరింపుఁ
డిమ్మహానదిలోన స్నానమ్ము నిపుడె
పాపముక్తియు దివ్యరూపమును గలుగు. 1629

చ. అనవుడు వార లెల్లరును హర్షముతోడను నర్మదాజలం
బునను మునింగి లేచుటయుఁ బోయెను గాన సమస్తపాపముల్
గనులను హర్షబాష్పములు గాయములందును దివ్యతేజముల్
దనరఁగ నుల్లసిల్లిరి సుధామయమూర్తులు నాఁగ నయ్యెడన్. 1630

గీ. అనుటయును నంబరీషుఁ డి ట్లనియె స్వామి, పండితులు చెప్ప వింటిఁ బాపప్రశమన
మనెడిస్తోత్రంబుననుమాయునఘములనుచుఁ, దెలుపఁగదవయ్యనాకుఁదద్విధము నెల్ల.

క. అని ప్రార్థించుటయును ని, ట్లనియెను నారదుఁడు రాజ యది సత్యమ నే
వినిచెదఁ బాపప్రశమన, మను వినుము సమస్తపాపములు భస్మ మగున్. 1632

—: పాపప్రశమనస్తోత్రకథనము :—

దండకము:— నారాయణా నీకు జోహారు లాపద్ఘనధ్వాంతమార్తాండ నీకున్ బ్రణామంబు లవ్యక్త నీ కేటికోట్లాశ్రితోద్ధారకా నీకు సాష్టాంగముల్ నీకు సర్వేశ్వరా వందనంబుల్ నమస్కారముల్ నీకు గోవింద కృష్ణా భవత్పాద కైంకర్యముం జేయ నాయాత్మ నర్పించితిన్ శ్రీపతీ నేను నీవాఁడఁ బాపాపహా యెట్టిపాపంబులున్ నీకటాక్షంబుచేతన్ బటాపంచ లై పోవ విశ్వాత్మ నిద్రించుచున్నప్పుడున్ మేలుకొన్నప్పుడున్ గూరుచున్నప్పుడున్ లేచుచున్నప్పుడున్ బోవుచున్నప్పుడున్ గాల్యకృత్యంబులన్ జేయుచున్నప్పుడున్ క్షుత్పిపాసావిధుల్ దీర్చుచున్నప్పుడున్ బుండరీకాక్ష వే యేల యేకృత్యమున్ జేయుచున్నప్పుడైనన్ మఱేకాలమం దేని యేదేశమం దేని విజ్ఞాని నై కాని యజ్ఞాని నై కాని కామార్థి నై కాని యర్థార్థి నై కాని వాక్చిత్తకాయంబులన్ దేనిచేఁ గాని యె ట్లేని యిం తేని యం తేని నేఁ జేసియున్నట్టిపాపంబు సర్వంబు దగ్ధంబు గావింపవే మాధవా నన్ను సంసారపాథోధిపారంబునం జేర్పవే తండ్రి నాదుఃఖముం దీర్పవే స్వామి నీకంటె దిక్కెదియున్ లేదు నా కెందునుం బోవ దేవా యచింత్యప్రభావా నమస్తే నమస్తే నమః. 1633

క. అని పాపప్రశమనమును, వినిచి మహారాజ దీని విన్నను బఠియిం
చినను నశేషాఘవినా, శన మగు నద్దాన విష్ణుసన్నిధి దొరకున్. 1634

గీ. మఱియు వైశాఖమున దీనిమహిమ మింత, యంత యని నిర్వచింప నా కలవి గాదు
మాధవప్రీతికర మైనమాస మగుట, దురితముల నెల్ల నడఁగార్చుస్తోత్ర మగుట.

వ. అనుటయు నంబరీషుం డమ్మునీంద్రున కి ట్లనియె. 1636

గీ. మానివల్లభ వైశాఖమాసమందు, స్నానదానాదు లేవిధిఁ జలుప వలెనొ
విష్ణుపూజన మెట్లు గావింపవలెనొ, యానతీయుము వినఁ గోర్కె యయ్యె నాకు.

—: స్నానదానవిష్ణుపూజావిధానకథనము :—

క. అనవుడు నారదుఁడు ముదం, బునఁ జెలు వొలయ వదనమున ని ట్లనియెన్
జననాథ వినుము సెప్పెద, వనజభవునివలన విన్నవడువున నీకున్. 1638

వ. వైశాఖమాసంబున సూర్యుఁడు మేషరాశిగతుం డై యున్నతఱుణంబునఁ బ్రాహ్మణానుజ్ఞం బడసి స్నానఫలంబు సిద్ధించునట్లు హరిం బ్రార్థించి మహానదియందుఁ గాని నదియందుఁ గాని నదమందుఁ గాని సరస్సునఁ గాని నిర్ఝరంబునం గాని దీర్ఘికయందుఁ గాని కూపోదకంబునం గాని నియమయుక్తంబుగా నారాయణా

ష్టాక్షరమంత్రింబుచేఁ దీర్థకల్పనంబు గావించి స్నానంబు చేసి పవిత్రపాణి యై విధివిధానంబునఁ దత్తీరంబునందు గంగ నావాహనంబు చేసి నందిని నళిని దక్ష పృథ్వి వియద్గంగ విశ్వకాయ శివ యమృత విద్యాధరి మహాదేవి లోకప్రసాదిని క్షేమంకరి జాహ్నవి శాంత శాంతిప్రదాయిని యనుపుణ్యనామంబులం గీర్తించి నాలుగు గాని యాఱు గాని యేడు గాని మృత్తికాస్నానంబులు గావించి ధౌతవస్త్రంబులు ధరియించి పిమ్మట బ్రహ్మవిష్ణురుద్రప్రజాపతిదేవయక్షనాగగంధర్వాప్సరోవిద్యాధరజలధరక్రూరసర్పసుపర్ణతరుపక్షిపాతకినిరాధారజీవతర్పణంబును దేవర్షిపితృతర్పణంబును స్వపితృతర్పణంబునుం జేసి యటుమీఁద ముందుభాగంబునఁ బద్మంబును లిఖించి మార్తండనామంబు లుచ్చరించుచు సపుష్పాక్షతసలిలారుణచందనంబులతోడ నాదిత్యున కర్ఘ్యంబు నొసంగి నమస్కారంబు లర్పించి ప్రదక్షిణంబులు గావించి బ్రాహ్మణగోకాంచనస్పర్శంబు గావించి స్వగృహంబునకుం జేరి విష్ణుప్రతిమను బూజించి మాధవప్రీతికరంబు గా యథాశక్తి సువర్ణరజతతామ్రసలిలాన్నశర్కరాంబరపాదత్రాతపత్త్రమధుతిలకుంభకన్యాగోభూధాన్యాద్యనేకదానంబులు పాత్రుల కొసంగి హవిష్యంబు భుజియించి బ్రహ్మచర్యంబు నవలంబించి స్థండిలంబున శయనింపవలయు. వైశాఖమాసంబంతయును నీవిధంబున నిత్యస్నానంబు గావించి యంతంబున బ్రాహ్మణసంతర్పణంబు చేయువారల కీప్సితార్థసిద్ధియును విష్ణులోకప్రాప్తియునుం గలుగు. 1639

గీ. వ్రతము దానంబు నియమంబు బ్రహ్మచర్య
జపహవిష్యంబు లచ్యుతార్చనము భూమి
శయ్యయును హోమమును గోటిజన్మపాప
సంతతుల రూపుమాపు వైశాఖమందు. 1640

వ. ఇదియునుం గాక వ్రతాచరణసమర్థత యుండెనేని. 1641

గీ. వ్రతము నీరీతి ద్వాదశవత్సరములు, గడచుదాఁకను జేయుచుఁ గడ కొనర్ప
వలయు నుద్యాపనము దానఁ గలుగు విష్ణు,మందిరావాసభాగ్యంబు మానవులకు.

క. వైశాఖస్నానంబునఁ, గ్లేశంబులు వాయుఁ దొలఁగు లేవడియును దు
ర్జ్ఞాశం బగు నందఱలోఁ, బ్రాశస్త్యము గలుగు ముక్తి వాటిలుఁ దుదకున్.

క. విత్తంబు లేనియెడలను, జిత్తము హరిమీఁద నిలిపి చేసినస్నానం
బుత్తమగతిసాధన మగుఁ, జిత్తంబె ప్రధాన మగుటఁ జేతల కెల్లన్. 1644

వ. ఇంక నర్చనవిధానంబుఁ జెప్పెద. భగవదర్చనంబు వైదికతాంత్రికమిశ్రభేదంబులచేఁ ద్రివిధంబుగాఁ జెప్పంబడియె. వైదికార్చనం బేనియు మిశ్రార్చనం బేనియు ద్విజులు గావింపం దగు. తాంత్రికార్చనంబు స్త్రీశూద్రులకు విహితంబు. వేదోక్తంబు వైదికంబు. తంత్రోక్తంబు తాంత్రికంబు. వైదికతాంత్రికోభయ

రూపంబు మిశ్రంబు. ద్విజులగువారికి వైదికమంత్రంబులచేఁ గాని వైదిక తాంత్రికమంత్రంబులచేఁ గాని స్నానసంధ్యాదికర్మంబులు నిర్వర్తించి స్థండిలంబునం గాని యగ్నియందుం గాని సూర్యునియందుం గాని బ్రాహ్మణుని యందుం గాని స్వహృదయంబునం గాని పరమేశ్వరుని నారాధింపం దగు. ప్రతిమ శైలి ధాతుమయి దారవి లేప్య లేఖ్య సైకతి మణిమయి మనోమయి యనెడియష్టవిధభేదంబులచే నొప్పు. అయ్యది చరాచరభేదంబులచే ద్వివిధం బయ్యె. స్థిరప్రతిమ కావాహనోద్వాసనంబులు లేవు. చరప్రతిమకు వికల్పంబుగా నుండు. స్థండిలప్రతిమకు రెండునుం గలవు. అర్చాప్రతిమకు సమ్ముఖంబుగా నుండి యథావిధి నర్చింపం దగు. పూజానంతరంబు విధివిహితం బగు కుండంబు సేర్పఱచి యందు నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి వాసుదేవుని ధ్యానించుచు హవిర్హోమంబు గావించి పార్షదులకు బలి నర్పించి పురాణకథాపఠనశ్రవణంబుల చేతను నానావిధస్తోత్రంబులచేతను నారాయణునకు సంప్రీతిం గొలిపి దండప్రణామంబుం గావింపం దగు. ఉద్వాసనంబు చేయవలసినయెడఁ బ్రతిమాజ్యోతి నాత్మజ్యోతియంద యుద్వాసనంబు గావింపవలయు. ఆవాహనీయం బయ్యెనేని యాత్మజ్యోతినుండి యావాహింప వలయు. 1645

గీ. అఖిలభూతంబులందును నాత్మయందు, నమరువానిఁగ నెఱిఁగి సర్వాత్ముఁ డైన
హరినిఁ బూజింపఁగాఁ దగు నర్చకుండు, శ్రద్ధ తనకు ఘటిల్లినప్రతిమయందు.

వ. ప్రతిమాప్రతిష్ఠాపనంబునఁ ద్రిభువనాధిపత్యంబును దేవాలయస్థాపనంబున సార్వభౌమత్వంబును బూజాదినిర్వహణంబున బ్రహ్మలోకంబును బడయంగలుగు.

గీ. అశ్వమేధాదియాగంబు లాచరించుఁ, గాక దానను భక్తియోగమునఁ గాంచు
నంతశ్రేయంబు గన నలభ్యంబు భక్తి, వశ్యుఁ డైనట్టి హరి కర్మవశుఁడు గాఁడు.

గీ. అంబుజాక్షుని దర్శించునవియె కనులు
హరిపయిని బాదుకొని యుండునదియె బుద్ధి
యచ్యుతునిస్తోత్ర మొనరించునదియె జిహ్వ
హాటకాంబరునకు మ్రొక్కునదియె తనువు. 1649

క. భూవర నీ వచ్యుతపద, సేవకుఁడవు గానఁ దెలియఁజేసితి నీకున్
శ్రీవైశాఖమహాత్త్వముఁ, బోవలయును నింక స్నానమున కని పోయెన్.

గీ. అంత వైశాఖవిధు లెల్ల నాచరించి, యంబరీషుండు గృతకృత్యుఁ డయ్యె దాన
నతనికి లభించెఁ ద్రిజగంబులందుఁ గూడ, విష్ణుభక్తుం డనెడిమేటివిశ్రుతంబు.

—: ఆదివరాహమేదినీసంవాదకథనము :—

సీ. మఱియు నొక్కవిశేష మెఱిఁగింతు మును విష్ణు, వాదివరాహమై యవతరించి
దంష్ట్రయందు ధరించి ధరణి నుండ సహస్ర, దివ్యవర్షంబు లాదేవి యపుడు

మాధవ దినపక్షమాసవత్సరయుగ, కల్పాదికం బైనకాలమందు
శ్రేష్ఠత్వమును వహించినది యెయ్యదియో నా, కానతి మ్మని వినయమున నడుగ

గీ. నచ్యుతుం డిట్టు లనియెఁ గాశ్యపి వచింతు, నన్నిటను గూడ వైశాఖ మధికతమము
నేనె యది యని యూహింప జ్ఞాను లెల్ల, మాధవాఖ్యను దాల్చినమాస మగుట.

వ. తన్మాసశుక్లతృతీయాదివసంబున మధుహిరణ్యాక్షు లనుఘోరరాక్షసులు నాచే
నిహతు లగుటం జేసి యాతృతీయ యక్షయ్యతృతీయ యనియును త్రేతాయుగాది
యనియును బ్రసిద్ధిం జెందినపుణ్యదినం బయ్యె. 1653

గీ. అట్టిదివసంబు గల్గిన దగుట నాకుఁ, బ్రియతమం బయ్యె దాన నాపేరు వడసె
దాన నఖిలజగత్పూజ్యతను వహించు, మహిమ మేర్పడె మాధవమాసమునకు.

శా. ఆమాసంబునఁ జేయుస్నానజపదానార్చావ్రతాదిక్రియా
స్తోమం బంతయుఁ బుణ్యరాశి యయి సంతోషంబు నైశ్వర్యముల్
క్షేమంబుల్ యశముల్ సతీసుతహితశ్రేణుల్ గలానైపుణుల్
సామర్థ్యంబు నొసంగి చేడుచుఁ దుదిన్ వైకుంఠధామంబునన్. 1655

క. అని చెప్పుటయును మేదిని, మనమున సంతోష మొందె మఱియొకగాథన్
విని చెదను వినుఁడు మాధవ, మునఁ గలమహిమంబు స్పష్టముగఁ దెలియంగన్.

—: యమబ్రాహ్మణసంవాదకథనము :—

వ. మున్ను మధ్యదేశమునందు గంగాయమునలనడుమ నొకయగ్రహారంబు గలదు.

గీ. దానిలోపల విద్వాంసు లైనద్విజులు, కల రనేకులు వారిలోపలను యజ్ఞ
దత్తుఁడనుబ్రాహ్మణునిఁ దేరదండధరుఁడు, భృత్యులనుబంపఁగనువార లేఁగుదెంచి.

ఆ. యజ్ఞదత్తతుల్యుఁ డైనమఱొకబ్రా, హ్మణునిఁ దోడుకొని ప్రమాదమునను
నరిగి దండధరునియంతికమున నిల్ప, శమనుఁ డతనిఁ జూచి సత్కరించి. 1659

క. భటులార యజ్ఞదత్తుని, నిటకుం గొనిరం డటంచు నే ననుపఁగ మీ
రటు చేయక యీవిప్రునిఁ, దటుకునఁ గొనివచ్చితిరి వృథా క్రియ యయ్యెన్.

క. అనుడుఁ బ్రమాదంబున నీ, పని యయ్యె క్షమింపు మనుచు భృత్యు లర్థింపన్
గొనిపొండు మరల నీవి, ప్రుని నని శమనుండు పలికెఁ గ్రోధముతోడన్. 1661

గీ. అపుడు విప్రుఁడు యమున కిట్లనియె దేవ, యిచట సుఖముగ నుండ్రె నాకేఁగ నోప
నేల రావింపఁ బంపఁగా నేల మరల, నెఱుఁగఁ జెప్పుము కారణ మేమొ నాకు.

వ. అని యడుగుటయు నంతకుం డాతని కిట్లనియె. 1663

సీ. భూసుర వినుము నీపుణ్యంబునను జేసి, సుఖముగా నుండె నిచ్చోటు నీకుఁ
బుణ్యంబు చేసినపురుషుల కియ్యది, సౌఖ్యంబు నొసఁగెడిస్వర్గభూమి
పాపం బొనర్చినపాపాత్ములకు నిది, భరియింపఁజాలనినరకభూమి
పాపపుణ్యానురూపంబుగా దుఃఖంబు, సౌఖ్యంబు నొసఁగెడుస్వామి నేను

గీ. హాయనము లింకఁ బది నిండునంతవఱకు
నాయు వుండుటఁజేసి నీ వవనిలోన
నుండఁ దగువాఁడ వగుట నిం దుండఁ దగదు
చనుము శీఘ్రంబ యనుడు ని ట్లనియె ద్విజుఁడు. 1664

గీ. ధర్మమూర్తివి నీవు నీదర్శనంబు
చేకుఱుట దుర్లభంబు నాచేసినట్టి
పుణ్యమునఁ బ్రాప్తమైతి విప్పుడు మహాత్మ
యడుగఁ దలఁచితి నినుఁ గొన్ని యంశములను. 1665

గీ. అనుటయును ధర్మరా జట్టు లనియె విప్ర
యడుగు మవి యేవొ శీఘ్రంబ యనుడు నంత
బ్రాహ్మణుఁడు దేవ భూరిధర్మంబు గలుగ
సులభ మైనయుపాయంబు దెలుపు మనియె. 1666

—: ముఖ్యధర్మకథనము :—

చ. అనవుడు ధర్మరాజు ముద మంది మహీసుర యొక్కమాటలో
వినిచెద శాస్త్రసారమును విష్ణు వొకండె భవాంబురాశిలో
మునిఁగినజంతుకోటుల సముద్ధరణం బొనరించు దేవుఁ డా
యనను భజించుచో నిహపరార్థము లాత్మకరస్థితార్థముల్. 1667

క. మాధవునకుఁ బ్రియ మైనది, మాధవమాసంబు దాన మాధవసంప్రీ
త్యాధాయకముగ స్నానా, రాధనముఖవిధు లొనర్చుప్రాజ్ఞులె ధన్యుల్. 1668

వ. వైశాఖమాసంబునఁ బ్రాతఃకాలంబునం దొందు స్నానంబు గావించినను భాగీరథి నర్మద యమున సరస్వతి విశోక వితస్త యనునాఱువింధ్యోత్తర పుణ్యనదులందును గోదావరి భీమరథ తుంగభద్ర వేదిక తాపి పయోష్ణి యను నాఱువింధ్యదక్షిణపుణ్యనదులయందును నిత్యస్నానంబు గావించినఫలంబును సర్వపుణ్యాయతనంబుల సేవించినఫలంబును సకలపుణ్యాశ్రమంబుల దర్శించిన ఫలంబును జేకూరును. 1669

క. ఆయువు శ్రీయును వర్ధిలుఁ, బాయు మహాపాతకోపపాతకములు శ్రే
శ్రేయసము గల్గు స్నానము, చేయునెడల మాధవమునఁ జేతనములకున్.

గీ. కల్పకోటిశతంబులుఁ గల్పకోటి, శతసహస్రంబులును విష్ణుసదనమందు
వాస మొనరించు వైశాఖమాసమందుఁ, జేసి స్నానంబు హరిని బూజించె నేని.

క. పాతకము లెల్ల మాయును, బ్రేతత్వము పోవు నావరించినభూత
వ్రాతములు తొలఁగు రాధ, ప్రాతస్స్నానమున కెంత ఫల మనవచ్చున్. 1672

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగా నొక్కయితిహాసంబు చెప్పెద. వినుము. 1673

సీ. ధనశర్మ యనునొక్కధరణీసురవ్వరుఁడు, వని యొక్కకాననంబునకు మున్ను
గోయుచు నుండంగఁ గుశల నచ్చోటికి, వచ్చి పిశాచముల్ వానిఁ జూచి
భక్తితోఁ గావించి ప్రణతి విప్రోత్తమ, త్వత్పుణ్యదర్శనావాప్తివలన
నస్మదీయక్రౌర్య మంతయు నడఁగారె, నిది యేమి చిత్రంబొ యెఱుఁగ మైతి
గీ. మనుటయును ధనశర్మ యిట్లనియె మీర, లెవరొ నాకడ కిపుడు రా హేతు వేమొ
తెలియఁజేయుఁడు సర్వంబు తేటపడఁగ, గలిగెడిని జాలి మిమ్ములఁ గాంచినంత.
వ. అని యడుగుటయు నాపిశాచంబులలోనియొకపిశాచం బి ట్లనియె. 1675
క. చేసినయుపకృతి మఱచిన, దోసమె నా కమితఘోరదుష్కృతి గలుగం
జేసెను దానను జెడితి సు, దాసుం డనువైశ్యుఁడను గృతఘ్నుఁడను జుమీ.
క. అతిపాపుల కెనను ని, ష్కృతి యున్నది గాని లే దొకించుకయును దు
ర్గతివారక మగుమార్గము, కృతఘ్నునకు ననుచుఁ జెప్ప నే మును వింటిన్.
గీ. కట్టికుడుపడె చేసినకర్మ మిలను, నెట్టివారల నైనను నేమి చెప్పఁ
బరమనిర్భాగ్యుఁడను మహాపాతకుఁడను, నాకు దిక్కెది యైన నున్నదె మహాత్మ.
వ. అని పలికి యూరకుండుటయు ద్వితీయపిశాచం బి ట్లనియె. 1679
గీ. బ్రాహ్మణోత్తమ పదివేలగ్రామములకు, నధిపతిని నేను హరిపీరుఁ డనెడివాఁడ
గురువు దైవంబు నాక ముష్కరుఁడ నగుచు, వర్తిలిన హేతుకృన విదైనలుఁడనైతి
క. ప్రేతత్వ మొదవె నా కా, పాతకకర్మంబువలనఁ గా దైవోపకిన్
జైతన్యం బుండియును న, చైతన్యుఁడ నైతి బాధ నైనఁగ లేమిన్. 1681
క. న న్నుద్ధరింపఁగదె యా, పన్నుఁడను ననాథుఁడను గృపాపాత్రుఁడ నీ
పున్నమునఁ జేసి బ్రతుకుదు, నన్నమన స్స్పష్ట ప్రబల నుద్యోను నాకన్. 1682
వ. అని ప్రార్థించి విరమించుటయుఁ దృతీయపిశాచం బి ట్లనియె. 1683
సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ నేను బ్రాహ్మణుండను మున్ను, వాసంబు చేసితి వాసపురిని
గౌతమగోత్రసంభూతియు గౌతమా, హ్వాయమును గలిగినవాఁడ నైతి
శ్రౌతమార్గమె ముక్తిసాధనం బని యెంచి, యాచరించితి భూరియజ్ఞములను
వాసుదేవునిఁ గూర్చి వైశాఖమునఁ జేయ, నైతిని స్నానదానాదివిధులఁ
గీ. గడను నొకపూర్ణిమను నైనఁ గడప నైతి, శౌరిసంప్రీతికర మైనస్నానమునను
దాన నేఁ జేసినట్టియధ్వరము లెల్ల, ఫలవిహీనంబు లై నన్నుఁ గాసుచేసె.
క. దాన నవైశాఖాఖ్యను, బూని పిశాచంబ నగుచు భూతల మెల్లన్
దీనత్వముచేఁ దిరుగుచు, నానాకష్టములలోన నవయుచు నుంటిన్. 1685
గీ. తీర్థములకంటె నధికులు ద్విజులు దాన, నుత్తమబ్రాహ్మణుఁడవు న న్నుద్ధరింపు
మట్లు కా దేని ధనశర్మ యనుమదాత్మ, భవున కెఱిఁగింపుమయ్య నాపడెడిపాట్లు.
క. అని ప్రార్థించుటయును నా, ధనశర్మ మహావిషాదతప్తుం డై యి
ట్లనియెను దంప్రడి భవత్సుతుఁ, డను నేన వినింద్యజన్ముఁడను నేనె సుమీ.

గీ. జనన మరయంగ నుత్తమజాతియందుఁ
జేయఁబడినవి చూడ నామ్నాయవిధులు
చెందినది గాంచ దుర్గతి చిత్ర మయ్యె
ధర్మ మతిసూక్ష్మ మెఱుఁగంగఁ దరము గాదు. 1688

క. జనకుఁడ వగుని వీవిధ, మున నుండఁగఁ జూచుపాపమును నాకు విధిం
చెను ధాత యేమి చేయుదుఁ, గన నైతిని నీకు సుగతి గలిగెడిత్రోవన్. 1689

క. అని చింతిల్లుచు నుండం, గను భూతం బిట్లు లనియెఁ గలిగినయెడ నా
యన నీకుఁ గరుణ నాపై, నొనరింపుము మాకు నొక్కయుపకారంబున్.

వ. వైశాఖమాసంబున విష్ణుప్రీతికరంబుగా స్నానదానాదివిధులు యథావిధిం జేసి వైశాఖశుక్లత్రయోదశీ చతుర్దశీ పూర్ణిమాస్నానఫలంబు మామువ్వురకును యథాక్రమంబుగా నర్పించితి వేని ప్రేతరూపంబులు తొలంగి మేము దివ్యరూపంబులతోడ వైకుంఠధామంబుఁ జెందంగలవార మగుదుము. పరోపకారపుణ్యంబు నీకును నుద్ధారకం బగు నని చెప్పుటయును ధనశర్మ మహానందముం జెంది యట్లకావించె. 1691

గీ. అంతటను నాపిశాచము లబ్బురముగ, దివ్యదేహంబులను దాల్చి తేజరిలుచు
నెక్కి దివ్యవిమానంబు నేఁగె నతఁడు, కాంచుచుండంగ గగనమార్గమును దాఁటి.

క. ధనశర్మ యాపరోపకృ, తిని జేసి యిహంబునను ప్రతిష్ఠయు సౌఖ్యం
బును ననుభవించి పిమ్మటఁ, జనియెను వైకుంఠమునకు సంతోషమునన్. 1693

సీ. మఱియొకగాథ నీ కెఱిఁగింతు వినుము మ, హీధరుం డనెడిభూమీంద్రుఁ డొకఁడు
పూర్వకాలమునందుఁ బూఁబోఁడులను గూడి, తద్రక్తిచే రాజధర్మ ముడిగి
స్వైరవిహారి యై సంచరించుచు నుండఁ, గడచిపోయెను గొంతకాల మటుతె
యంతట నొక్కనాఁ డతనిపురోహితుం, డైనకశ్యపుఁ డట కరుగుదెంచి

గీ. భామినీమధ్యగతుఁ డైనప్రభునిఁ జూచి, యధికవాత్సల్యమున నిట్టు లనియె భూప
శిష్యునకు బోధ చేయక చెడు గురుండు, చెడును శిష్యుఁడు గురునిభాషితము వినక.

క. కావున నేను వచింపం, గావలయును గురుఁడ నైనకతమున నీకున్
నీవును శిష్యుఁడ వగుటను, నావచనం బంతయును వినంగా వలయున్. 1695

సీ. అచ్యుతారాధనం బాచరింపక పోతి, బ్రాహ్మణులను దృష్టి పఱుప వైతి
జపియింప వైతివి జప్యమంత్రములను, దిరుగక పోతివి తీర్థములకుఁ
దలపెట్ట వైతివి దానధర్మములను, సాధింప వైతివి సత్త్వలంబు
భాషింప వైతివి ప్రాజ్ఞులతోడను, జేయఁగాఁ దగుపని చేయ వైతి

గీ. మరణమును జెంది యిట్లున్నదెల్ల విడిచిపోవు, నప్పుడు ధర్మ మొక్కటె సహాయ మగుచు
నర్హగతి నెంచును వెను వెంట నంతె కాని, యెవ్వరును రారు తదితరు లెంచిచూడ.

గీ. త్యాగహారిపూజ లనువలయములు సత్య, ధర్మము లనెడికుండలద్వయము వినయ
మనియెడికిరీటమును గలజనుల కేల, భూరిభారంబు లగుజడభూషణములు.

గీ. ధర్మ మార్జించుచుందురు తత్త్వవిదులు, సర్వకాలంబులందును శక్తికొలఁది
మధువును బతంగికలు చేర్చుమాడ్కి నదియె,సకలదుర్గతులను మాపుసాధనంబు.

గీ. మరణమును జెంది చితి నున్న నరుని విడిచి, లోష్టకాష్ఠంబులను బోలె నిష్టు లెల్ల
విముఖులై వత్తు రింటికి వెంట నుండు,నుచితబాంధవుఁ డన ధర్మ మొకఁడ చూవె.

గీ. తాను జేసినపుణ్యంబె తన్నుఁ గాచుఁ, దాను జేసినపాపంబె తన్నుఁ గూల్చుఁ
బ్రాణధారుల కెల్లను బంధురిపులు, సుకృతదుష్కృతములు రెండె క్షోణినాథ.

క. ధనమును దనువును సుతులును, వనితలు భోగమును నధ్రువంబుల యనుచున్
మనమునను నిశ్చయంబున్, బొనరిచికొని బుధుఁడు ధర్మమునె సేవించున్.

క. క్షణికం బగుజన్వనమును, క్షణికం బగుజీవితమును శాశ్వతములు గా
గణియించి తిరిగి తుదకున్, గుణహీనుఁడు గూలు నరకకూపములందున్.

గీ. అర్థకామంబు లఖిలసౌఖ్యముల నొసఁగు, ధర్మయుక్తంబు లగునేని ధరణిపాల
యయ్యవియె ధర్మహీనంబు లయ్యెనేని, విషసమంబులు వాని సేవింపరాదు.

క. మృగికం బెను దుర్వ్యసనం, బతికష్టము దానివలన నగు నధమగతుల్
మృగివలనఁ గలుగు స్వర్గ, స్థితి దుర్వ్యసనంబు లేనిచేతనములకున్. 1704

క. వృద్ధు లగువారివలనను, బుద్ధులు నేర్చికొని చిత్తమును నయగుణసం
బద్ధముగఁ జేయువాఁడు ప్ర, సిద్ధుం డయి సకలకార్యసిద్ధులు వడయున్. 1705

క. అనిశంబును నింద్రియజయ, మనుయోగమునందు నుండునధిపుఁడె ప్రజలన్
మనుప సమర్థుఁడు తదితర, జననాథుఁడు నామమాత్రజనపతియె సుమీ.

క. అనఘుం డై పోవలయును, నవసానంబునకు విడిచి యంతయు నని క్షే
మమిమఁ దెలిఁగి నిజరక్షక, మవుధర్మమునందె సక్తుఁ డవు నెల్లపుడున్. 1707

క. లలనాకటాక్షచపలం, బులు సంపద లవి తొలంగిపో కుండంగన్
జలుపుదురు ధర్మబద్ధం, బులు గా మతిమంతు లైనభూమీశానుల్. 1708

క. ధరణీతలేంద్ర వైశ్వా, నరసంసర్గమున నింధనంబులుబోలెన్
దురితసహవాసంబున, సిరు లెల్ల నశించు ననుచుఁ జెప్పుదు రార్యుల్. 1709

క. క్షేమమును రూపుమాపును, గామక్రోధములు రెండు గావున వానిన్
భూమీంద్ర నిగ్రహింతురు, క్షేమార్థులు వాని దరికిఁ జేర్తురు మూఢుల్. 1710

గీ. చపల మైనది శ్వాసంబు క్షణములోనఁ, జలుపుచుండు గతాగతశతము లట్టి
దానికి వశం బయినజీవితమును నమ్మి, యిలను ధర్మవిలంబంబు నెవఁడు చేయు.

క. నడుచును దుష్పథమందున్, నడిపించిన సుపథమందు నడిపించినచో
నడుచును జిత్తము బాలుని, వడువున నది యెఱిఁగి జ్ఞానవంతుఁడు నడుపున్.

ఆ. కుపథమందుఁ బోవు నెపుడును దుష్టాశ్వ, మట్టు లంతరంగ మది యొఱంగి
తదనుగామి గాక తత్త్వజ్ఞుఁ డగువాఁడు, దాని నడుపు సత్పథంబునందు. 1713

క. గతియించుచుండె నాయువు, గతియించుచునుండె వయసు కామక్లేశ
వ్యతికరమునఁ బడి ధర్మ,చ్యుతుఁడవు గాఁ దగునె బుద్ధియుక్తుఁడ వధిపా. 1714

గీ. అడుగకుండిన నెఱిఁగియు నుడునఁ గూడ, దందురు నయజ్ఞు లైనను నాత్మజులకు
శిష్యులకుఁ బండితులకును జెప్ప ధర్మ్య, మగుట నీకు వచించితి నడుగకున్న.

క. అని వాక్రుచ్చుటయును నా, మనుజాధీశ్వరుఁడు బుద్ధిమంతుం డగుటన్
మనమున లజ్జయు ఖేదం, బును బెనఁగొన గురునిపాదములకుఁ బ్రణతుఁ డై.

క. స్వామి వివేకవిహీనతఁ, గామంబునఁ జిక్కి కన్ను గానక చెడితిన్
క్షేమము గొలిపెడిమార్గం, బే మైనను నున్న నాకు నెఱుఁగం జెపుమా. 1717

క. అని ప్రార్థించుటయును నా, యనఘుం డి ట్లనియె భూప యఘసంతతి నె
ల్లను రూపుమాపి సేమం, బును మాధవమాస మిచ్చు భువి నెల్లరకున్. 1718

క. ఆమాసంబునఁ జేయుము, భూమీశ్వర స్నానదానములను సమస్త
క్షేమములు గలుగు నీకున్, గామకృతం బయినపాతకంబును దొలఁగున్.

వ. తండులమునకుఁ జర్మంబువోలె నుండుసహజమలంబును దామ్రంబునకుఁ జిలు
ముకైవడి నుండునాగంతుకమలంబును దేహధారికిఁ దొలంగం ద్రోయునది
యొక్కమాధవమాసంబ. 1720

క. అని చెప్పుటయు మహీధర, జననాథుఁడు కామలాలసత్వ ముడిగి చే
సెను మాధవమాసంబున, నొనరింపఁగఁ దగినవిధుల నుత్సాహముతోన్.

ఆ. అట్లు చేసి వ్రతము నబ్దత్రయం బాతఁ, డొందెఁ గాలధర్మ మొక్కనాఁడు
తెలిసికొని తదీయదేహపాతంబును, నానియోజ్యు లరిగి వానికడకు. 1722

గీ. కాలపాశంబులను గట్టి కదలకుండ, నీడ్చుకొని వచ్చుచుండ మహీధరుండు
తా నొనర్చినపాపంబు తలఁచికొనుచు, నేడ్చె గొల్లున బాధ సహింపలేక. 1723

క. ఆరోదనారవము విని, నారాయణభటులు వచ్చి నాసేవకులన్
వారించి గౌరవం బే, పారఁగఁ గొని వాని దివికి నరుగుచు నుండన్. 1724

ఆ. అతఁడు మార్గమధ్యమందు నారకవాసు, లైనవారియేడ్పు లాలకించి
యడుగ నేమి యిది య టంచును హరిభటు, లేర్పడంగ నతని కిట్టు లనిరి. 1725

వ. యమభటాకృష్యమాణులును నంధకారనిపాతితులును నతిఘోరశునకసృగాల
కాకకంకబకవృకవ్యాఘ్రాదిక్రూరక్రవ్యాదభక్ష్యమాణులును భుజగవృశ్చికాది
దశ్యమానులును వహ్నిదహ్యమానులును గంటకతుద్యమానులును గ్రకచ
పాట్యమానులును దృష్ణాపీడ్యమానులును క్షుధాబాధ్యమానులును బూయ
శోణితగంధమూర్ఛితులును దప్తతైలక్వాథ్యమానులును దప్తాయసపిండసంతప్య

మానులును ముసలతాడ్యమానులును వాంతాశనులును మలాశనులును మూత్రరుధిరపాయులును మాంసవసాకేశాస్థిభక్షకులును గాలపాశబద్ధకంఠులును కూటాగారభ్రామ్యమాణులును నగుచు నసిపత్రరౌరవకుంభీపాకాదినానావిధ మహాఘోరనరకపతితు లగుమహాపాపులు దారుణరోదనధ్వనులు గావించు చున్నవారు. చేయరానిమహాపాపంబులం జేసి తత్కర్మఫలంబు ననుభవించు చున్నయీదుష్టులరోదనధ్వనులు మనము వినరాదు. సత్వరంబ రమ్ము. 1726

చ. అనవుడు ఖేదు మానసమునందు విషాదముఁ జెంది వారి కి
ట్లనియె మహాత్ములార యిపు డానరకస్థుల నుద్ధరింప నే
నొనరుపఁ దగ్గమేలు చెపుఁ డుండినఁ జేసెద నార్తశోకనా
శనకరు లైనచేతనులజన్మమె జన్మము ముజ్జగంబులన్.

వ. శిబి కపోతరక్షణార్థంబు స్వమాంసపిండంబులు ఖండించి యిచ్చె. దధీచి పరోప కారార్థంబు తనయస్థి నొసంగె. సహస్రజిత్తు బ్రాహ్మణప్రాణరక్షణార్థంబు నిజ ప్రాణంబుల నర్పించె. 1728

క. అమ్మహితులు విశ్రుతికా, యమ్ములచేతను ధరిత్రియం దనిమిషరూ
పమ్ములచే స్వర్గమున ధ్రు, వమ్ముగ వెలుఁగొందు చున్నవారల కాదే. 1729

గీ. అనుటయును విష్ణుభటు లిట్టు లనిరి భూప, పాపముల నెల్ల రూపుమాపంగఁ జాలు
మాధవస్నాన మద్దానిమహిమమున నె, పాపి వగునీకుఁ బ్రాప్తించెఁ బరమపదము.

క. ఆకారణమున వైశా, ఖైకదినస్నానఫలము నిచ్చితి వేనిన్
జేకూరు వీరి కెల్లను, నాకపదము తొలఁగి నరకయాతన లెల్లన్. 1731

చ. అని వచియించుచున్ క్షితితలాధిపుఁ డెంతయు సంతసించుచున్
మనమున దారవోసెను రమాపతి సాక్షి గ నాత్మపుణ్యమున్
వనజదళాక్షకింకరజనంబు వచించినరీతి దుర్గతిన్
గనినసమస్తదేహులును గాంచఁగ స్వర్గనివాససౌఖ్యమున్. 1732

గీ. అంత నరకనివాసు లత్యద్భుతముగ, దివ్యతనువులతోడ దేదీప్యమాను
లగుచు దివ్యవిమానంబు నధివసించి, చనిరి దివికి నుతించుచు మనుజవిభుని.

క. అంతట హరిభృత్యులు భూ, కాంతునిఁ దోడ్కొని యఖండగౌరవమున దై
త్యాంతకపురమున కేఁగుడు, సంతోషము నొందె హరి ప్రసన్నుం డగుచున్

క. ఈకథను వినిన వినిచినఁ, జేకూరును వాంఛితార్థసిద్ధులు గానన్
నీ కెఱిఁగించితి నీవును, నాకర్ణించితివి సేమ మయ్యెడు మనకున్. 1735

గీ. ఇంక సత్వరముగను నీ వేఁగవలయు
నొడలు చితిలోన దహియింపఁబడకమునుపె

యనుడుఁ బ్రణమిల్లి యమునకు నవనిసురుఁడు
చని స్వదేహంబులోఁ జొచ్చి కనులు దెఱచె. 1736

గీ. అపుడు బాంధవు లెల్లరు హర్షమునను, గాంచుచుండఁగఁ దనకును గాలునకును
జరిగిన ప్రసంగమును దెల్పి త్సాసురుండు, వారి నెల్లను విస్మయవార్ధిఁ దేల్చె.

గీ. అంత వారలు దానును హర్షభరితు, లగుచు వైశాఖమాసములందుఁ జేయఁ
దగినవిధుల నొనర్చి యబ్దములు గొన్ని, చివరఁ జేఁగిరి వైకుంఠభవనమునకు.

క. ఈమాధవమాహాత్మ్యము, నేమానవుఁ డేని వినిన నిహమున నఖిల
క్షేమములు వడసి వైష్ణవ, ధామంబున నుండు శాశ్వతంబుగఁ దుదకున్. 1739

క. అని వచియించుటయును ని, ట్లనిరి మునీశ్వరులు సూత హర్షం బయ్యెన్
వినుటను మాధవమహిమం, బును నింక విభూతిమహిమమును దెల్పఁ గదే. 1740

న. అని యడుగుటయు సూతుండు వారల కి ట్లనియె. 1741

—: విభూతిమాహాత్మ్యకథనము :—

సీ. మునులార శర్వుండు మును విప్రవేషంబు, ధరియించి తా నొక్కతరుణమందు
రామునికడకుఁ జేరఁగ వచ్చుటయు రాముఁ, డర్ఘ్యపాద్యాదుల నతని గొనఁగి
స్వామి మీనామదేశము లేవియొ వచింపు, మని సగౌరవముగా నడుగుటయును
హరుఁ డిట్టు లనియె భూవర పేరు శంభుండు, వాసదేశంబు కైలాసశిఖరి

గీ. యనుటయును రాముఁ డత్యంతహర్ష మొంది
బ్రాహ్మణోత్తమ కైలాసపతికిఁ బ్రీతి
హేతు వగుభూతిమాహాత్మ్య మెఱుఁగఁ జెపుము
వేడ్క జనియించె నద్దాని వినఁగ నాకు. 1742

ఆ. అనుడు శంభుఁ డిట్టు లనియె రామునితోడ, నానసమున మందహాస మొలయ
భస్మమహిమ మెన్న బ్రహ్మాదులకుఁ గూడ, ధరణిజాకళత్ర తరము గాదు.

గీ. పటగతం బైనరేఖను పావకంబు, దగ్ధ మొనరించునట్లు దగ్ధం బొనర్చు
ఫాలగతపాపలిపి నెల్ల భస్మ మొకఁడె, యగ్నివీర్యప్రధారక మగుటఁ జేసి.

సీ. ముఖధారణంబున ముఖపాతకంబును, గంఠపాతకమును గంఠధృతిని
బాహుధారణమున బాహుపాతకము హృ, త్పాతకంబును నురోధారణమున
నాభిస్థలీధారణమున శిశ్నాఘంబు, పాయుపాపము పృష్ఠభాగధృతినిఁ
బార్శ్వదేశద్వంద్వభాగధారణమునఁ, బరపురంధ్ర్యాశ్లేషపాతకమును

గీ. దగ్ధ మొనరించు భస్మంబు దారువులను, నగ్నిబలె దాని కొదవె భస్మాహ్వయంబు
భర్త్సనము సేయుటను సర్వపాపములను, స్మరణమాత్రదూరీకృతదురిత మగుట.

క. భస్మమునఁ బండుకొనినను, భస్మంబు నలందికొనిన భస్మముఁ దినినన్
భస్మస్నానము చేసిన, భస్మీభూతంబు లగును బాపము లెల్లన్. 1746

గీ. భూతిని ధరించునో త్రిపుండ్రములుగ నెవఁడు
వాఁడు నిజముగఁ దాల్చినవాఁడ చూవె
హరిహరబ్రహ్మమూర్తిత్రయమును మూఁడు
వీతిహోత్రంబులను మూఁడువిశ్వములను. 1747

క. పావనులు కానివారును, బావను లై కర్మమునకుఁ బాత్రు లగుదు ర
ర్వీవర భస్మము చేతన్, గావించినయెడల స్నానకర్మము మర్త్యుల్. 1748

వ. మఱియును భస్మంబు సుఖప్రసవజనకంబును భూతావేశనివారకంబును సర్ప
వృశ్చికాదినానావిషప్రశమనంబును నాయుష్యాభివర్ధకంబును నై యుండు. 1749

సీ. మును వసిష్ఠాన్వయంబున ధనంజయుఁడు నాఁ, గలఁ డొక్కవిప్రుఁడు క్ష్మాతలమున
నతనికి నూర్వురు సతు లుండి రవ్వారి, కంకురించిరి నూర్వు రాత్మభవులు
తనతనూభవుల కిచ్చెను నిజద్రవిణ మం, తయు సమానముగ ధనంజయుండు
వారల కన్యోన్యవైరముల్ సమకూరె, నొకనిధనంబు వే ఱొకఁడు ద్రిమ్మఁగ

గీ. నంత నొకనాఁడు కరుణాఖ్యుఁ డైనపుత్రుఁ, డొకఁడు భవనాశినీతటినీయొద్ద కరిగ
శత్రునాశమునకు నృకేసరిని గూర్చి, తప మొనర్చెడితలఁపు స్వాంతమునఁ గలుగ.

గీ. అరిగి యట నున్నమునుల నెల్లరను జూచి
విస్మయం బొందు చుండఁగ విప్రుఁ డొకఁడు
నారసింహార్థ మొక్కజంబీరఫలము
దెచ్చి యది యుంచెను దటాకతీరమందు. 1751

క. ఆపండు బహుమనోహరి, రూపచ్ఛవిసౌరభాభిరూపం బగుచున్
జూపట్టుటను నది కరుణుఁడు, చేపడఁ గొని మూరుకొనియెఁ జేతఃప్రీతిన్. 1752

సీ. అది గాంచి యచటిమహర్షు లెల్లరు వాఁడు, సలిపిన దేవాపచారమునకు
సైరింపఁ జాలక శపియించిరి శతాబ్ద, ములు మక్షికాత్వంబుఁ బొందునట్టు
లంతట మక్షిక యై భ్రమించుచు వాఁడు, చేరి శీఘ్రము నిజాగారమునకు
జరిగినవిషయంబు సర్వంబు తనభార్య, కెఱిఁగించి గీపెట్టి యేడ్వఁ దొడఁగె

గీ. నంతఁ దత్కాంత నిశ్చేష్ట యగుచుఁ గూలఁ, బడి ధరిత్రిని లేచి వెంబడిన యెట్లొ
తనయభాగ్యత నిందించుకొనుచు మివుల, నేడ్చె బోరునఁ గన్నీళు లేర్లువాఱ.

క. అది యాలకించి జ్ఞాతులు, ముద మొందుచు నొక్కసమయమున నాయీఁగన్
జదుపఁ దలఁచి తైలమునం, దదయంబుగ వైచి రెట్టియరులో జ్ఞాతుల్. 1754

వ. అంతట మృతం బగునామక్షికను గైకొని దుఃఖించుచుఁ దత్కాంత యగుసుచి
స్మిత యరుంధతికడ కరుగ నాయమ కరుణించి మృత్యుంజయమంత్రాభి
మంత్రితం బగుభస్మంబు నామక్షికపయిం జల్లుడు నాయీఁగ తటాలున లేచి
తిరుగం జొచ్చె. 1755

ఆ. అంతఁ గొంతకాల మరుగంగ నొకనాఁడు, జ్ఞాతి యొక్కఁ డీసు సైఁప లేక
మక్షికను వధించి సాక్షాత్తుగను దద్వ; ఘటికడను దానిఁ ద్రోసి చనియె.
క. అంతట నాయింతి శుగా, క్రాంతాంతర యగుచు మక్షికను గొని విపినా
భ్యంతరములందుఁ దిరుగుచు, సంతాపముతోడఁ గడపసాగెను దినముల్.
గీ. అపుడు దైవికముగ నట కరుగుదెంచి, చూచి యాశోకవతిని దధీచమౌని
తన్వి నీ వెవ్వతెవు వనాంతరములందు, నేల తిరుగుచు నుంటివో యెఱుఁగఁ జెపుమ.
క. అని యడుగుటయును నాసతి, వినయంబున నతని కాత్మవృత్తాంతం బె
ల్లను దెలిపి యేడ్వ నమ్ముని, కని యాంతరదృష్టిఁ దత్ప్రకారం బెల్లన్. 1759
క. మును నిర్గళితాయువు లగు, ననిమిషజమదగ్నికశ్యపాదుల మరణిం
చిననన్ను జీవయుక్తుల, నొనరింపఁగఁ గల్గె భస్మ మొక్కఁడె యుర్విన్. 1760
క. కావున నాభస్మముననె, జీవింపఁగఁ జేయువాఁడ శీఘ్రుంబుగ ని
ర్జీవుం డగునీతని నని, భావించుచు నీఁగపైని భస్మముఁ జల్లెన్. 1761
గీ. అప్పు డాయీఁగ శాపాంత మగుటఁ జేసి, స్వస్వరూపంబు వడసి విస్మయము దోఁప
నమ్మహర్షికి వందనం బాచరించి, యందె దీర్ఘాయు వగు మనునాశిషంబు. 1762
సీ. అంత శుచిస్మిత యతిహర్షమున మౌని, చరణాంబుజములకు సాఁగి మ్రొక్కి
తనయింట నాతిథ్యమును స్వీకరింపంగఁ, బ్రార్థించుటయును నాపారికాంక్షి
యామెశుద్ధి నెఱింగినట్టివాఁ డగుటను, నంగీకరించెఁ దత్ప్రార్థనమును
నంగీకరించుడు నాక్షణంబున నామె, భర్తతోఁ జని తనభవనమునకుఁ
గీ. జాక మొనరించి యమ్మౌనిరాక కెదురు, చూచుచుండంగ వచ్చి దధీచమౌని
షడ్రసోపేత మైనయాసాధ్వి చేతి, యన్నమును దృప్తికరముగా నారగించె.
గీ. అంతటను భస్మలిప్తాంగు లగుచు నచటి, కమరు లెల్లరు చనుదెంచి యమికి మ్రొక్కి
స్వామి నీవలనను భస్మశక్తి వినెడి, తలఁపుతో వచ్చినార మిందఱము గూడ.
సీ. మును మేము గౌతమమునిభార్య నొకనాఁడు, మోహించి తత్పాపమునను జేసి
శమితపూర్వజ్ఞానశక్తుల మయి చిత్త, ములలోన ధైర్యంబు తొలఁగిపోవ
నరిగి దుర్వాసునియంతికమునకు మా, వృత్తాంత మంతయు విన్నవింప
నమ్మహర్షి కృపాకటాక్షంబులను మమ్ము, వీక్షించి సురలార వెఱవ వలదు
గీ. మున్ను నే బ్రహ్మహత్యాఘమునఁ దపించు, చుండఁగ ననుగ్రహించె శివుండె నాకు
భస్మమును దానఁ బోయె మత్పాప మెల్ల, నిపుడు మీకును నే నదె యిచ్చువాఁడ;
క. అని శతరుద్రీయక్రమ, మున మంత్రిత మైనభస్మమును మాపైఁ జ
ల్లెను దాన నఖిలపాపము, లును దొలఁగి సమస్తశక్తులును మా కొదవెన్.
వ. అని చెప్పి విరమించుటయును దధీచమహర్షి వారల కిట్లనియె. 1767
ఆ. విబుధులార భస్మవిషయకమహిమంబు, తెలుపువాఁడఁ గొంత తేటపడఁగ
నంతె గాని తెలుప నఖిలంబు కల్పస, హస్రములకు నైన నలవి గాదు. 1768

సీ. ప్రళయకాలంబు సంప్రాప్తించుటయును ము, న్నేకార్ణవము గాఁగ లోక మెల్ల
శయనించి యుండెఁ దజ్జలమధ్యమున మహా, విష్ణు వొక్కండె నిర్విషయముగను
నతనిశిరో౽ంతరమం దిర్వదియును ని, ర్వదియును బాదపార్శ్వంబులందు
ఘ్రాణాగ్రమందు నొక్కటియును రెండుశ, తంబులు రెండుపార్శ్వంబులందు
గీ. వెలయుచుండెను బ్రహ్మాండములు పురాణ, మౌను లెల్లరుఁ దన్నాభిమండలమునఁ
జేరికొని యీశ్వరోపాస్తి చేయుచుండి, రపుడు గోవిందుఁ డున్మీలితాక్షుఁ డయ్యె.
ఆ. అటులు కనులు దెఱచి యాశ్చర్యమును జెంది, శ్రీధరుండు మరల సృష్టి సేయ
వలయు ననుచు మదినిఁ దలపెట్టి ధ్యానయో, గమునఁ జూచి యెదియుఁ గానరామి.
గీ. అంతరంగంబునను దుఃఖ మావరింపఁ, బెద్దగా నేడ్చె దెస లెల్ల దద్దరిల్ల
నపుడు లోకవిలక్షణ మైనమెఱుపు, మెఱసె నెదుటఁ గనుల్ మిఱుమిట్లుగొనఁగ.
గీ. అమ్మహాదీప్తిఁ గన లేక యచ్యుతుండు, మూసికొనియెను గనులు సంత్రాసమునను
నత్తఱినిగోటివిధ్యండహారయుగము, కరములనుదాల్చియొకమూర్తి కానఁబడియె.
గీ. అమ్మహామూర్తి నీక్షింప నలవిగామిఁ, జక్రి సాష్టాంగముగ మ్రొక్కి స్వామి నిన్నుఁ
జూడలేకున్నవాఁడ నీచూపుచేతఁ, గనికరింపుము నానమస్కారముననె.
సీ. అనవుడు నవ్వుచు నామహాదేవుఁ డ, ధోక్షజునకు దివ్యచక్షు వొసఁగి
జ్ఞానోపదేశంబు సలిపెద నారూపు, దెలిసికొనెడిశక్తి గలుగ నీకు
నలుపుము వారుణస్నానంబు ముందుగా, నచ్యుత యనుడు నారాయణుండు
స్నానంబు నెచ్చోటఁ జలుపంగ నేఁగునో, యచట నెల్లను దోయ మల్ప మగుట
గీ. మునుఁగకయె తిర్గి వచ్చుటయును గ్రహించి
యమ్మహాత్ముండు తనయంకమందె యొక్క
హ్రదముఁ గల్పించి మునుఁగు మిం దనుడు శౌరి
దానిలోఁ జొచ్చుమార్గంబు గాన లేక. 1774
ఆ. పరితపించుచుండఁ బరమేశ్వరుం డది, యెఱిఁగి మార్గ మీయఁ గృష్ణుఁ డందు
దిగి మునింగిపోయి తెప్పిఱి యెట్టులో, లేచి పట్టుకొఱకుఁ జూచుచుండ. 1775
ఆ. అది గ్రహించి యీశుఁ డచట వేదముల సో, పానములుగ నేఱుపఱచుటయును
నవి గ్రహించి విష్ణు వవలంబనంబుగాఁ, బ్రాణభయము లేక పైకి వచ్చి. 1776
గీ. ఎదుట నిలువంగఁబడుటయు నీశ్వరుండు, కృష్ణ ధ్యానించి హృదయమం దేమి కలదొ
చెప్పు మనుటయు ధ్యానంబు చేసి శౌరి, యేమియును గాన రాదయ్యె స్వామి యనియె.
గీ. అంత నీశుఁడు తనయురో౽భ్యంతరమునఁ
దేజరిలుభస్మమును గోటఁ దీసి శౌరి
గాత్రమునఁ జల్లి యిపు డేమి కలదొ హృదయ
మందు ధ్యానించి వచియింపు మనుడు శార్ఙ్గి. 1778

క. వినిమీలితాక్షుఁ డగుచుం, గనుఁగొని హృదయమున దీపకాంతిని దద్వా
ర్తను నీశ్వరునకుఁ జెప్పుట, యును నీశుఁడు చూచి శాంతి యొలికెడిదృష్టిన్.
క. హరినోట వైచి భస్మము, మరలను వచియింపు మేమి మదిని గలదో నా
హరి మ్రింగి తద్విభూతిని, గర మచ్చెరియముగ శుక్లకాంతియుతుండై. 1780
వ. హృదయంబునం బ్రబ్బరిల్లుదీపంబునడుమ శుద్ధస్ఫటికసంకాశుండును ద్రినే
త్రుండును ద్విభుజుండును వరదదక్షిణహస్తుండును నభయదవామహస్తుండును
బంచవర్షీయశరీరుండును వేదకల్పితనూపురుండును మందస్మితాస్యుండును
వామాంగుళీయమధ్యస్థమణిప్రణవుండును నగునొక్కదివ్యపురుషునిం గాంచి
యమందానందంబు నొందుచుఁ బులకితగాత్రుండై తద్వార్త నీశ్వరున కెఱింగించి.
గీ. భస్మమహిమంబు నెఱుఁగని పామరునకుఁ,ద్వత్ప్రభావంబుఁ దెలియంగఁ దరమె దేవ
యనుచుఁ బాదాంబుజంబులయందుఁ బడుచు, భావజాంతకుఁ డాతని లేవ నెత్తి.
గీ. వత్స ధన్యుఁడ వైతివి వరము నిత్తుఁ, గోరుకొను మని పలుకంగ శౌరి దేవ
త్వత్పదాంభోజభక్తి సంతతము నాకుఁ, గలుగఁ గరుణింపు మదె సర్వకామదంబు,
మ. అనిప్రార్థించుటయున్ శివుండు తనదివ్యాకారముం జూపి యి
ట్లనియెన్ మాధవ తాల్చుచుండుము త్వదీయాంగంబులన్ శైవభూ
తిని నిత్యంబును దాన మచ్చరణభక్తిం జెంది యాధిక్యమున్
గనఁగాఁ జాలుదు వెల్లదేవతలలోనన్ మెచ్చ ముల్లోకముల్. 1784
చ. అనవుడు వాసుదేవుఁడు నతాననుఁడై ప్రణమిల్లి శూలి కి
ట్లనియెను దేవదేవ భవదాజ్ఞను దాల్చి చరింతు సంతతం
బును నని శైవభస్మమును బూసికొనంగఁ దొడంగె దానిచే
తనె సకలాధికత్వమును దాల్చె మురారి జగత్త్రయంబునన్. 1785
క. అని చెప్పుటయు దధీచున, కనిమిషులు నమస్కరించి యరిగిరి స్వర్గం
బున కంత శుచిస్మిత యు, మ్మునివర్యునిఁ జూచి వినయమున ని ట్లనియెన్.
గీ. స్వామి భస్మంబు పరలోకసాధనంబు, కాఁగలదె దాని కే దైనఁ గలదె గాథ
కనికరంబున వచియింపు మనుడు మౌని,యిట్లు చెప్పఁదొడంగె నాయిందుముఖికి.
సీ. ఇంతి మున్నొక్కమహీసురుం డొకనాఁడు, రాజకార్యప్రవర్తనమువలన
నరిగి ప్రాత్తలికానగరమున కారేయి, శయనించె నొకవిప్రసదనమందు
నపుడు దైవికముగా నరుదెంచి యచటికి, గతనాథ క్షత్త్రియాంగన యొకర్తు
వాతనిరూపరేఖాదులఁ జూచి యే, కాంతంబుగను జేరి యతనిదరికి
గీ. స్వామి యేదేశము నివాసభూమి నీకు
నెచటి కేఁగెద విటనుండి యెఱుఁగఁ జెపుమ
యనుటయును బ్రాహ్మణుం డిట్టు లనియెఁ దన్వి
యెవతె వీ వేల నాగాథ యిపుడు నీకు. 1788

క. అనవుడుఁ బురుషులగాథలు, వనితల కేమిటికొ తెలుప వలయునె నీకున్
మనసిజసుందర యని యా, వనజాయతనేత్ర పలుక వాఁ డిట్లనియెన్. 1789

ఆ. చాన చాలుఁ జాలు సరసప్రసంగము, లెవ్వఁ డెట్టివాఁడొ యెఱుఁగ వలదె
పొమ్ము పలుకకుండ సమ్మతింతురె ప్రాజ్ఞు, లైనవార లిట్టియాశయములు.

చ. అనవుడు నామె యి ట్లనియె నంసమునం గలపైఁట జార్చుకొం
చును మెలమెల్లఁగా బెళుకుఁజూపులఁ జూచుచు సుందరాంగ నీ
వనినది యెట్లు ధర్మ్యమె మదాశయ మట్టులె ధర్మ్య మెంచి చూ
చినయెడ ధర్మశాస్త్రములు చేసినవారికి లేవె యీకథల్. 1791

క. అనుటయు బ్రాహ్మణుఁ డిట్లని, యెను గామిని చాలుఁ జాలు నిఁక నీమాటల్
మన మిట్లు రహోవాదము, లొనరించుచు నుండ నూర కుందురె లోకుల్.

చ. అనుటయు నాపడంతి వసుధామర లోకులు కాకు లేల వా
రిని గణుతింపఁగా వలయుఁ బ్రేమపురస్సర మైనకార్యమం
దని దరి కేఁగుదేరుటయు నాతఁడు ధైర్యము లేనిచూపులన్
గనుఁగొను చుండె నూరక యె కామవశీకృతచిత్తవృత్తి యై. 1793

క. అదె సమయం బనుచును న, మ్మదవతి పైఁ బడుడు విగతమర్యాదుం డై
మదనకళాపాండిత్యము, సుదతికిఁ జూపించె ద్విజుఁడు చోద్యము గాఁగన్. 1794

గీ. అంత వారిద్వరును స్నేహ మతిశయిల్లఁ, గడపిరి శతాబ్దములు సౌఖ్యకరముగాఁగ
నట్లు పిదప నొక్కనాఁడు గోత్రామరుండు, కాలధర్మంబు నొందె నాకస్మికముగ.

సీ. అప్పుడు యమదూత లరుదెంచి సరగున, ధరణీసురునిఁ గట్టి త్రాళ్లతోడ
శమనునిసన్నిధానమునకుఁ దోడ్కొని, పోవంగఁ గాంచి విప్రుని నతండు
క్షితిసురాధమ నీవు చేసినపాపంబు, లనుభవించెడికాల మరుగుదెంచె
నబ్దకోటిద్వితయంబు కుంభీపాక, నరకదుర్భరయాతనలను గుడిచి

గీ. పిమ్మటను శతశునకజన్మమ్ము లెత్తి, పడయరానట్టిబాధలు పడెద వనియె
నంతటను భూసురుఁడు విని యతనిమాట, పడియె నచటను భీతిచే నొడలు మఱచి.

ఆ. అంత నతనిభార్య యగునన్నయాదేవి, భర్త చచ్చె ననెడివార్త నెఱిఁగి
యమరమానివలన నపగతచేష్ట యై, పడియె నాక్షణంబ పుడమిమీఁద. 1797

గీ. అట్లు పడి కొంతసేపున కాత్తసంజ్ఞ, యగుచు నెట్టులొ లేచి యయ్యమరమునిని
గాంచి జలజలఁ గన్నీరు గాఱుచుండ, నేడ్వఁ దొడఁగుడుఁ జూచి మునీశ్వరుండు.

సీ. అమ్మ నీపాపకర్మ మ్మిట్టు లుండంగ, నెవ రేమి చేయుదు రేడ్వ నేల
త్వత్పతిదేహంబు దగ్ధంబు గాదాయె, నింతదాఁక నను జూడ నెంచి తేని
మద్విపంచీనాళమధ్యసంస్థవు గమ్ము, క్షణములోఁ గొనిపోదు శవముకడకు
ననవుడు భర్తతోడను సహగమనంబు, నొనరించుటకు వాంఛ యొదవ నామె

ఆ. యమ్మహర్షి చెప్పినట్లు చేయుటయును, శీఘ్రముగ నతండు చేర్చె భర్తృ
శవమునకడకు సాయతీవ నంత నాయుషు, సహగమనము చేయ సాహసించె.

వ. మంగళసూత్రంబులును హారిద్రయును నక్షతలును గుసుమంబులును వసనంబు
లును గస్తూరీచందనంబులును స్వర్ణకంకతికలును భూషణంబులును ఫలంబులును
దక్షిణాతాంబూలంబులును బార్వతీప్రీతికరంబుగాఁ బురంధ్రీజనంబుల కొసంగి
దహనాధికారంబు నారదున కిచ్చె. 1800

గీ. అంతటను నారదుండు బ్రాహ్మణుని ముందు,దహన మొనరించి తచ్చితిస్థానమంద
తరుణిని దహింపఁ జూచెడితటి నెఱింగి, యవ్యయాదేవి బహుభక్తి నామతిల్ల.

సీ. దహనంబునకుఁ ద్రిప్రదక్షిణంబు లొనర్చి, ప్రాంజలి యై తదగ్రమున నిలిచి
సకలదేవతలార త్రికరణశుద్ధి గాఁ, బతిని దైవముగ నెంచితిన యేని
నావల్లభునితోడ నను సద్గతికిఁ జేర్పుఁ, డని ప్రార్థన యొనర్చి యగ్నిఁ జొచ్చెఁ
జొచ్చుటయు దివౌకసులు దేవయానంబుఁ, గొనివచ్చి యం దెక్కు మని వచింప

గీ. నవ్యయాదేవి యానంబు నధివసించి, యంతకునిసన్నిధికి నేఁగి యాత్మధవుని
విడువు మని పల్క శమనుఁ డా వెలఁది నధిక,భక్తితో గౌరవించియిప్పగిది ననియె.

వ. సాధ్వీమణీ నీవు కావించినసహగమనధర్మంబువలనఁ బాపాత్ముం డైనను నీదయి
తునకుం గూడ స్వర్గప్రాప్తి గలుగవలసియున్నది. కాని యీతండు ము న్నొక్క
నాఁడు శివాలయంబులోనియఖండదీపపాత్రంబునం దుండుఘృతంబుం గైకొని
యారగించె. తన్మహాపాతకంబు స్వర్గప్రతిబంధకం బయ్యె.పుణ్యకార్యంబులవలన
నఖిలపాతకంబులును నశియించుం గాని శివద్రవ్యాపహరణపాపంబు మాత్ర
మనుభవింపక తప్ప దని మహేశ్వరుండు వచియించె. 1803

క. కావున నరకావాసం, బేవిధమున నైనఁ దప్ప దితనికి నింకన్
బోవుము నీవు దివంబున, కేవారును దాఁటఁ జాల రీశ్వరునాజ్ఞన్. 1804

గీ. అనుటయును నవ్యయాదేవి యాశ లుడుగి,శీఘ్రముగ భర్తకు దివంబు చేకుఱంగ
నాత్మలో నెంచుచును నమరాలయమున, కరిగె నిజధర్మ మాత్మసహాయముగను.

సీ. అంతట శమనుఁ డాయతివధర్మంబున, విగతాఘుఁ డైనయాద్విజుని విడిచి
చనుము మానవలోకమున కని పనుపంగ, నతఁ డేఁగుదెంచి ధైర్యమున నిలుకఁ
ద్ర్యంబకద్రవ్యాపహరణపాపఫలంబు, ననుభవింపఁగఁ బుట్టి శునకముగను
బడరానియిడుమలు పడుచు నింటింటికిఁ, దిరుగుచు నాఁకలి దీఱ కునికిఁ

గీ. గడపి యిట్లు శతాబ్దముల్ గట్టకడకు, మద్గృహంబున నొక్కధామమున నునిచి
నట్టిశైవవిభూతియం దసువు లుడిగె, దాన వానికిఁ గైలాసధామ మొదవె.

గీ. ఒదవుటయు కాక కైలాస మొదవెఁ బ్రమథ, గణపదంబులలో నెల్ల గణ్య మైన
శ్వానముఖగణపదము భస్మప్రభావ, మల్పమతి నగునా కెన్న నలవి యగునె.

క. అనుటయును శుచిస్మిత యి, ట్లనియెను మౌనీంద్ర కశ్యపాదుల సురలన్
నిను మనిచె భస్మ మంటివి, విన వేడుక యయ్యె దానివిధముం జెపుమా. 1808
వ. అని యడుగుటయు దధీచమహాముని యాసతీమణి కి ట్లనియె. 1809
గీ. పూర్వమునఁ గశ్యపాదితపోధనులును, నమరులును నేనును మురారియర్చనమును
జేయఁగా నెంచి యొకనాఁడు చేరి శౌక, రాచలంబున కరిగితి మందఱమును.
సీ. అప్పు డచ్చట నొక్కయగ్నిమహాజ్వాల, విస్మయంబుగను నావిర్భవించి
నలుదెసల్ గ్రమ్మి క్రన్నన వచ్చి మ మ్మెల్ల, నిర్దగ్ధ మొనరించె నీఱు గాఁగ
నాకస్మికంబుగా నది చూచి వీరభ, ద్రుం డచ్చటికి వచ్చి రోషమునను
గను లెఱ్ఱచేయుటయును నది శమియించె, సలిలంబుచేఁ దృణానలమువోలె
గీ. నంత మఱియొక్కవెల్లు కాలాగ్నిపగిదిఁ, బ్రజ్వరిల్లుచు రా వీరభద్రుఁ డార్చి
దాని మ్రింగఁ గడంగెడితరుణమందు, హితునిమాడ్కి నభోవాణి యిట్టు లనియె.
సీ. వీరభద్రుఁడ నీవు వీరుండ వైనను, సమయంబు గా దిది సాహసింప
నీమహాగ్నిజ్వాల యెంతమందినో భస్మ, మొనరించె మునులను ననిమిషులను
జూడు మాభస్మరాసుల నెల్ల నీకంటఁ, దిలకించితివ యేని తెలియు నీకె
చచ్చె నగస్త్యుండు సమసెను జమదగ్ని, కశ్యపుండు నశించెఁ గావ్యుఁ డెడసె
గీ. నింద్రుఁ డడఁగారె నంతకుఁ డీల్గె వరుణుఁ, డ స్తమించెను బవమానుఁ డసువు లుడిగె
నంతరించెను బావకుఁ డెంతమంది, కాలవశు లైరో చెప్ప శక్యంబు గాదు.
చ. అనవుడు వీరభద్రుఁడు మహాగ్రహ మేర్పడ శైవభస్మసం
జనితమహాప్రభావుఁడను శంభుసుతుండను నేనె యిమ్మహా
గ్నిని శమియింపఁ జేసి బ్రదికింపక యుండిన వీరి నెల్ల నిం
కను భువనంబు లుండునె జగత్పతు లుందురె యంచు నార్చుచున్. 1813
గీ. అద్భుతంబుగఁ దెఱచి యాస్యంబు మ్రింగె, నమ్మహాజ్వాల నొకకబళమ్ముఁ బోలెఁ
గురియుచుండంగ దేవతల్ కుసుమవృష్టి, యంతరిక్షంబునుండి ప్రహర్షమునను.
ఆ. అంత వీరభద్రుఁ డాకృశానుజ్వాల, యాఱిపోవుటయును నచట నున్న
భస్మరాసు లెల్లఁ బరికించి వానిపైఁ, జల్లె మేన నున్నశైవభూతి. 1815
గీ. అప్పు డాభస్మరాసు లత్యద్భుతముగ, దేవతలు మౌనులును నయి తేజరిలుచు
లేచి పూర్వాకృతులతోడఁ జూచి యెదుటఁ, గానఁబడువీరభద్రునిఁ గౌతుకమున.
క. దీవించి యరుగుటయు నా, గ్రావమున మఱొక్కచోటఁ గదలక యుండన్
గావించి మమ్ము నెల్ల మ, హావేశంబునను నొక్కవ్యాళము మ్రింగెన్. 1817
ఆ. అపుడు వీరభద్రుఁ డది యోగదృష్టిచే, నెఱిఁగి వచ్చి యటకు నేకవర్ష
మమ్మహాహితోడ నాయోధనము చేసి, విసివి తుదకుఁ గ్రోధవివశుఁ డగుచు.
గీ. కరములను దానియోష్ఠయుగంబుఁ బట్టి, రెండు చీలికలు గఁ దచ్ఛరీర మెల్లఁ
జీల్చి తద్గర్భమున మృతి చెంది యున్న, మమ్ము బ్రదికించె శైవభస్మమ్ముఁ జల్లి.

గీ. అంత మే మెల్ల రమును శివాత్మజునకు, దీవన లొనర్చి సంతోష మావహిల్ల
శోక రాద్రీశ్వరునిఁ గొల్వఁ జనుచు నుండ, మాపురాకృతపాపకర్మమునఁ జేసి.

వ. మహాకాయుండును దశబాహుండును బంచపాదుండును నష్టశీర్షుండును బంచ
శేఫుండును మహాభయంకరుండును నగునొక్క రాక్షసుండు మహావరాహావ
తారంబున మహావిష్ణువునకుం గలబలంబుకంటె ద్విగుణీకృతం బగుబలంబున
నొప్పువాలిని దదనుజుం డగుసుగ్రీవుని నేకకబళంబుగా మ్రింగుచుఁ దద్భ
యంబునఁ బలాయమానుల మగుమ మ్మెల్లరను దనదీర్ఘహస్తంబులచేఁ జుట్టి
చుట్టి యొక్కుమ్మడిగాఁ గబళించె. 1821

సీ. అది యెఱింగి మహేశ్వరాత్మజుం డతిశీఘ్ర, గమనంబుతోడ నక్కడకు వచ్చి
వానితోడను మూఁడువత్సరంబులు ఘోర, కదనంబు గావించి కట్టకడకుఁ
దచ్ఛీర్షముల నెల్లఁ దఱిగి మహాసిచే, గాత్రంబుఁ జీలిచి కరరుహముల
మరణించి తత్కుక్షిమధ్యంబునం దున్న, మము వానరులను భస్మమున మనిచె

గీ. నని వచింప శుచిస్మిత యబ్రపడుచు, స్వామి యారాక్షసునిగాథ యేమొ తెలుపు
మించుక య టంచు వేఁడఁగా నిట్టులనియె, నమ్మునీంద్రుండు శాంతభావమ్ముతోడ.

గీ. చెలువ వాఁడు హిరణ్యకశిపునిరాజ్య, మందు నున్ననిశాచరుఁ డమితబలుఁడు
దేవదానవరణమున దేవతలను, గబళములు గాఁగ మ్రింగినకాలయముఁడు.

సీ. ఒకనాఁడు వాఁడు మదోద్ధతిచేత నే, కాకిగాఁ జని యమలోకమునకు
సంగరం బొనరించి శమనునితోఁ గొంత, కాల మాతని మ్రింగెఁ గట్టకడకు
నపుడు కృతాంతుఁ డయ్యమరారియుదరంబు, చీల్చి బ్రద్దలుగ విచ్చేసె వెలికి
నంతట మృతుఁ డయ్యె నారాక్షసుఁడు శుక్రుఁ, డావార్త విని వేగ యచటి కరిగి

గీ. వాని బ్రతికించెఁ దనశక్తివలన నంత, నతఁడు తలవంచికొని లజ్జకతన నింటి
కరుగక యతిశీఘ్రముగ నొక్కయడవి కేఁగి, యెపుడు నెవరును జేయనితపము చేసె.

ఆ. అట్లు తప మొనర్చి యంతంబునను దేవుఁ, డెవఁడు గూడ వరము నీయరామెమి
నలిగి తనశిరంబు లగ్ని కాహుతిచేయఁ, దలఁచి వ్రేల్చి నాల్గుతలలు గోసి.

క. మిగిలినమైదవశిరమును, దెగఁ గోయఁగఁ బూని యుండఁ దెగువను నీశుం
డగజాసమేతుఁ డగుచుఁ, దిగి కైలాసంబునుండి దిగ్గున వచ్చెన్. 1826

ఆ. వచ్చి సాహసంబు వలదు రక్షోవీర, కోరుకొనుము వరము కోరినట్లు
లిచ్చువాఁడ ననుచు నీశ్వరుండు వచింప, మ్రొక్కి శంకరునకు రక్కసుండు.

సీ. చంద్రశేఖర నీకు సంతుష్టి గలిగి నా, యీప్సితంబును దీర్ప నెంచి తేని
యేను మ్రింగెడిజీవు లెల్ల నాయుదరంబు, నందె జీర్ణం బయి మ్రందునట్లు
ఖండింపఁబడినను వెండియు నాతల, లుద్భవంబును జెందు చుండునట్లు
నీవు రోషము లేక యేవేళలను గూడ, నొప్పుగా నాకడ నుండునట్లు

గీ. మఱియు నాదివరాహ మాతఁడని తూరికిఁ, గలబలముకంటె నాల్గురెట్టులబలంబు త్వజ్జటోత్పాటనోద్భవువలన మృతియుఁ,గలుగునట్టులు వర మీయవలయు నాకు.

క. అని వాంఛించుటయును ద్రిణ, యనుఁ డట్టులె వర మొసంగి యంతర్ధానం బును జెందె దానఁ గలిగెను, దనుజునకున్ మృతి కపర్దితనయునివలనన్. 1829

గీ. ఈ విభూతిమహత్త్వము నెవ్వ రేని, వినినఁ బఠియించినను స్మరించినను సకల బాధలు నశించి శివపదప్రాప్తి గలుగు, నని వచించి నిజాశ్రమంబునకుఁ జనియె.

క. అని చెప్పుటయును రాముఁడు, మనమున నాశ్చర్య మొంది మహనీయ విభూ తిని జేయువిధానంబును, వినిపింపుము నాకు వినఁగ వేడుక యయ్యెన్.

క. అని యడుగుటయును ని ట్లని, యెను శంభుఁడు రామచంద్ర యే నెఱిఁగింతున్ వినుము స్మరించినమాత్రం, బున నఖిలాఘముల మాపుభూత్యుత్పత్తిన్.

—: భస్మోత్పత్తివిధానకథనము :—

వ. శాశ్వతుండును నద్వితీయుండును గుణాతీతుండును గుణాధారుండును నగు సదా శివుండు సృష్టి చేయం దలంచి దక్షిణాంగంబునుండి బ్రహ్మను వామాంగంబు నుండి విష్ణునిఁ బృష్ఠదేశంబునుండి యీశ్వరుని సృజియించి యాత్మసంస్థం బగు వేదత్రయాత్మకసత్త్వరజస్తమోగుణత్రయంబు వారల కొసంగి యేతత్సారం బగుభస్మంబు ధరియించితి రేని మీకు సృష్టిస్థితిసంహారశక్తు లావిర్భవించు. దానంజేసి మీకృత్యంబులు నెఱవేర్పం డని యాదేశించె. 1833

ఆ. అంత బ్రహ్మవిష్ణుహరు లాతనికి మ్రొక్కి, స్వామి భూతి త్రిగుణసార మెట్టు లయ్యె నెట్లు పుట్టె నది తెల్పు మని వేఁడు, టయు సదాశివుండు దయ దలిర్ప.

వ. గుణత్రయంబ గో వనియును విద్యయ గోమయం బనియును నుపనిషత్తుల గోమూత్రం బనియును స్మృతుల వత్సంబు లనియును దత్సారంబ భస్మం బని యును నెఱుంగవలయు. భస్మంబు తత్సారం బగుట తదుత్పత్తివిధానంబునం దెలియుం గాన భస్మోత్పత్తివిధానముం జెప్పెద. వినుండు. శుక్లపక్షంబునం గాని కృష్ణపక్షంబునం గాని చతుర్దశినాఁ డుపవాసంబు గావించి ''యాగావ'' యను మంత్రంబుచే గోవు నభిమంత్రించి ''గావో భగో గావ''యనుమంత్రంబుచేఁ దృణ జలంబు లాగోవున కొసంగి మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలంబున లేచి కృతస్నానుం డై ధౌతవస్త్రంబులం దాల్చి శుచి యగుచు శయనించి యున్న ధేనువును లేపి గాయత్రీమంత్రంబుచేఁదన్మూత్రంబు సువర్ణపాత్రంబునం గాని రజతపాత్రంబునం గాని తామ్రపాత్రంబునం గాని మృత్పాత్రంబునం గాని పుష్కరపలాశపత్త్రంబు లందుం గాని గోశృంగంబునందుం గాని పట్టి ''గంధద్వారా'' మనుమంత్రంబుచే భూపతితంబు గాకుండ గోమయంబుం బూర్వోక్తపాత్రంబులలో దేనియం దైనం బట్టి ''శ్రీర్మే భజ''తనుమంత్రంబుచే గోమయంబు శోధించి'' యలక్ష్మీర్మయి'' యనుమంత్రంబుచే గోమయంబును మార్జించి''సంత్వా సించామి'' యనుమంత్రం

బుచే గోమయంబునందు గోమూత్రంబు గలిపి "పంచానాం త్వా" యనుమంత్రం బుచేఁ బదునాల్గుముద్దలు గావించి వాని నెండలో నెండించి పూర్వోక్తపాత్రం బునం దెం దేనిం బెట్టి స్వగృహ్యోక్తవిధానంబున నగ్నిప్రతిష్ఠ గావించి యం డాపిండంబుల నుంచి యాఘారాజ్యభాగహోమంబుం జేసి పిదప "నిధనపతయే" యనుమంత్రంబుచేతను త్రయోదశజయాదులచేతను బంచబ్రహ్మమంత్రంబుల చేతను "నమోహిరణ్యబాహవే" యనుమంత్రంబుచేతను సర్వాహుతిహోమంబు గావించి "ఋత సర్వః, కద్రుద్రాయ, యస్య వైకంకతి" యనుమంత్రంబులచేతను ననాజ్ఞాతమంత్రంబులచేతను హోమంబు గావించి పిమ్మట వ్యాహృతిహోమం బును స్విష్టకృద్ధోమంబునుం జేసి యిధ్మశేషంబు నిర్వర్తించి పూర్ణపాత్రోద కంబు పూర్ణమాసాంతయజుస్సుచే నన్యజలమిశ్రితం బొనర్చి "బ్రాహ్మణే ష్వ మృత" మనుమంత్రంబుచే శిరంబునం జల్లుకొని "ప్రాచ్యా" మనుమంత్రంబులచే శిష్టోదకంబు దిక్కులం దుంచి బ్రహ్మకు దక్షిణ నొసంగి యంతంబున "నాహరి ష్యామి దేవానాం సర్వేషాం కర్మగుప్తయే జాతవేదస మేనం త్వాం పులకై శ్ఛాదయా మ్యహ" మ్మనుమంత్రంబుచే నావహ్ని దినత్రయంబువఱకును నిలుచునట్లు పులకాచ్ఛాదితంబు గావించి యటుపైని బ్రాహ్మణసంతర్పణంబు చేసి తాను భుజియింపవలయు. అధికభస్మంబు నపేక్షించిన నధికగోమయంబు నార్జింపం దగు. దినత్రయానంతరంబు ప్రాతస్స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించుకొని యగ్ని నావాహనాదిషోడశోపచారంబులచే నారాధించి యుద్వాసనంబు గావింపవలయు. తరువాత "నగ్నిరితి భస్మ" యనుమంత్రంబుచే నుత్పన్నం బైనభస్మంబుం గైకొని "యగ్ని రస్మి" యనుమంత్రంబుచేఁ దుడిచి పిమ్మట గంగాజలంబుచేఁ గాని కపిలాక్షీరంబుచేఁ గాని మిశ్రితం బొనర్చికర్పూర కుంకుమ చందనోశీరాగురుద్వితయచూర్ణంబు "నో" మ్మనుబ్రహ్మమంత్రంబు తోడఁ దద్భస్మంబునం దుంచి "యమృతం దేవి తే క్షీరం పవిత్ర మిహ బుద్ధిదం తవ ప్రసాదా న్ముచ్యంతే మనుజా స్సర్వపాప్మన" యనుకపిలామంత్రంబుచేఁ బయస్సేకంబు గావించి ప్రణవంబుచేఁ గలిపి యీశానమంత్రంబుచే శిరోదేశం బునను దత్పురుషమంత్రంబుచే ముఖంబునను నఘోరమంత్రంబుచే వక్షఃస్థలం బునను వామదేవమంత్రంబుచే గుహ్యప్రదేశంబునను సద్యోజాతమంత్రంబుచేఁ బాదంబులందును బ్రణవంబుచే సర్వాంగంబులందును భస్మంబు త్రిపుండ్రంబుగా ధరియించి పిదప నాచమించి ధౌతంబు లగుశ్వేతవసంబులు ధరియించి మరల నాచమనంబు గావించి కర్తవ్యకర్మార్హత నొందం గలుగు. అట్లు గానిచోఁ బూర్వోక్తభస్మంబుం గైకొని ప్రణవంబుచేఁ దన్మార్జనంబు గావించి నన్ను స్మరించుచు "నమ శ్శివాయ" యని లలాటంబునందును "నమశ్శివాభ్యా" మని

బాహువులందును "ఘోరాయనమ" యని ప్రకోష్ఠంబులందును "భీమాయనమ" యని పృష్ఠదేశంబునందును "నీలకంఠాయ నమ" యని కంఠపశ్చిమభాగంబు నందును "సర్వాత్మనే నమ" యని శిరంబునందును త్రిపుండ్రభస్మంబు ధరియించి పిదప హస్తప్రక్షాళనంబు గావించుకొని స్వకర్మంబు ననుష్ఠింపం దగు. 1835

క. అని చెప్పి తేటపడఁ జ, య్యన నంతర్ధాన మొందె నంతఁ ద్రిమూర్తుల్
జనకుఁడు చెప్పినవిధమున, నొనరించి విభూతిఁ దాల్చి రుత్సాహమునన్. 1836

వ. అంతట రజోగుణధరుం డగు బ్రహ్మకు సృష్టిశక్తియును సత్త్వగుణధరుం డగు విష్ణువునకు రక్షణశక్తియును దమోగుణధరుం డగు నీశ్వరునకు సంహారశక్తియును నావిర్భవించె.

క. అని చెప్పుడు రాఘవుఁ డి, ట్లనియెను ద్విజవర్య వినఁగ నాకాంక్ష జనిం
చెను శివపూజాకాలం, బును జెప్పుము నాఁగఁ బాడబుం డి ట్లనియెన్. 1838

—: శివపూజాకాలకథనము :—

ఆ. రామచంద్ర నీవు రాజ్యప్రసక్తుఁడ, వయ్యు నిట్టిపారమార్థికాశ
యంబు గలిగి యుంట నఖిలపూజ్యుఁడ వైతి, వనుచుఁ దోఁచె నిశ్చయముగ నాకు.

సీ. అర్పితం బగునొ యెయ్యది మహేశ్వరునకు, హృదయంబు నాఁగను నదియె చూవె
కాంచునొ యెయ్యవి గంగాధరునిరూప, మక్షు లనంగను నవియె చూవె
యాలకించునొ చంద్రమౌళిమాహాత్మ్య మె, య్యవి వీను లనఁగ నయ్యవియె చూవె
సలుపునొ శివనామసంకీర్తనంబు నె, య్యది రసజ్ఞ యనంగ నదియె చూవె

గీ. యేయవి యొనర్చునొ యుమామహేశ్వరునకు
నపచితిని హస్తము లనంగ నవియ చూవె
హరుని నుతియించునపు డేది యగునొ రోమ
హర్షణయుతంబు మే నన నదియ చూవె. 1840

వ. శివార్చనంబు సూర్యుం డుదయింప నున్నసమయంబునఁ గావించె నేని సూర్యసమానుండును సూర్యోదయ మైనపిదపఁ బ్రథమఘుటికయందుఁ గావించిన రుద్రసమానుండును ద్వితీయఘుటికయందుఁ గావించిన వాయుసమానుండును దృతీయఘుటికయందుఁ గావించినఁ గుబేరసమానుండును జతుర్థపంచమషష్ఠసప్తమఘుటికలయందుఁ గావించె నేని దేవతాసమానుండును దిన మెల్లం గావించిన రుద్రుండును నై శివలోకావాసముం జెందు. 1841

క. అని వచియించుటయును ని, ట్లనియెను రాఘవుఁడు త్ర్యంబకార్చన మెచటన్
బొనరింపఁ దగునొ చెప్పుము, విన వేడుక యయ్యె నాకు విప్రవరేణ్యా. 1842

—: శివలింగార్చనావిధానకథనము :—

గీ. అనుటయును శంభుఁ డిట్లనియెను శివార్చ, నంబు గావింపవలయు లింగంబునందు
నచల మైనను జల మైన నగును గాక, యది ప్రధానంబు శివసపర్యకు నరేంద్ర.

ఆ. అది యలభ్య మైన నగు నొనర్పఁగఁ బ్రతి, మాదులందు నీశ్వరార్చనంబు
గాని లింగమందుఁ గావించుపూజకు, దాని సాటి చేయఁ దగదు చూవె. 1844

వ. లింగంబు చలం బనియు నచలం బనియు ద్వివిధంబుగా నుండు. అం దచలలింగం
బున కావాహనోద్వాసనంబులు లేవు. ఇంకఁ జలలింగంబుం గూర్చి చెప్పెద.
వినుము. 1845

గీ. చలిపి యావాహనము హృదబ్జంబునుండి, చేసి పూజ నొనర్చి యుద్వాసనంబు
నందె లింగంబు స్థాపింతు రార్యు లది యె,రామ సాత్త్వికలింగధారణము వింటె.

గీ. శివుఁడెలింగంబులింగంబె శివుఁ డటన్న,తలఁపుతో లింగమునుదాల్పఁ దగునె కాని
భిన్నభావంబుతోడను నెన్నటికిని, దగదు ధరియింప లింగంబుఁ దత్త్వవిదుఁడు.

వ. స్వర్ణరజతవేణుదారువస్త్రలతాసూత్రమృత్తికలయం దెద్దానిచే నైనను గావిం
పంబడినసజ్జకయందుఁ గాని దేవతావేదికయందుఁ గాని భిత్తిమూలంబునం గాని
సురక్షితప్రదేశంబునం గాని ధౌతవసనవేష్టితం బగులింగంబు నుంచి నిత్యం
బును విహితకాలంబులం దావాహనోద్వాసనస్థాపనంబులు గావించుచుఁ
బ్రాణావిశేషంబుగాఁ దల్లింగంబును రక్షించుచుండుట రాజసలింగధారణం
బనం బరగు.ఇంకఁ దామసలింగధారణముం గూర్చి చెప్పెద.వినుము.గాత్రసం
స్పర్శంబుగాఁ గాని దేహగోపితంబుగాఁ గాని లింగంబు ధరియించుట తామస
లింగధారణంబు. 1848

గీ. బ్రహ్మ మస్తకమందు భార్గవి లలాట
మందు హరికర్ణముని కర్ణమందు బాణుఁ
డురమునను దాల్చి లింగంబు నొంది రమిత
మైనమహిమంబు త్రిజగంబులందుఁ గూడ. 1849

వ. నీవీబంధాదిధారణం బధమాధమంబుగాఁ జెప్పంబడియె. 1850

గీ. దేహమును గోసికొని తత్ప్రదేశమంద, తాల్చి లింగంబు తన్మహత్త్వంబువలన
నపరిమితశక్తి గలిగి యస్రపులు గొంద, ఱాక్రమించిరి త్రిజగంబు లద్భుతముగ.

ఆ. కాన నేవిధమున నైనను లింగంబు, దాల్చి రేని శమనదండనంబు
లేక ప్రమథనాథలోకంబునకుఁ బోదు, రెట్టిపాపు లైనఁ దుట్టతుదకు. 1852

సీ. అని చెప్పుటయును నత్యాశ్చర్యమును జెంది, ధరణిజాకాంతుండు తనువుమఱచి
నాసాగ్రవిన్యస్తనయనుఁ డై యారక, కాంచుచు స్థాణువుకరణి నుండ
నట్టికాలంబున హరునియాకృతియుఁ ద, ద్వక్షస్స్థితియును నాతనికిఁ గల్గె
నంతట మును లెల్ల నాతనిఁ బొడగాంచి, స్వాంతంబులందు విస్మయము నొంది

గీ. చేష్ట లుడిగి యామార్గంబు చిత్తరువుల, కరణి నుండిరి పిదప రాఘవుఁడు సంజ్ఞఁ
బొంది కనుఁగొని శంభునిభూసురేంద్ర,శివసపర్యామహత్త్వంబుఁ జెప్పు మనియె.

—: శివపూజామాహాత్మ్యకథనము :—

వ. అని యడుగుటయు శంభుండు రాజేంద్రా నీప్రశ్నంబునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబుగా
నొక్కయితిహాసంబుఁ జెప్పెద. వినుము. 1854

సీ. మును ధాత్రి నిక్ష్వాకు వనువిప్రుఁడొక్కఁడు, ధనవంతుఁడయ్యు శాస్త్రజ్ఞుఁ డయ్యుఁ
జెప్పక పాఠముల్ శిష్యుల కతిథుల, కన్నంబు వెట్టక యజ్వ గాక
సలుపక దేవపూజను ధర్మరతి లేక, యాచకులకు గవ్వ యైన నిడక
నిజదేహపోషణనిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డై, కడపి స్వజీవితకాల మెల్లఁ

గీ. గడకు నొకనాఁడు వశుఁ డయి కాలమునకు
విడువఁగా లేక ప్రాణముల్ విడిచిపెట్టె
నంత యమదూత లేతెంచి యతనిఁ ద్రాళ్లఁ
గట్టి కొనిపోయి యుంచిరి కాలుమ్రోల. 1855

ఆ. అప్పు డతనిఁ జూచి యంతకుఁడు విమూఢ, జనన మొంది యగ్రజాతియందుఁ
జదువుకొనియు విద్య తుద కంతయును బాడు, చేసికొంటి వకట చేతులార.

క. తెలియనివాఁ డయినయెడల్, దెలియం డనవచ్చుఁ గాక తెలిసియు నీకుల్
ఫల మేమి కలిగె నింతకుఁ, దల వ్రాసినవ్రాఁత నెవఁడు తలఁగల్ ద్రోయుల్.

ఆ. ఏల వేయి మాట లిఁకఁ జెప్పెదను విను, నీవు చేసినట్టినేరములకు
ననుభవింపవలయు యమయాతనలు కోటి, వత్సరములు నాఁగ వాఁడు జడిసి.

గీ. స్వామి తెలిసియు ధర్మముల్ సలుప నైతి, నమ్మకము లేమి వేదశాస్త్రమ్ములందు
నిప్పు డవి చెప్పినది యెల్లఁ దప్ప దనుచుఁ, జిత్తమున కెక్కె నమ్మక చెడితి నేను.

ఆ. నిష్ఠురంబు లైననిరయయాతనలను, ననుభవింపఁ జాల నక్కటకట
ధర్మరాజ నీవు ధర్మాత్ముఁడవు చెప్పు, గతియె లేదె యింతకంటె నాకు. 1860

క. అని గొల్లున నేడ్చుటయును, గని యముఁ డిఁక నాయు వల్పకాలము నీ కుం
డెను గాన నిలకు శీఘ్రమ, చని చేయుము శివసపర్య సద్గతి గలుగుల్. 1861

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణుండు మనమం దొకయించుక ధైర్య మేర్పడం
గను బ్రణమిల్లి కాలునకుఁ గ్రచ్చఱ వ్యాఘ్రముఖంబునుండి వ
చ్చినపగిదిల్ ధరాస్థలికిఁ జేరి స్వదేహమునందుఁ జొచ్చి వెం
టనె చని శైవభక్తులకు తా వగుమందరశైలభూమికిల్. 1862

గీ. అచట జాబాలి యనెడిమహర్షి వర్యుఁ, గాంచి ప్రణమిల్లి తత్పాదకమలములకు
నాత్మవృత్తాంతమును జెప్పనతఁడు యోగ, దృష్టి చేఁ జూచి సర్వంబుఁ దెలిసికొనియె.

క. తెలిసికొని మౌని వానిం, దిలకించి మహీసుపర్వ దినదశకము నీ
విలలోన నుందు వంతియ, కల దాయువు నీకు నేమి కల దిఁకఁ జెప్పుల్. 1864

గీ. క్రతువులను గాని దానధర్మములఁ గాని, తత్త్వపరిశీలనముఁ గాని తపముఁ గాని
తీర్థసంసేవనముఁ గాని దేనిఁ గాని, సలుపఁగను నీకుఁ గాలంబు చాల దయ్యె.

గీ. దగ్ధ మగుచుండ గేహంబు దాని నార్ప, జలమునకుఁ గూపమును ద్రవ్వ సాగినట్లు
చచ్చిపోవుచునుండినసమయమందుఁ, బుణ్య మార్జింపఁ దలఁచితి భూసురేంద్ర.

క. నీపాపంబులు తొలఁగఁగ, నీపరిమితకాలమందు నేమార్గంబుఁ
జూపట్టదాయెఁ గావునఁ, గాపురుషులు చెందుగతియె గతి నీ కింకన్. 1867

క. అనుటయు నావిప్రుఁడు లో, చనయుగళమునుండి బాష్పసలిలము గురియం
గను నేడ్చుచు నమ్మునిపద, వనజంబులమీఁద వ్రాలె వైవశ్యమునన్. 1868

గీ. అంతటఁ గృపార్ద్రహృదయుఁడై యమ్మహర్షి, వానికరములఁ బట్టి లేవంగ నెత్తి
భయము వల దింక బ్రాహ్మణప్రవర వినుము, గోప్య మైనను నీకు వాక్రుత్తు నేను.

క. ఒనరించిన శివలింగా, ర్చనమును నొకగడియ యైనఁ జాలును దృణరా
శిని నగ్నికణము దహియిం, చినవిధమునఁ గాల్చు నది యశేషాఘములన్.

వ. నీపజపాపున్నాగకరవీరపాటలతులసీరవిదళాపరాజితాపామార్గదళబిల్వపత్త్రిద్రోణశిరీషదూర్వానంద్యావర్తకర్ణికారప్రసూనంబులును దిలమిశ్రితాక్షతంబులును కేవలాక్షతంబులును లింగార్చనమునకుఁ బ్రశస్తంబులు. మూలఫలశాకంబులును దైలపక్వంబు లగునపూపాదులును జలప్రోక్షితంబు లయ్యె నేని పర్యుషితంబులు కానేరవు. కాన నవి శివనైవేద్యార్హంబులు. గంగాతోయంబును మహానదీజలంబును కేదారజలంబును దటాకవాపీసరఃకూపజలంబులును బర్యుషితంబులు గానేరవు. కావునఁ దత్తీర్థం బెల్ల శివాభిషేకాదివినియోగార్హంబు. పగటం దప్ప రాత్రి సేకరించినజలం బే దేనియు వినియోగార్హంబు కానేరదు.

క. అని చెప్పుటయును విప్రుఁడు, మునిపాదాంభోజములకు మ్రొక్కి తదాజ్ఞన్
గొని యచటనె శివలింగా, ర్చనము తదేకాగ్రదృష్టిఁ జలుపఁ దొడంగెన్.

ఆ. అట్లు దీక్షతోడ నాచరించి శివార్చ, నంబు దశమదినమునను శివోప
హారముగ నొసంగెఁ బ్రాణంబులను నంత, నటకుఁ గాలదూత లరుగుదెంచి.

గీ. అతనిఁ గైకొని యమపురి కరుగుచుండ, నవసరంబున శివదూత లరుగుదెంచి
వారి నిర్జించి యావిప్రవరుని దివ్య, యానమున నుంచికొని పోయి హరునికడకు.

ఆ. విన్నవింప నఖిలవృత్తాంతమును విని, హరుఁడు సంతసించి యతనిఁ బ్రమథ
గణములందు నొక్కగణములోఁ జేర్పంగ, నానతిచ్చెఁ దన్మహత్త్వ మెంతొ.

క. ఈకథ చెప్పి యధీర, క్ష్మాకాంతుఁడు మున్ను దాను సలిపినపాపా
నీకంబు లెల్ల డుల్లఁగ, నాకంబున కరిగె సురగణంబులు పొగడన్. 1876

క. అని చెప్పుటయును దశరథ, తనయుం డి ట్లనియె ద్విజవతంసమ చెపుమా
విన శివనామోచ్చారణ, మునఁ గలమహిమంబు బుద్ధిపుట్టెను నాకున్. 1877

వ. అని యడుగుటయు శంభుండు రామున కి ట్లనియె. 1878

—: శివనామోచ్చారణమాహాత్మ్యకథనము :—

గీ. అర్కవంశాబ్ధిచంద్ర నీ వడిగినట్టి
ప్రశ్నమున కేను బ్రత్యుత్తరంబు గాఁగ
వినుతు నొకగాథ విను మున్ను విఖ్యాతుఁ డనెడి
ధరణిధవు డొక్కఁ డుండెఁ ద్రేతాయుగమున. 1879

అ. అతఁడు కొడెప్రాయమం దుండుటంజేసి, సమవయస్కులైనసఖులతోడఁ గూడి కూయరానికూఁతలు కూయుచుఁ, జేయరానిపనులు చేయఁదొడఁగె.

క. చోరులును మద్యపాయులు, జారులు జూదరులు నటులు సరసను నెపుడున్ జేరి కొలువంగ విఖ్యాత, త్సారమణుం డేల సాగె ధ్మామండలమున్ 1881

ఆ. శిష్టు లన్న వినుచుఁ జెందు మాటాడంగ, భ్రష్టు లనిన నోరు పాఱఁజాచు భార్య యన్న హేయభావంబునను జూచుఁ, జెవులు గోసికొనును జెడిప యనిన.

సీ. ఒకనాఁటిపకుకరు నొసఁగును నొక్కొక్క, రోవెలందికి లక్షరూప్యములను బరకాంతలను దనపరము గావించెడి, కుట్టెని కర్పించుఁ గోటిధనము తెలిపియాయక చెవుల్ గోలుకుచుండెడికొండె, గాండ్రకిచ్చును మహాగారములను జూదంబు లాడించుచును మెచ్చు కొనుద్యూత, కారుల కిడు రత్నహారములను

గీ. మద్యపానంబు మరపినమద్యపులకు, బహుమతులు చేయు సౌవర్ణభాజనములు పండితులు దర్శనము గోరుచుండి రనిన, వెడలఁగొట్టించు వారి నాపుడమిఱేఁడు.

ఆ. అట్లు కొంతకాల మరుగంగ రాజ్యంబు, రాజనీతిహీనరాజ్య మయ్యెఁ బోయె సామజములు పోయె ఘోటకములు, కోశగృహము లెల్లఁ గూలిపోయె.

క. ఒకవస్తువైనఁ గనఁబడ, దొకమిత్త్రుండైన నొద్ద నుండం డొకసే వకుఁడైన గోచరింపఁడు, కకవికలైపోయె వానిగారవ మెల్లన్. 1885

ఆ. అదియె మంచిసమయ మని యన్యభూమీంద్రు, లరుగుదెంచి రాజ్య మాక్రమింప నతఁడు బలము మఱియు నపగతం బగుటను, నరిగెఁ గాననముల కాశ లుడిగి.

ఆ. అట్లు కాననముల కరిగి యల్లాడుచుఁ, దిరిగి తిరిగి యొక్కగిరికిఁ జేరి యచట నుండి త్రోవ నరిగెడిజనములఁ, గొట్టి ధనముఁ దెచ్చి కూడఁ బెట్టి.

క. దారుణకృత్యము లొనరుచు, క్రూరులఁ గొందఱను జేర్చికొని తనయొద్దన్ వారలు తెచ్చెడిమాంసా, హారము భుజియించుచును దయారహితుండై. 1888

క. అనుదినమును "ప్రహరాహర", యని యాజ్ఞాపించుచుండు నటుపై వారల్ గొని తెచ్చు చుందు రనిశముఁ, దనివిగ జంతువులఁ జంపి తన్మాంసములన్.

గీ. అట్లు వర్షసహస్రంబు నతఁడు గడపి, చివర కొకనాఁడు మృత్యువు సిద్ధ మగుడు మరణబాధను జెందుచు మాట రాక, పరితపించుచు నుండ నత్తఱుణమందు. 1890

గీ. చేరి చుట్టును దత్పరివారవర్గ
మేమి కావలె సామి నీ కిప్పు డనుచు

నడుగ నన లేక యన లేక యంతమునకు
నతఁడు "ప్రహరాహర" యటంచు నసువు లుడిగె. 1891

సీ. అంతట యమదూత లరుదెంచి కట్టంగఁ, ద్రాళ్లతో వాని నాత్రాళ్లు తెగియె
నపుడు వారలు వాని నాగ్రహంబునఁ గొట్ట, దండంబులను నవి దగ్ధ మయ్యె
నంత వారలు రేఁగి యతనిపైఁ గ్రువ్వంగ, శూలంబులను నవి చూర్ణ మయ్యె
నటుపైని వారు తద్హృదయంబునను వ్రేయ, ఖడ్గంబులను నవి గళిత మయ్యెఁ

గీ. గాంచి యది యెల్ల నాశ్చర్యకరము గాఁగ, వారు చని దండధరున కావార్త చెప్ప
మృత్యువును బంపె నాతఁ డామృత్యువనిల, వేగమునవచ్చివిధృతభూవిభునికడకు.

గీ. ఓరి పాపాత్మ కాలభృత్యులకుఁ గూడ, మాఱుమస లెదునంతటిమానవుఁడ వె
చూ పెదనుగాక నాశక్తిచూడు మిదిగొ, యనుచుబంధించెఁ బాశంబునతని మెడకు.

గీ. అంతటను మృత్యుపాశ మత్యద్భుతముగఁ, దెగి పడియె వేయిముక్కలై త్రెంచినట్లు
దానిఁ గనుఁగొని మృత్యువు తత్క్షణమునఁ, బరువులెత్తుచునుండ నత్తరుణమున నె.

క. జ్వాలావక్త్రుం డనియెడి, శూలిభటుం డేఁగుదెంచి చోరునిగతిఁ బో
నేల యని మృత్యువును దన, కేలం బట్టికొని యొత్తి గిజగిజ లాడఁగ. 1895

క. శూలమునఁ గ్రుచ్చి విధృతన్నృ, పాలవరుని దివ్యరథముపై నిడికొని యు
ద్వేలగతి నేఁగి శర్వుని, మ్రోలను నిలుపంగఁ గని హరుం డి ట్లనియెన్. 1896

సీ. మృత్యుదేవత విను మే నొక్కవిషయంబు, తెలియఁ జేసెద నీకుఁ దేటపడఁగ
నధికాక్షరోపేత మైన నల్పాక్షర, యుత మైన నన్వర్థయుక్త మైన
మరణకాలమున నేనరుఁ డేని వాక్రుచ్చె, నేని మన్నామంబు నెట్టు లేని
వాఁడు నావాఁడు మీవాఁ డెన్నఁడును గాఁడు, వాని దండింప మీవలనఁ గాదు

గీ. తెలిసికొనకుండ శిక్షను జలుప నెంచి, యరుగుదెంచుట నాశిక్ష యయ్యె నీకె
కాన నిఁకనుండి శివభక్తు లైనవారి, కడకు రాకుము బ్రదుకుపైఁ గాంక్ష యున్న.

వ. మఱియును మదీయస్తవదాస్యపూజానమస్కారంబులు గావించువారును బంచాక్షరీజపశతరుద్రీయపారాయణంబులు గావించువారును విభూతిరుద్రాక్షధారులును మల్లింగధారులును నాయెదుటఁ బురాణంబు పఠించువారును వారాణసీమృతులును శ్రీశైలవాసులును మత్సాన్నిధ్యంబుఁ జెందఁగలవారు. వారలను శాసింప యమున కధికారంబు లేదు. వారాణసీమృతంబు లగుమృగయూకదంశమత్కుణసూకరసర్పవృశ్చికకీటపిపీలికాదులకుం గూడ మత్పదంబు ప్రాప్తించు. 1898

క. నామాటలు లన్నియును మీ, స్వామికి నెఱిఁగింపు మేఁగి చయ్యన నను దు
ర్గామారి కెఱఁగి మృత్యువు, తామస మంతయును నుడుగఁ దా ని ట్లనియెన్.

గీ. చంద్రశేఖర యీతఁడు సలుపనట్టి, పాపములె లేవు నీ కెట్లు భక్తుఁ డయ్యె
నేమి పుణ్యంబు గావించె నితఁడు చెప్పు, మంతయును గూడ నాసంశయంబు దీఱ.

గీ. అనుటయును నవ్వి హారుఁ డిట్టు లనియె వినుము
చెప్పెదను వీఁడు మరణంబు చెందునపుడు
పలికెఁ "బ్రహరాహర" యటంచు భావ మన్య
మైన నం దుంట నానామ మనఘుఁ డయ్యె. 1901

క. అనవుడు మృత్యువు సంశయ, మును విడిచి మహేశ నేను బోయెద నింకన్
వినిచెద నీయాన కృతాం, తున కెవ రేనియును మీఱుదురె భవదాజ్ఞన్.

క. అనుటయు నట్టులె చేయుము, చను మని యీశ్వరుఁడు పనిచి శమనుని నగరం
బునకున్ మృత్యువు విధృతునిఁ, దనప్రమథగణంబులందుఁ దాఁ జేర్చికొనెన్,

క. ఈ విధృతోపాఖ్యానము, నేవారైనను బఠించి రేని యఘంబుల్
పోవుటయె కాక వారికిఁ, గైవల్యపదంబు హస్తగత మగు నధిపా. 1904

క. అనవుడు రాఘవుఁడు మనం, బున సంతస మంది విప్రపుంగవ నాకున్
వినిపింపుము జ్వాలాన, క్త్రునిచరితము నాఁగ ద్విజవరుం డి ట్లనియెన్. 1905

—: జ్వాలావక్త్రవృత్తాంతకథనము :—

సీ. మును గ్రోధనుం డనుజననాథుఁ డొక్కఁడు, సుతసతీరాజ్యవిచ్యుతి ఘటిల్ల
వైరాగ్యమును జెంది వారాణసికిఁ బోయి, వినయంబునను వసిష్ఠునకు మ్రొక్కి
స్వామి భార్య గతించె శత్రువుల్ రాజ్యంబు, నపహరించిరి పోయి రాత్మభవులు
పారంబు లేనిసంసారదుఃఖంబుల, ననుభవించితి రోఁత యయ్యెఁ దుదకు

గీ. నేదియును దోఁపకుండుట నిచటి కేను, బిచ్చివాని తెఱంగున వచ్చినాఁడఁ
గాని యిదియును నా కుపకార మయ్యె, దొరకుటను బుణ్యపురుషులదరిసెనంబు.

గీ. చేకుఱెను ధైర్య మొకకొంత చిత్తమునకు, నింకఁ గడతేఱుమార్గ మే దేని నాకుఁ
జెప్పు మార్తుని నుద్ధరించినఫలంబు, ప్రాప్తమగు నీకు ధన్యుఁడ నగుదు నేను.

క. అని వేఁడుటయు వసిష్ఠుఁడు, కనుఁగొని యానృపుని భూప కాశీపురికిన్
జనుదెంచినంతమాత్రము, ననె నీపాపంబు లెల్ల నాశము నొందెన్. 1908

వ. విధ్యుక్తవిధానంబున గంగాస్నానంబు గావించి విశ్వేశ్వరలింగంబు నర్చింపుము. విశ్వేశ్వరారాధనంబునం జేసి రక్షోభక్షితుం డైనను నరుంధతీసుతుం డగుశక్తి బ్రహ్మలోకంబునందును విష్ణులోకంబునందును శివలోకంబునందును విహరించు చున్నవాఁడు. తదేకనిష్ఠాగరిష్ఠభావంబున నరణ్యకుసుమంబులచే విశ్వేశ్వరారాధనంబు చేయునీలుబ్ధకునిఁ జూడుము. వీని కింక నర్ధయామంబులోపల మరణ మాసన్న మై యున్నయది. 1909

క. అని చెప్పుచుండఁగనె చ, య్యన నట కున్మత్తుఁ డొక్కఁ డరుదెంచి తద
ర్చనసుమము లన్నియును దిని, కనుఁగొను చుండఁగనె చనియెక్షణకాలములోన్,

గీ. అపుడు లుబ్ధకుఁడు శివార్చ కంత రాయ, మొదవె ననుచింత చేఁ దనయొడలు చీల్చి
చర్మమును ముక్కలుగఁ జేసి సలిపె వాని, చేత శివపూజ పూలచేఁ జేసినట్లు.

ఆ. అట్లు చేసి పూజ యంతంబునను శివా, ర్పణము సేయఁ దనశిరంబు గోయ
సాహసించు చున్నసమయంబునను వచ్చి, యెదుట నిలిచి వాని కీశ్వరుండు.

ఆ. వలదు సాహసంబు వత్స వచ్చితిని నీ, కోర్కె దీర్పఁ గోరుకొనుము వరము
నని వచింప నాతఁ డర్థించె బంధుయు, క్తముగ నుండ శివపదంబునందు.

గీ. అంతటనునట్లెయగుఁగాక యనిహరుండు, కనుమఱుంగగుటయును వెంట నెవిమాన
మునన తనినుంచికొనిబంధుజనయుతముగఁ, జనిరిరజతాచలమునకు శైవభటులు.

చ. అది గని క్రోధనక్షితితలాధిపుఁ డచ్చెరియంబుఁ జెందుచున్
మదిని విచేష్టుఁ డై నిలువ మానివరుం డది గుర్తెఱింగి స
మ్మదమున తేని కిట్లనియె క్ష్మావర చూచితె శంభుపూజకున్
గదిరినసత్ఫలం బిపుడె కట్టెదుటన్ బలుమాట లేటికిన్. 1915

వ. మఱియును రాజ్యంబు నభిలషించితి వేని ప్రతిదినంబును శివాలయప్రదేశంబు తుడిచి గోమయోదకముం జల్లు చుండుము. దానిచే నీవు జన్మాంతరంబునందు సామ్రాజ్యాధిపత్యముం బడసి సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవించి శివపూజాఫలంబుగా దేహావసానంబునఁ గైలాసంబు చెందంగలవు. 1916

క. అనుడు వసిష్ఠోక్తవిధం, బున నతఁ డొనరించి శంభుపూజాదికమున్
జననాంతరమున రాజయి, జనియించి వహించె ధరణిసామ్రాజ్యంబున్.

గీ. అట్లు వహియించి రాజ్యంబు నతఁడు శంక
రాలయంబున కొక్కనాఁ డరుగు దేర
నచట నున్నదీపం బొక్కఁ డపుడు పడియెఁ
దవిలి జనహస్తములు మహీధవునిమీఁద. 1918

క. అంతటఁ గ్రోధావేశా, క్రాంతుం డై యధిపుఁ డచటఁ గలజను లెల్లన్
సంతప్తులు గా నాలయ, మంతయునుం గాల్చె దీపికాంతరములచేన్. 1919

ఆ. కాల్చి యట్లు పిదపఁ గలిగి పశ్చాత్తాప, మతఁడు మరల దేవతాలయంబు
ఖ్యాతికరము గాఁగఁ గట్టించె మునుపటి, యాలయంబుకంటె నధికముగను.

క. కట్టించి దేవతాలయ, మట్టులు భూవరుఁడు మృడుని నర్చించుచు లో
నుట్టిపడ భక్తి యనిశముఁ, గట్టకడకు నొక్కనాఁడు కాయం బుడిగెన్. 1921

గీ. అంత శివభటు లేతెంచి యతని దివ్య, యానమున నుంచికొని రజతాద్రి కరుగ
వీరభద్రుఁడు తనపరిచారకునిఁ గఁ, జేసికొని వాని నిట్లు వచించె నధిప. 1922

క. అనుచర తల లేకుండం, గను జ్వాలావక్త్రుఁడ వయి క్రాలుచు మరణిం
చినశివభక్తుల నిటకుం, గొనివచ్చుచు నుండు మేను గొనిర మ్మన్నన్. 1923

క. అనవుడు మహాత్మ నేఁ జే, సినపాపం బేమి విగతశీర్షుఁడ నై యుం
డను జ్వాలావక్త్రుఁడ నై, యెనయంగను జెప్పు మేది యేనియు నున్నన్. 1924
వ. అని భూవరుం డడుగుటయు వీరభద్రుం డి ట్లనియె. 1925
సీ. పూర్వకాలంబున భూప కారాంకికుం, డనుప్రభుండ వయి నీ వవనిఁ బుట్టి
యొకనాఁడు పోయి మృత్యుంజయాలయమున, కచ్చట శివపూజ యాచరించి
యరుదెంచుచును నందె పరిచర్య యొనరించు,చును నున్న యొకధనాంగనను జూచి
యబల కారాంకికుం డనుప్రభుండను నేను, నినుఁ జూచినంత నామనసు చెదరె
గీ. నని వచించుటయును గాంచి యావెలంది, యధిప నీ విట్టు లాడంగ ననుచితంబు
నన్ను గ్రహియించె నొకమహీనాథుఁడతని, దాస నై యుంటి నేనింకఁ దరలిపొమ్ము.
క. అని యీసడించుటయు నీ, మనమున నాగ్రహము పొడమి మానిని కై
నను నపకారము చేయం, గను నెంచి త్వదీయబుద్ధికౌశల్యమునన్. 1927
క. ఆయమను గ్రహించినభూ, నాయకునకుఁ జెప్పి వంచనావాక్యములన్
గోయించితి తచ్ఛిరమును, న్యాయాన్యాయాభిమర్శనము లేకుండన్. 1928
క. ఆపాతకములు రెండును, నీపాలంబడియె దాన నీ వైతి విటుల్
చేపడినను గైలాస ము, మాపతిసేవోపలబ్ధమాహాత్మ్యమునన్. 1929
క. అని చెప్పుటయును జ్వాలా, ననుఁ డూరకయుండెఁ దా నొనర్చినపనికిన్
మనమున విషాద మొందుచుఁ, గనుఁగొంటివె రామచంద్ర కర్మబలంబున్.
వ. ఈవిషయంబున మఱియొకయుపాఖ్యానముం జెప్పెద. వినుము. 1931
గీ. తాపసోత్తముఁ డైనగౌతముఁడు మున్ను, స్వాశ్రయంబున నెపుడును నాచరించు
చాయ నొకనాఁడు శివపూజ చేయ నెంచి, స్నానసంధ్యాదివిధులను జలిపి పిదప.
వ. దేవమందిరముం బ్రవేశించి భూశుద్ధభూతశుద్ధ్యాదుల యథావిధిం గావించి
శుద్ధుం డై క్రియార్హత్వముం బడసి. 1933
గీ. వ్యాఘ్రచర్మంబునందుఁ బద్మాసనమున, నధివసించి చతుర్దిశలందు నునిచి
కప్పురపుముద్దలను దావి గుప్పు మనఁగ, నాచమన మొనరించి యనంతరంబ.
వ. త్రింశద్రుద్రాక్షమాలిక యుపవీతంబుగాఁ దాల్చి యష్టరుద్రాక్షమాలికయొక్కటి
శిరంబునను నొక్కటి కంఠంబునను రెండు ప్రగండంబులందును రెండు ప్రకో
ష్ఠంబులందును ధరియించి. 1935
సీ. చందనపీఠంబునందు స్థాపితముగాఁ, జేసి కర్పూరసింహాసనంబు
శంభులింగము ప్రతిష్ఠాపించి దానిపై, స్థాపించి పత్త్రిక దానియెదుటఁ
దత్పత్త్రి కాష్టపత్త్రములందుఁ గర్పూర, కాశ్మీరమృగనాభిగంధములును
నక్షతలును సతిలాక్షతలును బంచ, గంధకమును నష్టగంధకమును
గీ. నునిచి యొక్కొక్కదానిలో నొక్కఁడొకఁడు, తలఁచికొనిగురుపాదపద్మద్వయంబు
ధ్యాన మొనరించి సర్వభూతాంతరాత్ముఁ, డైనపరమేశ్వరుని నంతరంగమందు.

సీ. నడుమను లింగంబునకు సదాశివుని నా, వాహించి యాపంచవదనునకును
శక్తిని శక్తికి సరసీరుహాక్షుని, నంబుజోద్భవుని నారాయణునకు
నజునకుఁ జంద్రుని నమృతాంశునకు రవి, నిగమ మర్యమునకు నిగమమునకు
దిగ్దేవతల దెసల్ దిగ్దేవతలకు శం, భుని దెసలకు గణంబుల శివునకు

గీ. నొనరిచిదశావరణములుగను నొనర్పఁ, దగినవిధమునఁ బూజ యంతయును జేసెఁ
జూచు చుండఁగ మును లెల్లఁ జోద్యముగను, శివసపర్యాకరులలోన శ్రేష్ఠుఁ డగుట.

వ. అట్లు పూజ గావించి గౌతముండు కర్పూరాగురుకస్తూరీసర్జాచందనాదిసుగంధద్రవ్యధూపంబును షోడశకర్పూరవర్తిదీపంబులును బంచభక్ష్యసంయుతంబును నానావిధమనోజ్ఞశాకాఢ్యంబును సూపాష్టకసమేతంబును ద్రాక్షారంభాసహకారనారంగాదివివిధమధురఫలాన్వితంబును బహువిధలేహ్యచోష్యయుక్తంబును వింశతిపేయపదార్థలలితంబును శర్కరాగుడమధురంబును దధిక్షీరాజ్యపాత్రసమంచితంబును సువర్ణపాత్రవిన్యస్తంబును నగ్రపుష్పసహితంబును నగు సుపక్వశాల్యన్ననైవేద్యంబును నీరాజనసహస్రంబును ఘనసారపూగఖండచూర్ణాదిపరిమళద్రవ్యభరితంబును స్వర్ణపాత్రవిన్యస్తంబును నపృష్ఠాగ్రసుశ్వేతసంక్షాళితనాగవల్లీపత్త్రత్రయవిరాజమానంబును నగుతాంబూలంబును సమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కారంబు లొనరించి క్షుద్రతాళయుగంబు చేతం బట్టికొని వాయించుచు మధురంబుగాఁ బాడుచు స్వరంబులు మూర్తిమంతంబులై తత్తత్స్థానంబులం దాడుచుండ నెనిమిదిదిక్కులందును నెనమండ్రు యోషామణులు తదనుగుణంబుగా వేణువీణాదివిచిత్రవాద్యంబులు వాయించుచుండ జగన్మోహనంబుగా నృత్యంబు గావింపం దొడంగె. 1938

సీ. ఆసమయంబున నక్షౌహిణులు రెండు,పదులు వెంటను రాఁగ భద్రగజము
నెక్కి బాణుండును నెక్కి సామజమును, గవియును నరదయుగ్మంబు నెక్కి
ప్రహ్లాదుఁడును వృషపర్వుండును దురంగ,మము నెక్కి బలియును గ్రమముగాఁగఁ
బాతాళముననుండి పయన మై చనుదెంచి, రమ్మహర్షిని జూచునాసతోడ

గీ. నంతటను గౌతముఁడు వారి కర్హవిధులఁ,బూజ గావింప వారు తత్పూజ నొంది
యుచ్చటనె స్వస్వశివపూజ లాచరించి, నృత్యగీతాదులను నొనరించు చుండ.

క. చనుదెంచి శంకరాత్ముం, డనుగౌతమశిష్యుఁ డొక్కఁ డచటికి నాచ్ఛా
దనహీనగాత్రుఁ డయి కే, లను దాల్చి యుపానహంబులను హేయముగన్.

క. శైవజ్ఞానపరానం, దావిర్భావమున మఱచి యాత్మశరీరం
బావృత్తచక్షు వగుటను, భావాభావప్రహీణభావుం డగుచున్. 1941

క. కనఁబడుచును జండాలుఁడు, గను నొకతఱి నవరజుండుగను నొక్కతఱిన్
మునిగను నొకతఱి విప్రుఁడు, గను నొకతఱి వెఱ్ఱివాఁడుగను నొక్కతఱిన్.

క. ఒకతఱి నవ్వుచు నేడ్చుచు, నొకతఱి నెగురుచును బైకి నొకసమయమునం
దొకవేళఁ బడుచు లేచుచు, నొకప్పు డుమియుచును దినుచు నొకతఱి దానిన్.
క. భక్షించుచుఁ గంటకములు, భక్షించుచు లోష్టములను భక్ష్యములబలెన్
వీక్షించుచు నలుదెసలను, బ్రతుకౌశనరహితదేహపంకుం డగుచున్. 1944
వ. బిరబిర నరిగి వృషపర్వునకును దదీయశివలింగంబునకును నడుమ నిలువంబడియె.
సీ. అప్పుడు వృషపర్వుఁ డాగ్రహంబును జెంది, నఱకెఁ దక్షణము తన్మస్తకంబు
నంతట గౌతముం డది చూచి యేడ్చుచుఁ, గన్నీరు కాల్వలు గట్టి పాఱఁ
బ్రాణంబులను వీడనాడె యోగంబుచే, నది గనుంగొని శుక్రుఁ డసువు లుడిగె
గురువియోగమునకుఁ బరితపించుచుఁ జచ్చి, రసురు లందఱును నత్యద్భుతముగ
గీ. నంతఁ గలుషీకృతం బయ్యె నఖిలజగము, త్యక్తజీవితు లగుటను భక్తు లెల్లఁ
దెలిసికొని యది యెల్ల నేతెంచె నటకు, హరివిధిసమేతముగఁ ద్రిపురాంతకుండు.
గీ. అట్లు వచ్చి కనుంగొని యంధకారి, చచ్చి పడియున్న నిజభక్తజనుల నెల్ల
మొదట బ్రదికించె గౌతమముని నతండు, లేచి కను లెత్తి శర్వునిఁ జూచి యెదుట.
క. ఆనందపులకములు తన, మేనను నిండంగ మ్రొక్కి మృడునకు నిలువం
గా నతనిశైవభక్తికి, మానసమున మెచ్చికొని యుమాధవుఁ డంతన్. 1948
ఆ. వత్స కోరుకొనుము వర మేది యేనియు, నిచ్చువాఁడ సంశయింపకుండ
ననుడు మాని కోరె నటఁ జచ్చి పడియున్న, భక్తజనము లెల్ల బ్రతుకునట్లు.
క. అంతట హరుఁ డట్టులె యను, నంతనె యెల్లరును లేచి యగజాపతికిన్
సంతోషంబున మ్రొక్కిరి, యింతం తనరానిభక్తి యిగురొత్తంగన్. 1950
ఆ. అపుడు శివుఁడు శంకరాత్మున కితరుల,వలన హింస యెపుడుఁ గలుగకుండఁ
బరులకు నిజదేహపాత మైనంతనె, పరమపదము గలుగ వరము లొసఁగె.
వ. అంతట గౌతముండు చేతులు జోడించికొని మహేశ్వరున కిట్లనియె. 1952
గీ. అర్థి దోషంబు కనుఁగొనఁ డన్నమాట, నిజముగను దేవ ప్రార్థింతు నే నయోగ్య
మైన నొక్కటి నిన్ను బ్రహ్మాదులకును, నేది సాధ్యంబు గాదో నా కిమ్ము దాని.
క. అనవుడు నవ్వుచు హరుఁ డీ, ట్లనియెను మునివర్య తావకాభ్యర్థనకున్
వనజాక్షునిభాషణమునఁ, గన నగుఁ బ్రత్యుత్తరంబు గనుపెట్టినచోన్. 1954
క. అని చెప్పి తటాకమునకుఁ, జని సపరిజనముగ నచట సలిలక్రీడన్
బొనరించి శౌరితోడను, ననంతరము జపము చేయ నారంభించెన్. 1956
సీ. అది చూచి శార్ఙ్గి యి ట్లనియె మహాదేవ, యడిగెద ని న్నొక్కయంశ మేను
నిన్నె ముఖ్యంబుగా జన్నంబులందు నా, హ్వానించు చుందురు యజ్వ లెల్ల
నేవేళలను నీకె కావించు చుందును, బ్రణతుల సర్వప్రపంచములును
జపములు తపములు సలుపు చుందురు నిన్నుఁ, గాంచఁ గోరియె పారికాంక్షు లెల్ల

గీ. నిచ్చు చుందువు ఫలముల నీనె వారి, కందఱకుఁ గూడఁ దగినట్టు లట్టినీకుఁ
గూడ నెవఁడైన ఫలదాయకుండు గలఁడె, చెపుము లేకున్న జపమీవు చేయ నేల.
వ. అని యడుగుటయు నానసంబున మందహాసంబు మొలకలెత్త జనార్దనునకు
మహాదేవుం డిట్లనియె. 1957
సీ. అచ్యుత నీకు సత్యంబు సెప్పెద విను, మర్త్యుండ వగుటను నాలకింపఁ
గావించువాఁడను గా నేదియును నేను, లేదు కార్యంబు నా కేది యేని
కావింప కుండియుఁ గావించు చుందును, మంచిమార్గంబు బోధించుకొఱకుఁ
గాని చోఁ బామరుల్ జ్ఞానంబు లేమిని, గావించెదరు పాపకర్మములను
గీ. దాన నిహపరసౌఖ్యవిహీను లగుచు, నరకమునఁ గూలిపోదురు శరణు లేక
కాన నీవును లోకోపకారమునకుఁ, జలుపు చుందుము విధ్యుక్తసత్క్రియలను.
క. అని చెప్పుటయును విష్ణువు, మనమున హర్షించుచును నమస్కారంబుం
బొనరించి యిందుమౌళికి, నొనరింపఁ దొడంగె జపము నుత్సాహమునన్.
ఆ. హరిహరులను గాంచి యట నున్న వారెల్ల, శ్రద్ధతోడ జపము సలుపఁ దొడఁగి
రట్టితఱిని బాట హాయిగాఁ బాడుచు, నరుగుదెంచె నచటి కమరమౌని. 1960
ఆ. అట్లు లేఁగుదెంచి యమరర్షి ముందుగ, మ్రొక్కి హరున కవల మ్రొక్కి హరికిఁ
బిదప మ్రొక్కి విధికిఁ దదనుజ్ఞ గైకొని, వారిచెంతఁ దానుఁ గూరుచుండె. 1961
ఆ. అంత శివుఁడు పాడ నారంభ మొనరించె, మందమందగతుల మధురముగను
దాని కనుగుణముగ దైత్యారి వాయింపఁ, దొడఁగె మర్దళంబు నడుమ నడుమ.
గీ. నాట్య మొనరింపఁ దొడఁగెను నారదుండు
తొడఁగెను ముఖశ్రుతిని బట్టఁ దుంబురుండు
తానము నొనర్పఁ దొడఁగిరి మౌను లెల్ల
నజుఁడు దొడఁగెను వాయింప నావజంబు. 1963
క. అది యంతయు నుత్సాహము, గదిరింపఁగ శివునియాజ్ఞ గైకొని పాడన్
మొదలిడెరి దేవదానవు, లొదవఁగ విస్మయము వినుచు నుండఁగ లోకుల్.
సీ. అపుడు దైవికముగా నంజనానందనుం, డచటి కేతెంచి దేహంబు మఱచి
యందఱలోఁ జేరి యానందవశమునఁ, బాడంగఁ దొడఁగెను బ్రౌఢి మెఱయ
నాగానసుధ సోఁకినంతనె నిలువునఁ, జిగిరించె మ్రోడులు శిలలు గరఁగె
నది చూచి యాశ్చర్య మంది యెల్లరు గూడ, మానిరి తమతమగానములను
గీ. నమ్మహాగానమును విని త్ర్యంబకుండు, పరవశీకృతచిత్తుఁడై పవనసుతునిఁ
గౌఁగిటను జేర్చికొని క్షణకాల ముండి, యవల మున్యాశ్రమమునకు నరుగ నెంచి.
వ. వృషభవాహనంబు నెక్కి గానశ్రవణాభిలాషంబున మారుతిం గూడ దానిపై
నెక్కు మనుటయు నాతండు శివభక్తాగ్రగణ్యుం డగుటం జేసి వినమితకంధరుం డై
శర్వాణిచరణంబులకు మ్రొక్కి. 1966

గీ. స్వామి నే నెంతవాఁడ నీసరసఁ గూరు, చుండఁగను నీకనుగ్రహం బొదవె నేని
నాపయిని గూరుచుండి గానంబు వినుచు, సత్వరమ చేరు మభిమతస్థానమునకు.

సీ. అని వేఁడుకొనుటయు నమృతాంశుశేఖరుం, డతనిస్కంధములపై నధివసించి
వినుచుఁ దద్గానంబు వీనులవిందుగా, నానంద మొందుచు మానసమునఁ
బరివారవర్గంబు లరుదెంచుచుండంగఁ, బార్శ్వంబులను బృష్ఠభాగమునను
దనజగదేకనాథత్వంబుఁ బ్రకటించు, చందంబునను శివి చౌకళింప

గీ. గౌతమాశ్రమమునకుఁ జక్కంగ నేఁగి, తనపదంబులు వాయుసూనునిముఖంబు-
స్కంధమును గంతమును నురస్స్థలము సోఁక, దిగియె గౌతముఁ డేతెంచి దింపఁ గేల.

గీ. అంతటను బట్టికొని యీశ్వరాంఘ్రియుగము
కరములను నద్దికొనుచుండఁ గపివరుండు
నవ్వుచు హరుండు వానికంఠమున నునిచె
నందఱును జూచుచుండ ముత్యాలదండ. 1969

వ. అప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మహేశ్వరున కిట్లనియె. 1970

సీ. ఎద్దానిరూపంబు నీక్షింప మౌనులు, తపియించుచుందురో విపినములను
నెద్దానిమహిమంబు నెఱుఁగ మంత్రజ్ఞులు, నిరతంబు పలుపుచుందురో జపంబు
నెద్దాని నొందఁగా నెపుడును బండితుల్, చేయుచుందురో శాస్త్రచింతనముల
నెద్దానిఁ జేరంగ నెంచి ధార్మికులు గా, వించుచు నుందురో మంచిపనులు

గీ. దేనిసందర్శనముఁ గోరి నేను నీకు, సరసిజసహస్రమున వేయి సమలు పూజ
యొనరిచియుఁ జెందఁజాలనైతినొ ఫలంబు, నట్టినీపద మొకకపి కిట్టె చిక్కె.

ఆ. ఎంతతపము చేసి యీవానరుఁడు జని, యించినాఁడొ లేనియెడల వీఁడు
పట్టుకొనఁగలండె బ్రహ్మాదులకును న, ప్రాప్య మైనతావకాంఘ్రియుగము.

క. హరి హరునకుఁ బ్రియుఁ డనియును
హరికిఁ బ్రియుఁడు హరుఁ డనియును నందురు లోకుల్
పరికింప నట్టిభాగ్యము
పరమేశ్వర యేది నాకుఁ బరమార్థముగన్. 1973

క. అని సన్నుతింప గౌతమ, ముని విని హరిభాషితంబు ముమ వే నర్థిం
చినదాని కిదియె యుత్తర, మనుకొని కడిగెను బినాకియంఘ్రియుగంబున్.

గీ. అట్లు కడిగి హరాంఘ్రిద్వయంబు మౌని, యేను జేసినశివపూజ కిదియ పడయఁ
దగినఫల మనుకొనుచు సంతసముతోడ, శివుని మణిమయపీఠసంస్థితునిఁ జేసి.

గీ. హరునిపార్శ్వయుగంబున హరిని విధిని, యుక్తపీఠంబులందుఁ గూర్చుండఁ బెట్టి
యాచరించి తదావాహనాదివిధులఁ, బూజ చేసెను బంగరుపూలతోడ. 1976

సీ. అట్లు పూజ యొనర్చి యర్ఘ్యాస్థలంబుల, నమరుల మునులను నాశరులను
నధివసింపఁగఁ జేసి యందఱకును దత్త, దర్ఘ్యాంబుగను బూజ లాచరించి
సౌవర్ణభాజనాసాదనం బొనరించి, వడ్డింపఁగాఁ జేసి వానిలోన
శతకందశాకముల్ శతపత్త్రశాకముల్, శతలేహ్యములును జూషకశతంబు
గీ. శతయుగవిధాన్నములును ద్రింశత్ప్రభేద, భక్ష్యములును జతుర్విధపాయసములు
పంచవింశతిభేదసూపము లనేక, విధఫలంబులు పరిమళాన్వితఘృతంబు. 1977
గీ. అమృత మ ట్లని పరమేశ్వరార్పణముగ
హరునికరమున నుంచి గంగామృతంబు
నవల హరివిధులకును దదన్యులకును
నటులె క్రమముగఁ బోసి యాపోశనంబు. 1978
గీ. ఆరగింపుఁడు మహనీయులార యనుచుఁ
బ్రార్థనము చేయ నారగింపంగఁ దొడఁగి
రందఱును గూడ నానంద మతిశయిల్ల
నమ్మహామునిభాగ్య మే మనఁగ వచ్చు. 1979
సీ. అప్పుడు హరితోడ హాస్యంబు లాడుచు, భుజియించుచును దాను బురహరుండు
తనముందుబంతిలోఁ దినుచుండుకపినోటఁ, బడ వైచె స్వోచ్ఛిష్టభక్ష్య మొండు
పవనాత్మజుఁడు దాని భక్షింపకుండఁ జూ, చుచు నుండె నూరక శూలిమోము
నది గాంచి శివుఁడు వాతాత్మజ తినకుండ, నేల చూచుచు నుంటి వెఱుఁగఁ జెపుమ
గీ. యనుటయును వాయుపుత్త్రుఁ డి ట్లనియె స్వామి, నానివేదితవస్తు వే దైనఁ గూప
మంనుఁ దగు నుంపఁ దగ దొరు లనుభవింప,నంటి మునునీ వెనీమాటయగు నెదాఁట
వ. అనుటయు నీశ్వరుండు పవమాననందనున కి ట్లనియె. 1981
గీ. అనిలతనయ స్వయంభూత మైనబాణ, లింగ ముండినయెడ హృదయాంగణమున
శంభునైవేద్యభుక్తి దోషప్రదంబు, గాదు చాంద్రాయణవ్రతకల్ప మగుట.
క. అనుటయు విని పవనాత్మజుఁ, డనవధికం బైనహర్ష మామతిలంగన్
దినియెను శివనైవేద్యం, బును నచ్చటివార లెల్లఁ బొగడుచు నుండన్. 1983
గీ. అంత సంతృప్తికరముగా నారగించి, యెల్లవారును లేచి మహేశ్వరుండు
గంధపుష్పఫలాదిసత్కారయుక్త, ముగ నొసంగెడితాంబూలములు గ్రహించి.
గీ. గోచరించుచు నుండియె లోచనముల, కద్భుతముగ నంతర్ధాన మైరి హరుఁడు
హరియును విరించియును నంత నరిగి రెల్ల, వారు గూడను స్వస్వనివాసములకు.
చ. అనుటయు రాఘవుండు మనమందు ముదంబును జెంది స్వామి మా
యనిలసుతుండు చేసినశివార్చనముల్ గుతియించి వేడ్క యు

య్యేను విన నాకుఁ గొంత వచియింపుము నాఁగను శంభుఁ డానం
బునఁ జెలువవ్వు కప్పురపుఁబూఁత తెఱంగునఁ బర్వ నిట్లనున్. 1986

—: హనుమత్కృతశివలింగపూజావిధానకథనము :—

సీ. ఒకనాఁడు హనుమంతుఁ డొకహ్రదంబున కేఁగి, కావించి కరపదక్షాళనంబు
చేసి యాచమనంబు చేసి భస్మస్నాన, మాచరించి మరల నాచమనము
సలిలంబు గొని కమండలువునఁ దత్తీర, మందుఁ గూర్చుండి పద్మాసనమునఁ
గరమున శంభులింగము నుంచికొని పూజ, గావింపఁగా నెంచి కాంచి దానిఁ

గీ. బానవట్టంబు లేమిని దానిక్రింద, గజగజ వడంకుచును భీతి గదుర నకట
యెట్లు శివపూజ గావింతు నింకఁ బీఠ, హీన మగులింగమునకు నే నెందుఁ బోదు.

గీ. లేదు శివపూజ పీఠంబు లేక యున్నఁ, బూజ లేకున్న యెడలను బొంది విడువ
వలయు శివభక్తుఁ డైనట్టివాఁడు కడకు, నదియె గతి నాకు ననియేడ్చియవనిఁబడియె.

గీ. అట్టు లిలమీఁదఁ బడి లేచి యనలఁ గొంత, సేపునకు నచ్చటనె పేర్చి చితిని సందు
ననలమును బెట్టి మండించి యందులోనఁ, గూల నుద్యుక్తుఁ డై యున్న కాలమందు.

సీ. ఆకస్మికంబుగా నరుదెంచి యచటికి, వీరభద్రుండు తద్విషయ మెఱిఁగి
యాగ్రహంబును జెంది యనిలతనూభవ, యాఁగుము వలదు సాహసము చేయ
రావింతుఁ బీఠంబు నేవిధంబుననైనఁ, జూడుము నాశక్తిఁ జూపువాఁడ
నని నఖంబునఁ దీసికొని లలాటాగ్నిని, విశ్వంబులను గాల్ప విడిచిపెట్టె

గీ. నంత నావహ్ని ప్రళయకాలాగ్నివోలె, జ్వాలలను గ్రక్కుచును బ్రపంచముల నెల్ల
దగ్ధ మొనరింపఁ దొడఁగె నత్తఱిని సురలు, భయవికంపితులై పోయి భవునికడకు.

క. మొఱవెట్టుటయును రుద్రుఁడు, వెఱవవలదు విబుధులార నెడలుఁ[illegible] నే ని
త్తఱి నఖిలంబును జక్కం, బఱచెద నని చెప్పి వీరభద్రునిఁ దలఁచెన్. 1991

క. స్మరియించినమాత్రముననె, యరుదెంచి నమస్కరించి త్ర్యంబకునకు ముం
దర నిలువ వీరభద్రుఁడు, హరుఁ డాతనిఁ జూచి మందహాసం బెలయన్. 1992

ఆ. తనయ నేనె పవనతనయునిశివభక్తి, నెఱుఁగఁజేయ నెంచి యెల్లరకును
జేసినాఁడ నిట్టిచిత్రంబు దాన నీ, శక్తి గూడఁ దెలిసె సర్వులకును. 1993

క. అని చెప్పి యథాపూర్వము, గను లోకము లెల్ల నుండఁగను హనుమకరం
బున నుండ లింగపీఠం, బనుగ్రహించెను సుపర్వు లరిగిరి పిదపన్. 1994

ఆ. అంత నబ్బురుఁ డయి హనుమంతుఁడు, హర్షపరవశీకృతాత్ముఁ డగుచుఁ
దోయఁ దగినరీతి శివలింగపూజను, జేసి పిదప వీణ చేతఁ బూని. 1995

క. ఆనందబాష్పములు గనుఁ, గొనలబడి జాలువాఱి కురియుచు నుండన్
గానము సేసెను శివనిని, మానములం దుండి సురలు ప్రమోదపడి ఛూడన్, 1996

గీ. అపుడు తద్ధానవివశీకృతాత్ముఁ డగుచు, హరుఁడు ప్రత్యక్షుఁ డై వరం బతని కిచ్చె
నాయు వాకల్పమును నుండునట్లు శక్తి, కలుగునట్లు సముద్రలంఘనమునందు.

క. అని చెప్పుటయును రాముఁడు, విని సర్వము నెఱుఁగఁ దగినవిషయము లే వై
నను లింగార్చనవిధి నుం, డిన యెడలను జెపుము భూమినిర్జర నాకున్. 1998

వ. అని యడుగుటయు శంభుండు రామచంద్రా గోశృంగంబునం గాని గవయవిషాణంబునం గాని దక్షిణావర్తశంఖంబునం గాని రత్నస్వర్ణరజతతామ్రకాంస్యప్రాంతబులం దెద్దానం గాని మృన్మయపాత్రంబునం గాని పద్మపలాశజంబూచూతాదిపత్త్రిబులం గాని యభిషేకంబు గావించుట యుచితంబు. సకలాభిషేకంబులందును ధారాభిషేకం బుత్తమంబు. సదాశివునకు గౌరియును గౌరికి విష్ణువును విష్ణువునకు బ్రహ్మయును బ్రహ్మకుఁ జంద్రుండును జంద్రునకు సూర్యుండును సూర్యున కీశ్వరుండును షడావరణంబు లనికొందఱును, సదాశివునకు గౌరియును గౌరికి విష్ణువును విష్ణువునకుఁ జంద్రుండును జంద్రునకు సూర్యుండును సూర్యునకు నీశ్వరుండును బంచావరణంబు లని కొందఱును, సదాశివునకుఁ జంద్రుండును జంద్రునకు విష్ణువును విష్ణువునకు శక్తియును నావరణత్రయం బని కొందఱును, సదాశివునకు నంబికావరణ మొక్కండ యని కొందఱును, లోకపాలావరణాష్టకం బని కొందఱును జెప్పుదురు. కాని సదాశివపూజ యావరణరహితం బైనను బ్రశస్తంబ. స్వర్ణంబుచేఁ గాని రజతంబుచేఁ గాని తామ్రంబుచేఁ గాని యస్థాలమధ్యంబుగను బద్మపత్త్రాకారంబుగను బలమాత్రప్రమాణంబుగను నిర్మితం బయి శుక్తిసన్నిభంబు లగునష్టదళంబులు గలిగి యుండునది పత్త్రిక యనం బరగు. తత్పత్త్రికాష్టదళద్రవ్యంబులు శివపూజకు ముఖ్యంబులు. పత్త్రిక తత్తన్మతానుసారంబున షట్పత్త్రంబుగను బంచపత్త్రంబుగను ద్రిపత్త్రంబుగను నేకపత్త్రంబుగను నష్టపత్త్రంబుగను నుండందగు. రుద్రాక్షమాలిక యష్టోత్తరశతరుద్రాక్షోపేతంబు జపంబునకు ముఖ్యంబు. ధారణమాలిక స్ఫటికరత్నరుద్రాక్షకల్పితం బైనను నుత్తమంబ. సాయకాలంబున లింగార్చకుండు శిరస్స్నానంబు గావింపం జనదు. భస్మంబును బంచాక్షరమంత్రంబుచేఁ గాని శివనామంబులలో నేనామంబునం గాని సప్తవారం బభిమంత్రించి యీశానాదిమంత్రంబులచేఁ బూర్వోక్తవిధంబునఁ దత్తదంగంబులందు ధరియించి పిదపఁ బ్రణవంబుచే సర్వాంగోద్ధూళనంబు గావింపం దగు. ఇయ్యది త్రైవర్ణికాచరణీయవిధానంబు. స్త్రీశూద్రాదులు శివశబ్దోచ్చారణంబుచే భస్మంబు నేడుమారు లభిమంత్రించి 'శివాయ' యని శిరంబునందును 'శంకరాయ' యని ముఖంబునందును 'సర్వజ్ఞాయ' యని వక్షస్స్థలంబునందును 'స్థాణవే' యని గుహ్యంబునందును 'స్వయంభువే' యనిపాదంబులందును

ధరియించి 'నమశ్శివాయ' యని సర్వాంగోద్ధూళనంబు గావింపందగు. పూజాకాలం బునందు దర్భపవిత్రంబు గాని తదభావంబున సువర్ణపవిత్రంబు గాని తదభావం బున గవాలకపవిత్రంబు గాని తదభావంబున దూర్వాపవిత్రంబుగాని తదభావం బున రాజతపవిత్రంబు గాని ధరియింపం దగు. శివపూజాస్థలంబునందు మృన్మయం బగు వేదిక గాని స్థండిలంబు గాని నిర్మించి యందుఁ జాతుర్వర్ణకరంగచూర్ణంబులచేఁ గాని శ్వేతచూర్ణంబుచేఁ గాని స్వస్తికపద్మోత్పలగదాశంఖత్రిశూలడమరు కల్పవృక్షకులకకోలకవృక్షంబులను షట్కోణత్రికోణయంత్రంబులం గాని నవ కోణయంత్రంబుం గాని ద్వాదశకోణడోలను బాదుకావ్యజనచామరచ్ఛత్రంబు లను విష్ణుబ్రహ్మాది దేవతలను లిఖయింపవలయు. స్వహస్తలిఖితం బుత్తమంబు. క్రీతంబు మధ్యమంబు. యాచితంబు కనిష్ఠంబు. బలాత్కారకారితం బధమంబు. కుశాసనంబును జర్మాసనంబును జేలాసనంబును దార్వాసనంబును దాళపత్త్రాస నంబును గంబళాసనంబును గాంచనాసనంబును రజతాసనంబును దామ్రాసనం బునుభస్మాసనంబును నర్కజాసనంబును బంధుకాసనంబును నుపవేశార్హంబులు. చర్మాసనంబు వైయాఘ్రంబుగను రౌరవంబుగను హారిణంబుగను మార్గంబుగను జతుర్విధం బై యుండు. తదాసనంబులం దెం దేని బద్మాసనంబునం గాని స్వస్తి కాసనంబునం గాని ప్రాగుత్తరముఖంబుగాఁ గాని ప్రాఙ్ముఖంబుగాఁ గాని కూర్చుండి ప్రాణాయామం బొనర్చి దేవతారూపుం డై మౌనంబు వహించి ద్వాదశాంతసరసీరుహస్థితుండును సూక్ష్మదేహుండును సర్వభూతహృదయాం తర్వర్తియును నణిమాదిగుణాన్వితుండును నగుసదాశివుని ధ్యానపూర్వకంబుగా జిత్తంబునం బాదుకొల్పి నిజశరీరం బెల్లఁ దద్దీప్తిపూరితం బొనర్చి యాదీప్తిచే దేహస్థం బగుపాపంబు నెల్ల దహియించి వేదికామధ్యంబున శుద్ధాసనంబు గల్పించి యందుఁ బీఠయుక్తం బగులింగంబు నుంచి తల్లింగంబునందుఁదద్దీప్తి నారోపించి దీప్తిమధ్యంబున హృదయస్థితుం డగుపరమేశ్వరుని స్థాపించి యచ్చటఁ గలశంబు నునిచి యందుఁ దోయంబును గంధపుష్పంబులును నుంచి ప్రణవంబుచే నభిమంత్రింపవలయు. ప్రాణాయామంబును బ్రణవంబును స్త్రీశూ ద్రుల కనర్హంబులు గావునఁ బ్రాణాయామస్థానంబున ధ్యానంబును బ్రణవ స్థానంబున శివశబ్దంబును గ్రహియింపం దగు. లింగపీఠంబు సౌవర్ణంబు గాని రాజతంబు గాని యౌదుంబరంబు గాని శ్రేష్ఠంబు. సర్వపీఠంబులును వస్త్రాచ్ఛాది తంబులు గావలయు. పిదప శివసంతుష్టికొఱకు శివపూజ గావింతు నని సంక ల్పించి యావాహనాదు లొనర్చి యభిషేకంబు గావింపవలయు. అవిచ్ఛిన్న సలిలధార ముక్తిధార యని చెప్పంబడు. ముక్తిధార లింగంబుపైఁ బడునట్లు ప్రతిదినంబును రుద్రజపంబు గావించుచు నేకవారంబు గాని త్రివారంబులు

గాని పంచవారంబులు గాని సప్తవారంబులు గాని నవవారంబులు గాని యేకాదశవారంబులు గాని మాసపర్యంతంబు గావించునభిషేకంబు ముక్తిస్నానం బని చెప్పంబడు. ముక్తిస్నానంబు మోక్షప్రదాయకంబు. శైవవిద్యచేతను బ్రణవంబుచేతనుం గూడ ముక్తిస్నానంబు గావింప నొప్పు. మృన్మయపాత్రంబులును నారికేళశకలంబులును గాంస్యపాత్రంబులును ముక్తాశుక్తులును బుష్పాదిసరంబులునుం గూడ శివాభిషేకార్హంబులుగాఁ జెప్పంబడియె. గవయశృంగంబు గాని నాగదండంబు గాని నాగాకారంబుగాఁ జేసి నడుమ దాని నుంచి తద్రంధ్రద్వారంబున వచ్చునూర్ధ్వయంత్రఘటరంధ్రస్థాపితకుశాగతసలిలంబుచే ముక్తిస్నానంబు గావింప నగు. అయ్యది మహాపాతకనాశకంబు. మఱియును బంచగవ్యంబులచేతను బంచామృతంబులచేతను మధురత్రితయంబుచేతను స్నానంబు గావింపం దగు. స్నానానంతరం బాచమనీయవస్త్రోపవీతంబు లర్పించి కర్పూరమిశ్రితచందనంబుచేఁ గాని కేవలచందనంబుచేఁ గాని విలేపనంబు గావించి పీఠముం గూడ విధవానుసారంబుగా గంధపూర్ణం బొనరించి లింగంబును వివిధపూజాద్రవ్యంబులచేఁ బూజింపం దగు. కపిలాఘృతసంయుక్తం బగుగుగ్గులుధూపంబు ప్రశస్తంబు. కపిలాఘృతదీపంబులు గాని కేవలగోఘృతదీపంబులు గాని వినియోగింపం దగు. పుష్పసమేతం బగునైవేద్యంబును దాంబూలప్రదక్షిణనమస్కారంబులును గావించి గీతి వాద్యంబు పురాణంబు నృత్యంబు హాస్యోక్తి యనుగీత్యంగపంచకంబుచేతను నీరాజనంబు పుష్పాంజలి యఖిలార్పణంబు క్షమ యుద్వాసనం బనుకీర్తిపంచకంబుచేతను భూషణంబు ఛత్త్రంబు చామరంబు వ్యజనంబు శివోపవీతంబు గైంకర్యం బను నీశానోపచారషట్కంబుచేతను లింగోపచారంబు గావింపవలయు. చెప్పంబడిన ద్వాత్రింశదుపచారంబులచేఁ గావించుశివారాధనం బుత్తమోత్తమంబు. 1999

అట్టియుత్తమోత్తమార్చనం బొకనాఁడు, చేసి రేని చాలుఁ జేసినట్టి
పాతకంబు లెల్ల భస్మమైపోవంగ, నింకఁ బ్రతిదినార్చ కెంతఫలమొ. 2000

క. అని చెప్పుటయును రాముఁడు, విని యిట్లనియెను మహాత్మ విన వేడుక య
య్యెను యుగాదిశిష్టధర్మము, లను జెప్పుము నాకుఁ బుణ్యలాభం బొదవన్.

—: యుగవిశిష్టధర్మకథనము :—

సీ. అనుటయును శంభుఁ డిట్లనియెను నగేంద్ర
కృతయుగంబున ధ్యానంబు హితకరంబు
వరము త్రేతాయుగమున నధ్వరము పూజ
ద్వాపరయుగంబునందు నుత్తమము చూవె. 2002

క. చలచిత్తు లగుటచేతను, గలియుగమానవులు దీర్ఘకాలికకర్మం
బులు చేయలేరు కావునఁ, గలుగదు వారలకు సుగతి కర్మంబులచేఁ. 2003

గీ. జపతపంబులు దీర్థముల్ శ్రాద్ధములును
వేదవిజ్ఞానమును ధర్మవేదనమును
ధ్యానమును సద్వ్రతములును నర్చనలును
సులభములు గావు జనులకుఁ గలియుగమున. 2004

క. కాన హరికీర్తనంబును, దానంబును రెండె గతులు దరియింపంగా
మానవులకుఁ గలియుగమునఁ, గానక యవి చేయుదు రితరకర్మముల జనుల్.

గీ. అనుచు హర్షించుచును రాముఁ డాత్మలోన
శంభునకు గోద్వయంబు నచ్చటను నున్న
మునుల కెల్ల నొక్కొక్కగోవును నొసంగి
తగినసత్కారము లొనర్చెఁ దత్క్షణంబ. 2006

—: విభీషణుఁడు శృంఖలాబద్ధుఁడగుట :—

వ. ఆసమయంబున విభీషణుండు శృంఖలాబద్ధుండై యున్నవాఁ డని యాకాశం
బుననుండి యొక్కశబ్దంబు వినంబడియె. 2007

సీ. అప్పుడు రాఘవుం డాత్మలో నాశ్చర్య, మెనయ శంభునిఁ జూచి యిట్టు లనియె
భూసురోత్తమ వచింపుము విభీషణునకు, బంధవిముక్తి యేర్పడునొ లేదొ
యనవుడు శంభుఁ డి ట్లనియె రాఘవ భవ, త్ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగ
శకునగ్రంథవీక్షణమున నగుఁ గాని, కాదు సామాన్యవాక్యములవలన
ఆ. ననుడు రాముఁ డిట్టు లనియెఁ దద్గ్రంథంబు, లేవొ తద్విధాన మేమొ నాకు
స్వామి తెలుపు మనుడు శంభుఁ డి ట్లనియెను, వినుము రామచంద్ర విశదపఱుతు.

—: శకునగ్రంథ నిరూపణము :—

వ. అష్టాదశమహాపురాణంబులును నష్టాదశోపపురాణంబులును రామాయణభార
తంబులును శకునమునకుఁ బ్రశస్తగ్రంథంబులు. తదన్యగ్రంథంబులు వర్జనీయం
బులు. తాళపత్త్రలిఖితంబును దేవలిపిశోభితంబును నగుగ్రంథం బత్యుత్తమంబు.
శతరుద్రీయజప్తయును సాగ్నియును సువాచకుండును శివనిష్ఠమానసుండును
శుచియును శ్రోత్రియుండును సత్యవచనుండును యజుర్వేదియును నగుపౌరాణి
కుండు గ్రంథపూజార్హుండు. పూజకుండు స్నానంబు గావించి ధౌతవస్త్రధరుండై
పురాణగ్రంథంబు పీఠంబుపై నునిచి సంకల్పంబు చేసి వాణిని మహేశ్వరుని
ధ్యానించి కలశంబు స్థాపించి యభిమంత్రితం బగుతజ్జలంబు బ్రోక్షించుకొని
"ఓంనమో భగవతే (అముక)పురాణాయ" యని నమస్కరించి గాయత్రీ
మంత్రంబుచేఁ బురాణంబు నర్చించి "కాండాత్కాండా" త్తనుమంత్రంబుచే

దూర్వను గ్రహించి "ఓంనమో భగవత్యై దూర్వాయై" యని దూర్వార్చనంబు గావించి యతిక్రాంతపంచవర్షయు ననతిక్రాంతదశవర్షయు నగుకన్యకను గాని ఋతుమతి కానికన్యను గాని గంధపుష్పాక్షతాదులచేఁ బూజించి యాకన్యచే "సత్యం బ్రూహి ప్రియం బ్రూహి భగవతి సరస్వతి నమస్తే నమస్తే" అనుమంత్రంబు చెప్పించి యామెచేతికి దూర్వాపట్టంబు నొసంగవలయు. పిదప నాకన్యక దూర్వాపట్టంబును గ్రంథంబునందు మూఁడుచోట్ల నొక్కొక్కయుగ్మంబు చొప్పున నుంపవలయు. పిమ్మటఁ బౌరాణికుండు త్రిస్థలంబులం దుండుశ్లోకంబులం జదివి నిజప్రతిభాబలంబున శుభాశుభనిర్ణయంబు గావింపవలయు. అబుద్ధార్థపదవిపర్యాసపత్త్రిభంగలిపిభంగాదిప్రతిబంధంబు లున్నచో నాస్థలంబు విడిచి నిర్ణీతస్థలాంతరవిషయంబుం జదివి కార్యాకార్యనిర్ణయంబు గావింపవలయు. అన్నియును బ్రతిబంధంబుల యగుచోఁ గార్యనాశంబ యని నిర్ణయింపవలయు. అధ్యాయాదియును నధ్యాయసమాప్తియును వ్యర్థపత్త్రంబును వ్యర్థలిపియును నుక్తానువచనంబును నుపస్తుతంబును దగ్ధపత్త్రంబును నష్టలిపియును సందిగ్ధాక్షరంబును వర్జనీయంబులు. క్షుతంబును గ్రంథపాతంబును మస్తకాదిఘాతంబును గార్యవినాశసూచకంబులు. ఉపమానము చెప్పఁబడినప్పుడు కార్యసిద్ధ్యాభాసంబును యథార్థస్తుతి కాదేని కార్యనాశంబునుం గలుగు. యథార్థస్తుతియును వివాహంబును నౌషధదానంబును గృషియును రాజ్యనిర్వాహంబును మున్నగుసులక్షణంబులు కార్యసిద్ధిసూచకంబులు. పలాయనంబును వ్యాధియును జోరాద్యభిభవంబును మరణంబును దహనంబును గలహంబును మున్నగుదుర్లక్షణంబులు కార్యనాశసూచకంబులు. ఇంకను శకునవిషయంబునఁ జెప్పందగినయంశంబు లనేకంబులు గలవు. ప్రతిదినంబును బురాణశకునంబు చూడం దగు. భుజించియును లేచియును బురాణశకునంబు దర్శింపం దగదు. పూర్వదినరాత్రియందుఁ బుస్తకపూజ గావించి ద్వితీయదినప్రాతఃకాలంబున శకునంబు చూచుట యుత్తమంబు. అత్యావశ్యకకార్యంబులందుఁ దాత్కాలికంబుగను శకునంబు చూడ నొప్పు. పురాణశకునవిషయంబునఁ దాత్పర్యంబు ప్రధానంబు గాని పదాన్వయంబు ప్రధానంబు గాదు.

క. ఆచారవర్జితుఁడును, నీచైఃకులజుఁడును విబుధనింద్యుఁడు నగుదు
ర్వాచకుఁడు గాఁడు పాత్రుఁడు, చూచుటకుఁ బురాణశకునసూచ్యార్థములన్.

క. అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లని, యను భూసురవర్య చెప్పు మీవె వచింపం
జనువిధమునం బురాణము, గనుఁగొని శకునమును బృష్టకార్యమునందున్.

వ. అని యభ్యర్థించుటయు శంభుండు విధివిధానంబున స్కాందపురాణంబు నర్చించి ప్రథమస్థలంబునందు "శ్లో. బద్ధ్వా సముద్రం స తు రాఘవేంద్రో, దురోధ

పుర్యాం తుణదాచరేంద్రాః యోద్ధుం సమాగత్యసమాయయుస్తే, లంకా పురస్థా స్త్వతికాయముఖ్యాః" అనుశ్లోకముం జదివి తాత్పర్యంబు విశదీకరించి విభీషణుండు బద్ధుం డగుట నిశ్చయంబ యని చెప్పి ద్వితీయస్థలంబున "శ్లో. అట్టశూలా జనపదా శ్శివశూలా ద్విజా స్తథా ప్రమదాః కేశశూలిన్యో భవిష్యంతి కలౌ యుగే" అనుశ్లోకముం జదివి యర్థముం జెప్పి తద్బంధనంబు బ్రాహ్మణకృతం బై యుండు నని వచియించి తృతీయస్థలంబున "శ్లో. ఏవం స్తుతో మహేశస్తు దేవతాః ప్రాహ వై శివః మోచయిష్యే భవత్పత్నీ ర్మల్లాసురనిరోధితాః" అనుశ్లోకముం జదివి తాత్పర్యంబు నుగ్గడించి విభీషణ బంధవిముక్తి శీఘ్రుంబ యగు నని చెప్పె. 2012

సీ. అంతటఁ బ్రస్థితుం డై జానకీజాని, శంభుండు మార్గదర్శకుఁడు గాఁగఁ
జని విప్రఘోషసంజ్ఞను బ్రసిద్ధిని గన్న, యగ్రహారమునకు నతిరయమున
నాచరించి ప్రణామ మచటివిప్రుల కెల్ల, విధివిధానంబున విజ్ఞుఁ డగుట
ద్విజులార తెలుపుఁడు తెలిసినయెడ విభీ, షణుఁ డెందు నుండెనో సకరుణముగ

గీ. ననుటయును వార లెం తేని యాదరమున, రామచంద్రున కర్ఘ్యగౌరవము చేసి
చూపి రొకగేహమున శృంఖలాపినద్ధ, చరణుఁ డై ఘోషిల్లెడివిభీషణుని నంత.

క. కనుఁగొని యాతని దశరథ, తనయుఁడు చింతిల్లి కొంతతడ వావల ని
ట్లనియె ద్విజులార యితఁ డే, యనయంబున నిట్లు బద్ధుఁ డయ్యెనొ చెపుఁడీ.

క. అని యడుగుటయును ద్విజు లి, ట్లనిరి మహారాజ యీతఁ డజ్ఞానముచే
తను జంపె నిచట నొకవి, ప్రుని దాన నె యిట్లు బంధమును బొందెఁ జుమీ.

క. అనవుడు రాముఁడు శివ శివ, యని చెవులను మూసికొని మహాపాపుని నేఁ
గనఁజాల ననుచు దూరము, గను నేఁగి వసించి నిమిషకాలం బచటన్. 2016

వ. శంభుప్రభృతు లగుబ్రాహ్మణోత్తములం గనుంగొని. 2017

ఆ. ద్విజవరేణ్యులార తెలియక కావించి, నట్టిబ్రహ్మహత్యయఘము దాఁట
నేది యైన నుండె నేని ప్రాయశ్చిత్త, మరసి చెప్పుఁ డనుచు నడిగె నంత. 2018

వ. తత్రత్యభూసురానుమతిం బడసి శంభుండు రాఘవునిం గాంచి. 2019

—: విభీషణుఁడు ప్రాయశ్చిత్తంబుచే బ్రహ్మహత్యావిముక్తుఁ డగుట :—

ఆ. అనఘ మూఁడునూర్లయిరువదిగోవుల, బ్రాహ్మణులకు నీయఁ బడయఁ గలుగు
నఘనివృత్తి బ్రహ్మహత్యను దెలియక, సలిపె నేని యనుచుఁ జాటి చెప్పె. 2020

క. చెప్పుటయు శంభుఁ డావిధి, నొప్పికొనిరి యచటిభూసురోత్తము లెల్లన్
దప్పునకుఁ దగినశిక్షను, జెప్పుటచే శాస్త్ర మెఱిఁగి సిద్ధాంతముగన్. 2021

వ. అంతట రామాదేశంబున విభీషణుండు యథావిధి ప్రాయశ్చిత్తంబుఁ జేసికొని శుద్ధుం డై వచ్చి రామునిచరణంబులపైఁ బడుటయు రాఘవుం డాతని నీక్షించి.

క. పౌలస్త్య కార్య మేదియు, నాలోచింపక యొనర్చు టనుచిత మని యీ

వేళ నెఱుంగుము దృఢముగ, బాలిశుఁడవె నీవు బోధపఱుపఁగ నన్యుల్. 2023
క. అనవుడు విభీషణుఁడు రా, మునియాజ్ఞను దాల్చి శీర్షమునఁ దెలియక తా
నొనరించినపనికిఁ దొడఁగెను, మనమున వగవంగ బుద్ధిమంతుం డగుటన్. 2024
వ. అంతట రామభద్రుండు పరివారసమేతంబుగా నయోధ్య కరుదెంచి యథా
పూర్వంబుగ సుఖాసనోపవిష్టుం డై శంభునిం గనుంగొని. 2025
ఆ. స్వామి త్వన్ముఖమున రామాయణము వినఁ, గాంక్ష గలిగె నాకుఁ గానఁ జెపుమ
లేదు తెలియరాని దే దేనియును నీకు, ముజ్జగముల శంభుమూర్తి వగుట. 2026
క. అని వేఁడుటయును శంభుఁడు, వినిచెను రామాయణమును విశదము గాఁగన్
విని యది యంతయు రాముఁడు, కను లెఱ్ఱవడంగ నతనిఁ గని యి ట్లనియెన్.
ఆ. తగునె యిట్లు కల్పితం బైనకథ నాకుఁ, జెప్ప ద్విజుఁడ వీవు తప్పు గాదె
యని వచించి సభ్యులను జూచి కర్తవ్య, మిప్పు డేదొ నాకుఁ జెప్పుఁ డనియె.
వ. అనుటయును జాంబవంతుండు లేచి విరచితాంజలి యై. 2029
ఆ. రామ పూర్వకల్పరామాయణం బిది, విధి వచింప మున్ను వింటి నేను
కల్పితంబు గాదు కథ బ్రాహ్మణుఁడు దోషి, కాఁడు లేదు క్రోధకారణంబు.
వ. అని విన్నవించుటయు రాఘవుండు వృద్ధభల్లూకముం గనుంగొని యట్లైనఁ
దత్కథావిధానం బంతయుం దేటపడం జెప్పు మని యానతీయ జాంబవంతుండు
హరిహరహిరణ్యగర్భులకు నమస్కరించి యి ట్లనియె. 2031

—: పూర్వకల్పరామాయణకథనము :—

గీ. శ్రవణమాత్రంబుననె సర్వజన్మసంచి, తాఘముల నెల్ల రూపుమాయంగఁ జేయు
నట్టిప్రాచీనకల్పరామాయణంబు, వినుతెఱఁ బ్రభువర మును నేను వినినయట్లు.
సీ. దశరథుం డనుపేర ధార్మికుం డగుతేఁడు, కలఁ డొక్కరుఁడు పూర్వకల్పమందు
నతఁ డొక్కనాఁడు శతాక్షౌహిణీబల, సహితంబుగను సితాశ్వంబు నెక్కి
దండయాత్ర నొనర్పఁ దలఁచి ప్రస్థితుఁ డయి, సుమనసం బనునగరమున కరిగి
తదధీశుఁ డగుసాధ్యధరణీశ్వరునితోడఁ, ఘోరతరంబుగాఁ బోరి పోరి
గీ. యొక్కమాసంబునకు వాని నుక్కడంచి, పట్టుకొని తనవశములోఁ బెట్టుకొనియె
నంత భూషణుఁ డనెడితదాత్మభవుఁడు, ప్రధనభూమిని నిలిచెను రణ మొనర్ప.
వ. అప్పుడు దశరథుం డక్కుమారుని వీక్షించి తత్సమానవయోరూపుండును భల్లూ
కనిహంతుండును నగుపరమప్రీతివర్ధనుం డనునిజపుత్రుండు తలంపునకు రాఁ
గొంతతడవు వగచి కట్టకడకుఁ దనయాయోధనకౌశల్యంబుచే నాబాలుని
నొప్పి గలిగింపకుండఁ బరాజితుం జేసి తనవశంబు గావించుకొనియె. 2034
గీ. అపుడు సాధ్యుఁడు పుత్రసమన్వితముగ, నుండఁగను దనయాజ్ఞలో నొక్కతఱిని
దశరథుఁడు వాని రావించి ధరణిపతుల, కర్హ మగుగౌరవంబుచే నాదరించి.

సీ. క్షోణీంద్ర సీతనూజుని బోలుపుత్రుండు, కలుగంగ నే మేమి సలుపవలెనొ
తెలిసియుండిన నీకుఁ దెలుపుము నావుడు, సాధ్యుఁ డిట్లనియె నాత్మావరునకు
నధిప వచింతు యథార్థంబుగను నీకు, ననుభవించినవాఁడ నగుటఁ జేసి
యేకాదసులయందు నెల్లను నుపవాస, మాచరించుచు శ్రద్ధ యామతిల్ల
గీ. ద్వాదసులయందు విప్రసంతర్పణంబు, నొనరుచుచు న్యాయసంచితధనమువలన
హరినిఁ బూజించుచున్న నద్ధాంతమందు, యోగ్యుఁ డైనతనూభవుం డుద్భవించు.
క. అని చెప్పుటయును దశరథ, జనపతి సాధ్యుని దదాత్మజన్ముని బ్రమదం
బెనయఁగఁ దద్రాజ్యంబున, నునిచి మరలఁ దాను దనయయోధ్యకు వచ్చెన్.
ఆ. అరుగుదెంచి యట్లు ధరణీశ్వరుఁడు వసి, ష్ఠాదిసన్నిధానమందు సాధ్య
గదిత మైనయట్లు కావించి సర్వంబు, నబ్దపూర్తి యగుడు నంతమందు. 2038
గీ. చేసెఁ బూర్ణాహుతిని మునుల్ చెప్పినట్లు, కర్మలోపంబు సుంతయుఁ గలుగకుండ
నంతటను వహ్నికుండమధ్యంబునుండి, జ్యోతివోలెఁ జతుర్భుజుం డుద్భవించి.
ఆ. వరము కోరుకొనుము ధరణీంద్ర యని పల్క, దశరథుండు భక్తి దార్కొనంగ
నతి యొనర్చి కోరెఁ జతురాత్మజుల నంతఁ,జరువునందుఁ జొచ్చెఁ జక్రపాణి.2040
వ. అంతట దశరథుండు వసిష్ఠాదేశంబునఁ గౌసల్య సుమిత్ర సురూప సువేష యను
తనభార్యలు నలువురకును జరువును నాలుగుభాగంబులు గాఁ జేసి యొసంగె.
సీ. అప్పుడు కౌసల్య కావిర్భవించె రా, ముఁడు సుమిత్రకు లక్ష్మణుఁడు జనించె
భరతుం డొదవె సురూపకు సువేషకుఁ బుట్టె, శత్రుఘ్నుఁ డాశుభసమయమందు
గుసుమవర్షంబును గురిసిరి దేవతల్, దీప్తిమంతము లయ్యె దిక్కు లెల్లఁ
జతురాస్యుఁ డేతెంచి జాతకర్మము నామ, కరణంబు నొనరించెఁ గ్రమము గాఁగ
గీ. రాముఁ డయ్యెను భువనాభిరాముఁ డగుట
లక్ష్మణుం డయ్యె శౌర్యాదిలక్ష్మికతన
భరముఁ దీర్చెడివాఁ డౌట భరతుఁ డయ్యెఁ
దునుమువాఁ డౌట రిపుల శత్రుఘ్నుఁ డయ్యె. 2042
గీ. అట్టు లన్వర్థనామధేయములఁ దాల్చి, సకలజనలోచనానందజనకు లగుచు
నాఁడునాఁటికి వృద్ధి నొందంగఁ దొడఁగి, రాకుమారులు బాలసుధాంశు లనఁగ.
క. వారలచిఱునగుమోములు, వారలప్రస్ఖలితగతులు వారలయాటల్
వారలముద్దుపెపుఁబలుకులు, కూరుపఁగాఁ దొడఁగె జనులకున్ బ్రమదంబున్.
గీ. అందఱును గూడ సమధికాహ్లాదజనకు, లగుచు నొప్పారు చున్నను నందులోనఁ
గ్రాలుచు విశిష్టరీతితో రాఘవుండు, హారమునఁ గొల్కిపూస యున్నట్టు లుండె.
సీ. కంబుకంఠమువాని బింబాధరమువాని, ఘననీలకుటిలాలకములవాని
నమృతభానునిభాననమువాని రత్నకుం, డలసముల్లసితకర్ణములవాని

ఫుల్లాబ్జలోచనంబులవాని సౌవర్ణ, దామశోభితకటితటమువాని
నంకుశచక్రపద్మాంకితాంఘ్రులవానిఁ, గరికరాభోరుయుగ్మంబువాని
గీ. ధూళిధవళితగాత్రునిఁ గేళిరతునిఁ, గాంచుచును రామచంద్రునిఁ గన్నులార
దశరథుఁడు కోసలాత్మజాతయును జెంది, నట్టియానందము వచింప నలవి గాదు.
వ. రామభద్రుం డొక్కనాఁడు బాలురతోడం గూడి క్రీడించుచున్న సమయంబున
నాకస్మికంబుగా వివశుం డై నేలపయిం బడి విలపింపం దొడంగె. 2047
సీ. అది చూచి బాలకు లందఱు భయపడి, చని చెప్ప దశరథక్ష్మావరునకు
నాతఁ డేతెంచి యత్యావేగమునఁ గాంచి, రామచంద్రుని భయగ్రస్తుఁ డగుచు
నేమియుఁ దోఁపక యెత్తి చేతులమధ్య, మున నుంచుకొని శీఘ్రముగను నేఁగి
తనగురుం డగువసిష్ఠునికడ నునుపంగ, నమ్మహాతాపసుం డది యెఱింగి
గీ. భూతి మంత్రించి చల్లుడు భూత మొక్కఁ,డప్పు డావిష్ట మై రాఘవాంగమందుఁ
బట్టుకొని మునివర్యునిపాదములను, నేడ్చుచును బెద్దపెట్టున నిట్టు లనియె. 2048
గీ. స్వామి నే వేదముల నెల్లఁ జదివినట్టి, బ్రాహ్మణుండను గర్వకారణమువలన
నమితసంతాపదాయక మైనబ్రహ్మ, రాక్షసత్వము నాకు సంప్రాప్త మయ్యె.
గీ. నన్ను నీ వుద్ధరించెద వన్నయాశ, వుట్టి యీరామభద్రునిఁ బట్టికొంటి
నంతె కాని మఱొండుదురాశ లేదు, ముంచినను దేల్చినను నీవె మునివరేణ్య.
చ. అనవుడు మౌని యి ట్లనియె నగ్రకులోద్భవ మున్గి గంగలోఁ
బొనరిచి బిల్వపత్త్రశతపూజను శూలికి నంతమందుఁ జే
సినయెడ స్నానముగా మరలఁ జేసినదుష్కృత మెల్లఁ దత్‌క్షణం
బున నశియించి దైత్యతనుముక్తి ఘటిల్లు నసంశయంబుగన్. 2051
క. అని చెప్పుటయును నాతం, డొనరించి తదుక్తవిధుల నొప్పుగ రక్ష
స్తను వుడిగి దివ్యదేహం, బును దాలిచి దివికి నేఁగె భూప్రజ చూడన్. 2052
గీ. అంతటను ముక్తుఁ డై రాముఁ డసురవలనఁ
దోడిబాలురతోఁ గూడి యాడుకొనుచుఁ
గొంతకాలంబు గడపెను సంతసమునఁ
దల్లిదండ్రులయుల్లముల్ పల్లవింప. 2053
వ. అంతట యుక్తకాలంబు ప్రాప్తించుటయు వసిష్ఠుండు రామలక్ష్మణభరతశత్రు
ఘ్నులకు విధివిధానంబున నుపనయనసంస్కారంబు గావించి వేదవేదాంగ
మీమాంసాద్వయధనుర్వేదాయుర్వేదనీతిశాస్త్రభరతగాంధర్వవాస్తుశాకునవివి
ధయుద్ధశాస్త్రంబులు నేర్పె. 2054
క. అంతట దశరథధాత్రీ, కాంతుఁడు రామునకుఁ బెండ్లి గావింపంగా
స్వాంతమున నెంచి తద్వృ, త్తాంతంబును దెలియఁజేసె నఖిలనృపులకున్. 2055

వ. అప్పుడు విదర్భదేశాధీశ్వరుండును మిథిలాపురాధిపతియును నాత్మవిదుండును నగువిదేహుండు హాోమలబ్ధ యగునిజపుత్రికామణిని రామచంద్రునకిచ్చి వివాహంబు గావింప నెంచి తత్కార్యసంఘటనార్థంబు దశరథునికడకుం గుశలుఁ లగు బ్రాహ్మణోత్తములం బనిచె. 2056

సీ. ఆబ్రాహ్మణోత్తము లరిగి యయోధ్యకుఁ, గార్యసిద్ధికిఁ దగుకాలమందు
దశరథక్ష్మాపతిదర్శనం బొనరించి, విషయ మంతయుఁ గూడ విశదపఱుప
వసుమతీంద్రుఁడు వారివచనంబులం దుంకు, పరమార్థబోధకభావ మెఱిఁగి
సంతుష్టుఁడై కార్యసమ్మతి సూచింప, గ్రహియించి భూసురాగ్రణులు దాని

గీ. సకలవిధశుభలక్షణసహిత మైన, లగ్నమును నిర్ణయించి యుల్లాసముసను
బార్థివోత్తముఁ డిచ్చినబహుమతులను, నందుకొని వేగ మిథిలకు నరుగుదెంచి.

క. శుభవార్త దెలుప మిథిలా, విభునకు నాతండు మిగుల వేడ్క నయోధ్యా
ప్రభునకు ద్విజముఖంబున, శుభలేఖను బనిచి యెదురుచూచుచు నుండెన్.

వ. అంతట దశరథుండు బ్రాహ్మణాశీర్వాదముం బడసి పుత్రమిత్రకళత్రబాంధవామాత్యసామంతభూపాలకపురంధ్రీజనపరివారవర్గచతురంగబలసమేతుండై గురుపురస్సరంబుగా మంగళవాద్యంబులతోడ బయలుదేఱి మిథిలాపురసీమకుం జేరుటయు విదేహుండు సపరివారంబుగా నెదు రేఁగుదెంచి యర్ఘ్యావిధిని సత్కరించి తన్నివాసయోగ్యం బగుమందిరంబునం బ్రవేశింపంజేసె. 2059

క. ఆవేశ్మమందు దశరథ, భూవిభుఁడు వసించి సౌఖ్యముగ రామునకుఁ
గావింపఁ దొడఁగె ముందుగఁ, గావింపం దగినకౌతుకక్రియ లెల్లన్. 2060

సీ. అపుడు దైవికముగా నరుదెంచి కలహభో, జనుఁడు విదేహభూజానికడకు
నతనిచే సత్కృతుం డయి తన్ముఖంబున, నెఱిఁగి సర్వమును దా నిట్టు లనియె
భూప నీ వొనరింపఁ బూనినకార్యంబు, సర్వసమ్మతము నిస్సంశయముగఁ
గాని స్వయంవరకార్యంబు నడపుట, ధర్మంబు క్షత్త్రియోత్తముల కెల్ల

గీ. ననుటయు విదేహభూపాలుఁ డమ్మహర్షి, వచనమున కడ్డు చెప్పంగ వలను గామి
దశరథునికడ కేఁగి తత్కాలమంద, వినిచె మునిభాషితంబును వినయమునను.

క. అంతట దశరథుఁ డది విని, సంతోషముతోడ నట్లె సలుపుము నాయ
భ్యంతర మేమియు లే దని, యింతేనియు మదిని సంశయింపక పలికెన్. 2062

వ. అప్పుడు విదేహభూపాలుం డెల్లదేశంబులకును వైదేహీస్వయంవరంబు చాటం బనిచె. 2063

సీ. ఆస్వయంవరవార్త యాలించినంతన, క్ష్మాతలాధిపులు వాచంయములును
బృందారకులును రాత్రించరులును నేఁగు, దెంచిరి తమతమ తేజుతోడ

నపుడు వారల నెల్ల నర్హరీతిని గౌరవించి విదేహపృథ్వీధవుండు
తనకోర్కి సాఫల్యమును జెందునో లేదొ, యనుభీతి యాత్మలో నంకురింప
గీ. శరణు చొచ్చినవారి కెల్లరకుఁ గూడ, నభయము నొసంగి రక్షించునట్టివాని
నఖిలశక్తిసమన్వితుఁ డైనవాని, హరుని ధ్యానమొనర్చె నేకాంతముగను.
వ. పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశరవిశశియజమానమూర్తే విశ్వమూర్తే వేదమూర్తే
పురాణమూర్తే యజ్ఞమూర్తే శాస్త్రమూర్తే స్వధామూర్తే నారాయణమూర్తే
సర్వదేవతామూర్తే త్రయీమయ త్రయీప్రమాణ త్రయీనేత్ర సామప్రియ
వసుధారాప్రియ భక్తిప్రియ భక్తసులభ భక్తేతరవిదూర స్తుతిప్రియ ధూప
ప్రియ దీపప్రియ ఘృతక్షీరప్రియ ద్రోణకరవీరప్రియ శ్రీపత్త్రప్రియ కమలకహ్లార
ప్రియ నంద్యావర్తప్రియ వకుళప్రియ యూథికాప్రియ కోకనదప్రియ గ్రీష్మజలా
వాసప్రియ యమనియమప్రియ నియతేంద్రియప్రియ జపప్రియ శ్రాద్ధప్రియ గాన
ప్రియ గాయత్రీప్రియ పంచబ్రహ్మప్రియ సదాచారప్రియ నారాయణహిరణ్య
గర్భపురందరాదిబృందారకబృందనయనకమలార్చితపాదయుగళ శితిగళ చక్ర
ప్రదానసంతోషితపుండరీకాక్ష విరూపాక్ష గోక్షీరమయాకార నిరాకార నిర్వి
కార నిర్భవ భవ సదాశివ మా మభయం కురు మమ వాంఛితార్థసిద్ధిం కురు
నమస్తే నమస్తే యని నుతియించె. 2065
గీ. అప్పు డాభూమిజానియేకాంతభక్తి, కాత్మ సంతుష్టి గలుగ సుధాంశుమౌళి
వచ్చి ప్రత్యక్షముగ నిల్చి వసుమతీంద్ర, యేల భీతిల్లఁగా నీకు శూలి యుండ.
కి. సీతకు రాముఁడె పతి యగు, నేతద్విషయమున సంశయింపకు మెపుడున్
భూతలభారము దీర్పఁగ, సీతారాములు గ హరియు సిరియును బుట్టన్ 2067
క. కొను మియ్యదె నాయజగవ, మనుధను విది యెక్కువెట్టునట్టిఁడె వైదే
హిని గైకొన నర్హుం డని, యొనరింపుము ప్రతిన వినుచు నుండఁగ సభ్యుల్.
క. అని చెప్పి తిరోధానం, బును జెందెను సపరివారముగ నంతట నా
జనవల్లభుఁ డట్లె ప్రతి, జ్ఞ నొనర్చెను వినుచు నుండ సభవా రెల్లన్. 2069
వ. అంత. 2070
సీ. ఇది యెంతపని యంచు నేతెంచి భానుఁడు, కదలింపఁ జాలక కడకుఁ బోయె
సవిలాసగతులతోఁ జనుదెంచి వరుణుండు, పట్టి యుంచుక యెత్తి పడియెఁ గ్రింద
దురభిమానంబుచే నరుదెంచి యింద్రుండు, చేతఁగామిని వంప సిగ్గువడియె
వికవికలాడుచు వీతిహోత్రుఁడు వచ్చి, ముట్టి చేతులతోడ మోము వంచె
గీ. నతిబలుండు రయంబున నరుగుదెంచి, యూఁచి యిట్టట్టు లుఱ్ఱూఁత లూఁగి తాన
పడియె నిలమీఁదఁ దనపైని బడఁగ ధనువు, చప్పటలు గొట్టి నవ్విరి సభ్యు లెల్ల.

క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుం డ, త్యంతాటోపంబు మీఱ నరుదెంచి మహా
సంతుష్టి నంటె ధనువు త, దంతస్సారంబు నెఱిఁగి యవలకుఁ బోయెన్. 2072

గీ. ఆశరశ్రేష్ఠుఁ డైన బాణాసురుండు, వచ్చి రెండంగుళములు లేవంగ నెత్తి
ధనువు నావల నది పట్టుకొనఁగ లేక, కూలఁబడిపోయె గుప్పున నేలమీఁద. 2073

చ. బలి చనుదెంచి చాపమును బాఱఁగఁ జూచి కదల్చి యిట్టటుల్
తలకొని యెత్తఁగన్ విఫలతన్ గని మెల్లన జాఱ రాక్షసుల్
కలఁకువఁ జెందు చుండఁగను గాంచి దశాననుఁ డేఁగుదెంచి దో
ర్బల మఖిలంబు సూపి తెలవాఱినమోములతోడ నుండఁగన్.

క. ఆశరు లెల్లరుఁ దమతమ, యాశలు విడనాడి చేయునది లేమి నుపే
క్షాశరణు లగుచుఁ జూచుచు, నాశలు చలియింప కున్న నాసమయమునన్.

ఆ. అరుగుదెంచి విశ్వామిత్రుఁ డాశుగతిని, నొక్కయంగుళ మెత్తి వి ల్లుద్భటముగ
నవల నున్నమనము చేయ నలవి గామి, విరతుఁ డై యుండ నుడిగిరి విప్రులెల్ల.

క. అంతట రాజవరేణ్యులు, వింతగ నేతెంచి చూచి విల్లెక్కిడ న
త్యంతప్రయత్న మొనరిచి, యంతమునకుఁ జనిరి వినమితాసను లగుచున్.

ఆ. అపుడు రాకుమారు లరుదేర వెనువెంటఁ, దనకరమున లక్ష్మణునికరంబుఁ
బట్టికొని స్మితప్రభలు నల్గడలఁ బర్వ, నింపుమీఱ రాముఁ డేఁగుదెంచి. 2078

చ. కనుఁగొని చాపమున్ మిగులఁ గౌతుక మొప్పఁగఁ బట్టి యెత్తె గ్ర
క్కున నది చూచి యెల్లరును గొట్టుచుఁ జప్పటలన్ మహారథుల్
గనిరి పరాజయం బనుచుఁ గట్టిగ నార్చుచు నుండ నంతలో
గొనయము నెక్కువెట్టెను రఘుప్రవరుండు శరాసనంబునన్. 2079

చ. అది గని యెల్లవారలును నచ్చెరియంబును జెందుచుండ న
య్యదనున రాఘవుండు గొనయంబు దృఢంబుగ లాగి పూన్కిమై
వదలెఁ దదుద్గతం బగురవంబున దిక్కులు మాఱుమ్రోఁగఁగన్
బెదరఁగ వీరు లెల్లరును బిట్టదరంగ ధరిత్రి యంతయున్. 2080

క. అంతట విదేహధరణీ, కాంతాత్మజ పుష్పమాల గైకొని కేలన్
వింతగఁ దన వెంట సఖుల్, సంతసమున నేఁగుదేరఁ జనుదెంచి వెసన్. 2081

క. మంగళవాద్యధ్వనులు చె, లంగుచు నుండంగఁ గడువిలాసం బొదవం
గం గుసుమమాల నునిచె న, పాంగంబులఁ గనుచు రామభద్రునిమెడలోన్.

ఉ. అంతట వీరు లెల్లరు నహంకృతి మీఱఁగ నెవ్వఁ డీతఁ డీ
కాంతను గొంచుఁబోవ నని కాఱులు ప్రేలుచుఁ బైకొనంగ నొ
క్కింతయు భీతి లేమిఁ జలియింపక రాముఁడు వారి నెల్ల వి
క్రాంతిమెయిన్ బరాజితులఁ గా నొనరించి రణాంగణంబునన్. 2083

క. నానావిధజలధిభేరీ, ధ్వానము లెసఁగఁగ విదేహతనయాయుతుఁడై
తా శోభించె నయోధ్యకు, సానందముతోడ వెంట సాధ్వులు రాఁగన్. 2084

సీ. అంతట దశరథుం డానందభరితుఁ డై, రామచంద్రుని యౌవరాజ్యమందు
నభిషిక్తుని నొనర్చి యఖిలజనంబులు, శ్లాఘింపఁగను సంతసమున నుండ
నపుడు కేకయవసుధాధిసాధకుమారి, తైనసు వేడ తా నరుగుదెంచి
సాహాయ్య యగుచు ని ట్లనియెను సాధ్వ నా, వరముల కిపు డవసరము గలిగె

గీ. వనుటయును తేఁడు కోరుకో మ్మనుచు లేదనియె
వనుడు నామె చతుర్దశహాయనములు
గహనమున వసియింప రాఘవుఁడు భరతుఁ
డవని నేలంగను వరద్వయంబుఁ గోరె. 2085

క. అంతట దశరథుఁ డది విని, చింతాకులచిత్తుఁ డగుచుఁ జేయంగల దో
కృంతయు లేమి వసిష్ఠున, కంతయు నెఱిఁగించి యేమి యానతి యనియెన్. 2086

సీ. అపుడు వసిష్ఠుఁ డి ట్లనియె మహారాజ, చింతింపవలదు నీచిత్తమందు
రాముఁ డనంగను భూమిభారము దీర్ప, నవతరించినవిష్ణు వని యెఱుంగు
మతఁడు కాననముల కరిగి యచ్చట నుండు, క్రూరదానవులను రూపుమాపి
యటమీఁద ప్లవగసైన్యంబుతోడను సము, ద్రము దాఁటి లంకాపురంబుఁ జేరి

గీ. ముప్పుతిప్పులు పెట్టుచు ముజ్జగముల
నోడ లెఱుంగక చరియించు చుండు నొక్క
రక్కసులలేని సపరివారముగఁ గూల్చి
యరుగుదెంచి యయోధ్యకు హర్షమొదవ. 2087

గీ. రాజ్య మొనరించి బహువత్సరంబు లిలను, బ్రఖ్యాతి దశదిక్తటంబులఁ బాదుకొల్పి
పుత్రులను గాంచి త్రిభువనంబులును బొగడఁ, దేజరిల్లఁ గలం డు సందియము లేదు.

క. అనవుడు వసిష్ఠవచనం, బును విని దశరథుఁడు మిగులఁ బొగులుచు నెదలోఁ
దనయునివియోగమునకున్, గొన కెట్టులొ సమ్మతించెఁ గొడుకున్ బంపన్.

వ. అంత రామచంద్రుండు మాతాపితలకును వసిష్ఠునకును నమస్కరించి సీతా
లక్ష్మణులతోడం బయనం బై యుపవనంబున నొక్కదినం బుండి వల్కలం
బులం దాల్చి జటాబంధనంబు గావించుకొని భస్మోద్ధూళితసర్వాంగుం డయి వనాం
తరంబున కరిగె. 2090

ఆ. అంత నీవువోలె నచటి రాక్షసులను, రూపుమాపి రాముఁ డేపుమీఱ
సీతఁ గోలుపోయి చేరి లక్ష్మణునితో, ఋష్యమూకమునకు నెట్లొ తుదకు. 2091

సీ. అచట నుండెడిదొక యామ్రమువృక్షంబు నా, శ్రయముగాఁ గొని దానిశాఖయందుఁ
జాపంబు లుంచి తచ్ఛాయలోఁ దలగడ, గా నొనర్చికొని లక్ష్మణునితోడను

శయనించి మృగచర్మశయ్యాతలంబునఁ, దిలకించుచును జూతఫలము లచట
నొకకొమ్మపై నున్నయొకకపి నీక్షించి, తద్రూపమున కద్భుతంబు గదురఁ

ఆ. ప్లవగవర్య యెవరిబంటవో నీవు నీ, నామ మేమొ తెలుపు నాఁగ నిట్టు
లనియెఁ గ్రోఁతి హనుమ యనువాఁడ సుగ్రీవ, వానరేంద్రభటుఁడ నేను దేవ.

వ. అనుటయు రామచంద్రుం డి ట్లనియె. 2092

గీ. హనుమ నినుఁ జూడ నానంద మయ్యె నాకుఁ
గాని నీప్రభుఁ గనుఁగొనఁ గాంక్ష వొడమె
ననుచు విరమించుటయును నాహనుమ వృక్ష
విటపముననుండి డిగ్గి సవినయముగను. 2093

క. రామపదాంభోజంబుల, పై మస్తక ముంచి మ్రొక్కి పయనం బై స్వ
స్వామికడ కేఁగి చేసి ప్ర, ణామం బి ట్లనియెఁ బ్లవగనాయక వినుమీ. 2094

సీ. కనుఁగొంటి నీనాఁడు క్రతురసాలము క్రిందఁ, బురుషోత్తముఁడు నాఁగఁ బొలుచువాని
నాజానులంబిబాహార్గళంబులవాని, నాదిత్యసమతేజుఁ డైనవాని
నంబుదశ్యామకాయంబు గల్గినవాని, జడలు గట్టినశిరోజములవాని
రాజన్యలక్షణరాజితుం డగువాని, నవయౌవనస్ఫురణంబువానిఁ

గీ. దేజు గలిగినవేఱొకరాజసుతుఁడు, తనకుఁ బ్రాణసఖుండుగాఁ దనరువానిఁ
గరుణ చిలుకుచు నుండెడికనులవాని, నాశ్రితశరణ్యుఁ డన నొప్పునట్టివాని.

ఆ. అట్లు నేను జూచి యాశ్చర్యపడు చుండ, నన్నుఁ జూచి యాగుణోన్నతుండు
నవ్వుమొగముతోడ నాప్రభునిసమాహ్వ, యమును మామకాహ్వయమును నడిగె.

ఆ. అడిగి మన్ముఖమున నప్రశ్నోత్తరంబును, బడసి హనుమ నాకుఁ గడు ముదంబు
గలిగె నిన్నుఁ జూడఁ గాని నీప్రభునిఁ గ, న్గొనఁగఁ గోర్కి యయ్యె నని వచించె.

ఆ. అంత నేను డిగ్గి యామ్రపాదపశాఖ, నుండి యతనిపదపయోజములకు
నాచరించి ప్రణతి యరుదెంచితిని నీకు, విదిత మొనరుపంగఁ దదుదితంబు. 2098

క. అని విన్నవించుటయుఁ జ, య్యన సుగ్రీవుండు వానరాన్వితుఁ డగుచున్
జనుదెంచి వినయమున రా, మునికడ కీక్షించి తద్విమోహనమూర్తిన్. 2099

ఆ. అంతరంగమందు నాశ్చర్య మొందుచుఁ, దత్పదములమీఁదఁ దలను మోపి
మ్రొక్కి లేచి యతనిమ్రోల నిల్వంబడి, స్వామి మీచరిత్ర మేమొ చెపుఁడి.

మ. అని ప్రార్థించుటయున్ రఘూత్తముఁడు తద్వ్యాహార మాలించి త
మ్మునిమోమ్ముం దిలకింప లక్ష్మణుఁడు సంపూర్ణంబుగా వానరేం
ద్రున కిచ్చెన్ దమగాథ చెప్పి తుదకున్ దుష్టాత్ములన్ గీటడం
పను శిష్టాత్ములఁ గావ వచ్చితి మనెన్ బ్రాగల్భ్య మేపారఁగన్. 2101

వ. అంత సుగ్రీవుండు రామచంద్రునిమోముం దిలకించి యి ట్లనియె. 2102

గీ. అనఘ నామందిరమ్మున కరుగుదెమ్ము, భూషణంబులు కొన్ని చూపుదును నీకు
నవి త్వదీయసతీమణి వైనయెడలఁ, బట్టుకొనువాఁడ దొంగ నెప్పగిది నైన. 2103

క. అనుటయు నతిశీఘ్రంబుగ, ననుజునితోఁ గూడి రాముఁ డాతనివెంటన్
జని భూషణంబులం గని, కొని కరముల నెదను బెట్టికొని ఖేదమునన్. 2104

గీ. భూషణములార విడనాడి పోయె నొక్క
మీమహాదేవి ననుఁ బోలె మిమ్ముసైత
మనుచు విలపించె జలజలఁ గనులనుండి
రాలఁ గన్నీరు ముత్యాలజాలువోలె. 2105

వ. అట్లు కొంతతడవు విలపించి రామచంద్రుండు సుగ్రీవునిం జూచి కపీంద్రా యీభూషణంబులు నీ కెట్లు ప్రాప్తంబు లయ్యె నని యడుగుటయు సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 2106

సీ. దేవ రావణుఁ డనుత్రిదశారి యొక్కండు, గొనిపోవుచుండంగ వనిత నొర్త
రామ రామ యటంచు నామె యేడ్చుచు మూట, గట్టియీనగలు మాకడను వైచె
నివి నీకు దుఃఖహేతువు లగుటను జేసి, యామెయె నీయింతి యనుచుఁ దోఁచె
ననట నొందకుము నావానరసైన్యంబు, నీదె నీవాఁడనె నేను గూడఁ

గీ. గట్టెదము సంద్రమున నానకట్ట వార్ధి, దాఁటెదము చొచ్చెదము లంక దైత్యవిభునిఁ
గూల్చెదము నీసతిని నొసంగుదుము నీకు, నిలిచితివ యేని యండగా నీవు మాకు.

చ. అనుటయు రామచంద్రుఁడు ప్రహర్షము నొంది తదీయభాషణం
బునకుఁ గపీంద్ర నాహృదయపూర్వకమైత్త్రికి నైతి వీవు భా
జనమవు కార్యసిద్ధి యగుచాయ మము న్నడిపింపు మింక నే
నొనరుపఁ దగ్గ దే దయిన నుండిన సాయము నీ కొనర్చెదన్. 2108

సీ. అనవుడు సుగ్రీవుఁ డవనతాననుఁ డయి, యెలయంగ దీనత్వ మిట్టు లనియె
స్వామి నీ కొక్కవిజ్ఞాపనం బొనరింతు, వినుము సిగ్గయ్యెడి విన్నవింప
న్నాయన్న యగువాలి నాసతీరాజ్యంబు, లను హరించి భుజాబలంబువలన
నను వెడలం గొట్టి నారాజధానిఁ గి, ష్కింధాపురము నధిష్ఠించి యుండె

గీ. దుష్టశిక్షాక్రియాదీక్షితుండ వంచు, నీ కెఱింగించినాఁడ నాశోకవార్త
నని వచించుటయును రాముఁ డాలకించి, స్వాంతమునయందు దీనవాత్సల్య మొదవ.

ఆ. వానరేంద్ర వింటి వాలిదౌర్జన్యంబు, సైఁపఁదగినతప్పు సలుప కునికి
వధ్యుఁ డతఁడు నిక్కువంబుగా వధియింతు, వాని నెట్టు లేని వగపు వలదు.

క. నీ వేఁగి జన్యభూమికి, రావింపుము వాని నంత రణమును మీరల్
గావించు చుండ నప్పుడు, కావించెద నే నొనర్పఁగాఁ దగినపనిన్. 2111

క. నావుడు ధైర్యంబున సు, గ్రీవుఁడు చని పిల్వఁ బ్రధన కేళి కపు డహం
భావమున వచ్చి వాలి భు, జావీర్యముఁ జూప నోపఁ జాలనికతనన్. 2112

వ. సుగ్రీవుం డట్టకేలకుఁ బలాయితుం డై రామునికడ కేతెంచి ఖిన్నవదనంబుతోఁ నుండ రామచంద్రుం డతని నాలోకించి యి ట్లనియె. 2113

ఆ. వానరేంద్ర నీవు వాలియు నొకరీతి, నుంట గుర్తు లేక యున్న కతన
నూరకుండవలసె నారాచమును నాఁపి, యంతె కాని రాముఁ డన్నృతి గాఁడు.

క. అని చెప్పి యథార్థము నా, తనికిఁ ధైర్యంబు గొలిపి తత్కంధరమం
దునిచి సుమదామచిహ్నము, ననిచె ననికి మరల వాలి నాహ్వానింపన్. 2115

సీ. అంతట సుగ్రీవుఁ డరిగి యుత్సాహంబు, తోడ వాలినిఁ బిల్చె దుర మొనర్ప
నాధ్వని విని వాలి యతిరోషమున రేఁగి, వాయువేగంబున వచ్చుచుండ
నది గాంచి తార యి ట్లనియెఁ బ్రాణేశ్వర, వలదు సాహసము పోవలదు నీవు
సుగ్రీవునకు మధుసూదనాంశభవుండు, రాముఁడు సాయంబు రాఁగలండు

గీ. కాదు జయకాల మిది నీకు నాదుమాట,విను మనుడు వాలి నవ్వి యి ట్లనియె నింతి
రాముఁ డన నీతివిదుఁడు దుర్బలునికడకుఁ, జేరునె యతండు బలి యైన జేత నుడిగి.

ఆ. అట్లు గాక సదయుఁ డై రాముఁ డనదను, బ్రోవ నెంచి యనికిఁ బూనె నేని
యతనిచేతిలోన మృతి చెంది మోక్షంబు, నొందువాఁడ భీతిఁ జెంద నేల. 2117

క. అని చాపము త్తశరమో, యన నతివేగముగ నేఁగి యాతఁడు సుగ్రీ
వునితోడఁ బోరె నొంపఁగఁ, గని శ్రీరాముండు ఘోరకాండము విడిచెన్. 2118

క. విడుచుటయు రామబాణము, కడువడి నేతెంచి వాలికాయముమీఁదన్
బిడుగువలెఁ బడిన నాతఁడు, పుడమిపయిం బడియెఁ బ్రాణములు పోకుండన్.

క. అది గనుఁగొని తారయు నం, గదుఁడును నేతెంచి శీఘ్రగతి నచటికి లో
నొదవఁగ దుఃఖం బేడ్చిరి, ప్రదరక్షతుఁ డైనవాలిపైఁ బడి యంతన్. 2120

ఆ. ధనువు కేలఁ దాల్చి దరి నున్న రామునిఁ, గాంచి తార వగపు గదుర నిట్లు
లనియె రామ రఘుకులావనినాథులు, ధర్మరతులు శాస్త్రమర్మవిదులు. 2121

సీ. క్షత్రియధర్మంబు సమయంగఁ జేసిరె, యీరీతి మీపూర్వు లెవ్వ రేని
దుర మొనర్చుచు నుండ నిరువురు వారిలో,నొకనిఁగూల్పఁగ ధర్మ మొకో పరుండు
నైరంబు గలదె నావల్లభునకు నీకు, నేకాలమం దైన నెంచి చూడ
వానరమాంసంబు మానవుల కభోజ్య, మగుటను మాంసార్థి వనఁగ రాదు

గీ. నన్నుఁ గొన వాంఛ జనియించె నన్న యెడల, నేకపత్నీవ్రతస్థున కెగ్గు గాదె
యెన్నివిధములఁ జూచిన నీ వొనర్చి, నట్టిపని దూష్యముగఁ గనుపట్టుచుండె.

వ. రావణాపహృత యగుసీతామహాదేవి నొక్కదినంబునం దెచ్చి నీ కర్పింప సమర్థుండును మహాబలశాలియును బంచాశత్పరార్ధవానరభల్లూకసేనాధిపతియును శరణాగతరావణుండును నగువాలిని వధించి యల్పవీర్యుండును సప్తపరార్ధసేనాధిపతియును నగుసుగ్రీవునివలనఁ గార్యంబు సాధించుకొన నెంచిన నీరాజనీతియు నయుక్తంబుగాఁ దోఁచె. 2123

క. అని వచియించుటయును ని, ట్లనియెను రాఘవుఁడు తార యవినీతులదం
డనమును సుజనులరక్షణ, మును జేయందగినవిధులు భూమీంద్రులకున్. 2124

క. వాలి హరియించె ననుజుని, యాలిని రాజ్యమును దాన నస్మద్బాణ
జ్వాలల కాహుతి యయ్యెను, నేలాగున దోషి నైతి నింకఁగం జెప్పుమా. 2125

సీ. అనుటయుఁ దార యి ట్లనియె భూమీశ్వర, వినుము నే నొకమాట విన్న వింతు
మున్ను దుందుభితోడ మన్నాథుఁడు రణంబు,సలుపు చుండఁగ నొక్క బిలములోన
నొకరేఁడు గడచుటయును రామి నాతండు, సుగ్రీవుఁ డప్పు డాసుషిని మూసి
హరియించె నన్ను రాజ్యమును నాకతమున,దండింపఁ దగఁ డెయాతండు మొదటఁ

గీ. జెప్పు మనుటయు రాముండు చెలువ యెంత, కాల మయ్యెనో యాదుండగంబుజరిగి
తెలుపఁ గలవోకొ యనుటయుఁ దేటి చూచి, తార యారీతి ననియెగంభీరముగను

వ. ఇరువది వేలవత్సరంబులకుఁ బూర్వ మతీతమవర్షంబున సుగ్రీవుండు రాజ్యంబును
నన్నును నపహరించె నటుపయిని నొక్కవత్సరంబునకు నీతండ్రి దశరథుండు
పట్టాభిషిక్తుం డగుచుండుదినంబున వాలి మరల రాజ్యంబును సుగ్రీవునిభార్య
యగురుమను హరించి యపరాధి యగుసుగ్రీవుని వెడలంగొట్టె. 2127

గీ. అనుటయును రాముఁ డి ట్లనియెను లతాంగి, నీవు చెప్పినయది యెల్ల నిశ్చయంబ
కాని నాఁటివసుంధరాజాని చేయఁ, దగిన దది నేఁడు చేయంగఁ దగదు నాకు.

ఆ. అదియుఁ గాక వినుము ముదిత క్షత్రియునకు,మృగయ ధర్మ మగుటమృగము నేను
గొట్టినాఁడ నేల కొట్టితి వని నన్ను, నింద సేయఁ దగునె నీతివిదులు. 2129

క. అనుటయుఁ దారాసతి యా, తనిమాటకు నుత్తరంబుఁ దా నీయం జా
లనికతనఁ దత్పదములకు, నొనరిచి దండప్రణామ మూరక నిలిచెన్. 2130

సీ. అంతట వాలి యి ట్లనియె నంజలిఁ జేర్చి,కొని మస్తకమునందు వినయ మొసఁగ
రాఘవ నీవె నారాయణుండవు శంఖ, చక్రగదాపద్మశయుఁడ వీవ
నిన్నె తాపసులు ధ్యానింతు రొనర్తు ర, ధ్వరములు నీనిమిత్తంబ ద్విజులు
హవ్యకవ్యంబుల నారగింతువు నీవ, యాశ్రితముక్తిదాయకుఁడ వీవ

గీ. యట్టినీదర్శనంబు నా కంతకాల, మందుఁ బ్రాప్తించె నేఁ జేసినట్టియఘము
లన్నియును బోయె ధన్యుఁడ నైతి నేఁడు, బాధ పడఁజాలఁ దీయుమీ బాణ మింక.

చ. అనవుడు రామచంద్రుఁడు రయంబున బాణము లాగి వాలి కి
ట్లనియెఁ గపీంద్ర నీయభిమతార్థ మొసంగెదఁ గోరుకొమ్ము నాఁ
గను గపినాథుఁ డి ట్లనియెఁ గంజదళాయతనేత్ర నాపయిన్
గనికర మున్న నూర్ధ్వగతి గల్గఁగ నాకు ననుగ్రహింపవే. 2132

క. అని వేఁడుటయును నిచ్చితి, నని రాముఁడు పలుక విని మహానందమునన్
గనుఁగొనుచు రామచంద్రునిఁ, దనువు దొఱఁగి వాలి త్రిదశధామముఁ జేరెన్.

వ. అంతట రామచంద్రుండు సుగ్రీవుని రాజ్యాభిషిక్తుం గావించి సీతావృత్తాంతంబు నెఱుంగవలయు నని యాజ్ఞాపించుటయు సుగ్రీవుండు తదాజ్ఞను శిరంబునం దాల్చి పేరుం డగుసాంజనేయుని లంకాపురంబునకుం బనిచె. 2134

గీ. అంతహనుమంతుఁడుత్సాహమతిశయిల్ల,నంబుధినిదాఁటి తా నొక్కయంగలోనఁ జొచ్చి లంకాపురంబు నచ్చోట వెదకి, వెదకి తగుధామముల నెల్ల విసివి తుదకు.

క. స్మరియించుచు రాముని నెద, నరిగి యశోకవని కచట నసురవధూటీ పరిభర్త్స్యమాన యగుచుఁ, దురపిల్లుచు నున్నయొక్కతొయ్యలిఁ గాంచెన్.

క. కని యట్లు వాయుసుతుఁ డ, త్తనుగాత్రియె సీత యని యథావిధిగ మనం బున నిశ్చయించుకొని త, ద్దనుజాంగన లేఁగువఱకుఁ దా నుండి యటన్. 2137

గీ. అవల మెలమెల్లగను నామె సవిధమునకుఁ, జేరి వందన మొనరించి స్వీయగాథ యంతయును జెప్పి రామనామామృతంబుఁ, గుమ్మరించెఁ దదీయకర్ణమ్ములందు.

గీ. అంత నాసాధ్వి కపి చెప్పినట్టిమాట, లన్నియును విని విశ్వాస మంకురింపఁ దనమనోనిశ్చయముఁ దెల్పి తత్క్షణంబ,యరుగు మని దీవన లొసంగి యనిపె నతని.

గీ.అపుడుహనుమానుఁడుప్పొంగిహర్ష మునను,పెత్తికియావసమంతయుఁబిలుకుమార్చి యెదురుకొనినట్టియసురుల నెల్లలంక,యంతయును గాల్చి మరలఁ దా నబ్ధి దాఁటి.

క. అరుదెంచి రామభద్రుని, చరణంబుల కెఱఁగి యచటిసంగతులు సవి స్తరముగను వినిచె విస్మయ, శరణంబులు గాఁగ శ్రోతృజనహృదయంబుల్.

సీ. అంతట రాఘవుం డబ్ధితీరముఁ జేరి, వెనువెంట రాఁ గపివీరు లెల్ల నిరశనవ్రతమున నిష్ఠాగరిష్ఠుడై, నీలలోహితుని ధ్యానింపఁ దొడఁగెఁ దద్ధ్యానమునకు నెంతయు సంతసము నొంది, యంతకాంతకుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యె నపుడు రాఘవుఁడు తదద్భుతాకారంబు, వీక్షింపఁ జాలక వెఱపుఁ జెందె

గీ. నది గ్రహించి యుమాపతి యతని కొసఁగె, దివ్యచక్షువు దానిచేఁ దేఱి చూచి రామచంద్రుఁడు కోటిసూర్యప్రకాశ, మాన మగుశూలిరూపంబు మదిని బొంగి.

దండకము:- మహాదేవ దేవాదిదేవా మహారుద్ర పంచాననా వేదవేద్యా మహానాగ యజ్ఞోపవీతా విరూపాక్ష విశ్వేశ్వరా శంకరా నాగచర్మాంబరా భస్మలిప్తాంగ గౌరీమనోవల్లభా నందివాహా పినాకీ గిరీశా చిదానందరూపా శుభాకార బ్రహ్మాది బృందారకశ్రేణిసంసేవ్యమానాంఘ్రిపాథోజ నానాయుధా దక్షిణామూర్తి గంగా ధరా వారణాసీపతీ శర్వ చక్రప్రదానాద్యనేకక్రియాతోషితోపేంద్ర శ్రీశైల వాసా శివా చంద్రమౌళీ మహాదైత్యసంహారకా దివ్యతేజోమయా సర్వశక్తీ యశేషజ్ఞ సర్వాత్మ భక్తేప్సితార్థప్రదా శూలపాణీ నమస్తే నమస్తే నమః. 2143

క. అని నుతియించుటయును సం, జనితమహాహ్లాదుఁ డగుచు శంకరుఁడు గనుం గొని రాముని రాఘవ నీ, వొనరించిననుతికిఁ దృప్తి నొదవెను నాకున్.

గీ. ఇచ్చెద వరమ్ము గోరుకొ మ్మేది యేని, యనుడు దేవ ప్రసన్నుఁడ వైతి వేని
వారిధిని దాఁటఁగను మేము వానరులును, గనికరింపు మటంచు రాఘవుఁడు వేఁడె.

క. అంతటఁ బినాకి సీతా, కాంతున కాత్మీయకార్ముకము నిడి రామా
చింతింపకు మిది నీపని, యంతయుఁ దీరుచును వైవ నంబుధిలోనన్. 2147

గీ. అని వచించి యంతర్ధాన మయ్యె నంత, రాముఁ డజగవమును సముద్రమున వైచె
నానకట్టగ నది నిల్చె నబ్ధినడుమఁ, గాంచువారల కెల్ల నక్కజము గాఁగ.

ఉ. అంతట దానిమీఁదఁ గపు లందఱతోడను నెక్కి మైథిలీ
కాంతుఁడు లక్ష్మణుండును సుఖంబుగ లంకకుఁ జేరి యాత్మవి
క్రాంతి బయల్పడంగ నగరం బరికట్టిరి దైత్యు లెల్ల వి
భ్రాంతిని జెంది దిక్కులకుఁ బాఱుచు నుండఁగఁ బ్రాణభీతిచేన్. 2148

చ. అది గని రావణాసురుఁ డహంకృతి మీఱఁగ నెల్లదైత్యులన్
జెదరక నిల్వఁగా ముదల చేసి బలోద్ధతు లైనదైత్యులన్
గదనము సేయఁ బంచుటయుఁ గార్ముకబాణకృపాణపాణు లై
సదమదముం బొనర్పఁగను సాగిరి వానరులన్ నిశాచరుల్. 2149.

క. ఆరాక్షసకృత్యములకు, భీరువు లై పోక నిలిచి పృథ్వీధరముల్
భూరుహములుఁ బెఱికి నిశా, చారులపైఁ గపులు కురియసాగిరి పెలుచన్.

ఆ. అట్లు ఘోరయుద్ధ మగుచుండఁ గపులకు, నసురులకును రావణాసురుండు
పనిచె నింద్రజితుని బవరంబు సేయంగ, నంత నతఁడు వచ్చి యాగ్రహమున.

క. బాణంబులు గురియుచును గృ, పాణంబులచేతఁ బ్లవగబలముల నెల్లన్
శ్రేణులుగ నఱకి వైచుచు, శోణితపానం బొనర్చుచున్ విహరించెన్. 2152

క. ఆతనివీరవిహారము, చేతఁ బ్లవగసేన లెల్లఁ జెల్లాచెద రై
భీతిల్లి పఱచెఁ గగనము, దైతేయబలజయనాదదారిత మయ్యెన్. 2153

శా. అంతన్ లక్ష్మణుఁ డుగ్రుడై ప్రళయకాలాకారంబుం దాల్చి ది
గ్దంతుల్ దిగ్గన బెగ్గడిల్లఁగను టంకారంబు గావించి య
త్యంతప్రౌఢిని గార్ముకంబునను సంధానించి నారాచముల్
దొంతుల్ దొంతులు గాఁగ నింద్రజిపయిన్ దూఁకించె నొక్కుమ్మడిన్. 2154

క. ఆలక్ష్మణనిశితాశుగ, జాలంబునఁ జిక్కి కదలఁ జాలక నేలన్
గూలి తటాలున నింద్రజి, కాలవశుం డయ్యె విధిని గడవం దరమే. 2155

క. ఆయింద్రజి మడియఁగ నతి, కాయమహాకాయు లనెడి క్రవ్యాదులు నా
గాయుతబలు లరుదెంచి వి, హాయస మగలంగ నార్చి యత్యుద్ధతిచేన్. 2156

క. భక్షించుచు వానరులను, వీక్షించుచు దెసలు వికృతదృష్టులతోడన్
లక్షించి లక్ష్మణునిఁ బ్రథ, నక్షోణితలంబునం దొనర్చిరి విహృతిన్. 2157

ఆ. అట్లు విహృతి సేయుచున్న నిశాచరులను, మాప లక్ష్మణుండు మదిఁ దలంచి
చాపమందు నిశితసాయకంబులఁ గూర్చి, యేసె వారిమెడలు చేసి గుఱిగ. 2158

క. ఏయుటయును నాబాణము, లాయసురులకంఠసీమలందుం బడి యా
రాయిడికిం బొడి పొడి యై, పోయెను వైరులకు దిగులు పుట్టఁగ నెదలన్. 2159

మ. అపు డాదైత్యులు నవ్వుచున్ గపుల నాహారించుచున్ లక్ష్మణుం
డిపు డెం దేఁగునొ చూచువార మని యుద్వీక్షించుచున్ స్వేచ్ఛమై
నపలాపంబులు వల్కుచున్ భయము లే కావంతయున్ దుర్మద
ద్విపముల్ వోలె నిరంకుశం బగుగతిన్ విచ్చేయుచుండన్ నడిన్. 2160

మ. హనుమంతుండును జాంబవంతుఁడును నడ్డై వారికిన్ నిల్వ నా
దనుజుల్ వారలఁ బట్టి మ్రింగఁ గడఁగన్ దా మేచి మి న్నంటఁగా
వినిబద్ధాంగులఁ జేసి వాలములచే విక్రాంతి దీపింప వా
రిని గొంపోయి రఘుప్రవీరపదనీరేజంబులన్ వైచిరన్. 2161

గీ. దాశరథి వారలం గాంచి దైత్యులార, రణము సేయంగ మాతోడ రావణుండు
తలఁచు చున్నాఁడొ లేక సీతనొసంగి, శరణుచొచ్చునొ చెప్పుఁడుసంశయములేక

క. అని యడుగుటయును వా రి, ట్లనిరి నరాధిప వచింతు మాలింపుము మా
మనుజాశనాధినాధుం, డనుపమబలుఁ డఖిలజగము లతనికి వశముల్. 2163

సీ. తిరుగుదు రతనిమందిరముచుట్టును దివా, కరవిధుల్ కావలికాండ్రువోలె
నుదకలోపంబు లేకుండ నాతనియింటఁ, బరిచర్య యొనరించుఁ బాశపాణి
యతఁడు పరుండుశయ్యాతలంబును జక్క, దిద్దుచు నుండును దేవభర్త
యత్యుష్ణమును గాక యతిశీతమును గాక, తాఁకుచుండును వానితనువు గాలి

గీ. పరులమాటలు వేర్వేరఁ బలుక నేల, యమరు లెల్లను బడియుండు రాసురారి
వాకిటను బడిగాపు లై వానిశక్తి, యిట్టి దని చెప్ప శక్యంబె యెవరి కేని.

వ. ఇంక నీప్రశ్నంబునకుఁ బ్రత్యుత్తరముం జెప్పెదము. వినుము. మహాబలశాలి
యును దర్శనాదర్శనాయోధనప్రవీణుండును యోధాగ్రేసరుండును నగువిద్యు
న్మాలి వానరసైన్యంబు నెల్ల సంహరించుటకును నతికాయమహాకాయుల
మగుమే మిరువురమును మీయిరువురతోడఁ బ్రధనంబు గావించుటకును దాను
బుష్పకంబు నెక్కి కుంభకర్ణాదిమహావీరులతోడం గూడి వచ్చి నిన్నుం బట్టి
కొని కట్టివైచి సీతాసాన్నిధ్యంబునకుం గొనిపోయి యామెకట్టెదుట వధియించు
టకును మాప్రభుండు నిర్ణయించుకొని యున్నవాఁడు. 2165

గీ. పట్టువడితిమి నేఁడు మాప్రభునినిర్ణ, యంబు నీకు నెఱింగింప నంతె కాని
లేనియెడఁ బట్టువడుదుమె వానరులకు, జగము లన్నియుఁ గబళింపఁ జాలుమేము.

క. అని పలుకుటయును గ్రోధం, బున సుగ్రీవుండు లేచి భూమీశ్వర యీ
దనుజాధములను సైఁపం, జన దాజ్ఞ యొసంగు మిపుడె సమయింపంగన్.

క. అని విన్నప మొనరించుట, యును రాఘవుఁడు నవ్వి వారి కొసఁగి వసనముల్
కనకాభరణములును బొం, దని పలుకుడుఁ గపులు విడిచి రాదానవులన్.

సీ. అంతట నాదైత్యు లాహ్లాదమును జెంది, ప్రణమిల్లి రామునిపాదములకు
నధిప లంకాద్వారమం దుండెఁ బంచవ, క్త్రంబులు గలిగినదారు వొండు
దాని నేకప్రయత్నమున నొక్కమ్ముచేఁ, బంచఖండములు గావించువాఁడు
వధియింపఁగలఁడు రావణుని నంచు లిఖింపఁ, బడియె నచ్చట శుక్రభాషితంబు

గీ. కాన నీ వట్లు ఖండించి తేని దానిఁ, జావఁగఁగలండు నీచేత రావణుండు
నాఁగ రాముఁడు వింట బాణంబు గూర్చి, క్షణములో దాని నేనుముక్కలుగఁగొట్టె

గీ. అంత నాదానవులు రావణాంతకుండు, రాఘవుఁడె యంచు నెదల నిర్ధారణంబు
చేసికొని రామచంద్ర రక్షింపవలయు, నస్మదర్భకులను నీవె యనుచు వేఁడి.

క. కొని యభయహస్తమును రా, మునివలనను దిరిగివచ్చి మునుపటిచందం
బున నె తొడంగిరి యాయో, ధనమునకుం బ్రభునియాన దాఁటఁగ రామిన్. 2171

గీ. అంత వానరు లుత్సాహ మతిశయిల్ల
నఖములును వాలములును దంతములు గిరులు
భూరుహములును నాయుధంబులుగఁ జేసి
దారుణరణంబుఁ దెగటార్చి దానవులను.

గీ. నేలమట్టంబుగను జేసి సాలములను, మేడలను గూల్చి మిద్దెలు పాడుచేసి
గోపురంబులు పడఁగొట్టి కూలఁద్రోసి, చప్పరములను నిండ్లకు నిప్పు వెట్టి. 2173

క. ఏపారఁగ భుజబల ము, ద్దీపింపఁగఁ గ్రోధవహ్ని తిరుగఁ దొడఁగి రా
టోపంబున నెల్లెడ లం, కాపుర మంయుతను నల్లకల్లోలము గాన్. 2174

ఉ. అంతట రావణాసురుఁడు హస్తములందు ధరించి చాపముల్
కుంతములున్ శరంబులును గొల్లలు గా వడి నేఁగుదెంచి వి
క్రాంతి బయల్పడంగఁ బ్లవగంబుల రూపఱఁ జేసి వానరా
భ్యంతరశూన్యుఁ డై కదలి యచ్చటనుండి జవంబు మీఱఁగన్. 2175

క. అరుదెంచి కొంతదూరము, పరసేనలఁ జూచి డీలుపడనిధృతిన్ దా
శరథిని గుఱిచేసి మహా, శరపంచక మేసె దెసలు జ్వాలల వెలుఁగన్. 2176

క. ఆశరములఁ దునిమి వడిన్, దాశరథి నిజైకశరమునను బావకసం
కాశము లగుపదితూఁపుల, నాశరపతిమీఁద నేసె నాగ్రహ మెసఁగన్. 2177

క. ఆశరదశకము వీరా, వేశంబునఁ ద్రుంచి మూఁడు విశిఖంబులచే
నాశరనాథుం డిరువది, యాశుగముల నేసె దశరథాత్మజుమీఁదన్. 2178

క. ఆయమ్ములు రాఘవుఁ డోకఁ, సాయకమునఁ దునిమి తీక్ష్ణశర మొక్కఁడు పై
నేయంగ రావణుఁడు త, త్సాయకఘాతమున కోర్వఁ జాలక పఱచెన్.

ఆ. అట్లు పఱచి దానవాధీశ్వరుఁడు తన, భవనమునకుఁ జేరి పొవులు చుండ
నట్టితఱి విభీషణాభిధానుం డగు, ననుజుఁ డేఁగుదెంచి యతనిదరికి. 2180

ఆ. ప్రణతిఁ జేసి నిలువఁబడి యుండ రావణుఁ, డతని నెదుటఁ జూచి యనుజ యింక
నాజి యెట్లు జరుగనగునో యాలోచించి, చెప్పఁ దగినత్రోవ చెప్పు మనియె.

క. అనవుడు విభీషణుం డి, ట్లనియె నధిప నీ వెఱుంగనట్టిది యెవ్వం
డును జెప్పఁ జాలఁ డైనను, విని చెద నీయాజ్ఞ కేను వినిబద్ధుఁడ నై. 2182

క. తనబలమును బరునిబలం, బును నెఱిఁగి నిజాధికత్వమున నిర్ణయముం
బొనరించుకొని యొనర్పం, జను రణ మటు గాని యెడ వినాశం బొదవున్.

ఆ. కాన నిద్ది సంధికాలంబు విను సమ, యంబు గాదు నీకు నని యొనర్పఁ
బరునిబలము చూడఁ బ్రబలంబు సోదర్య, నీబలంబు చూడ నిర్బలంబు. 2184

క. హతుఁ డయ్యె నింద్రజిత్తుఁడు, హతమాయెను లంక శూరు లగుక్రవ్యాదుల్
హతు లైరి యేకబాణా, హతి కోడి పలాయితుండ వైతివి నీవున్. 2185

గీ. ఎఱుఁగుదువు వాలిసామర్థ్య మీవు మున్నె, యట్టివాలిని నొకకోల నిట్టె చంపె
మనపురద్వారదారువు తునుఁగఁ గొట్టె, రాముఁ డన నెట్టిఁడో యెఱుంగ రాదె నీకు.

గీ. నాశ మొందిరి నీకారణమునఁ బెక్కు, మంది రక్కసు లింకను మ్రందఁగలరు
లంకలో నున్నవా రెల్ల నింక నైన, మౌఢ్యమును వీడి మనుము నామాట వినుము.

క. సీతాచాపముఁ దాలిచి, యేతెంచెను నిన్నడంప మృత్యువు తద్వి
జ్ఞాత నయి యిప్పు డైనను, నాతల్లిని విడువు మసువు లాసించినచోన్. 2188

ఆ. బ్రదుకు మీవు మమ్ము బ్రదికింపు మెల్లర, రాజ్య మేలుకొనుము పూజ్యముగను
శరణు వొచ్చినట్టిశత్రువు నైనను, రక్షణం బొనర్చు రాఘవుండు. 2189

క. ఒకమాట వినుము ధర్మమె, సుకమును గలిగించు నెందుఁ జూచిన సార్వ
త్రికసిద్ధాంతం బిది యది, యొకఁ డెడసిన దుఃఖదముల యున్నవి యెల్లన్.

క. పరనారీకామనయును, బరధనహరణమును జెప్పఁబడియెను ధర్మే
తరములుగ నవి విషాదము, నరకమును ఘటించి సర్వనాశము చేయున్. 2191

గీ. అన్న దుర్గంధదూషితం బైనమేని, పయి విరక్తి ఘటిల్లినపక్షమందు
నీవు చేసినపని యెల్ల నిష్ఫలంబ, కాక రక్తి ఘటిల్లినఁ గలుగు హాని. 2192

క. నీ వొనరించినపని దుః, ఖావహ మైనది యధర్మ మగుహేతువునన్
గావున నేగతిఁ జూచిన, రావణ దైవంబు నీకుఁ బ్రతికూల మగున్. 2193

ఆ. ఇవియ కాక మఱియు నె న్నేని క్లేశముల్, సంభవించు నీవు సలిపినట్టి
కార్యమునను గాన గమనించి సర్వంబు, మొదటఁ బ్రధనవాంఛ వదలికొనుము.

గీ. పిదప మన మెల్లరముఁ గూడి కదలిపోయి, రామునకు మైథిలిని సమర్పణముచేసి
శరణుచొచ్చినఁ బ్రోచు నిస్సంశయముగ, దాశరథి ప్రాణమానముల్ దక్కు మనకు.
క. అని చెప్పి యూరకుంటయు, విని సర్వము రావణుండు వీరావేశం
బున నిట్లు లనియె దుర్మతి, యనఁ గూడనిమాట లాడ నర్హమె నీకున్. 2196
గీ. పుట్టితివె కాని యేపుణ్యమునన్ పుణ్య, జనకులంబునఁ గావు రాక్షసుఁడ వీవు
శరణుచొత్తువె హీనుఁడ చావరాదె, యెఱుఁగుదువె శూరధర్మంబు లెప్పు డేని.
క. పరధనమును బరసతులను, బరరాజ్యములను హరించుపని శూరాగ్రే
సరు లగువారికి ధర్మము, శర ణనుటయె తగవు తాదృశక్లీబులకున్. 2198
క. నీ వింక నుండఁ దగ వీ, తావున నని యెగసి కాలఁ దన్నుడుఁ జనియెన్
గేవలసత్త్వగుణాశ్రిత, భావుం డై యతఁడు రామభద్రునికడకున్. 2199
శా. అంతన్ రావణుఁ డస్త్రశస్త్రము లసంఖ్యాకంబుగాఁ బూని ని
ర్జింతున్ మానవులన్ వధింతుఁ గపులన్ శిక్షింతు నాదిత్యులన్
బంతంబుం గొని నేఁడె ముజ్జగములన్ భస్మంబు గావింతు నా
చెంతన్ నిల్చెడివాఁ డెవం డనుచు విచ్చేసెన్ స్వసైన్యంబుతోన్. 2200
ఆ. వచ్చి యట్లు శస్త్రవర్షంబు గురియించి, వానరులను నేల వ్రాలఁ జేయ
నపుడు లక్ష్మణుండు యాతుధానబలంబు, నెల్లఁ గోల లేసి డిల్లపఱిచె. 2201
క. అప్పుడు రావణుఁ డార్చుచు, ముప్పిరిగొనుకోపమునను మునుఁగ శరంబుల్
గుప్పించె లక్ష్మణునిపై, నొప్పి గలిగి దాన లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛిల్లెన్. 2202
క. రావణుఁ డదె సమయం బని, కావరమున రేఁగి సాయకములను రామ
క్ష్మావరునిపైనిఁ గురిసెను, దేవతలకుఁ గూడ గుండె దిగ్గు రనంగన్. 2203
ఆ. అపుడు రామచంద్రుఁ డాహవభీముఁ డై, వానిమీఁద బాణవర్షములను
గురిసి కురిసి రుధిరకూలంకషలు వాఱఁ, జావ కునికి వాఁడు సంశయించి. 2204
క. తన కేమియుఁ దోఁపమిచేఁ, గనుఁగొనియె విభీషణుని మొగంబును నతఁ డా
యనభావ మెఱిఁగి సూచిం, చెను రావణుఁ డంత మొందుచిహ్నపదంబున్.
చ. అది గ్రహియించి రాముఁడు శితాశుగ మొక్కఁడు గూర్చి వింటఁ ద
త్పదమును గొట్టె వెంటనె పదంపడి నేలను గూలి ప్రాణముల్
వదలెను రావణుండు త్రిదివంబుననుండి సురల్ ప్రసూనముల్
వదలిరి దుందుభుల్ మొరసె లాస్యము లాడఁ దొడంగి రచ్చరల్. 2206
గీ. అంత హతశేషు లైనట్టియసురు లెల్ల, జని రయంబునఁ గుంభకర్ణునకుఁ దెలుప
నఖిలవృత్తాంతమును నాతఁ డపుడు లేచి, నిదురకన్నులతోడను గదను బట్టి.
క. తూలుచు వ్రాలుచుఁ ద్రేలుచు, నాలంబున దొరకినట్టిప్రాణుల నెల్లన్
గూలుచుచు రామచంద్రుని, పాలంబడి కట్టకడకుఁ బ్రాణము లుడిగెన్. 2208

గీ. అపుడు భూభారము తొలంగె ననుచు సాధు,బృంద మెల్లను నానంద మొందుచుండ
సకలనిర్జరసందోహసహితుఁ డగుచు, దాశరథి కీశ్వరుండు ప్రత్యక్ష మయ్యె.
ఉ. రాముఁడు చూచి కన్గొనెదుట రాజకిరీటుని భక్తి చిత్తమం
దామతిలంగ మ్రొక్కి చరితార్థుఁడ నైతిని గాంచఁ గల్గుటన్
స్వామిని నేఁడు నాశ్రమము సర్వము సార్థక మయ్యె నింక నా
కేమి కొఱంత యంచు నుతియించుచు నుండ శివుండు హృష్టుఁడై. 2210
గీ. రామ యీఘోరరణమందుఁ బ్రాణములను
విడిచియును మూర్ఛ చెందియు వివిధబాధ
లొందియును నున్నవారి కందఱకును
నాయురారోగ్యసంపద లలరఁగాత. 2211
క. అని మఱుఁగుపడుటయును రా, మునిబలఁగము నిద్రనుండి ముక్తం బయి మే
ల్కొనినట్లు లేచి వందన, మొనరించెను రామపదపయోజంబులకున్. 2212
ఆ. అంత నగ్నిశుద్ధ యైన సీత యరుదెంచి, పులక లంగములను బొడము చుండ
నావరింపఁ గనుల హర్షబాష్పంబులు, పడియె నాత్మధవునిపదములందు. 2213
గీ. జడలుగట్టినతలయును సన్నగిలిన, యంగమును మాసిపోయినయంశుకమును
దనమదికపారమగువిషాదమునుగొలుప, నపుడు రాముఁడునిశ్చేష్టుఁడగుచునిలిచె.
క. అటు లుండి కొంత సేపున, కెటులో తెలివి రాఁగ నామె నెత్తి కరములన్
గటకటఁబడునాసతియా, రట ముడుగఁగ ననునయించి రాఘవుఁ డంతన్. 2215
వ. రావణకుంభకర్ణాది రాక్షసుల కెల్ల యథావిధి విభీషణునిచే శ్రాద్ధక్రియలు నిర్వ
ర్తింపంజేసి యచ్చట రావణునిపేర నీశ్వరాలయంబుం బ్రతిష్ఠించి విభీషణుని
లంకారాజ్యంబునకుఁ బట్టభద్రునిం గావించి పుష్పకవిమానంబు నధిష్ఠించి సపరి
వారంబుగా జలనిధిం దాఁటి తత్తటంబున శివప్రతిష్ఠ గావించి బ్రహ్మాదిదేవతా
బృందంబులు గొనియాడ మునిజనాశీర్వాదంబులం బడసి యయోధ్యాపురంబు
నం బ్రవేశించె. 2216
గీ. అట్లు చేరి యయోధ్యకు నఖిలజనులు, హర్షమును జెంద రాఘవుఁ డందఱకును
దగినరీతి నొనర్చి సత్కారములను, ముక్తజటుఁ డయి రాజ్యాభిషిక్తుఁ డయ్యె.
సీ. ఆసమయంబున నమరు లెల్లరు లేచి, బాహువు లెత్తి యుత్సాహ మొదవ
రాఘవ భవదనుగ్రహమున స్థాపింపఁ, బడితిమి మేము మాపదవులందు
శిష్టరక్షణదుష్టశిక్షణంబులు సేయ, నవతరించినరమాధవుఁడ వీవు
సకలసంక్షోభకారకుఁ డైనరావణుం, జెడయుట భువనంబు లెల్ల నిలిచె
గీ. నాదిలక్ష్మి భవత్పత్ని యైనసీత, యీమెతోఁ గూడి రాజ్యంబు నేలుకొనుము
కరిదియ వానలు ముక్కారు ధరణి పండ, ధర్మదేవత నాల్గుపాదముల నడవ.

క. అని వచియించి ప్రమోదం, బెనయఁగఁ ద్రిదశాలయమున కేఁగిరి యంతన్
మును లెల్ల స్వాశ్రమములకుఁ, జన నెంచి వచింప రామచంద్రునియొద్దన్.

ఆ. రాముఁ డిట్టు లనియె బ్రాహ్మణులు ప్రసన్ను, లైన సుప్రసన్నుఁ డగు శివుండు
దాన శ్రేయ మొదవుఁ గాన నాతిథ్యము, స్వీకరించి చనుఁడు విప్రులార. 2220

క. అనవుడుఁ దత్ప్రార్థనమును, మునివరు లంగీకరించి ముద మొదవఁగఁ గై
కొని రామునియాతిథ్యము, చనిరి నిజాశ్రమములకుఁ బ్రసన్నహృదయు లై.

ఆ. అంత రామచంద్రుఁ డఖిలవర్ణాశ్రమా, చారధర్మములను శాశ్వతముగ
నడుపుచును నశేషనరలోకమును దన్నుఁ, బొగడ నేలఁదొడఁగెఁ బుడమి నెల్ల.

గీ. ఈయుపాఖ్యానమును నెవ్వఁ డేని వినినఁ,దలఁచినను బాతకము లెల్లఁ దొలఁగిపోయి
యెన్నఁటికిఁ గూడ దౌర్గత్య మొనయకుండఁ,బడయఁగల్గును శాశ్వతబ్రహ్మపదము.

క. అని చెప్పి యూరకుంటయు, విని సర్వము రాఘవుండు విస్మయ మొదవం
గను మదిని గాంచి శంభుని, ననయము నాయదియ సైఁపు మని ప్రార్థించెన్.

ఆ. అపుడు శంభుఁ డేమి యపరాధ మున్నది, యిందు నీది సర్వ మెఱిఁగినట్టి
వాఁ డెవండు గలఁడు వసుధలోనఁ బ్రమాద, మందఱకును నుండు నవిదితమున.

క. అని యనునయింప రాముఁడు, మనమున సంశయము నుడిగి మహనీయ గతిం
చినకల్పము లెన్నియొ పో, యినరాములసంఖ్య యెంతొ యెఱుఁగం జెపుమా.

గీ. అనుటయును రామచంద్ర బ్రహ్మాదులకును, సలవి గా దది చెప్పంగ నడుగ రాదు
కల్పము లసంఖ్యములు తత్ప్రకారమున నె, రాములునుగూడనని చెప్పె బ్రాహ్మణుండు.

గీ. అంతఁ దద్వాక్యమునఁ గలయర్థ మెల్లఁ, దెలిసికొని రాఘవుండు ధాత్రీసుపర్వ
చెప్పు మిఁక నన్నదానంబుచేతఁ గలుగు,నట్టిఫల మేమొ నా శంభుఁ డిట్టు లనియె.

—: అన్నదానమాహాత్మ్యకథనము :—

గీ. కలఁడు ధాత్రిని మున్ను మంకణుఁడు నాఁగ, నొక్క బ్రహ్మర్షి సకలగుణోత్తరుండు
వాని కొకపుత్రుఁడు గలండు మాననీయ,కార్యనిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డాకథుఁడు నాఁగ.

క. ఆయనకు సుశోభన యను, జాయ గల దొకర్తు వారు సంసారంబున్
జేయఁ దొడంగిరి తృప్తి, న్యాయంబులు రెండె సాధనంబులు గాఁగన్. 2230

క. న్యాయేతరమార్గంబున, నాయాతం బైనమేరు వైనను వారల్
చే యెత్తి ముట్ట రెట్టియు, పాయము చేకూరనున్న నర్థము లేమిన్. 2231

ఆ. ప్రాప్త మైనదానఁ బరితుష్టి నొందుదు, రంతె కాని వార లల్ప మనుచుఁ
గంటకించుకొనరు కల నైనను గపోత, వృత్తి మనుటె తమ కభీష్ట మగుట.

ఆ. అట్టు లుండ వా రొకప్పుడు న్యాయాగ, తాన్న మొదవ కునికి నైదునాళ్లు
లనశనముగఁ గడపి యాఱవదినమున, నించుకంత యన్న మెట్లొ దొరక.

క. పోయెడియసువులు నిలుపుట, న్యాయం బని తలఁచి మనకు నళినభవుఁడు నేఁ
డీయన్న మిచ్చె బ్రతికితి, మీయెడరు తొలంగె ననుచు నేఁకటపడుచున్.

వ. పురఃకృత్యంబు సత్వరంబుగాఁ జేయం దలంచికొని. 2235

సీ. ఒనరించి దేవతార్చన మాకథుఁడు తద, న్నము చేసె రెండుభాగములు గాఁగ
నంతటఁ బాత్రంబు నాసాదనము చేసి, తత్కాంత వడ్డించి దాన సగము
నారగింపుము నాథ యను చుండ వాకిట, వినవచ్చె నాతిథ్య మనెడి కేక
యపు డాకథుఁడు లేచి యరిగి ద్వారముకడ, నారటపడునొక్కయతినిఁ జూచి

గీ. వందనము చేసి తోడ్కొనివచ్చి కూరు,చుండఁగాఁ బెట్టి తనపాత్ర యున్న చోట
నమృత మ స్తని పోసె నాపోశనంబు, నమ్మహాత్ముని హ స్తపద్మమ్ములోన. 2236

గీ. అప్పు డది పుచ్చుకొని మౌని హర్ష మొదవ, నారగించి తదన్నంబు నాకథునకుఁ
జలిపి యాశీర్వచనమును జనియె నంత, దంపతులు సంతసము నొందుతరుణమందు.

ఆ. అంగవికలుఁ డయ్యు నత్యంత తేజంబు, గ్రాలుచుండునొక్కబ్రాహ్మణుండు
వచ్చి యటకు విప్రవరుఁడను నాఁకలి, గొన్న వాఁడ ననుచు నన్న మడిగె. 2238

సీ. అది విని యాకథుం డాతణంబున నేఁగి, యింటిలోనికిఁ దనయింతిఁ జూచి
సాధ్వి నేఁడు మ తొక్కత్మాసురుం డేతెంచె, హరివోలె మనయింటి కతిథి గాఁగ
నతనికిఁ బెట్టి నీయన్నంబులో సగం, బర్ధ మీవు భుజింపు మసువు లుండ
ననుటయు నాసుశోభన యాకథునిఁ జూచి, ప్రాణవల్లభ యిట్లు పలుక నగునె

గీ. ప్రాణములు శాశ్వతంబులె పరమబంధు, వైనయతిథిని నిజదైవ మైనపతిని
విడిచి మెసవుట ధర్మమె వెలఁది కీవు, నతిథియును నారగింపుఁ డీయన్న మిపుడె.

గీ. ప్రాణములు నిల్చు నాయు వున్నంతవఱకుఁ
బ్రాణములు పోవు ననియెడిభయము వలదు
ప్రాణములు పోవు నని యధర్మంబు సేయఁ
బాలుపడుదురె యెంతనిర్భాగ్యు లైన. 2240

క. అన్నమె ప్రాణికిఁ బ్రాణము, లన్నప్రదులైనవారు ప్రాణప్రదు లా
యన్నమువలననె భూతము, లన్నియుఁ బుట్టుటయు వృద్ధి నందుటయు నగున్.

గీ. క్షణిక మగుజీవితమున నార్జనము సేయుఁ,దగినయది యొక్కయన్నప్రదానఫలమె
యట్టిఫలమును నార్జింపనట్టివారి, జన్మ మంతయుఁ గూడ నిష్ఫలమ చూవె.

గీ. కావునను యన్నదానంబుకంటె నధిక, మైనదానంబు లే దందు రార్యు లెల్ల
నట్టియన్నంబుఁ బెట్టుభాగ్యంబు నాకు, నీవు గాకున్న నాథ వే తెవ్వఁ డిచ్చు.

క. సతులును సుతులును హితులును, బతులును గల రెంతమందొ బంధువులందున్
మృతు లైనవారలకు స, ద్గతి నిచ్చెడిబంధు వెవఁడు తర్కింపంగన్. 2244

గీ. తాను జేసినధర్మంబె తన్నుఁ గావ, వలయుఁ గాని మ ఱొక్కఁ డెవ్వఁడును రాఁడు
కంఠమునఁ జుట్టి పాశంబుఁ గాలభటులు, కనికరము లేక లాగెడికాలమందు.
క. అనుటయును నాకథుం డి, ట్లనియెను సతి నీవు పలికినట్టిపలుకు లొ
ప్పనివారు గలరె యన్నము, చన దేను భుజింప నతిథి సాపడుదాఁకన్. 2246
గీ. అన్న మంతయు వడ్డింపు మతిథి కదియె, మనకు ధర్మము నాఁగ నవ్వనరుహాక్షి
యట్లె కావింతు రావింపు మతిథి ననుడు, నతఁడు రావించె లోని కయ్యతిథి నంత.
ఆ. ఆమె పీఁట వైచి యందుఁ గూర్చుండఁ బ్రా, ర్థించుటయును నతిథి లేచి చూచి
యతిథి కన్నమిడెడిహర్షంబు తులకించు, నామె మోముఁ బ్రముదితాత్మఁ డగుచు.
గీ. అందుఁ గూర్చుండుటయు నామెయతనిముందుఁ, బాత్రయాసాదనము సేసి పాత్రలోన
నన్న మంతయు వడ్డించి యారగింపఁ, బ్రార్థన యొనర్చె నంత నా బ్రాహ్మణుండు.
క. ఆవిప్రదంపతులన, ద్భావంబున కెంత యేని ప్రమదం బొదవన్
గైవల్యము గరబదరం, బై వారికి వెలయఁ జేయ హరుఁ డై నిలిచెన్. 2250
ఆ. అపుడు వారు చూచి యహిభూషణములను, వృషభవాహనమును నిందుకళను
నర్ధదేహకాంత నమరస్రవంతిని, మృడుఁడె యనుచు నిశ్చయించి యెదల.
శా. సాష్టాంగంబుగ మ్రొక్కి ధూర్జటికి దేవా మాయ శేషాఘముల్
నష్టిం జెందెను మాయభీష్టములు చెందం గల్గె సాఫల్యముల్
దుష్టిం బొందెను మామనంబులు సముద్ద్యోతించె మాపుణ్యము
త్కృష్టం బయ్యెను మాకులంబులును ని న్వీక్షింపఁగాఁ గల్గుటన్. 2252
క. అని నుతియించుచు నిలుచుట, యును వినయంబునను జేతు లొగ్గి శివుం డి
ట్లనియెను మీధర్మంబున, కెనసితి సంతుష్టి కోరుఁ డిచ్చెద వరముల్. 2253
క. అనవుడు దేవ భవత్పద, వనజంబులమీఁద భక్తి వదలక యుండం
గను మా కనుగ్రహింపుము, కనికరమున ననుచు వారు కాంక్షించుటయున్.
వ. మహేశ్వరుండు వారి కభీష్టార్థసిద్ధి యగునట్లు వరం బొసంగి యంతర్ధానంబు నొందె. 2255

—: పురాణశ్రవణాదిమాహాత్మ్యకథనము :—

సీ. అని వచించుటయును వినకులాంబుధిసోముఁ, డాశ్చర్య మొందుచు నాత్మలోనఁ
గనుఁగొనుచుండ నాకాశంబు నచ్చోట, నొకకొంద ఱతితేజ ముట్టిపడఁగ
దివ్యవిమానసంస్థితు లయి కనఁబడి, రది తన కద్భుతం బొదవఁ జేయ
బ్రాహ్మణోత్తమ నభోభాగంబునం దుండు, వా రెవ్వరో వచింప వలనుపడు నె
గీ. యనుటయును గాంచి వారల నవనిసురుఁడు
తెలిసికొని యోగదృష్టిఁ దద్విషయ మెల్ల.

నధిప వీ రెల్లరును గృహస్థాశ్రమస్థు
లైన బ్రాహ్మణు లిల నుండినట్టివార. 2256

సీ. వీరికి ము న్నగ్రహారంబు లొకకొన్ని, దయచేసె మీతండ్రి దశరథుండు
దానిచే నొదవఁ జిత్తములకు విశ్రాంతి, యాచరించిరి తపం బధికముగను
దత్తపోబలమహత్త్వంబున ననితర, ప్రాప్య మైనట్టిపుణ్యంబు గలిగె
దాన ననామాన్య మైన తేజం బొందు, మెఱయంగఁ దొడఁగెను మేనులందు

గీ. దానివలనను దమపుణ్యదర్శనంబు, నొసఁగుచును సర్వజనముల నుద్ధరింప
వలయు ననియెడిభావంబు గలిగి వీర, లందఱును గూడ నొకదినమందుఁ గూడి.

గీ. చని వసిష్ఠమహామునిసవిధమునకుఁ, దెలిపిరి నిజాశయంబులు దేటపడఁగ
నంతట వసిష్ఠుఁ డది యెల్ల నాలకించి, యంగిరోమునికడకు మీ రరుగుఁ డనియె.

ఉ. అంతట వీర లెల్లరుఁ దదాజ్ఞను గైకొని యంగిరోమునీం
ద్రాంతికసీమకుం జని నిజాశయముల్ వచియింప నాతఁ డ
త్యంతముదంబు నొంది ద్విజులార పురాణము నాలకించినన్
జింతితకార్యసిద్ధి యగు శీఘ్రముగన్ బహుళోక్తు లేటికిన్. 2259

గీ. వినఁగను బురాణములను నెవ్వనికి మదిని, శ్రద్ధ గలుగునొ సకలతీర్థములలోన
స్నాన మొనరించినట్టిపుణ్యంబుకంటె,ద్విగుణ మగుపుణ్యమును జెందితీఱు వాఁడు.

క. హత మగును గోటిజన్మా, ర్జిత మగుపాపము పురాణసేవాపుణ్యా
ర్జితమాహాత్మ్యమున సదా, గతితాడిత మైనవృక్షకాండమువోలెన్. 2261

గీ. ధనము గోరినవారికి ధనము గలుగు, విద్య గోరినవారికి విద్య గలుగు
ముక్తి గోరినవారికి ముక్తి గలుగు, సర్వము పురాణసేవచే సంఘటిల్లు. 2262

గీ. అనుటయును విప్రవర్యు లిట్లనిరి దేవ
యేపురాణంబొ యయ్యది యెఱుఁగఁ జెపుము
యని యడుగుటయు నంగిరోమునివరుండు
హర్షబాష్పంబు లక్షుల నావరింప. 2263

గీ. భుక్తిముక్తిప్రదంబు సంపూర్ణశక్తి, దాయకము సర్వపాపవిదారకంబు
హరిహరాభేదబుద్ధిదాయకము సకల, సిద్ధిదము పాద్మము సమస్తసేవితంబు.

సీ. మును ధరాపాలుఁ డన్ జనపాలుఁ డొకఁడు నా, కాలయంబును నిల్పి యందులోనఁ
బద్మపురాణంబుఁ బఠియించి చెప్పంగ, నావర్ష మొక్కబ్రాహ్మణుని నిలిపి
యతనిజీవికకు నై యంతదాఁకను దగు, వృత్తి నొసంగి సంతృప్తిదముగ
స్వర్ణనిష్కశతం బొసంగుదు బహుమతి, గను బురాణాంతమం దని వచించు

గీ. విని పురాణంబు నొకకొన్నిదినము లొక్క,నాఁడు దైవికముగ మరణంబు నొందె
నంతఁ దత్కృతపుణ్యకార్యంబువలన, వాని కొనగూడె మత్సన్నిధానవసతి.

సీ. భూరిదానము లిచ్చువారికంటెను మహా, ధ్వరములు గావించు వారికంటె
నానావ్రతంబు లొనర్చువారలకంటె, వరతీర్థముల కేఁగువారికంటె
వేదపాఠములఁ గావించువారలకంటెఁ, గీరితి నార్జించువారికంటె
శ్రాద్ధతర్పణములు సలుపువారలకంటె, వనములఁ దపియించువారికంటె
గీ. నధికులు పురాణగాథల నాలకించు, నట్టివారును వచియించునట్టివారు
వారిపైఁ గలప్రీతి యెవ్వారిమీఁద, నేనియును లేదు నా కని కృష్ణుఁ డనియె.
క. మున్ను దిలీపుం డడుగఁగ, నెన్నో పురాణంబు లున్న నిదియె వినిచె లో
కోన్నతిఁ గన్నవసిష్ఠుం, డన్నరనాథునకుఁ బొగడ నలవియె దీనిన్. 2267
వ. అని చెప్పుటయు నీబ్రాహ్మణోత్తములు పద్మపురాణంబు విన నిశ్చయించుకొని
తచ్ఛ్రవణవిధిప్రకారంబు చెప్పు మని యభ్యర్థింప నంగిరుం డి ట్లనియె. 2268
సీ. బ్రాహ్మణోత్తముఁ డైనపౌరాణికునికడ, కరిగి నమస్కార మాచరించి
తమశక్తికొలఁది సదక్షిణతాంబూల, మర్పించి గురుభక్తి యామతిల్ల
ధర్మజ్ఞ చెప్పుము ధర్మార్థకామమో, క్షద మైనయొకపుణ్యకథను మాకు
నని వేఁడి కూర్చుండ నగును నీచైత్యస్థాన, మందుఁ దదుక్తుల నాలకింప
గీ. నంతఁ బౌరాణికుం డైన హరిహరులను, గణపతిని వాణినిఁ దలంచి ప్రణతి చేసి
యిష్టదైవంబునకు వచియింప నొప్పు, ననుదినంబుఁ బురాణంబు నాసమాప్తి.
గీ. శ్రవణమననంబులను శ్రోత సలుపు చుండఁ, దగును నంతియ కానిమధ్యమున మాట
లాడఁ దగ దేవియును నట్లు లాడె నేని, మూకుఁ డగు భారతీక్రుధాలోకనమున.
గీ. నడుమ నడుమను ఘుట్టముల్ నుడువునపుడు
ధనకనకధాన్యవసనాదులను నొసంగి
ప్రమద మొనగూర్ప నగును బౌరాణికునకు
దానఁ దులఁదూఁగు బహుసంపదలను శ్రోత. 2271
గీ. అట్లు వినుచుఁ బురాణంబు నంతమందు, నిచ్చి గోభూహిరణ్యాదు లెచ్చు గాఁగ
వక్త కొనరింప నగు గౌరవంబు దానఁ, జేకుఱును శ్రోత కిష్టార్థసిద్ధు లెల్ల. 2272
క. అని చెప్పుటయును వీరలు, విని పద్మపురాణమును సవిస్తరముగ న
మ్మునివలనను పడసిరి చ, య్యనఁ దత్ఫలము గను దేవయానము లంతన్.
గీ. ఆవిమానంబులను నెక్కి యంబరమున, సంచరించుచు స్వీయదర్శనమువలన
జనుల నెల్లను ధన్యులఁ జలుపు చుండి, రీవిధంబున నీమహీదేవు లధిప. 2274
క. అని చెప్పుటయును రాముఁడు, మనమున నాశ్చర్యపడుచు మరల నభమునన్
గని యొక్కదివ్యపురుషుని, దినమణిశతదీప్యమానతేజశ్శాలిన్. 2275
గీ. స్వామి యీదివ్యపురుషుఁ డెవ్వండొ నభము
నందు రాజిల్లు చున్నవాఁ డద్భుతముగ

వీనిచరితంబుఁ జెప్పుము వినఁగ నాకు
నిచ్ఛ వొడమెను నా శంభుఁ డిట్టు లనియె. 2276

సీ. ఇనకులాంబుధిచంద్ర వినుము చెప్పెద మున్ను, గౌతముం డనునొక్క తాపసురుండు
చదువక వేదశాస్త్రములు గావింపక, పంచయజ్ఞములు సల్పక జపంబు
కడకు సంధ్యను గూడ విడనాడి కృషికర్మ, మున బహువత్సరంబులను గడపి
యొకదివసమున దైవికముగ నొక్క చో, నిని పురాణము కొంత విషయ మెఱిఁగి

గీ. తత్పురాధీశుఁ డగుతేనిదరికి నేఁగి, మానవాధిప నేను బ్రాహ్మణుఁడ బ్రదుకఁ
జాలక స్వధర్మమునఁ గృషి సలిపి కొనుచుఁ, గడపితిని బహువర్షముల్ కాన కునికి.

గీ. కడకు నొకనాఁడు కృషి శూద్రకర్మ మనియుఁ
బ్రాణములు పోవ నున్నను బ్రాహ్మణుండు
చనదు దాని నొనర్పంగ ననియు వింటిఁ
జెప్పఁ బౌరాణికుఁడు దాన సిగ్గు చెంది. 2278

క. నీకడకు వచ్చినాఁడను, నా కొకగ్రామంబు నిచ్చినను భూపతి నై
లోకద్వయమున గర్వ్యుఁడఁ, గాకుండఁగ జీవయాత్ర గడపుదు నధిపా. 2279

క. అనవుడు భూనాయకుఁ డి, ట్లనియెను వేదోక్తకర్మ మవనిసురులకున్
జనుఁ గాక భూపతిత్వము, చనునె యది ద్విజత్వహానిజనకము గాదే. 2280

వ. అనుటయును గౌతముండు మహీపాలున కి ట్లనియె. 2281

గీ. వసుమతీశ్వర భూపతిత్వంబు రాజ, ధర్మ మగుటను విప్రుఁడు దాని నాశ్ర
యించినను దోషి గాఁ డర్హవృత్తి లేని, తఱిని నని వింటి శాస్త్రవేత్తలు వచింప.

క. అనవుడు భూపాలుఁడు వి, ప్రున కిచ్చెను గోర్కె కధికముగ గ్రామములన్
మనమున నత్యానందం, బెనయఁగ గౌతముఁడు చనియె నింటికి నంతన్. 2283

క. గౌతముఁడు గ్రామములకున్, నేతృత్వము వడసి దాన నివ్వటిలంగన్
స్వాతంత్ర్య మది యహంతా, హేతువు గా నంతకంత కిచ్ఛావశుఁ డై.

క. త్రాగఁ దొడంగెను మద్యము, రాగ ముడిగి భార్యయందు రాబడి నెల్లన్
ద్యాగ మొనర్పఁ దొడంగెను, బోగముచేడెల కతండు భోగార్థముగన్. 2285

క. పరదారపరధనంబుల, హరియించుచుఁ దినుచు మాంస మధములతోడన్
దిరుగుచు నాతఁడు కాలము, జరుపఁ దొడంగెను నిరంకుశస్థితి మీఱన్. 2286

క. వేదంబుల దూషించుచు, వాదించు నతండు విబుధవర్గముతోడన్
గా దన నౌ నని యౌ నన, గా దని ధనమదము విషముగను దల కెక్కన్.

ఆ. అట్లు కొంతకాల మరుగంగ గౌతముఁ, డర్థ మెల్ల నాశ మగుడుఁ దుదకుఁ
దినఁగఁ దిండి కట్టుకొన గుడ్డయును లేక, దుస్థితిని వహించి దుఃఖపడుచు.

క. ఒకనాఁడు పూర్వపౌరా, ణికునికడకుఁ బోయి తనదునీచస్థితి వా
నికిఁ జెప్పి స్వామి నా కై, హికసుఖములమీఁదఁ గాంక్ష యెల్లఁ దొలంగెన్.

గీ. అనుభవించితి సర్వసౌఖ్యములు వాని
వలన లాభంబు లే దని తెలిసికొంటి
నింక దయతోడఁ జెప్పు మే దేని నాకు
శోకముపాయంబు తొలఁగఁ బాతకము లెల్ల. 2290

వ. అని ప్రార్థించుటయుఁ బౌరాణికుం డాతని కిట్లనియె. 2291

గీ. సకలపాపంబులను గూడ సమయఁ జేయు, నట్టివి పురాణములు వాని నాలకించి
ధన్యుఁడవు గమ్ము లేకున్న దారి లేదు, త్వత్కృతాసంఖ్యపాతకోత్తరణమునకు.

క. విన నెంచి పురాణంబును, వినునెడ నొక పద్య మేని వినువారికిఁ ద
ద్దినకృతపాతక మంతయు, ననుపదము నశించి శుద్ధి యాపాదిల్లున్. 2293

క. అని చెప్పుటయును గౌతముఁ, డనవధికం బైన హర్ష మందుచు స్వాంతం
బున సాష్టాంగనమస్కృతి, నొనరించి పురాణవక్త కుద్యద్భక్తిన్. 2194

గీ. స్వామి దీనునిపై ని వాత్సల్యముననను, నీవె వచియింపుము పురాణ మేది యేని
త్వత్ప్రసాదంబునను గృతార్థతను జెందఁ, గలుగుభాగ్యంబు నేఁటికిఁ గలిగె నేమొ.

వ. అని ప్రార్థించుటయు నప్పౌరాణికుండు కృపాకటాక్షంబులం గనుంగొనుచు
నాబ్రాహ్మణునకు విధివిధానంబునఁ గూర్మపురాణంబును లింగపురాణంబును
విష్ణుపురాణంబును వామనపురాణంబును బద్మపురాణంబును గరుడపురాణం
బును సౌరపురాణంబును బ్రహ్మపురాణంబును రామాయణంబును వినిచె.

గీ. అంతటను గౌతముఁడు శ్రద్ధ యతిశయిల్ల, మనన మొనరించుకొనుచుఁ జెప్పినది యెల్ల
జ్ఞానదృగ్దాత యొనరఁ బౌరాణికునకు, శక్తిలోపంబు చేయక సత్కరించి. 2297

క. అది మొదలుగ దుస్సంగము, వదలి విరక్తుఁ డయి లోకవాసనయందున్
దుద కొకనాఁడు స్మరించుచు, మదిలోపల హరిహరులను మరణము నొందెన్.

గీ. అంత నాకసమునుండి యరుగుదేరఁ, గామగవిమాన మచటికి గౌతముండు
దానిపైఁ గూర్చుండి పంతసమునితోడ, నేఁగి యూర్ధ్వప్రపంచంబు లెల్లఁ దిరిగి.

క. హరిచేతను హరుచేతను, పరమేష్ఠిసంభవునిచేత శక్రునిచేతన్
బరిపూజితుఁడై యిప్పుడు, ప్పరమున నేఁగుచును గానఁబడియెడి మనకున్.

క. అనవుడు రాఘవుఁడు సభం, బునఁ బ్రత్యక్షముగ నున్న భూసురునకు వం
దన మొనరిచె లేచి నిలిచి, వినయంబునఁ జేతు లొగ్గి వినతాననుఁ డై.

వ. అట్లు వందనంబు గావించి రామచంద్రుండు మరల సుఖాసనంబునం గూరు
చుండి మహాత్మా పౌరాణికునిమాహాత్మ్యంబును దల్లక్షణంబును దద్విధియును
శ్రోతృవిధియును శ్రవణఫలంబును గ్రాహ్యపురాణసంఖ్యయును దెలుపు మని
యర్థింప శంభుండు రామచంద్రున కిట్లనియె. 2302

—: పౌరాణికమాహాత్మ్యాదికథనము :—

సీ. అధ్యయనంబున నధ్యాపనంబునఁ, బాతకిపాప మబ్దంబుపజను
సంక్రమించును గాన శిష్యులు గారక్షేత, యధ్యాపకుఁడును దశఘుమం దాఁటఁ
బౌరాణికుఁడు సర్వపాపసంహారంబు, గావింపఁగలశక్తి గలిగి యుంట
శ్రోతృపాపము దన్ను సోఁక కుండుట కాక, తత్పాపముల నెల్లఁ దాను మాపు
గీ. మాంత్రికుఁడు లేక స్వీయకర్మంబు నెట్లు, మాపికొనలేఁడో యాత్మఁ దాపహార్తిఁ గాక
పరులసాయంబు లేకయె పాపికొనఁగఁ, గలుగుఁ బౌరాణికుఁడు తనకలుషములను.
గీ. అంటఁ జాలవు పాపము లఖిలవేత్త, యైనపౌరాణికుని నగ్ని నంటినట్లు
శలభములు దీప మార్పెడిచాయ ముట్టి, నంతనె దహించుపావకు నార్పఁగలవె.
గీ. బ్రాహ్మణుఁడు గురు వగుట వర్ణముల కెల్ల, జ్ఞానబోధాధికారంబు వాని కొదవె
దానఁ బౌరాణికత్వంబుఁ దాల్ప నొక్క, త్మ్రుసుతుఁడు తప్ప నన్యుఁడు గాఁ డొరుండు.
గీ. ఆత్మగురువుగ బ్రహ్మవిద్యాప్రదాత, యైనపౌరాణికుని నెంచి యాత్మలోన
విశ్వసించి పురాణముల్ వినినఁ బోవుఁ, బాతకము లన్నియును బటాపంచలుగను.
గీ. ఒసఁగి గోభూధనాగారవసనములను, స్వర్ణకటిసూత్రముద్రికాకర్ణకుండ
లాదిభూషణములను గజాశ్వవితతిఁ, జలుపవలయుఁ బురాణవాచకునిపూజ. 2307
గీ. చలిపి పూజ పురాణవాచకున కట్లు, భక్తితోడను గ్రంథ మర్పణముచేయు
మానవుం డందు వైకుంఠమందిరమునఁ, గల్పకోటిసహస్రంబు గడచువఱకు.
క. అనఘాత్ముఁ డగుపురాణ, జ్ఞునకు నఖిలశక్తు లుండుఁ జుమి దీనికి నే
వినిచెద నొకవృత్తాంతం, బును దృష్టాంతముగ వినుము భూతలనాథా. 2309
సీ. మును నీవు కానసంబుల కేఁగుకాలంబు, నను వసిష్ఠుం డయోధ్యను వసించి
యఖిలపురాణజ్ఞుఁ డగుటను నీక్షేమ, మెల్లవిధంబుల నెఱిఁగికొనుచు
నొకనాఁడు శుక్రునియుపదేశమున రాక్ష, సఘ్నుం డన వగునిన్నుఁ జంప నెంచి
రక్కసుం డొక్కఁడు రాఁగ నీవడవిలో, హరిణంబునకుఁ బోయినట్టితఱిని
గీ. దెలిసికొని సర్వమును యోగదృష్టివలన, బ్రహ్మవరదృప్తుఁ డైన యారాక్షసుండు
నీకు సాధ్యుఁడు కాఁ డని నిశ్చయించి, తనకు నినుఁ గాచుటయె ధర్మ మని తలంచి.
ఆ. ఆనిశాచరేంద్రుఁ డంత మొందెడివిధం, బరసి తాను నైత మనుజరూపుఁ
డగుచు నేఁగి వాని నదలింప బెదరక, యెదుట నిలిచి వాఁడు పదరఁ దొడఁగె.
క. అంతట మానీంద్రుఁడు వి, భ్రాంతిమెయిన్ దన్నె నెడమకాలన్ వానిన్
సంతాప మొదవ దైత్యుఁడు, వింతగఁ బఱవంగసాగె విపినములోనన్. 2312
ఆ. అట్లు పఱచు చుండ నాతనిఁ దఱుముచు, వెంటఁబడి తపస్వి విపిన మెల్లఁ
ద్రిప్ప వాఁడు తిరిగి తిరిగి వేసరి కట్టకడకుఁ బోయి చొచ్చెఁ గడలిలోన. 2313

క. చొచ్చుటయు వాఁడు కడలిని, గ్రచ్చుఱఁ దత్తనువు కండకండలు గాఁగన్
వ్రచ్చి యొక మొసలి మ్రింగుడు, వచ్చి మరల మాని నిజనివాసముఁ జేరెన్. 2314

వ. పురాణప్రారంభమునకుఁ బ్రాతఃకాలం బుత్తమంబు. ప్రారంభదినంబున మూఁడు గాని యైదు గాని పది గాని పద్యంబులు చదువం దగు. ద్వితీయదినంబున ద్విగుణంబుగను దృతీయదినంబునుండి యధికంబుగను జదువ నొప్పు. విచ్ఛేదంబు లేకుండఁ బ్రతిదినంబును బురాణపఠనశ్రవణంబులు గావించుట యుత్తమంబు. వ్రతరూపంబుగాఁ బురాణశ్రవణంబు గావించువారికిఁ దత్పురాణదేవతాలోకంబు ప్రాప్తించు. 2315

గీ. కలియుగంబున నెట్టివారలకుఁ గూడఁ, గాదు సులభంబు మూలార్థవేదనంబు
కాన ఫలదంబ దానంబుకరణి విగుణ, మైనను బురాణవక్తవ్యాఖ్యాన మధిప.

గీ. వ్యాసుఁడును బ్రహ్మయును బురాణాశయంబు
నెఱుఁగుదురు వారికంటెను హెచ్చు గాఁగ
హరుఁ డెఱుఁగు వీరికంటెను నన్యుఁ డెవ్వఁ
డేనియును లేఁడు తద్భావ మెఱుఁగువాఁడు. 2317

క. సవనములు దీర్థయాత్రలు, హవనంబులు జపతపంబు లాచారము లె
య్యవి యేనియును బురాణ, శ్రవణమటులు ఫలము నీయఁ జాలవు కలిలోన్.

క. ఋతము వచించెద భూవర, కుతలమునఁ బురాణబోధకునికంటెను లేఁ
డితరుం డెవఁ డేనియు స, ద్గతిదాయకుఁ డైనగురువు కలికాలమునన్. 2319

గీ. మంత్రదాతలు నిగమాగమప్రదాత, లందఱును గూడ గురువులె యైన నేమి
సర్వవిజ్ఞానవితరణశక్తి లేమి, వారు పౌరాణికునివంటివారు గారు. 2320

గీ. వేదపాఠకు లెందఱో విశ్వమందు, బ్రహ్మరాక్షసు లగుచుఁ గన్పట్టు చుండు
రట్టు పౌరాణికుండు చూపట్టఁ డెచట, నైన విజ్ఞాననిహతాఖిలాఘుఁ డగుట.

చ. వినని యెడన్ బురాణములు విశ్వములోనివిశేష మేదియున్
గనుఁగొనఁ జాల కుంటయు నఘక్షతి గల్గక యుంటయున్ దుదిన్
గన నగుముక్తిమార్గమును గాంచఁగ లేమియు సంభవించెడిన్
గనుకఁ బురాణముల్ చను వినన్ జను లెల్లరు జాగరూకులై. 2322

గీ. వేదవేదాంగములను సవిస్తరముగఁ, జదివి పారంబు గన్నధీశాలి యైన
శ్రవణ మొనరింప కున్నఁ బురాణములను, గానఁజాలఁడు సత్యమార్గంబు నధిప.

గీ. దానములలోన విజ్ఞానదాన మధిక, దాన మని చెప్పఁబడుటఁ దద్దాత యైన
యట్టిపౌరాణికున కిచ్చునట్టిద్రవ్య, మెంతఫల మిచ్చునో ప్రదాత కెఱుఁగ రాదు.

గీ. ఒనరిచిన నొక్కపౌరాణికునకుఁ బూజ, నఖిలపూజను గావించినట్టివాఁడ
యొనరిచిన నొక్కపౌరాణికునకు ద్రోహ, మఖిలవిద్రోహమును జేసినట్టివాఁడ.

సీ. అంగహీనుండును నధికాంగుఁడును గుల, హీనుఁ డాచారంబు లేనివాఁడు
శౌచహీనుఁడు మహాజాడ్యయుక్తుఁడు మహా, పాపి నిరాకృతి ప్రాణిహంత
యనృతభాషణుఁడు పరాంగనాలోలుండు, ద్రవిణార్జనైకపరాయణుండు
స్తేనుఁ డాస్తిక్యవిహీనుఁడు మతి లేని, వాఁడు శ్రుతిస్మృతివర్జితుండు

గీ. కాఁడు పాత్రుఁడు పౌరాణికత్వమునకు, నట్టివానిని బూజించునట్టివారు
బాలతృణములచేఁ గప్పఁబడినకూప, మందుఁ దెలియక పడిపోయినట్టివార.

క. వ్యాసాదిమునివరేణ్యులు, చేసినవియు శివుఁడు హరియుఁ జేసినవియు వి
శ్వాసార్హ పురాణము లనె, దోసముల నడంచు వినినతోడనె భూపా. 2327

—: దేశభాషావిరచితపురాణగ్రంథప్రాశస్త్యకథనము.—

గీ. తత్పురాణార్థములు విదితములు గాఁగ
దేశభాషలలోపలఁ దెలియఁజేయు
వ్యాఖ్యలును గ్రంథములును బుణ్యావహంబు
లగుట నవియోలె గౌరవార్హములు చూవె. 2328

గీ. అట్లు గాకుండ స్వాతంత్ర్య ముట్టిపడఁగ, దేశభాషల నైనను దేవభాష
నైనను రచింపఁబడుగ్రంథ మప్రమాణ, మగుటఁ జదివిన వినినఁ బుణ్యంబు లేదు.

వ. మహాభారతవ్యాఖ్యానకాలంబునఁ బర్వసమాప్తి యగునప్పు డెల్లను రామా
యణ వ్యాఖ్యానసమయంబునఁ గాండసమాప్తి యగునప్పు డెల్లను హరివంశ
సమాప్తియందును యథాశక్తిఁ బౌరాణికుని నర్చించుచు నంతంబునందుఁ బౌరా
ణికునకు నుత్తమక్షేత్రంబు లొసంగవలయు. 2330

గీ. అనుదినంబును జీవికకై పురాణ, వక్త కావశ్యకము లైనవస్తువులను
జాగరూకతతోడ నొసంగుచుండ, వలయు శ్రోతలు లోపంబు గలుగకుండ.

—: అష్టాదశమహాపురాణోపపురాణనిరూపణము :—

వ. బ్రాహ్మంబును పాద్మంబును వైష్ణవంబును శైవంబును భాగవతంబును భవి
ష్యంబును నారదీయంబును మార్కండేయంబును నాగ్నేయంబును బ్రహ్మవై
వర్తంబును లైంగంబును వామనంబును స్కాందంబును మాత్స్యంబును గౌర్మం
బును వారాహంబును గారుడంబును బ్రహ్మాండంబును ననుష్టాదశమహాపురా
ణంబులును సనత్కుమారంబును నారసింహంబును నాండంబును దౌర్వాస
సంబును నారదీయంబును గాపిలంబును మానవంబును నౌశనసంబును బ్రహ్మాం
డంబును వారుణంబును గాలికాపురాణంబును మాహేశంబును సాంబంబును
సౌరంబును పారాశరంబును మారీచంబును భార్గవంబును గౌమారంబును నను
నష్టాదశోపపురాణంబులును మహాపుణ్యప్రదంబులు గాఁ జెప్పంబడియె. 2332

ఆ. ఈపురాణములను నెల్లను వినినను, సంశయంబు లెల్ల సమసిపోయి
పడయఁ దగినయట్టిబ్రహ్మపదంబును, బడయఁగలుగు వేయి పలుకు లేల. 2333

గీ. అనృతమాయావికత్థనాద్యఖిలదుర్గుణముల విడనాడి సద్వినింద్యములు గాని
వస్తువులు భుజియించుచు వలయు వినఁగ, శ్రద్ధతోడఁ బురాణముల్ సౌఖ్యకాంక్షి.

—: శ్రీ రామచంద్రకృతమాతృశ్రాద్ధవిధానకథనము :—

వ. అని చెప్పి యూరకుండుటయు రామచంద్రుం డపరిమితానందముం జెంది పర దినంబునఁ గౌసల్యామాసికశ్రాద్ధంబు గావింపవలసియుండుటం జేసి తత్పూర్వ దినంబునందు రోమశనారదశంభుభృగువిశ్వామిత్రులను నిమంత్రించి తా నేక భక్తంబు గావించి స్థండిలస్థలంబున నేకాకిగా శయనించి పరదినంబున నుత్థితుం డై ప్రాతఃకృత్యంబు లెల్ల నిర్వర్తించి సలక్షణంబుగాఁ బాకంబు సేయించి మధ్యాహ్నకాలం బగుటయు భ్రాతృపురోహితసహితంబుగా సరయూ మహానదికిఁ బోయి తత్తీర్థంబున యథావిధి మాధ్యాహ్నికస్నానంబు గావించి వచ్చి బ్రాహ్మణులకు స్వాగతంబు నొసంగి ప్రాణాయామపూర్వకంబుగా సంకల్పం బొనర్చి విశ్వేదేవస్థానంబునందు రోమశనారదమహర్షులను మాతృస్థానంబునందు శంభుభృగువిశ్వామిత్రమహర్షులను క్షణప్రదానపురస్సరంబుగా నిమంత్రించి. 2335

సీ. మండలంబు లొనర్చి గోమయము చేత, నర్చనము చేసి యందు బ్రాహ్మణుల చరణ
తామరసములు గడిగె సీతానవఘూటి, జలము వోయుచు నుండంగ సరస నుండి.

ఆ. అట్లు కడిగి బ్రాహ్మణాంఘ్రుల రాముఁడు, తనశిరంబుమీఁదఁ దజ్జలంబుఁ
జల్లుకొని కడంగఁ జలుప నావలివిధి, నప్పు డొక్కయతిథి యటకు వచ్చి.

ఆ. రామచంద్ర నేను బ్రాహ్మణుండను వార్ధకమున నున్నవాఁడఁ గదలఁ జాల
నెట్లొ వచ్చినాఁడ నిటకు నీయాతిథ్య, మొందఁ గోరి యేమి యందు వీవు.

చ. అనుటయు రామభద్రుఁడు ప్రహర్షముఁ జెంది మహానుభావ నేఁ
డనుకొనకుండఁ బ్రాప్త మయినట్టిరమాపతి వీవు రమ్ము నాఁ
గను ద్విజుఁ డేఁగుదేర సరగన్ గడిగెన్ సతి నీళ్లు వోయఁగా
నినకులవార్ధిచంద్రుఁడు మహీసురవర్యునిపాదపద్మముల్. 2339

వ. అట్లు రాఘవుం డాబ్రాహ్మణునిపాదంబులం గడిగి విష్టరంబు లుంచి యందు విశ్వేదేవాతిథులను బూర్వాభిముఖంబుగను బితరుల నుత్తరాభిముఖంబుగను గూరుచుండం బెట్టి ప్రాణాయామంబు చేసి శ్రాద్ధకర్మంబు గావింప బ్రాహ్మణానుజ్ఞం బడసి శ్రాద్ధదేశంబును గయాక్షేత్రంబుగను విశ్వేదేవులను జనార్దనుండుగను బితరులను వసురుద్రాదిత్యులుగను నతిథిని మహావిష్ణువుగను

ధ్యానించి యథావిధి నర్చనంబు గావించి పాత్రాసాదనంబు చేసి యన్నంబును
భక్ష్యభోజ్యశాకలేహ్యసూపాదులును వడ్డించి యభిఘారంబు గావించె. 2340
ఆ. అంత నతిథి యిట్టు నట్టును జూచుచు, రామ శీఘ్రముగను బ్రణతి సేయు
మాఁగఁజాల నింక నాఁకలి మెం డయ్యె, నాజ్ఞ యైన నిపుడె యారగింతు.
క. అనుటయు రాముఁడు వినయం, బున మ్రొక్కి మహాత్మ శీఘ్రముగఁ బైకార్యం
బును నడపెదఁ ద్వరపడకుము, కనికరమున ననుచు వేఁడి గ్రక్కున నంతన్.
వ. కర్మకలాపం బంతయు యథాక్రమంబుగా జరిపి యాపోశనంబు నర్పించె.
అంతట బ్రాహ్మణులు యథాసుఖంబుగా భుజించుచుండ ఋత్విజులు రక్షోఘ్న
మంత్రపఠనంబు గావింపం దొడంగిరి. 2343
ఆ. అప్పు డతిథి యైనయవనిబృందారకుఁ, డాత్మపాత్రగతపదార్థ మెల్లఁ
గలిపి యొక్కముద్దగా గుటుక్కున మ్రింగి, యందఱకును గూడ నచ్చెరువుగ.
ఆ. రామ నాకు నొక్కప్రాణాహుతికిఁ గూడఁ, జాల దీవు నేఁడు సలిపినట్టి
శ్రాద్ధయత్న మెల్ల శక్తి లేకుండిన, శ్రాద్ధవిస్తరంబు సలుప నేల. 2345
మ. అని గంభీరముగా వచించుటయుఁ దద్వ్యాహార మాలించి యే
మనఁగన్ దోఁపమి నప్డు రాఘవుఁడు చింతాక్రాంతుఁడై శంభునిన్
గన నాతండు నిజాంగనన్ గనుడు నాకంజాక్షి యేతెంచె గ్ర
క్కునఁ జేతం బరమాన్నభాజనముఁ జిక్కంబట్టి వడ్డింపఁగన్. 2346
క. అరుదెంచినయామెను గని, పరమానందమున నతిథి పాణిని జాఁపన్
దరుణీమణి వడ్డించెను, బరమాన్నము నక్షయముగ భావించి మదిన్. 2347
గీ. అట్లు వడ్డింపఁ బరమాన్న మావధూటి
బ్రాహ్మణుఁడు జుట్టి జుట్టునఁ బైనిఁ గనుచు
శిరము ద్రిప్పుచు మెచ్చుచు మరలఁ జాఁచె
హస్తమును నది చూచి యి ట్లనియె నామె.
గీ. స్వామి పాయస మెల్ల హస్తంబునంద, పారలిపోవుచు నున్నది మరల నేల
చాఁచితివి కేలు త్రాగుము సత్వరంబ, తృప్తి గలుగంగ వడ్డింతు నెంత యేని.
క. అనవుడు విప్రుఁడు దనకర, మున నుండినపాయసాన్నమును ద్రావి కనుం
గొని మరల నుంట నది కర, మున నె మరలఁ ద్రావ మరలఁ బూర్తిగ నుండెన్.
క. అది యంతయు నాశ్చర్యం, బొదవింపఁగ మదికి బ్రాహ్మణోత్తముఁ డిఁక ని
య్యది గాదు మార్గ మనుకొని, యద నేఁగక యుండ వామహస్తముఁ జాఁచెన్.
గీ. అప్పు డది చూచి యాసాధ్వి యాత్మలోనఁ
బూర్వ మట్టులె భావించి పోసె నతని

హస్తమునఁ బాయసము నది యారగించి
తఱుఁగ కుండుటఁ గాంచి యాధరణిసురుఁడు. 2352

గీ. సృష్టి గావించుకొని యొకచేయి మరలఁ, జాఁచుటయుఁ బోసె మునుపోలెసారసాక్షి యదియువదలక యుండుట హస్తమందు, మఱియొక కరంబుఁ జాఁచి క్షమాసురుండు.

గీ. ఇంతి యర్పింపు మిందులో ఘృతము ననుడు
నామె మునుపోలెఁ దలఁచి యాజ్యంబు వోసె
నదియు నక్షయ మగుటయు నవనిసురుఁడు
పాణి మఱియొండు చాఁచి సూపంబు నడిగె. 2354

గీ. అంత నాసాధ్వి మునుపోలె నక్షయముగఁ
దలఁచి సూపంబు నతనిహస్తమున నుంచె
నదియుఁ దఱుఁగక యుండుట హస్తమందుఁ
గ్రమముగ నతండు కరసహస్రంబుఁ జాఁచి. 2355

గీ. తుదకు విఫలప్రయత్నుఁడై తోయజాక్షి, వలదు నా కింక నేమియుఁ గలిగెఁ దృప్తి సీతచేఁ గాదు రాముని చేతఁ గాదు, తర్పితుఁడ నైతి నీచేతఁ దథ్యముగను. 2356

గీ. అని వచించుటయును శంభుఁ డతనిఁ జూచి
యింతకును దృప్తి గలిగెనె యెఱుఁగఁ జెపుమ
అతివ యొకతయ కాదు సీతమయు నేను
రాముఁడును నిచ్చినట్టివారలమ చూవె. 2357

క. అని యడుగుటయును ద్విజుఁ డి, ట్లనియెను దృప్తుండ నైతి నధికంబుగ నా
కొనగూడి యీ పదార్థము, పెనుబూతమువోలె విడిచిపెట్టదు నన్నున్. 2358

చ. అనయము భోజనంబుకొఱ కయ్యెను నాకరజాల మెల్ల నే
నానరుప వీలులేదు మఱియొక్క క్రియన్ బని లేనిపాటు గాఁ
గను నిట కేఁగుదెంచి యొకకర్మ మిటుల్ గొనితెచ్చుకొంటి నా
మనమున నెట్లు తోఁచినదొ మానక యట్టులె యయ్యె నంతయున్. 2359

క. అవ్వఁ గాక యేమి చేయఁగ, నవు నిప్పుడు మీఁదికర్జ మతిశీఘ్రముగన్
నవరింపుఁడు భుక్తాయా, నవశుఁడ నై నేను నిలువఁజాలక యుంటిన్. 2360

వ. అని పలికి చేతులలోనిపదార్థంబు మే నంతయుం బట్టించి రుద్దుకొనుచుండ
రామచంద్రుండు బ్రాహ్మణులకు నుత్తరాపోశనం బొసంగె. 2361

గీ. అంత నాపోశనజలంబు నారగించి, యవల నుచ్ఛిష్టపాత్రములందు నర్హ
విధిని గండూష మొనరించి విప్రు లెల్ల, లేచి పోయిరి యతిథి తా లేవఁడయ్యె.

సీ. అది చూచి రాముఁ డి ట్లనియెను స్వామి లే, వక యుంటి వేమి కావలెనో నీకు
సెలవిమ్ము నావుడు క్షితిసురవర్యుఁడు రాము, యేమియు వలదు సంతృప్తి యయ్యె

నీవు పెట్టినభుక్తి యెక్కువ యగుటను, లేవఁదీయక యున్న లేవఁ జాల
ననుటయు రాఘవుం డతనిచేతులు చిక్కఁ, బట్టి లేపఁగ లేక యట్లె నిలిచె
గీ. నంతటను వాయునందనుం డరుగుదెంచి, లేవ నెత్తంగ యత్నించి లేవ కునికి
వాలమును జుట్టి లాగంగ వసుధ యెల్ల, వణఁకుచున్నను విప్రుఁడు తొణఁకఁడయ్యె.
గీ. అంతటను బాదముల ధాత్రి నణఁగఁ ద్రొక్కి, పండ్లు బిగఁ బట్టి లాగె నాపవనసూతి
తోఁక బలిమిని బీఠంబుతోడఁ గూడఁ, గదలి వెలుపలఁ బడియె నాత్మాసురుండు.
ఆ. అపుడు జాంబవంతుఁ డతనిఁ బీఠంబునఁ, గూరుచుండఁ బెట్టి నీరు వోయ
నొడలు గడిగి సీతయును లక్ష్మణుండును, నాచమింపఁ జేసి రధికభక్తి. 2365
ఆ. అంత నాచమించి యాతఁడు లేవంగఁ, జాల కునికి నెఱిఁగి జాంబవంతుఁ
డతనిఁ దనభుజంబులం దుంచుకొని పోయి, దించె దివిరి శ్రాద్ధదేశమందు.
వ. అంతట రామచంద్రుండు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి తదాశీర్వా
దంబులం బడసి భుక్తాయాసంబు నొందు చుండునతిథిసన్నిధికి సతీభ్రాతృసహి
తంబుగాఁ జేరి. 2367

—: హరిహరాదులు రామచంద్రాగులకుఁ బ్రత్యక్షమగుట :— ।

సీ. సీతను దత్పాదసేవకై నియమించి, యాచరించుచు నుండ నామె యట్లు
ముదువఁ దన్మార్గజంబుల లక్ష్మణున కాజ్ఞ, చేసి యాతం డట్లు చేయుచుండ
వీవన నతనికి విసరంగ భరతు నా, జ్ఞాపించి యతఁ డట్లు సలుపుచుండ
సెలవిచ్చి తుడువఁ దచ్ఛ్లేష్మంబు శత్రుఘ్ను, నను నతం డట్లు యొనర్చుచుండఁ
గీ. దత్కరంబుల నొత్తుచుఁ దాను నిలువ
నప్పు డతిథి రాజీవదళాక్షుఁ డగుచు
శంభుఁ డీశ్వరుఁ డగుచుఁ దత్సతి మృడాని
యగుచు నిలిచిరి యెదుట నత్యద్భుతముగ.
గీ. అంత రాముఁడు పులకాంకితాంగుఁ డగుచు
మ్రొక్కి సాష్టాంగముగ వారిముందు నిలిచె
నంత నిలిచిరి వందనం బాచరించి
తత్సతియుఁ దత్సహజులు నాతండువోలె. 2369
గీ. అప్పుడు ప్రసన్నులై హరిహరులు శివయుఁ, గరుణ వెలయంగ వారి నెల్లరనుగాంచి
కోరుకొనుఁ డిచ్చువారము కోరినట్లు, వరము లెన్నియును మీకు వాంఛ దీర.
క. అనుటయు రాముఁడు హర్షం, బెనయఁగఁ దత్పాదభక్తి యెపుడును మదిలోఁ
దనరారఁ గోరె వరమును, ననుజన్ములు సతియుఁ గోరి రట్టులె వెంటన్. 2371
క. అంతట నాముప్పురును ద, దంతశ్శుద్ధికిఁ బ్రమోద మందుచును నిర
భ్యంతరముగ నిచ్చి వరం, బంతర్ధానంబు నొంది రతిశీఘ్రముగన్. 2372

గీ. అపుడు రాముఁడు బంధుమిత్త్రాదిసహితుఁ
డగుచు భుజియించి యవల దీనాంధకృపణ
జనులకు నొసంగి మృష్టాన్నమును సమస్త
జనులు గీర్తింప రాజ్యంబు చలుపఁ దొడఁగె. 2373

—: పాతాళఖండపఠనశ్రవణఫలకథనము :—

క. పాతాళఖండ మియ్యది, చేతోహరముగను దీనిఁ జెప్పెడివారల్
శ్రోతలును విగళితాఖిల, పాతకు లయి హరిపదంబుఁ బడయుదురు తుదిన్.

వ. అని చెప్పుటయును శౌనకాదిమహర్షిబృందం బమందానందభరితం బయ్యె.

క. సృష్టిస్థితిసంహారా, స్పష్టీకృతనిజమహేశభావ సదాసం
తుష్టాంతరంగ భక్తా, భీష్టప్రద విశ్వనాథ యిష్టసనాథా. 2376

నారాచవృత్తము

నారాయణప్రియా శర
ద్ధారాధరాభవిగ్రహా
గౌరీసతీమనోహరా
వారాణసీపురాధిపా. 2277

గద్యము

శ్రీ చిదంబరకవీంద్రప్రణీతం బైన శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణంబునఁ
పాతాళఖండము
సమాప్తము.

—•—

శ్రీ కాశీవిశ్వేశ్వరార్పణ మస్తు.

శతావధాని, శ్రీ పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రికృతగ్రంథములు

1.	శ్రీమదాంధ్రపద్మపురాణము	(ప్రథమసంపుటము)	క్యాలికో బైండు	8–0–0
	,, ,,	,,	అట్టబైండు	7–0–0
	,, ,,	(ద్వితీయసంపుటము)	క్యాలికోబైండు	4–0–0
	,, ,,	,,	అట్టబైండు	3–0–0
	(ముందుగా ద్రవ్యమిచ్చినవారికి) నాలుగుసంపుటములు			25–0–0
2.	హైమవతీ విలాసము (ప్రబంధము)			0–8–0
3.	కపోత కిరాతము ,,			0–6–0
4.	శ్రీరామాంజనేయము (నాటకము)			0–12–0
5.	శ్రీకృష్ణసందేశము ,,			0–12–0
6.	భారతీయ ప్రబోధము (నేఁటిపరిస్థితుల విమర్శించుపద్యకావ్యము)			0–4–0
7.	పీఠికాపుర శతావధానము			0–4–0
8.	నవాబుపేఁట శతావధానము			0–4–0
9.	బెజవాడ శతావధానము			0–4–0
10	రాజసభావిహారము (అచ్చు కానున్నది)			
11.	పంచాయతన పంచశతి (సంస్కృతము)			0–12–0
12.	రాజధర్మకావ్యము ,, (అచ్చుకానున్నది) విద్వాన్, పి. విశ్వేశ్వరశాస్త్రికృతజయవ్యాఖ్యానమలంకృతము			
13.	శ్రీరత్నపాంచాలిక (శ్రీసర్వజ్ఞసింగభూపాలునిసంస్కృతకృతి కాంధ్రీకృతి) విద్వాన్, పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రికృతము			1–8–0
14.	ప్రద్యుమ్నాభ్యుదయము (శ్రీరవివర్మభూపాలునిసంస్కృతకృతి కాంధ్రీకృతి) విద్వాన్. పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రికృతము (అచ్చు కా నున్నది)			
15.	దూతవాక్యము (భాసకృతి కాంధ్రీకృతి – అచ్చు కా నున్నది) విద్వాన్, పిసుపాటివిశ్వేశ్వరశాస్త్రి కృతము			
16.	పాణినీయము - కావ్యవాఙ్మయము వ్యా. వి, ప్ర; ఉ. భా. ప్ర పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రికృతము			1–8–0
17.	శంకరవిజయము (గద్యము) విద్వాన్, పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రికృతము			0–12–0
18.	అవధానాదర్శము (సంస్కృతము) విద్వాన్ పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రికృతవ్యాఖ్యానసంకలితము			0–2–0
19.	మాయావిలాసము. (ప్రబంధము – అముద్రితము) విద్వాన్, పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రికృతము			

ప్రాప్తిస్థానము

విద్వాన్, పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రి.

ఆంధ్రాధ్యాపకుఁడు

వేంకటగిరిరాజకళాశాల

నెల్లూరు.